

δελτίο

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
Ε Ν Ω Σ Η
ΤΡΑΠΕΖΩΝ

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ 2007

ΑΡΙΘΜΟΣ
ΤΕΥΧΟΥΣ

48

Διοίκηση ΕΕΤ

Διοικητικό Συμβούλιο

Πρόεδρος

Τάκης Αράπογλου

Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος
Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος

Α' Αντιπρόεδρος

Δημήτριος Μαντζούνης

Διευθύνων Σύμβουλος Alpha Bank

Β' Αντιπρόεδρος

Νικόλαος Νανόπουλος

Διευθύνων Σύμβουλος
Eurobank

Μέλη

Μιχάλης Σάλλας

Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος
Τράπεζας Πειραιώς

Δημήτρης Μηλιάκος

Διοικητής ΑΤΕbank

Αντώνιος Κροντηράς

Διευθύνων Σύμβουλος
Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδος

Παναγιώτης Τσουπίδης

Πρόεδρος Ταχυδρομικού Ταμιευτηρίου

Χρήστος Σορώτος

Γενικός Διευθυντής Citibank

Κωνσταντίνος Βασιλακόπουλος

Γενικός Διευθυντής Τράπεζας Κύπρου

Τρύφων Κουταλίδης

Πρόεδρος Geniki Bank

Βασίλειος Θεοχαράκης

Πρόεδρος Εγνατίας Τράπεζας

Σπύρος Φιλάρετος

Πρόεδρος Εκτελεστικής Επιτροπής ΕΕΤ

Χρήστος Γκόρτσος

Γενικός Γραμματέας
Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών

Εκτελεστική Επιτροπή

Πρόεδρος

Σπύρος Φιλάρετος

Γενικός Διευθυντής
Alpha Bank

Αναπληρωτής Προέδρου ΕΕ

Βύρων Μπαλλής

Αναπληρωτής Διευθύνων Σύμβουλος
Eurobank

Μέλη

Γιάννης Πεχλιβανίδης

Αντιπρόεδρος και Αν. Διευθύνων Σύμβουλος
Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος

Λεωνίδας Ζώνιος

Γενικός Διευθυντής
Εμπορική Bank

Θεόδωρος Πανταλάκης

Αντιπρόεδρος και Αν. Διευθύνων Σύμβουλος
Τράπεζας Πειραιώς

Λάμπρος Δημοσθένους

Chief Financial Officer Greece
Citibank

Γιώργος Τανισκίδης

Πρόεδρος και Διευθύνων Σύμβουλος
Millennium Bank

Χρήστος Γκόρτσος

Γενικός Γραμματέας
Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών

Περιεχόμενα

ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑ
Ελληνική Ένωση Τραπεζών

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Χρήστος Γκόρτσος
Γενικός Γραμματέας ΕΕΤ

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ
Μαρία Μαγγιώρου

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
Μέλη Επιστημονικού
Συμβουλίου ΕΕΤ:
Νικόλαος Καραμούζης
Γιώργος Βαφειάδης
Μιχάλης Μασουράκης
Δημήτριος Μόσχος
Πάυλος Μυλωνάς
Ιωάννης Παπαδάκης
Γκίκας Χαρδούβελης

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΥΛΗΣ
Αλεξάνδρα Μανιάτη

**ΕΞΩΦΥΛΛΟ ΚΑΙ
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ**
Τίνα Σταματοπούλου

**ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ
ΚΕΙΜΕΝΩΝ**
Κατερίνα Ηλιοπούλου
Τίνα Σταματοπούλου

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ
Αναστάσιος Λάκκας
Τίνα Σταματοπούλου

ΔΙΟΡΘΩΣΗ ΔΟΚΙΜΙΩΝ
Χάρις Γκότζη

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ/ΕΚΤΥΠΩΣΗ
s.m. graphics adv. Ε.Π.Ε.

Τιμή Τεύχους 0,01€

ISSN 1105-9923

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ
ΑΜΕΡΙΚΗΣ 21Α, 106 72 ΑΘΗΝΑ,
ΤΗΛ. 210 3386500

WWW.
HBA.

GR

- Με τα λόγια του Εκδότη 2-3
- Κώδικας Δεοντολογίας για τη διαφημιστική προβολή χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών που προσφέρονται από πιστωτικά ιδρύματα 4-7
- 50 χρόνια Ευρωπαϊκή Κοινότητα: τα στάδια διαμόρφωσης του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού δικαίου 8-26
Χρήστου Βλ. Γκόρτσου
- Η δόμηση χρηματοπιστωτικών μέσων στο σύγχρονο χρηματοπιστωτικό σύστημα 27-32
Κώστα Γαλιάτσου
- Η παραγραφή των αξιώσεων χρηματιστή κατά του παραγγελέα του προς απόδοση του τιμήματος αγοράς μετοχών 33-43
Ιωάννη Ρόκα
- Ενσωματώνοντας την «επιχειρηματική ευφυΐα» στη σύγχρονη τραπεζική πρακτική 45-49
Αντώνη Δραγγιώτη
- Διατραπεζικές συναλλαγές (μετά) την εποχή του internet 51-57
Σωτήρη Συρμακέζη
- Η εφαρμογή του νέου πλαισίου κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών και οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις 58-59
- Μόνιμη στήλη: SEPA - Ο ενιαίος χώρος πληρωμών σε ευρώ Το εδαφικό και αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής του 61-65
Επιμέλεια: Κώστα Ταβλαρίδη, Βασίλη Παναγιωτίδη;
- Οι βιβλιοθήκες των ελληνικών τραπεζών 67-76
Επιμέλεια: Αλέκος Λιδωρίκης
- Διαχρονική ανάλυση του ελληνικού τραπεζικού τομέα (περίοδος 1990-2003) 77-93
Κωνσταντίνου Κλήμη και Σταύρου Τσόπογλου
- Αναγκαστική εκτέλεση συμφωνιών χρηματοοικονομικής ασφάλειας 95-98
Μια θεωρητική και πρακτική προσέγγιση
Μιχάλη Ε. Αγγελάκη
- Καταθετικά-επενδυτικά προϊόντα - Η στροφή από τον αποταμιευτή στον επενδυτή 99-103
Επιμέλεια: Έφη Καραγεώργου
- Τραπεζικά θέματα από τη δραστηριότητα της ΕΕΤ 105-118
- Συμμετοχή της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών σε πρόγραμμα για την κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα 119-120
Αλκιβιάδη Αγγελακόπουλου
- Κοινωνική ευθύνη και ηθική των επιστημόνων χρηματοοικονομικής και λογιστικής Ελλάδος σε μια δυναμικά μεταβαλλόμενη κοινωνία 121-128
Δημητρίου Λ. Παπαδόπουλου

Χρήστος Βλ. Γκόρτσος
Γενικός Γραμματέας ΕΕΤ

Από τη συμβολή της ΕΕΤ στις εξελίξεις του πρώτου τριμήνου του 2007 μπορεί να ξεχωρίσει κανείς τρία θέματα, από τα οποία το ένα έλαβε εκτενή δημοσιότητα. Πρόκειται για τη συνεδρίαση της Επιτροπής Οικονομικών Υποθέσεων του Ελληνικού Κοινοβουλίου, όπου συζητήθηκε πρόταση νόμου για την επιβολή, μεταξύ άλλων, ανώτατου ορίου στα επιτόκια χορηγήσεων. Στο πλαίσιο αυτό, κληθείς από την Επιτροπή ως εκπρόσωπος της ΕΕΤ, μου δόθηκε η ευκαιρία να διευκρινίσω ζητήματα όπου κυριαρχούν συγκεχυμένες απόψεις, τα οποία αφορούν την προστασία του καταναλωτή, τη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος, καθώς και τη θετική συμβολή του στην πορεία της ελληνικής οικονομίας.

Πιο συγκεκριμένα, επισημάνθηκε το γεγονός ότι η καθιέρωση ανώτατου ορίου στα επιτόκια χορηγήσεων δεν συμβαδίζει με το ισχύον ευρωπαϊκό δίκαιο. Επισημάνθηκε επίσης ότι, σε αντίθεση με μια κυρίαρχη περί του αντιθέτου επιχειρηματολογία, ένα περιορισμένο μόνο μέρος της κερδοφορίας των τραπεζών οφείλεται στην καταναλωτική πίστη, καθώς η στεγαστική πίστη και τα δάνεια προς επιχειρήσεις συνεχίζουν να αποτελούν σημαντική πηγή της τραπεζικής κερδοφορίας, ενώ ταυτόχρονα ένα αξιόλογο ποσοστό των κερδών προέρχεται από επενδυτικές υπηρεσίες και άλλες μη επαναλαμβανόμενες πηγές. Υπογραμμίστηκε, τέλος, ότι οι τράπεζες θα μπορούσαν – και επιθυμούν – να διαφοροποιήσουν τα επιτόκια για τους συνεπείς και τους ασυνεπείς δανειολήπτες, δυνατότητα η οποία προς το παρόν δεν είναι απόλυτα εφικτή λόγω οδηγιών της Αρχής Προστασίας Προσωπικών Δεδομένων.

Όσον αφορά την προστασία του καταναλωτή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, ιδιαίτερη μνεία έγινε στις επιτυχημένες πρωτοβουλίες αυτορρύθμισης του κλάδου, την ίδρυση δηλαδή του Τραπεζικού Μεσολαβητή (νυν Μεσολαβητή Τραπεζικών – Επενδυτικών Υπηρεσιών) και την έκδοση του νέου κώδικα περί διαφημιστικής προβολής χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών (*βλέπε* επόμενες σελίδες), ενώ τονίστηκε ότι το ισχύον ρυθμιστικό πλαίσιο για την προστασία του καταναλωτή χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών της χώρας μας, όχι απλώς είναι επαρκές, αλλά προστατεύει ακόμη και νομικά πρόσωπα. Είναι προφανές λοιπόν ότι η προσοχή θα πρέπει να στραφεί αφενός μεν στην έλλειψη καταναλωτικής παιδείας των συναλλασσομένων, αφετέρου δε στην ανάγκη ευαισθητοποίησής τους ώστε να αξιοποιούν κατάλληλα την παρεχόμενη σε αυτούς πληροφόρηση.

Οι εξελίξεις στο ρυθμιστικό επίπεδο ήταν επίσης ενδιαφέρουσες την περίοδο αυτή:

- η Τράπεζα της Ελλάδος δημοσίευσε προς διαβούλευση Σχέδια Πράξεων Διοικητή για την ενσωμάτωση των τεχνικού χαρακτήρα διατάξεων του νέου κοινοτικού πλαισίου για την κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων,
- το Υπουργείο Ανάπτυξης έθεσε σε διαβούλευση αναθεωρημένο σχέδιο νόμου για την τροποποίηση του ν. 2251/1994 αναφορικά με την προστασία του καταναλωτή, ενώ και
- ο Συνήγορος του Καταναλωτή έθεσε σε διαβούλευση σχέδιο Κώδικα Καταναλωτικής Δεοντολογίας.

Η ΕΕΤ συμμετείχε σε όλες τις παραπάνω διαδικασίες με την υποβολή διεξοδικών παρατηρήσεων, που παρουσιάζονται στην αντίστοιχη ενότητα του παρόντος τεύχους, στο οποίο θα βρείτε επίσης:

- ένα ιδιαίτερα επίκαιρο κείμενο αναφορικά με τον ορισμό των δομημένων χρηματοπιστωτικών μέσων στο σύγχρονο χρηματοπιστωτικό σύστημα,
- τη γνωμοδότηση του καθηγητή Ι. Ρόκα για την παραγραφή των αξιώσεων χρηματιστή κατά του παραγγελέα του προς απόδοση του τιμήματος αγοράς μετοχών,
- τις εξελίξεις στο πεδίο του ενιαίου χώρου πληρωμών σε ευρώ,
- απόψεις για την επιχειρηματική αξιοποίηση της τεχνολογίας αλλά και της διατραπεζικής συνεργασίας που στοχεύει στη βελτίωση της εξυπηρέτησης του καταναλωτή,
- μια συγκεντρωτική καταγραφή των καταθετικών-επενδυτικών προϊόντων που προσφέρουν οι τράπεζες, καθώς και
- μια χρήσιμη παρουσίαση των βιβλιοθηκών των ελληνικών τραπεζών.

Κώδικας Δεοντολογίας

Στις 12 Μαρτίου τέθηκε σε ισχύ ο Κώδικας Δεοντολογίας που υιοθέτησε η Ελληνική Ένωση Τραπεζών για τη διαφημιστική προβολή χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών που προσφέρονται από πιστωτικά ιδρύματα. Ο Κώδικας υιοθετήθηκε με γνώμονα τη διασφάλιση υψηλού επιπέδου προστασίας των καταναλωτών κατά την προώθηση της διαφημιστικής προβολής προϊόντων και υπηρεσιών που προσφέρουν οι τράπεζες-μέλη της.

Ορισμένες από τις καταγεγραμμένες στον Κώδικα αυτό γενικές αρχές, που υιοθετούν εθελοντικά η ΕΕΤ και οι τράπεζες-μέλη της και συμπληρώνουν τον ισχύοντα Κώδικα Τραπεζικής Δεοντολογίας της ΕΕΤ, αποτελούν:

- η περιγραφή στη διαφήμιση, με τρόπο που να ανταποκρίνεται στην αντίληψη του μέσου καταναλωτή, των κύριων χαρακτηριστικών των διαφημιζόμενων προϊόντων και υπηρεσιών, ώστε να είναι δυνατή η σύγκρισή τους ως προς τα βασικά τους χαρακτηριστικά και κυρίως τα οικονομικά,
- η ρητή αναφορά του ΣΕΠΕ στις διαφημίσεις που περιέχουν αριθμητικά στοιχεία κόστους,
- η έμφαση στην αναφορά του χρόνου έναρξης και λήξης προνομιακού όρου που τυχόν περιλαμβάνεται στη διαφήμιση,
- η προτροπή προς τους καταναλωτές σε κάθε διαφήμιση προϊόντος ή υπηρεσίας να αναζητήσουν περισσότερες πληροφορίες από το πιστωτικό ίδρυμα, και
- η έμφαση στο σεβασμό της ιδιωτικής ζωής του καταναλωτή.

Η έκδοση του Κώδικα εντάσσεται στη γενικότερη προσπάθεια που καταβάλλεται από την ΕΕΤ και τα μέλη της για την ενίσχυση της ενημέρωσης των καταναλωτών και την ουσιαστική βελτίωση της προστασίας τους.

για τη διαφημιστική προβολή χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών που προσφέρονται από πιστωτικά ιδρύματα

Οι τράπεζες-μέλη της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών στο πλαίσιο της αυτορρύθμισης και λαμβάνοντας υπόψη:

- τους σκοπούς που υπηρετεί η διαφημιστική επικοινωνία, η οποία αποβλέπει στην προώθηση προϊόντων και υπηρεσιών χωρίς να παραπλανά τους αποδέκτες της,
- το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο για τους κανόνες που πρέπει να τηρούνται κατά τη διαφημιστική προβολή χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών και, ειδικότερα, τις διατάξεις της ΠΔ/ΤΕ 2501/2002 (ενότητα Γ, παρ. 5), του άρθρου 13 του νόμου 2076/1992, του άρθρου 9 και των παραγράφων 910 του άρθρου 4α του νόμου 2251/1994, των άρθρων 1 και 3 του νόμου 146/1914, του άρθρου 8 της Κ.Υ.Α. Φ1983/1991, της Απόφασης Δ.Σ. Ε.Κ. 126/24.2.1998, του άρθρου 4, παρ. 4.4 της Απόφασης Δ.Σ. Ε.Κ. 12263/Β500/24.4.1997,
- τον Κώδικα Τραπεζικής Δεοντολογίας της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών και τον Κώδικα Διαφήμισης - Επικοινωνίας της Ένωσης Εταιρειών Διαφήμισης - Επικοινωνίας,
- την πολυμορφία των προσφερόμενων προϊόντων και υπηρεσιών στο χρηματοπιστωτικό τομέα και τις ιδιαιτερότητες που τα χαρακτηρίζουν,
- τον ανταγωνισμό που χαρακτηρίζει την αγορά χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών,
- τις ιδιαιτερότητες των επιμέρους μορφών διαφήμισης και των περιορισμών που αντικειμενικά έχουν ορισμένες από αυτές (όπως ενδεικτικά, τηλεοπτική, ραδιοφωνική, τηλεφωνική διαφήμιση/προώθηση), υιοθετούν εθελοντικά κατά τη διαφημιστική προβολή προϊόντων και υπηρεσιών τους τις ακόλουθες αρχές:

1. Οι διαφημίσεις χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών που προσφέρονται από πιστωτικά ιδρύματα (εφεξής προϊόντα και υπηρεσίες), διατυπώνονται με τρόπο σαφή και κατανοητό. Είναι αληθείς, ευπρεπείς και όχι παραπλανητικές χάριν της προστασίας των καταναλωτών στους οποίους απευθύνονται και δεν προσβάλλουν τα συναλλακτικά ήθη και την καλή πίστη χάριν της διατήρησης υγιούς, θεμιτού και ελεύθερου ανταγωνισμού στην αγορά.
2. Οι διαφημίσεις προϊόντων και υπηρεσιών περιγράφουν τα κύρια χαρακτηριστικά τους, με τρόπο που να ανταποκρίνεται στην αντίληψη του μέσου καταναλωτή των συγκεκριμένων προϊόντων και υπηρεσιών, ώστε να είναι δυνατή η σύγκριση από τον καταναλωτή των ομοειδών προϊόντων ή υπηρεσιών διαφορετικών πιστωτικών ιδρυμάτων ως προς τα βασικά τους χαρακτηριστικά και κυρίως τα οικονομικά. Τυχόν δευτερεύοντα χαρακτηριστικά αναφέρονται με τρόπο που δεν αναιρεί τη συγκρισιμότητα των προϊόντων ή των υπηρεσιών.
3. Κατά τη διαφημιστική προβολή προϊόντων και υπηρεσιών που απευθύνονται σε ειδικές κατηγορίες συναλλασσομένων λαμβάνεται μέριμνα ώστε οι διαφημίσεις να προσαρμόζονται αναλόγως.
4. Η ορολογία που χρησιμοποιείται κατά τη διαφήμιση προϊόντων και υπηρεσιών πρέπει να αποβλέπει στην κατανόηση της κατηγορίας του προσφερόμενου προϊόντος ή υπηρεσίας, εάν πρόκειται δηλαδή για δάνειο ή πίστωση ή άλλης μορφής προϊόν ή υπηρεσία.
5. Σε ό,τι αφορά τη διαφημιστική προβολή σύνθετων τραπεζικών προϊόντων, θα πρέπει να δίδεται έμφαση ή στο διπλό χαρακτήρα του προϊόντος ή στο χαρακτηριστικό που κυριαρχεί (επενδυτικό ή καταθετικό προϊόν). Τυχόν αναφορά σε απόδοση του προϊόντος υψηλότερη από εκείνη των απλών καταθετικών (υπεραπόδοση) θα πρέπει να συνοδεύεται από αναφορά και του εμπεριεχόμενου κινδύνου τόσο σε περίπτωση ευνοϊκής όσο και δυσμενούς εξέλιξης της απόδοσης.
6. Εφόσον προσφέρεται για συγκεκριμένο προϊόν ή υπηρεσία προνομιακό επιτόκιο ή περίοδος χάριτος ή κάποιος άλλος προνομιακός όρος, καθίσταται σαφές ότι πρόκειται για προνομιακό όρο και γνωστοποιείται η έναρξη και η λήξη της ισχύος του. Σε κάθε περίπτωση η διαφημιστική προβολή της διάρκειας ισχύος του προνομιακού όρου δεν θα πρέπει να αποτελεί, ανάλογα με τη φύση του προϊόντος ή της υπηρεσίας, μέσο πίεσης στους καταναλωτές για άμεση λήψη απόφασης.
7. Εφόσον προϋπόθεση για τη χορήγηση ενός προϊόντος ή υπηρεσίας αποτελεί η ταυτόχρονη χορήγηση άλλου προϊόντος ή υπηρεσίας από το ίδιο πιστωτικό ίδρυμα ή εταιρείες συνδεδεμένες ή εξαρτώμενες από το πιστωτικό ίδρυμα, που δεν είναι παρεπόμενα αυτού, η εν λόγω προϋπόθεση θα πρέπει να προκύπτει σαφώς από τη διαφήμιση.

- 8.** Όταν προβάλλεται ότι η επιλογή προϊόντος ή υπηρεσίας συνεπάγεται την αποκόμιση πρόσθετου οφέλους για τον καταναλωτή, το όφελος αυτό δεν πρέπει να εξαρτάται και από άλλους τυχαίους παράγοντες (π.χ. κλήρωση), ούτε η απόκτησή του να προϋποθέτει πρόσθετη επιβάρυνση του καταναλωτή, ή άλλη εκ μέρους του ενέργεια που δεν συνδέεται με τη φύση του προϊόντος και που δεν γνωστοποιούνται με τη διαφήμιση.
- 9.** Τηλεφωνικές κλήσεις που γίνονται με σκοπό τη διαφήμιση και προώθηση προϊόντων και υπηρεσιών από πιστωτικά ιδρύματα, πραγματοποιούνται κατά τρόπο ώστε να μην προσβάλλεται η ιδιωτική ζωή του καταναλωτή. Οι προς τούτο τηλεφωνικές κλήσεις γίνονται μόνο σε εργάσιμες ημέρες, δεν πραγματοποιούνται μεταξύ των ωρών 20.00 έως 9.00 της επομένης ημέρας ή σε ώρες κοινής ησυχίας και δεν έχουν επίμονο χαρακτήρα. Σε κάθε περίπτωση ζητείται εκ των προτέρων η συναίνεση του καταναλωτή, ενώ τυχόν αρνητική αντίδραση του καταναλωτή γίνεται αμέσως σεβαστή. Τα πιστωτικά ιδρύματα διασφαλίζουν τη χρήση τυποποιημένων μηνυμάτων των τηλεφωνικών συνδιαλέξεων κατά την προσέγγιση του συναλλακτικού κοινού ιδίως σε ό,τι αφορά την ενημέρωση σχετικά με την ταυτότητα του πιστωτικού ιδρύματος και τη συναίνεση του καταναλωτή.
- 10.** Έχοντας υπόψη τους αντικειμενικούς περιορισμούς των επί μέρους μέσων διαφήμισης και προβολής, αλλά και τον αριθμό, την ποικιλία και την πολυπλοκότητα των χαρακτηριστικών των προϊόντων και υπηρεσιών τους, τα πιστωτικά ιδρύματα λαμβάνουν μέριμνα ώστε τα ηλεκτρονικά και τα έντυπα διαφημιστικά μέσα που χρησιμοποιούν, να λειτουργούν συμπληρωματικά, προκειμένου να διασφαλίζεται συνολικά η παροχή της αναγκαίας για τους σκοπούς της διαφήμισης πληροφόρησης προς τον καταναλωτή. Στο πλαίσιο αυτό λαμβάνεται πρόνοια, ώστε το περιεχόμενο και η μορφή της διαφήμισης να προσαρμόζονται ανάλογα με το μέσο προβολής της, ώστε να μην αναιρείται το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα της ορθής για τις ανάγκες της διαφήμισης πληροφόρησης του συναλλακτικού κοινού.
- 11.** Σε κάθε διαφήμιση προσφερόμενου προϊόντος ή υπηρεσίας, θα πρέπει να υπάρχει προτροπή του πιστωτικού ιδρύματος προς τους καταναλωτές να αναζητήσουν περισσότερες πληροφορίες από το ίδιο το πιστωτικό ίδρυμα, ώστε να καθίσταται σαφές ότι η διαφήμιση αποτελεί μέσο γνωριμίας του καταναλωτή με το προσφερόμενο προϊόν ή υπηρεσία σε ό,τι αφορά τα κύρια χαρακτηριστικά του, και ότι δεν παρέχεται εξαντλητική πληροφόρηση.
- 12.** Εφόσον η διαφήμιση περιέχει αριθμητικά στοιχεία, θα πρέπει σε αυτή να περιλαμβάνεται και το ΣΕΠΠΕ, όπου αυτό προβλέπεται σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία. Ακόμα σε περίπτωση που για ένα τραπεζικό προϊόν ισχύει μια αρχική περίοδος ευνοϊκού επιτοκίου, θα πρέπει να υπάρχει και αναφορά του επιτοκίου που θα ισχύει μετά τη λήξη της περιόδου αυτής (π.χ. εάν είναι κυμαινόμενο: επιτόκιο αναφοράς και περιθώριο).

50 χρόνια Ευρωπαϊκή Κοινότητα: τα στάδια διαμόρφωσης του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού δικαίου*

ΤΟΥ **ΧΡΗΣΤΟΥ ΒΛ. ΓΚΟΡΤΣΟΥ**

Επίκουρου Καθηγητή Διεθνούς Οικονομικού Δικαίου,
Πάντειο Πανεπιστήμιο Αθηνών,
Γενικού Γραμματέα Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών

*Το παρόν άρθρο είναι βασισμένο σε εισήγηση του γράφοντος, η οποία πραγματοποιήθηκε το Δεκέμβριο του 2006, σε ημερίδα της Ελληνικής Πανεπιστημιακής Ένωσης Ευρωπαϊκών Σπουδών (ΕΠΕΕΣ) για την ενσωμάτωση του ευρωπαϊκού δικαίου στο ελληνικό.

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Η έννοια της χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης

Για την επίτευξη της ολοκλήρωσης των χρηματοπιστωτικών συστημάτων δύο ή περισσότερων κρατών και τη διαμόρφωση ενός ενιαίου χρηματοπιστωτικού χώρου απαιτείται η ικανοποίηση συγκεκριμένων αιτημάτων πολιτικής, τα οποία αποτελούν την αναγκαία και ικανή συνθήκη για την επίτευξή της. Ειδικότερα:

(α) Απαραίτητη προϋπόθεση για την επίτευξη χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης είναι η απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων και η κατάργηση των εμποδίων αναφορικά με τη διενέργεια διασυνοριακών χρηματοπιστωτικών συναλλαγών, καθώς και την εγκατάσταση των κοινοτικών διαμεσολαβούντων χρηματοπιστωτικών φορέων και των φορέων παροχής εργαλείων πληρωμών στο έδαφος άλλων κρατών-μελών (στο πλαίσιο της διαδικασίας αρνητικής ολοκλήρωσης).

(β) Ταυτόχρονα, η εύρυθμη λειτουργία ενός ενιαίου χρηματοπιστωτικού χώρου προϋποθέτει (στο πλαίσιο της διαδικασίας θετικής ολοκλήρωσης) την υιοθέτηση και θέση σε εφαρμογή πολιτικών και κανόνων, μέσω των οποίων να καθίσταται δυνατή η ικανοποίηση των αιτημάτων πολιτικής που δικαιολογούν ρυθμιστική παρέμβαση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα των οικονομιών της αγοράς, με ταυτόχρονη διασφάλιση της συνδρομής ισότιμων όρων ανταγωνισμού ανάμεσα σε όλες τις κατηγορίες φορέων παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών που λειτουργούν στον ενιαίο χώρο, παρέχουν ομοειδείς υπηρεσίες και εκτίθενται σε ομοειδείς κινδύνους, και συγκεκριμένα:

- τη διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος,
- τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των κεφαλαιαγορών,
- τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας των συστημάτων πληρωμών,
- τη διασφάλιση της προστασίας των καταναλωτών που συναλλάσσονται με φορείς παροχής χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, και
- την καταπολέμηση του οικονομικού εγκλήματος στο χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Στο πλαίσιο αυτό τίθενται δύο ζητήματα που απαιτούν επίλυση:

- βάσει ποιων κανόνων θα γίνεται η ρυθμιστική παρέμβαση στον ενιαίο χρηματοπιστωτικό χώρο, και
- ποιες αρχές θα είναι αρμόδιες για τη διαχείριση των πολιτικών που προαναφέρθηκαν.

Είναι προφανές ότι, όπως για παράδειγμα στο συναφές πεδίο της νομισματικής ενοποίησης, στο τελικό στάδιο της διαδικασίας χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης οι αρχές πρέπει να είναι (εν μέρει τουλάχιστον) υπερεθνικές και οι κανόνες, βάσει των οποίων θα γίνεται η ρυθμιστική παρέμβαση, ενοποιημένοι σε όλη τη γεωγραφική έκταση του ενιαίου χρηματοπιστωτικού χώρου βάσει των αρχών της μέγιστης και πλήρους εναρμόνισης. Η διεθνής πάντως εμπειρία, περιλαμβανομένης και της ευρωπαϊκής, έχει καταδείξει τη δυσκολία επίτευξης (ακόμα και προσέγγισης) αυτού του τελικού σταδίου, καθώς η διαδικασία της χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης έχει ως σημείο εκκίνησης κατακερματισμένα εθνικά χρηματοπιστωτικά συστήματα που χαρακτηρίζονται από σημαντικές διαφορές ως προς τα περισσότερα από τα σκέλη που διέπουν τη λειτουργία και τη διαχείρισή τους και συναντά ισχυρές αντιστάσεις για την απεμπόληση εθνικών πολιτικών και την κατάργηση εθνικών δομών και υποδομών.

Ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό δίκαιο

Το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό δίκαιο αποτελεί υποσύνολο του ευρωπαϊκού οικονομικού δικαίου¹ και οριοθετείται οριζόμενο ως το σύνολο των διατάξεων του πρωτογενούς και (κυρίως) παραγώγου ευρωπαϊκού δικαίου², μέσω των οποίων επιδιώκεται η επίτευξη της (αρνητικής και θετικής) χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης της Κοινότητας, με στόχο τη δημιουργία ενός ενιαίου χρηματοπιστωτικού χώρου στο πλαίσιο λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς.³ Αποτελεί δηλαδή υποσύνολο του ευρωπαϊκού οικονομικού δικαίου που αφορά την υλοποίηση της μικροοικονομικής ολοκλήρωσης της Κοινότητας.⁴

¹ Σε συμφωνία με τον ορισμό που έχει υιοθετήσει ο γράφων αναφορικά με το διεθνές οικονομικό δίκαιο (βλέπε σχετικά Στεφάνου - Γκόρτσος (2006), σελ. 6-7), ως ευρωπαϊκό οικονομικό δίκαιο νοείται το ευρωπαϊκό δίκαιο της οικονομίας, και όχι το δίκαιο της οικονομικής δραστηριότητας στην Κοινότητα. Περιέχει δηλαδή διατάξεις μέσω των οποίων επιδιώκεται η μακροοικονομική και η μικροοικονομική ολοκλήρωση (συχνά αναφερόμενη και ως «συσσωμάτωση των αγορών») της Κοινότητας (για τη διάκριση μεταξύ των δύο εν λόγω διαστάσεων ολοκλήρωσης, βλέπε, αντί άλλων, Στεφάνου (2006), σελ. 199-200). Κατά συνέπεια, το ιδιωτικό δίκαιο των ενδοκοινοτικών συναλλαγών, δηλαδή οι κανόνες του ιδιωτικού διεθνούς οικονομικού δικαίου, το δίκαιο των ενδοκοινοτικών εμπορικών συναλλαγών (ευρωπαϊκό εμπορικό δίκαιο) και οι κανόνες της *lex mercatoria* δεν εμπίπτουν στην έννοια του ευρωπαϊκού οικονομικού δικαίου.

Για τις διαφορές μεταξύ διεθνούς και ευρωπαϊκού οικονομικού δικαίου, βλέπε Στεφάνου - Γκόρτσος (2006), σελ. 7-8.

² Το άρθρο 105 της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας περιέχει δύο διατάξεις (στις παρ. 5 και 6, αντίστοιχα), οι οποίες κατά τη γνώμη του γράφοντος αποτελούν πηγές του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού δικαίου. Με τις διατάξεις αυτές οριοθετούνται οι αρμοδιότητες του Ευρωπαϊκού Συστήματος Κεντρικών Τραπεζών και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας στη θεματική της προληπτικής εποπτείας των πιστωτικών ιδρυμάτων και άλλων κατηγοριών διαμεσολαβούντων χρηματοπιστωτικών φορέων.

³ Η έννοια της εσωτερικής αγοράς ορίζεται στο άρθρο 14 (παρ. 2) της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (στη συνέχεια η «Συνθήκη») ως «ένας χώρος χωρίς εσωτερικά σύνορα μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των εμπορευμάτων, των προσώπων, των υπηρεσιών και των κεφαλαίων σύμφωνα με τις διατάξεις της παρούσας Συνθήκης».

⁴ Αντίθετα η συναφής διαδικασία της νομισματικής ενοποίησης εμπίπτει στο πεδίο της μακροοικονομικής ολοκλήρωσης.

Το περιεχόμενο του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού δικαίου έχει διαμορφωθεί σταδιακά από τα μέσα της δεκαετίας του 1970, και συνεχίζει να διαμορφώνεται (μέσα στα όρια του εκάστοτε ισχύοντος θεσμικού πλαισίου), με βάση τις πρωτοβουλίες που αναλαμβάνουν τα αρμόδια κοινοτικά όργανα, στο πλαίσιο της πολιτικής συγκυρίας της κάθε περιόδου και των μεταβολών που επιτελούνται στο διεθνές χρηματοπιστωτικό δίκαιο και οι οποίες επηρεάζουν το ευρωπαϊκό (σημαντικά μάλιστα σε ορισμένες περιπτώσεις).⁵ Στο πλαίσιο της ανασκόπησης της διαδικασίας διαμόρφωσης του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού δικαίου που ακολουθεί, γίνεται διάκριση ανάμεσα σε τρεις περιόδους:

- την περίοδο μέχρι τη θέση σε εφαρμογή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης (κατωτέρω, υπό I),
- την περίοδο από τη θέση σε εφαρμογή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης μέχρι την έναρξη της οικονομικής και νομισματικής ένωσης (υπό II), και
- την (τρέχουσα) περίοδο μετά την έναρξη της οικονομικής και νομισματικής ένωσης (υπό III).

I. Η περίοδος πριν τη θέση σε εφαρμογή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης

Οι πρώτες πρωτοβουλίες των κοινοτικών οργάνων για το χρηματοπιστωτικό σύστημα χρονολογούνται στις αρχές της δεκαετίας του 1960. Προκειμένου να υλοποιηθεί το αίτημα για την προοδευτική κατάργηση των περιορισμών σχετικά με την ελευθερία εγκατάστασης και την ελευθερία παροχής υπηρεσιών, το Συμβούλιο όφειλε σύμφωνα με τη Συνθήκη και, πράγματι, εξέδωσε το 1961 δύο Γενικά Προγράμματα: το πρώτο αφορούσε την κατάργηση των περιορισμών σχετικά με την ελευθερία εγκατάστασης και το δεύτερο την κατάργηση των περιορισμών σχετικά με την ελευθερία παροχής υπηρεσιών μέχρι το τέλος του 1969. Ως προς τους διαμεσολαβούντες χρηματοπιστωτικούς φορείς τα προγράμματα απαιτούσαν τα ακόλουθα:

- κατάργηση των περιορισμών σχετικά με την ελευθερία εγκατάστασης και την ελευθερία παροχής υπηρεσιών που δεν είναι συνδεδεμένες με την κίνηση κεφαλαίων,
- κατάργηση των περιορισμών σχετικά με τις υπηρεσίες που είναι συνδεδεμένες με την κίνηση κεφαλαίων στον ίδιο βαθμό με την απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων.

⁵ Για μια συνολική θεώρηση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού δικαίου, βλέπε Στεφάνου - Γκόρτσος (2006), κεφάλαιο ενδέκατο (σελ. 183-230).

Η προώθηση της κατάργησης των περιορισμών που επιτεύχθηκε μέσω των εν λόγω Γενικών Προγραμμάτων στον τομέα των κεφαλαιαγορών και εν γένει το χρηματοπιστωτικό τομέα δεν υπήρξε σημαντική, και επομένως η συμβολή τους στη διαμόρφωση του ενιαίου ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού χώρου ήταν αμελητέα. Στη συνέχεια και κατά τη διάρκεια αυτής της περιόδου, εκδόθηκαν πάντως αρκετές νομικές πράξεις που αποτέλεσαν πηγές του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού δικαίου. Οι εν λόγω πράξεις υπήρξαν όμως προϊόν μεμονωμένων πρωτοβουλιών της Επιτροπής (που υιοθετήθηκαν από το Συμβούλιο) και όχι αποτέλεσμα, όπως στις δύο επόμενες περιόδους, ενός συγκεκριμένου προγράμματος.

II. Η περίοδος από τη θέση σε εφαρμογή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης μέχρι την έναρξη της οικονομικής και νομισματικής ένωσης

Η ουσιαστική και συντονισμένη προώθηση της πορείας για τη δημιουργία του ενιαίου ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού χώρου ξεκίνησε λίγο πριν από τη θέση σε εφαρμογή της Ενιαίας Ευρωπαϊκής Πράξης, βάσει της Λευκής Βίβλου του 1985 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς, και επιταχύνθηκε ταχύτατα με τη θέση της Πράξης σε εφαρμογή. Στην ενότητα IV του δεύτερου μέρους της εν λόγω Λευκής Βίβλου, η οποία αναφέρεται στην κοινή αγορά υπηρεσιών, ρητή ήταν η αναφορά στις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και την αναγκαιότητα επίσημης των διαδικασιών για την απελευθέρωση της διασυνοριακής παροχής τους.

Για την επίτευξη των προαναφερθέντων στόχων χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης έγινε χρήση τεσσάρων βασικών αρχών:

- της αρχής της αμοιβαίας αναγνώρισης – από όλα τα κράτη-μέλη – των εθνικών νομοθετικών και κανονιστικών διατάξεων των υπολοίπων, αναφορικά με την αδειοδότηση και την προληπτική εποπτεία των κοινοτικών επιχειρήσεων επενδύσεων και πιστωτικών ιδρυμάτων που παρέχουν επενδυτικές υπηρεσίες,
- της αρχής της ελάχιστης εναρμόνισης σε κοινοτικό επίπεδο των κανόνων που αφορούν την αδειοδότηση, τους όρους άσκησης δραστηριότητας και την προληπτική εποπτεία των κοινοτικών επιχειρήσεων επενδύσεων και πιστωτικών ιδρυμάτων που παρέχουν επενδυτικές υπηρεσίες, ώστε να καταστεί δυνατή η σταδιακή προσέγγιση των εθνικών νομοθεσιών,

- της αρχής της μερικής εναρμόνισης των κανόνων που αφορούν την προληπτική εποπτεία των κοινοτικών επιχειρήσεων επενδύσεων και πιστωτικών ιδρυμάτων που παρέχουν επενδυτικές υπηρεσίες, καθώς αυτή περιορίστηκε στον έλεγχο της κεφαλαιακής επάρκειας για κάλυψη έναντι του πιστωτικού κινδύνου (με έντονη επιρροή από το συναφές διεθνές ρυθμιστικό πλαίσιο που διαμορφώθηκε από την Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία⁶), των μεγάλων χρηματοδοτικών ανοιγμάτων, και των ειδικών συμμετοχών σε επιχειρήσεις εκτός χρηματοπιστωτικού τομέα, και
- της αρχής της αμοιβαιότητας αναφορικά με τη μεταχείριση στην Κοινότητα των κοινοτικών επιχειρήσεων επενδύσεων και πιστωτικών ιδρυμάτων που είναι θυγατρικές μη κοινοτικών επιχειρήσεων.

Ουσιώδης υπήρξε επίσης η επιλογή κατά την περίοδο αυτή:

- να μη δημιουργηθούν ευρωπαϊκές εποπτικές αρχές στους τρεις διακριτούς (αν και όλο και περισσότερο αλληλοσυνδεόμενους) τομείς του χρηματοπιστωτικού συστήματος (τραπεζικός, κεφαλαιαγορών, ασφαλιστικός), με την υιοθέτηση μάλιστα ρητής διάταξης στη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας ότι ούτε η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα θα αναχθεί σε ενιαία εποπτική αρχή,⁷
- να μην υπάρξει ενοποίηση των εθνικών υποδομών λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος (συστήματα πληρωμών και διακανονισμού τίτλων και πληρωμών, οργανωμένες αγορές διαπραγμάτευσης κινητών αξιών και παραγώγων).

⁶ Για την εν λόγω Επιτροπή, βλέπε αναλυτικά Στεφάνου - Γκόρτσος (2006), σελ. 259-307.

⁷ Σε αντίθεση με όσα ισχύουν στο πεδίο της νομισματικής και της συναλλαγματικής πολιτικής, η ΕΚΤ δεν έχει αναχθεί σε ενιαία εποπτική αρχή του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού συστήματος, περιλαμβανομένου του τραπεζικού. Ο ρόλος του ΕΣΚΤ σχετικά με τη σταθερότητα του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού συστήματος οριοθετείται με τις διατάξεις της παρ. 5 του άρθρου 105 της Συνθήκης, σύμφωνα με την οποία «το ΕΣΚΤ συμβάλλει στην εκ μέρους των αρμοδίων αρχών ομαλή άσκηση πολιτικών που αφορούν την προληπτική εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων και τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος».

Στην παρ. 6 του άρθρου 105 της Συνθήκης ορίζεται πάντως ότι «το Συμβούλιο, αποφασίζοντας ομόφωνα προτάσει της Επιτροπής, μετά από διαβούλευση με την ΕΚΤ και αφού λάβει τη σύμφωνη γνώμη του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, μπορεί να αναθέσει στην ΕΚΤ ειδικά καθήκοντα σχετικά με τις πολιτικές που αφορούν την προληπτική εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων και λοιπών χρηματοδοτικών ιδρυμάτων, εξαιρέσει των ασφαλιστικών επιχειρήσεων». Με την εν λόγω διάταξη, η οποία επαναλαμβάνεται αυτούσια στο άρθρο 25.2 του Καταστατικού, καθιερώνεται η δυνατότητα αναγωγής της ΕΚΤ στο μέλλον σε μια ενιαία ευρωπαϊκή εποπτική αρχή του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού τομέα (εξαιρουμένων των ασφαλιστικών επιχειρήσεων), σε αντιστοιχία με τη λειτουργία της ως ενιαίας νομισματικής αρχής.

III. Η περίοδος μετά την έναρξη της οικονομικής και νομισματικής ένωσης

1. Το Πρόγραμμα Δράσης για τις Χρηματοπιστωτικές Υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής του 1999

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Στις 11 Μαΐου 1999, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε Ανακοίνωση αναφορικά με την εφαρμογή ενός πλαισίου δράσης για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες (“Financial Services Action Plan”, γνωστό με το ακρωνύμιο “FSAP”). Η Ανακοίνωση αυτή υπήρξε το αποτέλεσμα πρωτοβουλίας που έλαβε το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο Cardiff, τον Ιούνιο, και επιβεβαίωσε το Συμβούλιο στη Βιέννη, το Δεκέμβριο του 1998. Σημαντική υπήρξε σχετικά η συμβολή του Financial Services Policy Group (με τη συμμετοχή εκπροσώπων των Υπουργών που συμμετέχουν στο Συμβούλιο ECOFIN) και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, η οποία συνέδραμε ουσιαστικά την Επιτροπή στο έργο της.

Σκοπός αυτής της Ανακοίνωσης υπήρξε η καταγραφή, μέσω ενός συγκεκριμένου Προγράμματος Δράσης, των ενεργειών που έπρεπε να αναληφθούν σε κοινοτικό επίπεδο, ώστε να ολοκληρωθεί το θεσμικό πλαίσιο που διέπει τη λειτουργία της ενιαίας αγοράς χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα. Για την επίτευξη αυτού του στόχου, η Επιτροπή έκρινε ότι ήταν αναγκαίο:

- αφενός μεν να οριστικοποιηθούν και να εκδοθούν ορισμένες κοινοτικές Οδηγίες που βρίσκονταν από καιρό σε εκκρεμότητα, διότι δεν είχε ακόμα επιτευχθεί η αναγκαία πολιτική συμφωνία ανάμεσα στα κράτη-μέλη,
- αφετέρου δε να τεθούν συγκεκριμένοι νέοι στόχοι με τη λήψη των κατάλληλων ρυθμιστικών μέτρων σε κοινοτικό επίπεδο.

Καταλύτης για την έκδοση του FSAP υπήρξε αναμφίβολα η έναρξη της νομισματικής ένωσης στην Κοινότητα. Λαμβάνοντας υπόψη ότι η υιοθέτηση από την 1η Ιανουαρίου 1999 του ενιαίου νομίσματος ευρώ έχει συμβάλει στην εξάλειψη σημαντικών εμποδίων στη διασυνοριακή παροχή των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και την ελεύθερη κίνηση κεφαλαίων μέσα στην ενιαία αγορά, η διαμόρφωση του κατάλληλου ρυθμιστικού πλαισίου που θα είχε ως αποτέλεσμα την απελευθέρωση του καθεστώτος παροχής αυτών των υπηρεσιών, τη διασφάλιση της διαρκούς σταθερότητας των ευρωπαϊκών αγορών χρήματος και κεφαλαίου,

καθώς και του χρηματοπιστωτικού συστήματος των κρατών-μελών και, τέλος, την εξάλειψη των (σημαντικών) φορολογικής φύσεως εμποδίων για τη χρηματοπιστωτική ολοκλήρωση αποτέλεσαν σημαντική προτεραιότητα.⁸

Το FSAP κινήθηκε στο ήδη διαμορφωμένο πλαίσιο αρχών (αποκεντρωμένη διαχείριση, αμοιβαία αναγνώριση, ελάχιστη και μερική εναρμόνιση) για την επίτευξη των προαναφερθέντων αιτημάτων πολιτικής στο χρηματοπιστωτικό τομέα, ανέδειξε όμως με σαφήνεια και ένα νέο: το αίτημα για τη δημιουργία ενός ενιαίου χώρου πληρωμών μικρής αξίας, σε αντιστοιχία με το ενοποιημένο πανευρωπαϊκό σύστημα πληρωμών μεγάλης αξίας, το σύστημα TARGET, το οποίο τέθηκε σε λειτουργία το 1999 ως υποστηρικτικός μηχανισμός για την άσκηση της ενιαίας νομισματικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Επίσης, για πρώτη φορά άρχισε να συζητείται ουσιαστικά η προοπτική της φορολογικής εναρμόνισης στο χρηματοπιστωτικό τομέα.

Το FSAP έχει ήδη ολοκληρωθεί και μετουσιωθεί σε πράξη, καθώς από τα 42 μέτρα που είχαν προβλεφθεί τα 41 είχαν ήδη υιοθετηθεί μέχρι τον Ιανουάριο του 2007, ενώ ειδικά σε ό,τι αφορά το δίκαιο της κεφαλαιαγοράς έγινε ευρεία χρήση κατά το διάστημα αυτό της «διαδικασίας Lamfalussy».⁹ Οι στρατηγικοί στόχοι του Προγράμματος Δράσης ήταν τέσσερις και εξετάζονται διαδοχικά στη συνέχεια:

- ολοκλήρωση της ενιαίας κεφαλαιαγοράς στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (κατωτέρω, υπό 1.1),
- διαμόρφωση ανοικτών και ασφαλών αγορών για τις συναλλαγές μικρής αξίας (υπό 1.2),
- διαμόρφωση ενός αποτελεσματικού καθεστώτος προληπτικής εποπτείας και ελέγχου των διαμεσολαβούντων χρηματοπιστωτικών φορέων (υπό 1.3), και
- ικανοποίηση ορισμένων ευρύτερων συνθηκών που οφείλουν να διέπουν τη λειτουργία της ενιαίας αγοράς χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών (υπό 1.4).¹⁰

⁸ Αξίζει πάντως να επισημανθεί ότι από το 1999 δύο συγγενή οικονομικά συστήματα, το νομισματικό και το χρηματοπιστωτικό, χαρακτηρίζονται πλέον από μια θεμελιώδη ασυμμετρία στην Κοινότητα:

- το νομισματικό σύστημα (όχι όλων των κρατών-μελών, αλλά εκείνων χωρίς παρέκκλιση) έχει ενοποιηθεί, η νομισματική πολιτική έχει κοινοτικοποιηθεί και η διαχείριση του ενιαίου νομισματικού χώρου έχει ανατεθεί σε ένα υπερεθνικό όργανο (την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα), το οποίο έχει την εξουσία να εκδίδει ομοιόμορφους κανόνες για το σύνολο της ευρωζώνης,
- το χρηματοπιστωτικό σύστημα των κρατών-μελών, αντίθετα, συνεχίζει να παρουσιάζει έντονα εθνικά χαρακτηριστικά, καθώς ο βαθμός ολοκλήρωσης σε αυτό το πεδίο παραμένει περιορισμένος, τουλάχιστον σε σχέση με το νομισματικό σύστημα (ενδεικτικό ότι καμία πολιτική δεν έχει κοινοτικοποιηθεί, αφού ελλείπει και η απαραίτητη νομική βάση), μολονότι – όπως αναδεικνύεται στο παρόν άρθρο – οι πρωτοβουλίες που έχουν αναληφθεί, ιδίως κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών και κυρίως μετά την ευρωπαϊκή νομισματική ενοποίηση, για την εμβάθυνσή της είναι σημαντικές.

⁹ Για την εν λόγω διαδικασία, βλέπε αναλυτικά Γκόρτσος (2007).

¹⁰ Για μια αναλυτική παρουσίαση των προτάσεων της Λευκής Βίβλου, βλέπε Γκόρτσος (1999).

1.1. Ολοκλήρωση της ενιαίας κεφαλαιαγοράς

Για την επίτευξη του στόχου της ολοκλήρωσης της ενιαίας κεφαλαιαγοράς, η Επιτροπή έκρινε ότι απαιτείτο η ικανοποίηση έξι αιτημάτων πολιτικής:

- διασφάλιση στις κοινοτικές επιχειρήσεις απρόσκοπτης δυνατότητας να αντλούν δανειακά κεφάλαια από όλες τις οργανωμένες αγορές που λειτουργούν στα κράτη-μέλη με ανταγωνιστικούς όρους,
- διαμόρφωση ενός κοινού θεσμικού πλαισίου που να διέπει τη λειτουργία των δευτερογενών αγορών για κινητές αξίες και παράγωγα μέσα,
- αναβάθμιση του κοινοτικού θεσμικού πλαισίου που διέπει τη χρηματοοικονομική λογιστική και τους καταστατικούς ελέγχους των εισηγμένων επιχειρήσεων,
- ολοκλήρωση του θεσμικού πλαισίου που διέπει τη λειτουργία μέσα στην ενιαία αγορά όλων των κατηγοριών διαμεσολαβούντων χρηματοπιστωτικών φορέων,
- περιορισμός του συστημικού κινδύνου που απορρέει από τις διαδικασίες διακανονισμού συναλλαγών σε χρεόγραφα, και
- διαμόρφωση ενός ασφαλούς και διαφανούς καθεστώτος που θα διέπει τις εταιρικές αναδιαρθρώσεις που πραγματοποιούνται σε διασυνοριακή βάση μέσα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

1.2. Διαμόρφωση ανοικτών και ασφαλών αγορών για συναλλαγές μικρής αξίας (retail markets)

Η υλοποίηση του στρατηγικού στόχου της διαμόρφωσης ανοικτών και ασφαλών αγορών για συναλλαγές μικρής αξίας στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα, κρίθηκε ότι προϋπέθετε την ικανοποίηση έξι, επίσης, αιτημάτων πολιτικής:

- διασφάλιση ενός υψηλού επιπέδου πληροφόρησης των καταναλωτών και διαφάνειας των διασυνοριακών συναλλαγών,
- διαμόρφωση αποτελεσματικών μηχανισμών για τη δικαστική και εξωδικαστική επίλυση διαφορών επί διασυνοριακών συναλλαγών,
- διασφάλιση της ομοιόμορφης εφαρμογής από τα κράτη-μέλη των κανόνων που αφορούν την προστασία των καταναλωτών,
- διαμόρφωση του κατάλληλου θεσμικού πλαισίου αναφορικά με το ηλεκτρονικό εμπόριο χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών,
- βελτίωση του θεσμικού πλαισίου που διέπει τη δραστηριότητα των ασφαλιστικών πρακτόρων και μεσιτών, και
- ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των συστημάτων πληρωμών αναφορικά με τις διασυνοριακές πληρωμές μικρής αξίας.

1.3. Διαμόρφωση ενός αποτελεσματικού καθεστώτος προληπτικής εποπτείας και ελέγχου των διαμεσολαβούντων χρηματοπιστωτικών φορέων

Ο τρίτος στρατηγικός στόχος της Επιτροπής αναφέρεται στη διασφάλιση της σταθερότητας της ενιαίας αγοράς χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών και συνεπώς στην επάρκεια της διάρθρωσης και των μέσων άσκησης προληπτικής εποπτείας στους ενδιάμεσους χρηματοπιστωτικούς φορείς. Ως προς αυτό το σκέλος της δράσης της, κύριο μέλημα της Επιτροπής ήταν η συμβολή στη διαμόρφωση των κατάλληλων μηχανισμών, ώστε να καταστεί εφικτή η όσο το δυνατόν ταχύτερη ενσωμάτωση στο κοινοτικό θεσμικό πλαίσιο των κανόνων εποπτείας και ελέγχου που λαμβάνονται σε διεθνές επίπεδο:

- από την Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία όσον αφορά το τραπεζικό σύστημα και τα πιστωτικά ιδρύματα,
- από τη Διεθνή Οργάνωση Επιτροπών Κεφαλαιαγοράς (International Organization of Securities Commissions, IOSCO), όσον αφορά τις αγορές χρήματος και κεφαλαίου και τις επιχειρήσεις επενδύσεων,¹¹ και
- από τη Διεθνή Ένωση Ασφαλιστικών Εποπτικών Αρχών (International Association of Insurance Supervisors, IAIS) για τον ασφαλιστικό τομέα.¹²

Επιπλέον, η Επιτροπή έκρινε σκόπιμη την άμεση ενεργοποίηση όλων των αρμοδίων εθνικών και κοινοτικών φορέων για την προώθηση μιας σειράς θεσμικών αλλαγών στο κοινοτικό καθεστώς εποπτείας των διαμεσολαβούντων χρηματοπιστωτικών φορέων.

1.4. Ικανοποίηση ορισμένων ευρύτερων συνθηκών που οφείλουν να διέπουν τη λειτουργία της ενιαίας αγοράς

Τέλος, για την ουσιαστική ενίσχυση της ενιαίας αγοράς, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπέβαλε προτάσεις αναφορικά με την εναρμόνιση της νομοθεσίας των κρατών-μελών που αφορά τη φορολογική μεταχείριση των επιχειρήσεων και, κυρίως, των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Στο πλαίσιο αυτό εντάσσονται τέσσερις ενέργειες:

(α) Κατ' αρχήν, κρίθηκε αναγκαία η επίσημη υιοθέτηση της Οδηγίας για τη φορολογία καταθέσεων, με την οποία επιδιώκεται η απάλειψη των διαφορών που υφίστανται στα κράτη-μέλη αναφορικά με τη φορολογική μεταχείριση των ιδιωτικών καταθέσεων.

¹¹ Για την εν λόγω Επιτροπή, βλέπε Στεφάνου - Γκόρτσος (2006), σελ. 216-217.

¹² Για την εν λόγω Επιτροπή, βλέπε Στεφάνου - Γκόρτσος (2006), σελ. 217.

(β) Η θέση σε εφαρμογή ενός Κώδικα Δεοντολογίας σχετικά με τη φορολογία επιχειρήσεων ανάχθηκε, επίσης, σε άμεση προτεραιότητα. Στόχος αυτού του κώδικα, ο οποίος αποτέλεσε αντικείμενο επεξεργασίας από ειδική ομάδα εργασίας της Επιτροπής, ήταν να συμβάλει στην αντιμετώπιση του επιβλαβούς φορολογικού ανταγωνισμού στον οποίο επιδίδονται ορισμένα, τουλάχιστον, κράτη-μέλη και ο οποίος επηρεάζει τη χωροθέτηση της επιχειρηματικής δραστηριότητας μέσα στην ενιαία αγορά.

(γ) Απαραίτητη κρίθηκε, επιπλέον, η αναθεώρηση των εθνικών διατάξεων που διέπουν τη φορολογία των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών εν γένει, ώστε να μειωθεί το κόστος τους και να καταργηθούν τα αντικίνητρα στην πραγματοποίηση διασυνοριακών συναλλαγών.

(δ) Τέλος, η Επιτροπή επιδίωξε το συντονισμό των φορολογικών ρυθμίσεων των κρατών-μελών που αφορούν τις επικουρικές συντάξεις. Σε εφαρμογή των διαπραγματεύσεων που διεξάγονταν στην Ομάδα Φορολογικής Πολιτικής, η Επιτροπή ανακοίνωσε την πρόθεσή της να υποβάλει μέσα στο 1999 πρόταση νομοθετικής δράσης αναφορικά με τη φορολογική μεταχείριση διασυνοριακών εισφορών μεταναστών εργατών σε επικουρικά συνταξιοδοτικά ταμεία, η οποία θα μπορούσε να συμβάλει θετικά στην κινητικότητα του εργατικού δυναμικού μέσα στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

2. Το Πρόγραμμα Δράσης για τις Χρηματοπιστωτικές Υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την περίοδο 2005-2010¹³

Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Πριν ακόμη ολοκληρωθεί η αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας των μέτρων που υιοθετήθηκαν βάσει του FSAP και παρά το γεγονός ότι εκτεταμένη υπήρξε η συζήτηση αναφορικά με την αναγκαιότητα ενός «ρυθμιστικού διαλείμματος» ώστε η αγορά να αφομοιώσει την πληθώρα των νέων ρυθμιστικών παρεμβάσεων, το Δεκέμβριο του 2005 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσε μια νέα Λευκή Βίβλο. Σε αυτήν αποτυπώνεται το Πρόγραμμα Δράσης για τις Χρηματοπιστωτικές Υπηρεσίες (συχνά αποκαλούμενο “Post-FSAP”) αναφορικά με την πολιτική που πρέπει να ακολουθηθεί κατά τη διάρκεια της περιόδου 2005-2010, με στόχο την περαιτέρω ενίσχυση της διαδικασίας της ευρωπαϊκής χρηματοπιστωτικής ολοκλήρωσης. Το νέο αυτό Πρόγραμμα Δράσης εστιάζει σε έξι άξονες:

- τη δυναμική ολοκλήρωση του ενιαίου ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού χώρου (κατωτέρω, υπό 2.1),

¹³ Για μια αναλυτικότερη παρουσίαση των προτάσεων αυτής της Λευκής Βίβλου, βλέπε Γκόρτσος (2005).

- τη βελτίωση της διαδικασίας ρυθμιστικής παρέμβασης (υπό 2.2),
- τη διασφάλιση της ύπαρξης ορθών μηχανισμών ρυθμιστικής παρέμβασης και εποπτείας (υπό 2.3),
- την ανάληψη ενός περιορισμένου αριθμού νέων νομοθετικών πρωτοβουλιών (υπό 2.4),
- την αναβάθμιση του ρόλου που διαδραματίζει η Κοινότητα κατά τη διαμόρφωση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού δικαίου (υπό 2.5), και
- την έκδοση, σε ετήσια βάση, από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Έκθεσης Προόδου για την παρακολούθηση της προόδου και των βασικών εξελίξεων στο ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα.

Παρ' όλες τις βελτιωτικές προτάσεις που περιέχει σε ένα ευρύ φάσμα θεματικών, το Post-FSAP (όπως και το FSAP) συνεχίζει να κινείται στο πλαίσιο αρχών που είχε διαμορφωθεί από τα τέλη της δεκαετίας του 1980 (αποκεντρωμένη διαχείριση των πολιτικών εποπτείας των διαμεσολαβούντων χρηματοπιστωτικών φορέων, αμοιβαία αναγνώριση, ελάχιστη και μερική εναρμόνιση), χωρίς να προβαίνει σε τομές αναφορικά με την αρχιτεκτονική του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού δικαίου.

2.1. Δυναμική ολοκλήρωση της ενιαίας αγοράς χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών

Παρά τη σαφή πρόοδο που έχει επέλθει στο πεδίο της ολοκλήρωσης της ενιαίας ευρωπαϊκής αγοράς χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών, με την υλοποίηση του Προγράμματος Δράσης για τις Χρηματοπιστωτικές Υπηρεσίες του 1999, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κρίνει ότι υπάρχουν ακόμη περιθώρια λήψης ρυθμιστικών μέτρων προς την κατεύθυνση αυτή, και ειδικά σε ορισμένους τομείς, όπως η «λιανική τραπεζική». Η επίτευξη αυτής της ολοκλήρωσης κρίνεται από την Επιτροπή ότι είναι δυνατόν να επιτευχθεί «δυναμικά» με την επιδίωξη της υλοποίησης των υπολοίπων αξόνων δράσης που αναδεικνύονται στο Post-FSAP.

2.2. Βελτίωση της διαδικασίας ρυθμιστικής παρέμβασης

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εκτιμά ότι είναι αναγκαία η περαιτέρω βελτίωση της διαδικασίας ρυθμιστικής παρέμβασης που ακολουθείται στην Κοινότητα και προτείνει τα ακόλουθα:

(α) Δεσμεύεται για την περαιτέρω ενίσχυση της ανοικτής και διαφανούς διαδικασίας διαβούλευσης κατά την εκπόνηση των σχεδίων και προτάσεων νομοθετικής πρωτοβουλίας που αναλαμβάνει.

(β) Κάθε νέας ρυθμιστικής παρέμβασης, είτε σε επίπεδο 1 είτε σε επίπεδο 2 της διαδικασίας Lamfalussy, θα προηγείται η υποβολή από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, μελέτης αξιολόγησης των επιπτώσεων (“impact assessment study”) με ανάλυση κόστους-οφέλους, ώστε να αξιολογείται συνακόλουθα η προσφορότητά της. Το ίδιο προτείνεται να ισχύει και για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο σε περίπτωση που προτείνουν ουσιώδεις τροποποιήσεις σε προτάσεις της Επιτροπής.

(γ) Με στόχο την ορθή και αποτελεσματική εφαρμογή των θεσπιζόμενων ρυθμίσεων από τα κράτη-μέλη και την έγκαιρη ενσωμάτωσή τους στην έννομη τάξη των κρατών-μελών, το οποίο δεν προκύπτει να έχει συμβεί μέχρι σήμερα σε ικανοποιητικό βαθμό, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτείνει:

- την καθιέρωση διαδικασιών διαρκούς διαβούλευσης με τα κράτη-μέλη, με στόχο την παρακολούθηση των εξελίξεων, τη διασφάλιση της ορθής ενσωμάτωσης και την αποφυγή ρυθμιστικών διαφοροποιήσεων ανάμεσα στα κράτη-μέλη,
- την τακτική επικαιροποίηση ενός πίνακα ενσωμάτωσης του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού δικαίου από τα κράτη-μέλη, ο οποίος να είναι προσβάσιμος μέσω του διαδικτύου,
- την καταγραφή του καθεστώτος ενσωμάτωσης του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού δικαίου από τα κράτη-μέλη στην ετήσια Έκθεση Προόδου που εκδίδει, και
- τη σύσταση Ομάδων Εργασίας Ενσωμάτωσης (“transposition workshops”) με τη συμμετοχή τόσο των κρατών-μελών όσο και των αρμοδίων εθνικών εποπτικών αρχών, με στόχο τη λειτουργία ενός forum στο πλαίσιο του οποίου θα επιδιώκεται η επίτευξη ομοφωνίας αναφορικά με την εφαρμογή συγκεκριμένων διατάξεων του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού δικαίου και την εκ των προτέρων αντιμετώπιση των όποιων προβλημάτων.

(δ) Καθιερώνεται διαδικασία και για την εκ των υστέρων αξιολόγηση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή της αποτελεσματικότητας των υιοθετούμενων κοινοτικών κανόνων και των επιπτώσεών τους στο χρηματοπιστωτικό σύστημα των κρατών-μελών, μέσα σε διάστημα πέντε ετών από την υιοθέτηση του κάθε μέτρου.

(ε) Με στόχο τη διασφάλιση της απαραίτητης ασφάλειας δικαίου και λαμβανομένης υπόψη της ιδιαίτερης έκτασης που έχει πλέον λάβει η ύλη του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού δικαίου, κρίνεται σκόπιμη η απλοποίηση, κωδικοποίηση και αποσαφήνιση των διατάξεών του με τη λήψη συγκεκριμένων μέτρων, όπως:

- η συστηματική και χρηστική παράθεση όλων των πηγών του χρηματοπιστωτικού δικαίου στο διαδίκτυο,
- η διενέργεια ελέγχων τομεακής συνέπειας (“sectoral consistency checks”), αρχής γενομένης από το ευρωπαϊκό δίκαιο της κεφαλαιαγοράς, με στόχο τη διασφάλιση της ομογενοποίησης της ορολογίας και των επιπτώσεων,
- ο έλεγχος της ορθής ενσωμάτωσης του ευρωπαϊκού χρηματοπιστωτικού δικαίου από τα κράτη-μέλη.

(στ) Σε σχέση με τους μεσολαβητές τραπεζικών ή εν γένει χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών που λειτουργούν στα κράτη-μέλη, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή προτίθεται να προβεί:

- σε αξιολόγηση του ρόλου του πανευρωπαϊκού δικτύου των εν λόγω μεσολαβητών (“FIN-NET”), με στόχο τη μεγιστοποίηση της αποτελεσματικότητάς του,
- σε έλεγχο του τρόπου λειτουργίας των εν λόγω μεσολαβητών με στόχο τον εντοπισμό τυχόν δυσλειτουργιών.

(ζ) Τέλος, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κρίνει αναγκαία την εκμετάλλευση των συνεργιών που υφίστανται ανάμεσα στο ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό δίκαιο και άλλους κλάδους του ευρωπαϊκού δικαίου (δίκαιο ανταγωνισμού, γενικό δίκαιο προστασίας του καταναλωτή, φορολογικό δίκαιο) μέσω κατάλληλης συνεργασίας των ευρωπαϊκών οργάνων που είναι αρμόδια για την εκπόνηση της σχετικής νομοθεσίας.

2.3. Διασφάλιση της ύπαρξης ορθών μηχανισμών ρυθμιστικής παρέμβασης και εποπτείας

Αναφορικά με την εν λόγω θεματική ενότητα έμφαση δίνεται στη λήψη των ακόλουθων μέτρων:

(α) Κατ’ αρχήν, κρίνεται απαραίτητη η περαιτέρω βελτίωση της διαδικασίας Lamfalussy, με στόχο την αντιμετώπιση των δυσκολιών ή προβλημάτων που παρατηρούνται κατά την εφαρμογή της. Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται:

- η βελτίωση των μηχανισμών λογοδοσίας και διαφάνειας της διαδικασίας τόσο έναντι των φορέων της αγοράς όσο και έναντι των κοινοτικών οργάνων (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και Συμβούλιο),
- η ανάπτυξη διατομεακής συνεργασίας μεταξύ των αρμοδίων εποπτικών αρχών (στον τραπεζικό τομέα, τον τομέα της κεφαλαιαγοράς και τον ασφαλιστικό τομέα) για όσα θέματα αναδεικνύουν διατομεακή σημασία,

- η διασφάλιση της ορθής υιοθέτησης κανόνων, καθώς και συνεπούς ενσωμάτωσης και εφαρμογής στο πλαίσιο των τεσσάρων επιπέδων της διαδικασίας, και
- η συνεργασία με τρίτες χώρες, με στόχο τη σύγκλιση των υιοθετούμενων προτύπων σε διεθνές επίπεδο.

(β) Απαραίτητη κρίνεται επίσης η ενίσχυση του καθεστώτος συνεργασίας και ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των εποπτικών αρχών με τα ακόλουθα μέσα:

- την αποσαφήνιση του ρόλου και των αρμοδιοτήτων των εποπτικών αρχών του κράτους-μέλους καταγωγής σε σχέση με εκείνες του κράτους-μέλους υποδοχής κατά την εποπτεία κοινοτικών πιστωτικών ιδρυμάτων με αλλοδαπές εγκαταστάσεις (υποκαταστήματα ή/και θυγατρικές) σε άλλα κράτη-μέλη,
- τη διερεύνηση του ενδεχομένου περαιτέρω εκχώρησης εποπτικών αρμοδιοτήτων ανάμεσα στις εποπτικές αρχές,
- την ενδυνάμωση της διαδικασίας ομογενοποίησης του περιεχομένου των αναφορών που υποβάλλονται από τα πιστωτικά ιδρύματα, ώστε να αποφεύγονται επικαλύψεις και να μειωθεί κατά το δυνατόν το κόστος, και
- τη διαμόρφωση μιας «πανευρωπαϊκής εποπτικής νοοτροπίας» μέσω κοινών πρακτικών υιοθέτησης και εφαρμογής κανόνων, κοινών ελέγχων, και υιοθέτησης πρακτικών μέτρων, όπως η ανταλλαγή προσωπικού, η κοινή εκπαίδευση και η ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών μεταξύ των αρμοδίων εθνικών εποπτικών αρχών.

2.4. Τρέχουσες και μελλοντικές ρυθμιστικές πρωτοβουλίες

(α) Σε σχέση με τις τρέχουσες ρυθμιστικές δραστηριότητες, ο στόχος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής συνίσταται στα ακόλουθα:

- (i) Ολοκλήρωση των τριών πρωτοβουλιών που έχουν ήδη αναληφθεί στο πεδίο της λιανικής τραπεζικής και αφορούν τη λήψη μέτρων για την ενίσχυση της διασυνοριακής παροχής υπηρεσιών στεγαστικής πίστης, την έκδοση της νέας Οδηγίας για την καταναλωτική πίστη και την έκδοση της Οδηγίας για το νέο νομικό πλαίσιο σχετικά με τις πληρωμές στην ενιαία αγορά, στο πλαίσιο της δημιουργίας του ενιαίου χώρου πληρωμών σε ευρώ.
- (ii) Ολοκλήρωση του κανονιστικού πλαισίου για τη φερεγγυότητα των ασφαλιστικών επιχειρήσεων.
- (iii) Λήψη μέτρων, βάσει σχετικής Ανακοίνωσης της Επιτροπής του 2004, για τη διαμόρφωση ενός πλαισίου αναφορικά με τις υπηρεσίες εκκαθάρισης και διακανονισμού τίτλων.
- (iv) Συγκεκριμενοποίηση του υφιστάμενου κανονιστικού πλαισίου αναφορικά με την εξουσία των εποπτικών αρχών (στον τραπεζικό και ασφαλιστικό τομέα) να απαγο-

ρεύουν την απόκτηση ειδικής συμμετοχής στο μετοχικό κεφάλαιο πιστωτικών ιδρυμάτων και ασφαλιστικών επιχειρήσεων.

- (v) Αξιολόγηση της αναγκαιότητας λήψης μέτρων αναφορικά με ορισμένα θέματα για τα οποία έχει ήδη υπάρξει προεργασία.

(β) Αναφορικά με την ανάληψη νέων νομοθετικών πρωτοβουλιών, η Επιτροπή κρίνει αναγκαία την αξιολόγηση της υφιστάμενης κοινοτικής νομοθεσίας, ώστε να ληφθούν επιπροσθέτως, εφόσον κριθεί σκόπιμο, μόνον οι απολύτως αναγκαίες. Στο πλαίσιο αυτό, εστιάζει στη Λευκή Βίβλο μόνον σε τρεις θεματικές:

- τον τομέα των Οργανισμών Συλλογικών Επενδύσεων σε Κινητές Αξίες, όπου κρίνει ότι πρέπει να διαμορφωθεί ένα πιο ευέλικτο και ενδεδειγμένο ρυθμιστικό πλαίσιο για τα αμοιβαία κεφάλαια, εστιάζοντας την προσπάθειά της κατ' αρχήν στον έλεγχο της εφαρμογής και την εξάντληση των δυνατοτήτων που παρέχονται από την υφιστάμενη νομοθεσία,
- το άνοιγμα και τις προϋποθέσεις που διέπουν τη λειτουργία των καταθετικών λογαριασμών, και
- τους μεσίτες πιστώσεων.

2.5. Αναβάθμιση του ρόλου που διαδραματίζει η Κοινότητα κατά τη διαμόρφωση του διεθνούς χρηματοπιστωτικού δικαίου

Τέλος, έμφαση δίνεται στην προσπάθεια αναβάθμισης του ρόλου που διαδραματίζει η Κοινότητα κατά τη διαμόρφωση του διεθνούς κανονιστικού πλαισίου που διέπει το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Στο πλαίσιο αυτό προτείνεται η ανάληψη πρωτοβουλιών με στόχο:

- την περαιτέρω ενίσχυση του ήδη καθιερωθέντος διμερούς διαλόγου μεταξύ της Κοινότητας και των ΗΠΑ σε θέματα που αφορούν τις χρηματοπιστωτικές αγορές (“EU-US financial markets dialogue”), και η καθιέρωσή του και σε σχέση με άλλες χώρες, όπως η Ιαπωνία, η Κίνα, η Ινδία και η Ρωσία,
- τη διασφάλιση του συντονισμού της εκπροσώπησης των κρατών-μελών, οι αρμόδιες αρχές των οποίων συμμετέχουν στη σύνθεση των διαφόρων διεθνών οργανισμών και fora που παράγουν κανόνες και πρότυπα αναφορικά με το χρηματοπιστωτικό σύστημα, με γνώμονα την έκφραση κοινών θέσεων σε ό,τι αφορά την Κοινότητα, και
- τη διασφάλιση της συμμετοχής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη σύνθεση του Φόρουμ Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (Financial Stability Forum).¹⁴

¹⁴ Για το εν λόγω Φόρουμ, βλέπε Στεφάνου - Γκόρτσος (2006), σελ. 220-222.

Ενδεικτική βιβλιογραφία και αρθρογραφία

Ελληνόγλωσσον

- Γκόρτσος, Χ. Βλ. (2007): Η εξέλιξη του χρηματοπιστωτικού δικαίου: Πρέπει να προχωρεί το κοινοτικό δίκαιο με γενικές ή με λεπτομερείς ρυθμίσεις (rules v. principles), 16ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Δικαίου, *Χρηματοπιστωτικό Δίκαιο*, σελ. 34 επ.
- Γκόρτσος, Χ. Βλ. (2006): Ο ενιαίος χρηματοπιστωτικός χώρος, στο συλλογικό τόμο: *Εισαγωγή στις ευρωπαϊκές σπουδές, τόμος Γ΄, Οικονομική ολοκλήρωση και πολιτικές – Το ρυθμιστικό πλαίσιο* (επιμέλεια Κ. Στεφάνου), εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, σελ. 173-219.
- Γκόρτσος, Χ. Βλ. (2005): Η κοινοτική πολιτική για τις χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες για τα έτη 2005-2010: Post-FSAP, *Δελτίον Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών*, β΄ τριμηνία, σελ. 25-30.
- Γκόρτσος, Χ. Βλ. (2004): Η αρχιτεκτονική για τη διασφάλιση της σταθερότητας του ευρωπαϊκού τραπεζικού συστήματος, στο συλλογικό τόμο (επιμέλεια Γ. Προβόπουλος - Χ. Βλ. Γκόρτσος): *Το νέο Ευρωπαϊκό Χρηματοοικονομικό Περιβάλλον*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, σελ. 197-231.
- Γκόρτσος, Χ. Βλ. (1999): Το πρόγραμμα δράσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τις χρηματοοικονομικές υπηρεσίες, *Δελτίον Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών*, γ΄-δ΄ τριμηνία, σελ. 163-169.
- Δούβλης, Β. (2002): *Ευρωπαϊκό Τραπεζικό Δίκαιο*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή.
- Ζαββός, Γ. (2006): Η πολιτική της ΕΕ για τις τράπεζες και τις κεφαλαιαγορές, στο συλλογικό τόμο (επιμέλεια Γ. Ζαββός και Γ. Αυγερινός): *Η πολιτική της ΕΕ για Τράπεζες & Χρηματιστήρια: νομικό πλαίσιο και εξελίξεις*, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, σελ. 27 επ.
- Ζαββός, Γ. (1989): *Η Τραπεζική Πολιτική της ΕΟΚ εν όψει του 1992*, Τραπεζική Επιστήμη, Θεωρία και Πρακτική, σειρά Διεθνής Τραπεζική, Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα.
- Κάτσιος, Σ. (1998): *Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος – η γεωπολιτική του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος: το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες*, εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη.
- Κοτσίρης, Λ. (1993): Εθνικό και Κοινοτικό Δίκαιο: Η εναρμόνιση στον τομέα των πιστωτικών ιδρυμάτων, *Επιθεώρηση Τραπεζικού Δικαίου*, τεύχος 1, Ιανουάριος - Απρίλιος, σελ. 3-28.
- Λιβαδά, Χ. (2006): Προστασία καταναλωτών II: Προστασία των οικονομικών συμφερόντων των καταναλωτών, στο συλλογικό τόμο *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές, Τόμος Γ΄, Οικονομική ολοκλήρωση και πολιτικές, το ρυθμιστικό πλαίσιο*, (επιμέλεια Κ. Στεφάνου), Εκδόσεις Ι. Σιδέρη, σελ. 481-505, Αθήνα.
- Μούζουλας, Σ. (1996): *Οι Οργανισμοί Συλλογικών Επενδύσεων στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση*, εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα.
- Μπερνίτσας, Π. (1989): *Η Οδηγία 88/361 για την απελευθέρωση της κίνησης κεφαλαίων*, σειρά Επίκαιρα Θέματα, Ένωση Ελληνικών Τραπεζών.
- Στεφάνου, Κ. (2006): Στόχοι και μέθοδοι της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, στο συλλογικό τόμο: *Εισαγωγή στις Ευρωπαϊκές Σπουδές, Τόμος Α΄*, εκδόσεις Ι. Σιδέρη, σελ. 199-232.
- Στεφάνου, Κ. - Χ. Βλ. Γκόρτσος (2006): *Διεθνές Οικονομικό Δίκαιο*, σειρά μελετών Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, αρ. 1, Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, σελ. 183-230 και 277-279.
- Τραγάκης, Γ. (1990): *Η θεσμική θεμελίωση της Κοινής Τραπεζικής Αγοράς*, Ένωση Ελληνικών Τραπεζών, εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα.
- Τσιμπανούλης, Δ. (2001): *Η Κεφαλαιαγορά και το Νομοθετικό της Πλαίσιο – Εναρμόνιση με το κοινοτικό δίκαιο και αναμόρφωση της Κυπριακής κεφαλαιαγοράς*, Κυπριακή Δημοκρατία, Λευκωσία.

Ξενόγλωσσον

- Andenas, M. and Ch. Hadjiemmanuil (1997): Banking Supervision, the Internal Market and European Monetary Union, in Andenas, M., Gormley, L., Hadjiemmanuil, C., and I. Harden (editors): *European Economic and Monetary Union – The Institutional Framework*, Chapter Eleven, International Banking, Finance and Economic Law Series, Kluwer Law International, United Kingdom, p. 373-417.
- Centre for European Policy Studies (2001): *EU Securities Market Regulation: Adapting to the Needs of a Single Capital Market*, CEPS, Brussels.
- Centre for European Policy Studies (1994): *The Single Market in Banking: From 1992 to EMU*, Proposal for a CEPS Programme, Brussels.
- Dassesse, M., Isaacs, S. and Penn, G. (1994): *EC Banking Law*, LLP editors, London, second edition.
- Fikentscher, W. (1983): *Wirtschaftsrecht, Band I.: Weltwirtschaftsrecht und Europäisches Wirtschaftsrecht*, Verlag C.H.Beck, München.
- Giovannini, A. and Mayer, C. (editors) (1991): *European Financial Integration*, Centre for Economic Policy Research and Instituto Mobiliare Italiano, Cambridge University Press, Cambridge.
- Giovanoli, M. (2000b): A New Architecture for the Global Financial Market: Legal Aspects of International Financial Standard Setting, in: *International Monetary Law: Issues for the new millennium*, edited by M. Giovanoli, p. 3-59.
- Gortsos, C.V. (2002): Greece, in Gardener, E.M.P., Molyneux, Ph. and B. Moore (editors): *Banking in the New Europe – The Impact of the Single European Market Programme and EMU on the European Banking Sector*, Palgrave, MacMillan, p. 128-159.
- Gortsos, C.V. (1998): *The Greek Banking System*, Ant. N. Sakkoulas Publishers, Athens, 1998.
- Gruson, M. and Feuring, W. (1991): The New Banking Law of the European Economic Community, *The International Lawyer*, Vol. 25, No. 1, p. 1-40.
- Herring, R. and R. E. Litan (1995): *Financial Regulation in the Global Economy*, Washington D.C.: The Brookings Institution.
- Herring, R. J. and A. M. Santomero (1991): *The Role of the Financial Sector in Economic Performance*, Centre for Business and Policy Studies, part of the Kingdom of Sweden's Productivity Commission, Stockholm.
- Huang, S. (1992): *Bankenregulierung und Wettbewerbsfähigkeit: eine komparative Analyse der Schweiz und der EG*, Bankwirtschaftliche Forschungen, Band 165, Verlag Paul Haupt, Bern - Stuttgart - Wien.
- Lannoo, K. (2000): Challenges to the Structure of Financial Supervision, in Lastra, R. M. (2003): *The governance structure for financial regulation and supervision in Europe*, The London Financial Regulation Seminar, London School of Economics and Political Science, May (unpublished).
- Lannoo, K. (1999): Does Europe need an SEC?, Securities market regulation in the EU, European Capital Markets Institute, Madrid.
- Nicolaysen, G. (1996): *Europarecht II, Das Wirtschaftsrecht im Binnenmarkt*, Nomos Verlagsgesellschaft, Baden - Baden.
- Norton, J. J. (2001): Pondering the Parameters of the "New International Financial Architecture", in: *The Reform of the International Financial Architecture*, edited by R.M. Lastra, p. 3-46.
- Padoa-Schioppa, T. (2003): Central Banks and Financial Stability: Exploring the Land in Between, in Gaspar, V., Hartmann, Ph. and O. Sleijpen (editors): *The transformation of the European Financial System*, European Central Bank, Frankfurt am Main, p. 269-310.
- Padoa-Schioppa, T. (2000): EMU and Banking Supervision, in Goodhart, C.A.E. (editor): *Which Lender of Last Resort for Europe?*, Central Banking Publications, London, p. 13-29.
- Pagoulatos, G. (2003): Greece's New Political economy – State, Finance and Growth from Postwar to EMU, St. Anthony's series (Oxford), Palgrave, MacMillan.

- Patrikis, E. (1999): Role and Functions of Authorities: Supervision, Insolvency Prevention and Liquidation, in Giovanoli, M. and G. Heinrich (editors): *International Bank Insolvencies – A Central Bank Perspective*, International Banking, Finance and Economic Law Series, Kluwer Law International, United Kingdom, p. 283-292.
- Schoenmaker, D. (1998): Banking Supervision in Stage Three of EMU, in Goodhart, C.A.E. (editor): *The Emerging Framework of Banking Regulation*, Central Banking Publications, London, p. 581-606.
- Schwander-Auckenthaler, K. (1995): *Missbrauch von Bankgeschäften zu Zwecken der Geldwäscherei*, Verlag Paul Haupt, Bern - Stuttgart - Wien.
- Smits, R. (1997): *The European Central Bank - Institutional Aspects*, Kluwer Law International, The Hague.
- Steil, B. (editor) (1994): *International Financial Market Regulation*, John Wiley Publishers, New York.
- Sousi-Roubi, B. (1995): *Droit bancaire européen*, Dalloz, Paris.
- Van Empel, M. and R. Smits (editors, 2001): *Banking and EC Law: Commentary*, Amsterdam Financial Series, Kluwer Law International, The Hague - London - Boston.

Η δόμηση χρηματοπιστωτικών μέσων στο σύγχρονο χρηματοπιστωτικό σύστημα

ΤΟΥ **ΚΩΣΤΑ ΓΑΛΙΑΤΣΟΥ, PhD**
Υπεύθυνου Εκπαιδευτικού Προγράμματος ETI

1. Εισαγωγή

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα άλλαξε πλήρως κατά τις τελευταίες δεκαετίες, τόσο διεθνώς όσο και στην Ελλάδα. Το γεγονός αυτό έχει τονιστεί επαρκώς και έχει γίνει αρκετά κατανοητό. Παράλληλα όμως έχει διαφοροποιηθεί και το χρηματοοικονομικό σύστημα στο σύνολό του και αυτό ούτε έχει αναλυθεί επαρκώς, ούτε οι συνέπειές του έχουν συνειδητοποιηθεί.¹ Στο σύγχρονο χρηματοπιστωτικό και ευρύτερα χρηματοοικονομικό σύστημα αναπτύσσονται διαρκώς νέα χρηματοπιστωτικά μέσα. Η δομή των μέσων αυτών από τη μια πλευρά διευκολύνει τις επιδιώξεις των επενδυτών για διαφοροποίηση της σχέσης κινδύνου/απόδοσης των επενδύσεών τους, από την άλλη όμως δημιουργεί νέα προβλήματα και κινδύνους που θα πρέπει αποτελεσματικά να αντιμετωπιστούν. Στο χρηματοοικονομικό σύστημα λειτουργούν ως επενδυτές όχι μόνο οι παραδοσιακοί «παίκτες», δηλαδή οι τράπεζες, αλλά και οι λεγόμενοι θεσμικοί επενδυτές, μεταξύ των οποίων και τα ασφαλιστικά ταμεία καθώς και ιδιώτες. Πολλές φορές μάλιστα τα υπό διαχείριση κεφάλαια αυτών των επενδυτών είναι μεγαλύτερα από τα κεφάλαια των μικρών και μεσαίων τραπεζών. Η αντίφαση που παρατηρείται όμως στο σύγχρονο χρηματοοικονομικό σύστημα είναι ότι οι φορείς που έχουν τη μεγαλύτερη τεχνογνωσία, δηλαδή οι τράπεζες, υπόκεινται σε πολύ αυστηρούς εποπτικούς κανόνες και υποχρεώνονται να έχουν πολύ περισσότερες ασφαλιστικές δικλίδες σε σχέση με τους νεοεισελθόντες στην αγορά. Την πολυπλοκότητα των νέων χρηματοπιστωτικών μέσων και την ανάγκη άρσης αυτής της αντίφασης επιχειρεί να σκιαγραφήσει το παρόν άρθρο.

¹ Ως χρηματοπιστωτικό σύστημα εδώ εννοούμε κυρίως τους «παραγωγούς» των χρηματοοικονομικών μέσων (δηλαδή κυρίως τις χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις), ενώ στο χρηματοοικονομικό σύστημα περιλαμβάνουμε και τους χρήστες αυτών των μέσων (που μπορεί να μην ανήκουν στις χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις).

2. Τα χρηματοπιστωτικά μέσα

Τα βασικά (πρωτογενή) χρηματοπιστωτικά μέσα είναι τα διαφόρων μορφών μέσα πληρωμής και τα δάνεια. Στον τραπεζικό τομέα τα μέσα αυτά αντιπροσωπεύονται από τις επιταγές, τις πιστωτικές κάρτες, τις καταθέσεις και τα δάνεια των τραπεζών προς τους πελάτες τους. Κατά τις τελευταίες δεκαετίες αναπτύχθηκαν κάποια νέα χρηματοπιστωτικά μέσα, τα οποία αποτελούν προθεσμιακές συναλλαγές ή σειρά προθεσμιακών συναλλαγών επί των πρωτογενών. Τα μέσα αυτά ονομάζονται παράγωγα και διακρίνονται σε προθεσμιακές συμβάσεις ή συμβόλαια μελλοντικής εκπλήρωσης, εάν δεσμεύονται και οι δύο αντισυμβαλλόμενοι στη συναλλαγή, ή δικαιώματα, εάν δεσμεύεται μόνο ο ένας. Στην περίπτωση της συνομολόγησης σειράς προθεσμιακών πράξεων το χρηματοπιστωτικό μέσο ονομάζεται ανταλλαγή (swap). Θα πρέπει να τονιστεί ότι, ενώ τα παράγωγα προϊόντα δημιουργήθηκαν με σκοπό την παροχή στους επενδυτές της δυνατότητας να αντισταθμίσουν τους κινδύνους των επενδύσεών τους, τα ίδια αυτά προϊόντα, εάν δεν χρησιμοποιηθούν σωστά, είναι πηγή δυνητικών κινδύνων και μάλιστα μεγαλύτερων σε σχέση με τους κινδύνους των πρωτογενών προϊόντων.

Σε ορισμένες περιπτώσεις τα χρηματοπιστωτικά μέσα παίρνουν τη μορφή των αξιογράφων. Τα αξιόγραφα δεν διαφέρουν από άποψη ουσίας από τα χρηματοπιστωτικά μέσα που αναφέρθηκαν προηγουμένως, αλλά έχουν το χαρακτηριστικό ότι διαπραγματεύονται σε δευτερογενή αγορά, με συνέπεια να έχουν μεγαλύτερο βαθμό ρευστότητας και να είναι άμεσα εμφανής η τιμή στην οποία είναι διατεθειμένοι οι συμμετέχοντες στην αγορά να πραγματοποιήσουν συναλλαγές. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι κατά τις τελευταίες δεκαετίες στις αναπτυσσόμενες χρηματοπιστωτικές αγορές και πρόσφατα και στη χώρα μας έχει παρατηρηθεί η τάση μετατροπής των κλασικών (τραπεζικών) χρηματοπιστωτικών μέσων σε αξιόγραφα. Η τάση αυτή που κυριολεκτικά έχει επιφέρει επανάσταση στον τρόπο λειτουργίας και στη δομή του χρηματοπιστωτικού συστήματος ονομάστηκε τιτλοποίηση (securitization).

3. Η δόμηση σύνθετων χρηματοπιστωτικών μέσων

Οι βασικές μορφές αξιογράφων είναι δύο: Οι χρεωστικοί τίτλοι και οι τίτλοι ιδιοκτησίας. Η πρώτη κατηγορία περιλαμβάνει τις ομολογίες, τα ομόλογα, τα έντοκα γραμμάτια κ.λπ. Η δεύτερη κατηγορία περιλαμβάνει τις μετοχές όλων των μορφών.² Μέχρι πριν από μερικά

² Στο παρόν άρθρο θα αναφερθούμε στα αξιόγραφα μόνο του πρώτου τύπου και κυρίως στα ομόλογα και στη δόμηση ειδικών χαρακτηριστικών επ' αυτών.

χρόνια αυτές οι βασικές μορφές αξιογράφων εμφανίζονταν στη χρηματοοικονομική αγορά στην απλή τους μορφή. Τα πράγματα σήμερα είναι εντελώς διαφορετικά. Στις απλές μορφές προσαρτώνται άλλα αξιόγραφα ή χρηματοοικονομικές συμβάσεις, με αποτέλεσμα να αλλάζει η αρχική οικονομική τους ουσία, δηλαδή η σχέση κινδύνου/απόδοσης την οποία παρουσιάζουν. Στην περίπτωση αυτή ο επενδυτής είναι υποχρεωμένος να καταλαβαίνει τη νέα σχέση κινδύνου/απόδοσης για να απαντήσει στο ερώτημα εάν αυτό το επενδυτικό προϊόν είναι κατάλληλο για το χαρτοφυλάκιο του ή όχι. Είναι προφανές ότι η άριστη γνώση των χαρακτηριστικών κινδύνου/απόδοσης αποτελεί επίσης απαραίτητη προϋπόθεση για την κατανόηση της ορθής τιμολόγησης του δομημένου αξιογράφου, δηλαδή της εύλογης αξίας (fair value) στην οποία πρέπει να αγοραστεί. Παρακάτω παρουσιάζονται οι βασικές κατηγορίες προσαρτώμενων χαρακτηριστικών επί των ομολόγων:

3.1. Αλλαγή του χρόνου πραγματοποίησης και των χαρακτηριστικών των χρηματικών ροών

Τέτοια παραδείγματα αποτελούν οι αποκοπές (stripping) του σώματος ή των τοκομεριδίων των ομολόγων και η ξεχωριστή διαπραγμάτευσή τους. Στην πρώτη περίπτωση τα νέα αξιόγραφα ονομάζονται πληρωμής μόνο κεφαλαίου (principal only – PO), ενώ στη δεύτερη πληρωμής μόνο τόκων (interest only – IO). Και στις δύο αυτές περιπτώσεις διαμορφώνονται ουσιαστικά ομόλογα μηδενικού τοκομεριδίου, των οποίων ο δείκτης διάρκειας είναι ίσος με το χρόνο που απομένει μέχρι τη λήξη τους.³ Το χαρακτηριστικό αυτό διευκολύνει τη διαχείριση του κινδύνου επιτοκίου και για το λόγο αυτό πολλές φορές οι επενδυτές περιλαμβάνουν αξιόγραφα με αυτά τα χαρακτηριστικά στα χαρτοφυλάκιά τους. Εάν όμως οι αρχικοί τίτλοι από τους οποίους έγιναν οι αποκοπές ήταν τιτλοποιημένα στεγαστικά δάνεια, τότε ούτε ο δείκτης διάρκειας είναι ίσος με το χρόνο που απομένει μέχρι τη λήξη του ομολόγου, ούτε η σχέση μεταξύ της μεταβολής των επιτοκίων και της τιμής του ομολόγου είναι αντίστροφη όπως είναι στα κλασικά ομόλογα, αλλά ανάλογη.⁴ Γίνεται έτσι κατανοητό ότι ακόμα και στις πιο απλές μορφές «δόμησης» (ή για την ακρίβεια «επαναδόμησης») των χαρακτηριστικών των ομολόγων η ύπαρξη εξειδικευμένων γνώσεων είναι επιβεβλημένη για την πραγματοποίηση ορθής επενδυτικής επιλογής.

³ Ο δείκτης διάρκειας εκφράζει το μέσο χρόνο που απαιτείται για να πραγματοποιήσει τις πληρωμές το ομόλογο, σε όρους παρούσας αξίας. Από μαθηματική άποψη ο δείκτης διάρκειας είναι η πρώτη παράγωγος της συνάρτησης της τιμής του ομολόγου ως προς το επιτόκιο. Ο δείκτης διάρκειας χρησιμοποιείται από τους διαχειριστές χαρτοφυλακίων ομολόγων για την εκτίμηση και την αντιμετώπιση του επιτοκιακού κινδύνου.

⁴ Τεχνικά αυτό εκφράζεται με τον αρνητικό δείκτη κυρτότητας που παρουσιάζουν αυτά τα ομόλογα σε σχέση με τα κλασικά. Ο δείκτης κυρτότητας είναι η δεύτερη παράγωγος της συνάρτησης της τιμής του ομολόγου ως προς το επιτόκιο.

3.2. Προσάρτηση άλλου αξιογράφου ή οικονομικού χαρακτηριστικού

Στην περίπτωση αυτή γίνεται σύνδεση της απόδοσης του ομολόγου με τη μεταβολή της τιμής κάποιου άλλου (πρωτογενούς) χρηματοοικονομικού προϊόντος, δείκτη ή οικονομικής παραμέτρου (επιτοκίου ή συναλλαγματικής ισοτιμίας). Κατά τον τρόπο αυτό αλλάζουν τα χαρακτηριστικά του κινδύνου και της απόδοσης του νέου αξιογράφου, γιατί η τιμή του δεν εξαρτάται πλέον από τη βασική οικονομική παράμετρο που συνδέεται με αυτό, αλλά και από τις οικονομικές παραμέτρους του νέου αξιογράφου. Για παράδειγμα, εάν σε ένα ομόλογο προστεθεί η σύνδεσή του με τη μεταβολή της συναλλαγματικής ισοτιμίας ευρώ/δολαρίου, η μεταβολή της τιμής του δεν εξαρτάται πλέον μόνο από το επιτόκιο σε ευρώ, αλλά και από τη μεταβολή της συναλλαγματικής ισοτιμίας. Το συγκεκριμένο νέο αξιόγραφο μπορεί να είναι ελκυστικό για ένα διαχειριστή κεφαλαίων, εάν επιθυμεί την αντιστάθμιση του κινδύνου μιας αντίθετης θέσης που έχει σε ένα ξένο νόμισμα ή εάν έχει την προσδοκία ευνοϊκής μεταβολής της ισοτιμίας και με αυτόν τον τρόπο αύξησης της συνολικής απόδοσης (τόκοι και κεφαλαιακά κέρδη από συνάλλαγμα) της επένδυσης.

3.3. Προσάρτηση ενός παραγώγου χρηματοπιστωτικού μέσου

Η δεύτερη μέθοδος δόμησης ομολόγων είναι με την προσάρτηση σε αυτά ενός παραγώγου προϊόντος. Ανάλογα με το συγκεκριμένο τύπο παραγώγου που προσαρτάται, διακρίνονται οι εξής επιμέρους περιπτώσεις:

3.3.1. Προσάρτηση μιας προθεσμιακής σύμβασης

Πολλές φορές για να αλλάξει η σχέση κινδύνου/απόδοσης ενός ομολόγου προσαρτάται μια προθεσμιακή σύμβαση. Για παράδειγμα, εάν σε ένα ομόλογο κυμαινόμενου επιτοκίου προστεθεί μια προθεσμιακή σύμβαση επιτοκίου (forward rate agreement – FRA), το ομόλογο μπορεί στην πράξη να μεταβληθεί σε σταθερού επιτοκίου.

3.3.2. Προσάρτηση μιας σειράς προθεσμιακών συμβάσεων

Σε μερικές περιπτώσεις δεν αρκεί μία μόνο, αλλά απαιτείται η προσάρτηση μιας ολόκληρης σειράς προθεσμιακών συμβάσεων, οι οποίες αναφέρονται σε διάφορα χρονικά σημεία στο μέλλον. Η ανάγκη αυτή προκύπτει στην περίπτωση που οι χρηματικές ροές του ομολόγου δεν είναι μία, αλλά πολλές. Οι σειρές των προθεσμιακών συμβάσεων ονομάζονται ανταλλαγές (swaps) και διακρίνονται σε επιτοκίων και συναλλάγματος, η κάθε μία από τις οποίες χρησιμοποιείται σε σχέση με τα χαρακτηριστικά της οικονομικής παραμέτρου (επιτόκιο ή συναλλαγματική ισοτιμία) που θέλει να αλλάξει ο επενδυτής.

3.3.3. Προσάρτηση ενός δικαιώματος προαίρεσης

Κλασικές μορφές προσάρτησης δικαιωμάτων είναι οι περιπτώσεις παροχής στον εκδότη ή στον επενδυτή κάποιας μορφής δικαιώματος (option). Παράδειγμα παραχώρησης δικαιώματος στον εκδότη χρεωστικού τίτλου είναι το δικαίωμα ανάκλησης (callability), ή το δικαίωμα προπληρωμής (prepayment option). Όπως και σε όλες τις προηγούμενες περιπτώσεις, είναι προφανές ότι η προσάρτηση ενός δικαιώματος όχι μόνο αλλάζει τα χαρακτηριστικά κινδύνου/απόδοσης των ομολόγων, αλλά αλλάζει και την αξία τους και κατά συνέπεια και την τιμή τους. Για παράδειγμα η προσάρτηση ενός δικαιώματος ανάκλησης αυξάνει τον κίνδυνο επιτοκίων για τον επενδυτή, γιατί είναι προφανές ότι σε περίπτωση μείωσης των επιτοκίων ο εκδότης θα ανακαλέσει το ομόλογο κι έτσι ο αγοραστής του ομολόγου θα αναγκαστεί να επανεπενδύσει τα χρήματα που θα εισπράξει με τα νέα μειωμένα επιτόκια. Κατά συνέπεια η τιμή αυτού του ομολόγου πρέπει να διαμορφωθεί σε χαμηλότερο επίπεδο σε σχέση με κάποιο άλλο που δεν έχει προσαρτημένα δικαιώματα. Το αντίθετο φυσικά ισχύει για το ομόλογο που έχει προσαρτημένο δικαίωμα προπληρωμής.

3.3.4. Προσάρτηση ενός δικαιώματος σειράς προθεσμιακών συμβάσεων

Μια τελευταία μορφή προσάρτησης παραγώγων προϊόντων σε ομόλογα είναι αυτή που δίνει το δικαίωμα στον εκδότη ή στον επενδυτή να ενεργοποιήσει στο μέλλον όχι μία αλλά ολόκληρη σειρά προθεσμιακών συναλλαγών, σε διάφορα χρονικά διαστήματα. Τα προσαρτώμενα παράγωγα προϊόντα ονομάζονται δικαιώματα επί ανταλλαγών (options on swaps – swarptions). Στην περίπτωση αυτή είναι προφανές ότι θα πρέπει να τιμολογηθεί όχι ένα απλό δικαίωμα για τη διενέργεια μιας απλής χρηματοοικονομικής συναλλαγής στο μέλλον, αλλά το δικαίωμα πραγματοποίησης σειράς συναλλαγών, ανάλογα με τους κινδύνους και την απόδοση που συνεπάγονται για τον εκδότη και τον αγοραστή του ομολόγου.

4. Πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα των σύνθετων χρηματοπιστωτικών μέσων

Όπως έγινε φανερό από την προηγούμενη σύντομη παρουσίαση, τα σύνθετα χρηματοπιστωτικά μέσα δημιουργήθηκαν γιατί καλύπτουν μια σημαντική ανάγκη στο σύνθετο σημερινό χρηματοοικονομικό περιβάλλον. Παράλληλα όμως η χρησιμοποίησή τους μπορεί να δημιουργήσει σημαντικά προβλήματα, γιατί απαιτεί καλή κατανόηση και ξεκάθαρη στρατηγική από τον επενδυτή. Για το λόγο αυτό οι τράπεζες, οι οποίες αποτελούν τόσο εκδότες ή αγοραστές στην πρωτογενή όσο και συναλλασσόμενους στη δευτερογενή αγορά, παίρνουν διάφορα μέτρα και υπόκεινται σε διάφορους ελέγχους σε σχέση με τη συνολική τους λειτουργία αλλά και ειδικότερα σε σχέση με τη χρήση των χρηματοπιστωτικών μέσων.

Συγκεκριμένα οι θεσμοί και τα συστήματα που εμπλέκονται σε αυτή τη διαδικασία, είναι:

- Οι εποπτικές αρχές (κεντρικές τράπεζες, επιτροπές κεφαλαιαγοράς)
- Τα διοικητικά συμβούλια των τραπεζών
- Οι μέτοχοι
- Οι επενδυτικές επιτροπές
- Οι εσωτερικοί ελεγκτές
- Οι εξωτερικοί ελεγκτές
- Οι διευθύνσεις κανονιστικής συμμόρφωσης
- Οι διευθύνσεις διαχείρισης κινδύνων
- Οι διευθύνσεις διαχείρισης διαθεσίμων
- Τα συστήματα λογιστικής/χρηματοοικονομικής πληροφόρησης (ΔΛΠ, ΔΠΧΠ).

Ανεξάρτητα από όλες τις προηγούμενες διασφαλιστικές δικλίδες, απαραίτητη προϋπόθεση για την αποτροπή προβλημάτων και την καλύτερη διαχείριση ενδεχομένων κινδύνων είναι η ισχυρή επαγγελματική επάρκεια των εμπλεκόμενων σε όλη τη διαδικασία των συναλλαγών σε επενδυτικά προϊόντα. Δεν είναι τυχαίο από αυτήν την άποψη ότι οι εργαζόμενοι στον τομέα της επενδυτικής τραπεζικής πρέπει να έχουν πιστοποιημένες γνώσεις για την επιτέλεση του δύσκολου έργου τους. Η διαδικασία αυτή ξεκίνησε και στην Ελλάδα πριν από 5 χρόνια, με την παροχή διαφόρων επιπέδων πιστοποιητικών επαγγελματικής επάρκειας που αφορούσε τα στελέχη των επιχειρήσεων παροχής επενδυτικών υπηρεσιών. Κατά τον τελευταίο χρόνο έχει ξεκινήσει η διαδικασία ανανέωσης και εμπλουτισμού αυτών των πιστοποιητικών που θα απευθύνονται στα στελέχη των τραπεζών. Η ολοκλήρωση αυτής της διαδικασίας μάλλον αναμένεται να πραγματοποιηθεί κατά το επόμενο δίμηνο.

5. Συμπέρασμα

Τα σύγχρονα χρηματοπιστωτικά μέσα δημιουργούνται για να καλύψουν μια ανάγκη του χρηματοοικονομικού συστήματος. Η δημιουργία των μέσων αυτών, όχι μόνο δεν πρόκειται να σταματήσει, αλλά αναμένεται να πολλαπλασιαστεί και να πάρει και άλλες μορφές στο μέλλον. Από την άλλη πλευρά η ίδια η αποτελεσματικότητα, η ασφάλεια και η ακεραιότητα του χρηματοοικονομικού συστήματος εξαρτάται από την επάρκεια των γνώσεων των συναλλασσομένων και των ασφαλιστικών δικλίδων που δημιουργούνται, τόσο σε επίπεδο θεσμών όσο και σε επίπεδο ξεχωριστών επενδυτικών οντοτήτων και μεμονωμένων επενδυτών.

Η παραγραφή των αξιώσεων χρηματιστή κατά του παραγγελέα του προς απόδοση του τιμήματος αγοράς μετοχών

ΤΟΥ **ΙΩΑΝΝΗ ΡΟΚΑ**

Καθηγητή Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών, Δικηγόρου

Ι. Οι δικαιοπραξίες που συνάπτονται χρηματιστηριακά

1. Σύμφωνα με το άρθ. 15 παρ. 1 ν. 3632/1928 «περί Χρηματιστηρίων αξιών»,

«χρηματιστηριακαί συναλλαγαί εν τη εννοία του νόμου αυτού είναι αι δικαιοπραξίες αι χρηματιστηριακώς συναπτόμεναι και έχουσαι αντικείμενο χρηματιστηριακά πράγματα»

Συνεπώς, σύμφωνα με το γράμμα του νόμου χρηματιστηριακές συναλλαγές δεν είναι οι δικαιοπραξίες που δεν συνάπτονται χρηματιστηριακά, όσο κι αν αυτές οι δικαιοπραξίες είναι αναγκαίες ή απλώς βοηθητικές της χρηματιστηριακής συναλλαγής. Τούτο ενισχύεται από τον περιορισμό που θέτει ο νόμος, οι χρηματιστηριακές συναλλαγές να έχουν αντικείμενο **«χρηματιστηριακά πράγματα»**, ήτοι πράγματα που επιτρέπεται κατά νόμο να είναι αντικείμενα χρηματιστηριακής συναλλαγής, (μετοχές και ομολογίες ελληνικών και αλλοδαπών ανωνύμων εταιριών, ημεδαπά και αλλοδαπά ανώνυμα χρεόγραφα του Δημοσίου ΟΤΑ, ν.π.δ.δ., συνάλλαγμα, νομίσματα, ράβδοι χρυσού και αργυρού – άρθ. 17 ν. 3632/1928, όπως ισχύει σήμερα) και από τον προσδιορισμό αυτών των συναλλαγών που γίνονται με αντικείμενο χρηματιστηριακά πράγματα. Αυτές είναι σήμερα, μετά την τροποποίηση που έφερε στον ως άνω νόμο ο ν. 1806/88 «τροποποίηση της νομοθεσίας για τα Χρηματιστήρια Αξιών» και την έμμεση κατάργηση του άρθ. 16 ν. 3634/1928, (βλ. Α. Τσίκα, Χρηματιστηριακές και συνοδευτικές συναλλαγές, 9ο Πανελλήνιο Συνέδριο Εμπορικού Πρακτικά, 2000, σελ. 332· ΕφΑθ 825/2005, ΔΕΕ 2006, 927 επ.), οι ακόλουθες:

α) η πώληση τοις μετρητοίς η οποία καταρτίζεται σύμφωνα με τα οριζόμενα από την κείμενη νομοθεσία για τα χρηματιστήρια αξιών, άρθ. 21-25 του νόμου αυτού,

β) η πώληση με ειδικές συμφωνίες, όπως ενδεικτικά, η παράδοση των αξιών μετά την πάροδο ορισμένης προθεσμίας, το δικαίωμα εξώνησης και το δικαίωμα υπαναχώρησης ολικώς ή μερικώς με ή χωρίς ανταλλάγματα μετοχών, ομολόγων ελληνικών ανωνύμων εταιριών, ομολόγων του ελληνικού Δημοσίου, διεθνών οργανισμών, εντόκων γραμματίων του ελληνικού Δημοσίου,

γ) **κάθε δικαιοπραξία συναφής με τη διενέργεια και την εκτέλεση των παραπάνω συμβάσεων** (βλ. επ' αυτών Απ. Καραγκουνίδη, Η βασική διαδικασία κατάρτισης της χρηματιστηριακής συναλλαγής, 9ον Συνέδριο Ελλήνων Εμπορικών Επιστημόνων 1999, σελ. 215 επ.).

Να σημειωθεί ότι το καταργηθέν άρθ. 16 ν. 3632/1928 προέβλεπε εν τέλει της παράθεσης των κατά την έννοια του νόμου αυτού συναλλαγών που εντάσσονται στις χρηματιστηριακές συναλλαγές (εδ. ε'), ότι τέτοιες συναλλαγές είναι **και κάθε εν γένει παρεπόμενη δικαιοπραξία σχετιζόμενη προς την ενέργεια και την εκτέλεση των ως άνω πράξεων**. Όμως τα εν λόγω νομοθέτηματα, όπως ευκόλως προκύπτει, δεν έχουν αυστηρή και πειθαρχημένη φρασεολογία, ώστε δεν έχει ερμηνευτική αξία η προσπάθεια ανεύρεσης διαφορετικού σκοπού στη φραστική απόκλιση του άρθ. 20, παρ. 1, εδ. γ' του ν. 1806/88 από το άρθ. 16, εδ. ε' του ν. 3632/1928. Και οι δύο ρυθμίσεις απέβλεψαν στο ίδιο· στο να περιληφθούν στην έννοια της χρηματιστηριακά συναπτόμενης δικαιοπραξίας οι παρεπόμενες ή συναφείς ή σχετιζόμενες με αυτές δικαιοπραξίες.

Όμως ο χαρακτηρισμός μιας δικαιοπραξίας ως συναφούς ή παρεπόμενης ή σχετιζόμενης δικαιοπραξίας προκειμένου να εφαρμοστεί η ενιαύσιος παραγραφή του άρθ. 15 παρ. 6 ν. 3632/1928, τελεί υπό την προϋπόθεση να πληροί η δικαιοπραξία αυτή το συστατικό στοιχείο της έννοιας της χρηματιστηριακής συναλλαγής, ήτοι να είναι κι αυτή δικαιοπραξία χρηματιστηριακά συναπτόμενη κατά τον ορισμό του ως άνω άρθ. 15 παρ. 1 ν. 3632/1928, το οποίο δεν έχει καταργηθεί από νεότερους νόμους.

2. Έτσι, η παραγγελία του εντολέα-πελάτη προς ένα από τα πρόσωπα που επιτρέπεται να αναλαμβάνουν παραγγελίες, ήτοι προς μία ΑΧΕ ή ΑΧΕΠΕΥ ή ένα πιστωτικό ίδρυμα, για την εκτέλεση για λογαριασμό του εντολέα μιας χρηματιστηριακής συναλλαγής και η εκτέλεση αυτής (της παραγγελίας) δεν μπορεί να συγκαταλέγεται στις παρεπόμενες, συναφείς ή απλώς σχετιζόμενες με τις χρηματιστηριακές συναλλαγές δικαιοπραξίες προκειμένου να εφαρμόζεται η ενιαύσιος παραγραφή, σε όλες τις συμβατικές σχέσεις παραγγελέα-χρηματιστή μεταξύ τους.

Εξάλλου το πότε «συνάπτεται χρηματιστηριακά» μια συναλλαγή δεν είναι καθορισμένο επακριβώς στο νόμο, αλλά προκύπτει από το σύνολο των σχετικών διατάξεων: Τούτο συμβαίνει

όταν η σχετική συμφωνία συναφθεί «**εντός του χρηματιστηρίου**» κατά τις μεθόδους διαπραγμάτευσης που προβλέπονται και ρυθμίζονται με τον Κανονισμό του χρηματιστηρίου. Ενδεικτικά αναφέρονται η μέθοδος της «αυτόματης συνεχούς κατάρτισης», η μέθοδος της «επιλεκτικής κατάρτισης» και οι «προσυμφωνημένες συναλλαγές πακέτων, καθώς και συμψηφιστικών πακέτων με επαναγορά την ίδια μέρα». (Οι κύριες χρηματιστηριακές συναλλαγές διακρίνονται κατά το άρθρ. 21, παρ. 1 ν. 1806/1988 σε συμβάσεις εντός και εκτός συνεδρίασης [εκτός κύκλου] ή αλλιώς σε γνήσιες και μη γνήσιες [Λ. Γεωργακόπουλος, Χρηματιστηριακό και Τραπεζικό Δίκαιο, 1999, σελ. 67· Α. Πέτσα, Το δίκαιο των χρηματιστηριακών συναλλαγών, 2005, σελ. 203 επ.]. Οι τελευταίες ρυθμίζονταν από το άρθρο 23 του ν. 1806/1988, το οποίο και καταργήθηκε με το άρθρο 75 παρ. 4 περ. β' του ν. 3371/2005 και έκτοτε ρυθμίζονται από τον Κανονισμό του χρηματιστηρίου, άρθρ. 100 επ.).

Εν τούτοις για την εφαρμογή της περί του χρόνου παραγραφής των εξ αυτής απορρεουσών αξιώσεων διάταξης του άρθρ. 15 παρ. 6 ν. 3632/1928 αρκεί ότι η συναλλαγή αφορούσε άμεσα σε κύριες χρηματιστηριακές συναλλαγές. Έτσι, ναι μεν η χρηματιστηριακή συναλλαγή είναι η συναλλαγή χρηματιστηριακών πραγμάτων που γίνεται εντός του χρηματιστηρίου, αλλά το άρθρ. 15 παρ. 6 ν. 3632/1928, αναφέρεται στην παραγραφή αξιώσεων χρηματιστηριακών συναλλαγών, έστω και αν έγινε εκτός κύκλου στις περιπτώσεις και με τις προϋποθέσεις που τούτο το επιτρέπει ο νόμος, (άρθρ. 21, παρ. 1, εδ. β' ν. 1806/1988, όπως αντικαταστάθηκε από την παρ. 1 του άρθρ. 9 του ν. 2843/2000).

Η νομοθεσία δεν έχει οριοθετήσει αυστηρά τις έννοιες που χρησιμοποιεί και έτσι έχει εν προκειμένω ακόμα μεγαλύτερη βαρύτητα η εξεύρεση του σκοπού του νόμου, η αντίληψη, καθώς και η κατανόηση του θεσμού των χρηματιστηριακών συναλλαγών. Ο νόμος διαχωρίζει τις εντός του χρηματιστηρίου χρηματιστηριακές συναλλαγές είτε εντός είτε εκτός κύκλου (που θα μπορούσαμε να ονομάσουμε σε στενή έννοια χρηματιστηριακές συναλλαγές) και τις εκτός του χρηματιστηρίου χρηματιστηριακές συναλλαγές (τις σε ευρεία έννοια χρηματιστηριακές συναλλαγές). Οι εκτός του χρηματιστηρίου χρηματιστηριακές συναλλαγές αποτελούν μορφές συναλλαγών που ο νόμος τις χαρακτηρίζει ως χρηματιστηριακές (πωλήσεις χρηματιστηριακών πραγμάτων με ή χωρίς ειδικές συμφωνίες).

Όπως γίνεται γενικά δεκτό (ΕφΑθ 2097/2006, ΔΕΕ 2006.785· 2745/2006 ΔΕΕ 2006.1160· 2853/2004, Αρμ. 2004.1665, καθώς και Ε. Σκαλίδη «Η ετήσια παραγραφή των αξιώσεων από χρηματιστηριακή συναλλαγή του άρθρου 15 παρ. 6 ν. 3632/1928», ΕπΤρΑξΧρΔ 2000.365-374) η βραχεία παραγραφή των χρηματιστηριακών συναλλαγών δικαιολογείται από την ταχύτητα με την οποία συνάπτονται και ιδιαίτερα από την **τυποποίηση** που απαιτεί ο νόμος να ακολουθεί η συναλλαγή σε σχέση με τις άλλες συνήθεις εμπορικές συναλλαγές. Τυποποιημένα όμως συναπτόμενες είναι και οι ορισμένες διαδικασίες εξωχρηματιστηριακών συναλλαγών επί χρηματιστηριακών πραγμάτων, όμως δεν έχουν τον ίδιο βαθμό τυποποίησης και ταχύτητας.

Αποτελούν οι εξωχρηματιστηριακές συναλλαγές αντικείμενο ρύθμισης του χρηματιστηριακού δικαίου μόνο στο μέτρο που κρίνεται αναγκαίο για την προστασία των επενδυτών, γι' αυτό δεν μπορούμε να πούμε ότι υπάγονται στην ετήσια παραγραφή του άρθ. 15 παρ. 6 ν. 3632/1928 (Α. Πέτσα, όπ. παρ. σελ. 184, καθώς και Γ. Παλάζη, Η ετήσια χρηματιστηριακή παραγραφή, ΕΤρΑΞΧρΔ 2002.582-587). Έτσι στο άρθ. 46 του Κανονισμού Λειτουργίας του Συστήματος Άυλων Τίτλων (Αποφ. 3/304/10.6.04, ΦΕΚ 901/Β' 16.6.04) ορίζονται οι προϋποθέσεις για την καταχώριση των εξωχρηματιστηριακών μεταβιβάσεων εν ζωή καθώς και του άρθρου 47 για τις μεταβιβάσεις με κληρονομία, κληροδοσία ή οιονεί καθολική διαδοχή. Προηγείται εντολή του μεταβιβάζοντος προς τον χειριστή (που είναι υπάλληλος του χρηματιστή) του συγκεκριμένου Λογαριασμού χειριστή, στον οποίο ευρίσκονται καταχωρημένες οι μεταβιβασθείσες αξίες για μεταφορά των ως άνω αξιών στον Ειδικό Λογαριασμό της Μεριδας του μεταβιβάζοντα. Εν συνεχεία υποβάλλονται στο ΚΑΑ τα κατά τον κανονισμό έγγραφα, όπως η έγγραφη σύμβαση με την οποία μεταβιβάζονται οι αξίες, η αίτηση μεταφοράς των μεταβιβασθεισών αξιών από τον Ειδικό Λογαριασμό του μεταβιβάζοντα σε Λογαριασμό του αποκτώντα (στην οποία και αναφέρεται το αντικείμενο και η αιτιολογία της μεταβίβασης, και ο Λογαριασμός χειριστή στον οποίο ο αποκτών επιθυμεί να καταχωρηθούν οι μεταβιβασθείσες αξίες). Η μεταφορά από τον ειδικό λογαριασμό του μεταβιβάζοντος είτε στον ειδικό Λογαριασμό είτε στο Λογαριασμό χειριστή του αποκτώντος, που τυχόν έχει δηλωθεί, γίνεται από το ΚΑΑ).

3. Η παραγγελία σύναψης χρηματιστηριακής συναλλαγής που δίδει παραγγελέας-πελάτης σε ένα από τα πρόσωπα που επιτρέπεται να προβούν σε αυτή δεν είναι μία εκτός του χρηματιστηρίου χρηματιστηριακή συναλλαγή, αλλά συναλλαγή που **δεν είναι καν χρηματιστηριακή**. Με την εντολή του ο εντολέας δεν συνάπτει χρηματιστηριακή συναλλαγή, γιατί χρηματιστηριακή συναλλαγή δεν επιτρέπεται να συνάψει ο ίδιος ο εντολέας παρά μόνο τα ως άνω εξειδικευμένα πρόσωπα (ΑΧΕ, ΑΧΕΠΕΥ, πιστωτικά ιδρύματα) για λογαριασμό του. Όπως δηλ. συμβαίνει με τον χορηγούντα εντολή σε δικηγόρο προς άσκηση αγωγής, όπου η εντολή αυτή δεν αποτελεί άσκηση αγωγής, έτσι και η παραγγελία σύναψης χρηματιστηριακής συναλλαγής, δεν αποτελεί σύναψη χρηματιστηριακής συναλλαγής.

Η διάταξη του άρθ. 20 παρ. 1 εδ. γ' ν. 1806/88 («κάθε δικαιοπραξία συναφής με τη διενέργεια και την εκτέλεση των χρηματιστηριακών συμβάσεων, είναι χρηματιστηριακή εν τη εννοία του νόμου αυτού») δεν μπορεί να εφαρμοστεί ανεξάρτητα από τις εδώ εφαρμοζόμενες διατάξεις του άρθ. 15 ν. 3632/1928, γιατί διαφορετικά θα παραβιαστούν οι τελευταίες αυτές διατάξεις, οι οποίες επιτάσσουν η ενιαύσια παραγραφή να αφορά τις χρηματιστηριακές συναλλαγές. Συνεπώς, για την εφαρμογή της ενιαύσιας παραγραφής δεν θα αποβλέψουμε εν γένει σε κάθε παρεπόμενη, συναφή δικαιοπραξία, αφού έτσι θα διευρύνετο μια αναγκαστικού δικαίου διάταξη, όπως είναι αυτή της παραγραφής, χωρίς σαφή νομοθετική πρόβλεψη, αλλά με έμμεση αναφορά στις συναλλαγές που ο νόμος χαρακτηρίζει χρηματιστηριακές.

Το σύντομο της παραγραφής της διάταξης του άρθ. 15 παρ. 6 ν. 3632/1928 δικαιολογητικό λόγο έχει ότι οι χρηματιστηριακές συναλλαγές δεν ακολουθούν τη διαδικασία σύναψης των άλλων συναλλαγών. Για να επιτύχει ο σκοπός της εύρυθμης διεξαγωγής των χρηματιστηριακών συναλλαγών, **η φύση αυτών απαιτεί μια έντονη τυποποίηση**. Διαφορετικά δεν θα ήταν δυνατή η σύναψη τόσων χιλιάδων και εκατομμυρίων συναλλαγών ημερησίως, που είναι ο σκοπός του θεσμού. Οι αξίες των αγαθών έχουν μια δυναμική, αυξομειώνονται διαρκώς, η δε επιτυχία του θεσμού είναι η άμεση συμμετοχή της αγοράς στη διαδικασία αυτή της συνεχούς και αδιάκοπης μεταβολής των αξιών που δίδει η συναλλακτική ζωή στα αγαθά/υπηρεσίες, με τη δυνατότητα άμεσης και στιγμιαίας συναλλαγής και κατά συνέπεια συμμετοχής της αγοράς σε αυτή τη δυναμική, πράγμα που συνεπάγεται και τη δυνατότητα ρευστοποίησης αξιών που θα ήταν διαφορετικά στατικές ή δυσκίνητες αξίες. (Για τη σημασία της τυποποίησης των χρηματιστηριακών συναλλαγών βλ. *Λ. Γεωργακόπουλο*, Χρηματιστηριακό και τραπεζικό δίκαιο 1999, σελ. 6 επ.).

Χαρακτηριστικό του εμπορικού δικαίου που, μεταξύ άλλων, το διακρίνει από το γενικό (ή κοινό) δίκαιο, είναι οι σύντομες παραγραφές των αξιώσεων από εμπορική αιτία (βλ. *Ι. Ρόκα*, Εμπορικό Δίκαιο, Γενικό Μέρος, 3η έκδ. 2003, αριθ. περιθ. 137) που ορίζουν διάφοροι νόμοι του δικαίου αυτού και το άρθ. 250 παρ. 1 ΑΚ. Ο λόγος είναι ότι η ταχύτητα των συναλλαγών που σχετίζονται με την εμπορία δεν αρμόζει να ρυθμίζεται στο ζήτημα της παραγραφής με τον ίδιο τρόπο που ρυθμίζονται στις μη εμπορικές συναλλαγές. Απαιτείται μια γρηγορότερη εκκαθάριση των δοσοληψιών, καθ' όσον η βραδύτητα και η μεγάλη παράταση των εκκρεμοτήτων αποτελεί τροχοπέδη στην πρόοδο της Εθνικής Οικονομίας και πλήττει το εμπόριο.

Το δίκαιο των αξιογράφων, όπου επίσης επικρατεί έντονος τυπισμός (βλ. *Ν. Ρόκα*, Αξιογραφα 1992, σελ. 59) προβλέπει ακόμα πιο σύντομες παραγραφές (έξι μήνες για τις αξιώσεις οπισθογράφων μεταξύ τους και κατά του εκδότη από την ημέρα που ο οπισθογράφος πλήρωσε τη συναλλαγματική, ένα χρόνο για τις αξιώσεις του τελευταίου νόμιμου κομιστή από οπισθογράφηση κατά όλων των υπόχρεων από αναγωγή – εκδότη, οπισθογράφου και τριτεγγυητή και τρία χρόνια για τις αξιώσεις του νόμιμου κομιστή κατά του αποδέκτη της συναλλαγματικής, άρθ. 70 ν. 5325/32). Ο τυπισμός του δικαίου των χρηματογράφων είναι συγκρίσιμος με τον τυπισμό της χρηματιστηριακής συναλλαγής. Σκοπός των σχετικών νομοθεσιών είναι η αντικατάσταση των παραδοσιακών συναλλαγών με τυποποιημένες που επιτυγχάνεται με την τιτλοποίηση ιδιωτικών δικαιωμάτων και με την αυτοματοποίηση και μαζικότητα της συναλλαγής σε μία ειδική αγορά που λειτουργεί διαφορετικά από τις άλλες αγορές και όπου οι συναλλαγές σε αυτήν γίνονται με διαφορετικό τρόπο, με αυστηρές διατάξεις νόμων, δηλ. τη χρηματιστηριακή αγορά.

4. Έτσι, προκειμένου να επεκτείνουμε τη βραχυχρόνια παραγραφή στις παρεπόμενες ή συναφείς συναλλαγές προς αυτές που ο νόμος χαρακτηρίζει ως χρηματιστηριακές, θα πρέπει να είναι της ίδιας ιδιαίτερης φύσης που έχουν οι χρηματιστηριακές, δηλ. να παρουσιάζουν μια νομοθετικά καθιερωμένη τυπικότητα και ταχύτητα, έτσι ώστε να δικαιολογείται η αναγκαιότητα της εφαρμογής της ειδικής βραχυχρόνιας παραγραφής.

Από την άλλη πλευρά η **έννοια του νόμου** που θέλει εξομοίωση των παρεπόμενων και συναφών συναλλαγών με τις χρηματιστηριακές, είναι **να μην κριθούν απαγορευμένες, δικαιπραξίες συναφείς προς την πώληση τοις μετρητοίς ή με ειδικές συμφωνίες χρηματιστηριακών πραγμάτων**. Δεδομένου ότι η τυποποιημένη χρηματιστηριακή συναλλαγή δεν απαρτίζεται μόνο από τη στιγμιαία σύμπτωση δόλωσης βουλήσεων προς πώληση στην προσφερόμενη τιμή από αγοραστή χρηματιστηριακών πραγμάτων, αλλά είναι μια σύνθετη συναλλαγή που περιέχει πολλές δικαιπραξίες, ο νομοθέτης περιέλαβε στην έννοιά της και τις παρεπόμενες αυτές συναλλαγές για να αποφευχθεί ο κίνδυνος να χαρακτηριστούν απαγορευμένες ή άκυρες (σύμφωνα με τα άρθ. 15 παρ. 10 και παρ. 3 ν. 3632/1928 αντίστοιχα).

Έτσι αρχικά, το μέλος, δηλ. ο χρηματιστής, διαβιβάζει στο σύστημα του χρηματιστηρίου τις εντολές που έχει λάβει από τον παραγγελέα-πελάτη του [αγοραπωλησία χρηματιστηριακών πραγμάτων] που κατευθύνονται προς τον σκοπό αυτό στο χρηματιστήριο και αποτελούν δηλώσεις βουλήσεως. Για να καταρτισθούν συμβάσεις πρέπει οι αντίθετες εντολές που προέρχονται από άλλο μέλος να ταυτιστούν. Η ταύτιση προϋποθέτει την ιεραρχική κατάταξη των εντολών, όπως ορίζεται με το άρθρο 91 του «Κανονισμού του χρηματιστηρίου» [ΦΕΚ Β' 1635/25.11.2005]. Σε περίπτωση που δύο αντίθετες εντολές «συναντηθούν» στο σύστημα, καταρτίζεται η συναλλαγή και καταχωρείται στο σύστημα, ταυτοχρόνως δε οι εντολές διαγράφονται από τον Πίνακα [το γνωστό 'ταμπλό' του χρηματιστηρίου]. Έτσι ολοκληρώνεται η κατάρτιση της υποσχετικής δικαιπραξίας και όχι το εκποιητικό τμήμα αυτής. Η εκπλήρωση των υποχρεώσεων του μέλους [καταβολή του τιμήματος από την πλευρά του χρηματιστή του αγοραστή στον χρηματιστή του πωλητή και μεταβίβαση της κυριότητας των χρηματιστηριακών πραγμάτων από την πλευρά του χρηματιστή του πωλητή στον χρηματιστή του αγοραστή] γίνεται μέσω του Κεντρικού Αποθετηρίου Αξιών [ΚΑΑ] και αποτελείται από το στάδιο της γνωστοποίησης που γίνεται, μετά τη λήξη της διαπραγμάτευσης των συναλλαγών, από το χρηματιστήριο στο ΚΑΑ. Ακολουθεί το στάδιο της οριστικοποίησης των προς εκκαθάριση πράξεων κατά το οποίο λαμβάνει χώρα και η σύμπτυξη των πράξεων, με την οποία για κάθε μέλος του χρηματιστηρίου συνάγεται ανά επενδυτή και κωδικό διαπραγμάτευσης μέση χρηματική τιμή του συνόλου των ομοειδών πράξεων του επενδυτή επί της συγκεκριμένης μετοχής. Μετά δε την ολοκλήρωση της διαδικασίας αυτής επέρχεται η «διάσπαση», ήτοι η συγκεκριμενοποίηση ανά περίπτωση του τελικού δικαιούχου-παραγγελέα της χρηματιστηριακής συναλλαγής. Ακολούθως, μετά την ολοκλήρωση της οριστικοποίησης κατά το άρθρο 29 του «Κανονισμού Εκκαθάρισης [ΦΕΚ 900 Β' 16.6.2004] εφαρμόζεται η διαδικασία

της γνωστοποίησης στο Σύστημα Άυλων Τίτλων [ΣΑΤ] του λογαριασμού του χειριστή, από τον οποίο θα αφαιρεθούν ή στον οποίο θα προστεθούν οι αξίες που αφορά η αγορά-πώληση, με απώτερο σκοπό τον προσδιορισμό τόσο του αρμόδιου για την εκκαθάριση χρηματιστή, όσο και του δικαιούχου του λογαριασμού. Στο τελευταίο στάδιο επέρχεται ο κατά το άρθρο 35 του Κανονισμού διακανονισμός των χρηματιστηριακών πράξεων μέσω τραπεζής που ορίζει το ΔΣ του ΚΑΑ και ο οποίος συνίσταται αρχικώς σε συμψηφισμό χρηματικών απαιτήσεων και οφειλών του χειριστή και εν συνεχεία στην παράδοση των χρηματιστηριακών πραγμάτων και την καταβολή του οφειλόμενου τιμήματος. Σύμφωνα με το άρθρο 19 του Κανονισμού Εκκαθάρισης μετά τη γνωστοποίηση Λογαριασμού χειριστή ακολουθεί το τελευταίο στάδιο της εκκαθάρισης, δηλαδή ο διακανονισμός των πράξεων. Κατά το στάδιο αυτό, το ΚΑΑ αφαιρεί τις πωληθείσες αξίες από τους Λογαριασμούς χειριστή των μερίδων των πωλητών-επενδυτών, τις καταχωρεί στους Λογαριασμούς Αξιών των Μεριδών των αγοραστών-επενδυτών και προβαίνει στις αντίστοιχες χρεοπιστώσεις του Λογαριασμού Χρηματικού Διακανονισμού των χειριστών. Ο διακανονισμός των πράξεων διενεργείται από το ΚΑΑ με τη μέθοδο «παράδοση με την πληρωμή», ως εξής: α. κάθε αγορασθείσα αξία μεταφέρεται στο Λογαριασμό Αξιών της Μεριδας του αγοραστή επενδυτή μόνον εφόσον το τίμημα αγοράς της έχει καταβληθεί ή συμψηφιστικά εξοφληθεί και β. το τίμημα μίας πωληθείσας αξίας, το οποίο δεν έχει εξοφληθεί συμψηφιστικά, αποδίδεται στον χειριστή του πωλητή-επενδυτή, μόνον εφόσον η αξία αυτή έχει προηγουμένως παραδοθεί στο διακανονισμό. Τέλος κατά την παράγραφο 5 του ίδιου άρθρου, «το ΚΑΑ διακανονίζει τις συναλλαγές σύμφωνα με τις αρχές που περιγράφονται στον παρόντα Κανονισμό και με βάση αυτοματοποιημένο αλγόριθμο, ανεξάρτητα από την εκπλήρωση ή τη μη εκπλήρωση των χρηματικών υποχρεώσεων των επενδυτών-εντολέων προς τους χειριστές ή και αντίστροφα». Κατά την παράγραφο 6 του ως άνω άρθρου «ο διακανονισμός κάθε αγοράς ή πώλησης θεωρείται οριστικός και αμετάκλητος κατά την έννοια του άρθ. 3 του ν. 2789/00 ως προς τα αποτελέσματα που έχει επιφέρει στους Λογαριασμούς χειριστή και στους Λογαριασμούς Χρηματικού Διακανονισμού». Τέλος, κατά το άρθρο 23 του Κανονισμού Εκκαθάρισης, «υπερμερία χειριστών που προκύπτει από την εκκαθάριση, θεωρείται ότι υπάρχει στις εξής ενδεικτικά αναφερόμενες περιπτώσεις: α. Όταν ο χειριστής δεν προβεί σε γνωστοποίηση Λογαριασμού Χειριστή. β. Όταν στον Λογαριασμό Χρηματικού Διακανονισμού του χειριστή δεν υπάρχει επαρκές διαθέσιμο χρηματικό υπόλοιπο. γ. Όταν συντρέχει περίπτωση εφαρμογής το άρθρου 18 του παρόντος Κανονισμού και στον Λογαριασμό Αξιών της Μεριδας του Μέλους δεν είναι διαθέσιμη η πωληθείσα ποσότητα αξιών».

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με το ν. 2843/2000 και την υπ' αριθμ. 2/363/30.11.2005 Απόφαση της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς σε περίπτωση κατάρτισης χρηματιστηριακής συναλλαγής τοις μετρητοίς για αγορά μετοχών εισηγμένων στο χρηματιστήριο, ο εντολέας πελάτης του μέλους, (δηλ. του χρηματιστή του) πρέπει να καταβάλει το τίμημα της αγοράς προς το μέλος το αργότερο την τρίτη εργάσιμη μέρα από την κατάρτιση της συναλλαγής. Από το σύνολο των προαναγραφέντων προκύπτει ότι η υποχρέωση του μέλους προς καταβολή του τιμήματος της αγοράς που προέβηκε για λογαριασμό του πελάτη του, στον πωλητή-αντισυμβαλλόμενο του η οποία και πραγματοποιείται με τις αντίστοιχες χρεοπιστώσεις στον λογαριασμό του, είναι ξεχωριστή της αντίστοιχης υποχρέωσης του επενδυτή προς καταβολή του τιμήματος της αγοράς στον χρηματιστή.

Συνεπώς για την εξεύρεση του κριτηρίου της εφαρμογής της ενιαίας παραγραφής θα αποβλέψουμε στο στοιχείο της τυποποίησης και ταχύτητας που πληρούν μόνο οι συναλλαγές με χρηματιστηριακά πράγματα που προβλέπονται στο νόμο και στους ως άνω κανονισμούς του χρηματιστηρίου και της εκκαθάρισης-διακανονισμού χρηματιστηριακών συναλλαγών και οι οποίοι γίνονται εντός και εκτός κύκλου του χρηματιστηρίου. Εφόσον παρεπόμενες, συναφείς ή σχετιζόμενες με χρηματιστηριακές συναλλαγές δικαιοπραξίες έχουν τα ως άνω τυπολογικά χαρακτηριστικά, θα εφαρμοστεί η παραγραφή του άρθ. 15 παρ. 6 ν. 3632/1928, ενώ, αν δεν τα έχουν, δεν θα εφαρμοστεί, έστω κι αν μια συγκεκριμένη συναλλαγή θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ότι σχετίζεται με μια άλλη χρηματιστηριακή συναλλαγή.

II. Η παραγγελία χρηματιστηριακής συναλλαγής

1. Η παραγγελία χρηματιστηριακής συναλλαγής είναι μία εξειδικευμένη εμπορική παραγγελία. Η νομοθεσία, για την ασφαλή λειτουργία της εξειδικευμένης, τυποποιημένης και ταχύτητα διεκπεραιούμενης χρηματιστηριακής συναλλαγής δεν επιτρέπει να εκτελείται αυτή αυτοπροσώπως από τους ενδιαφερόμενους επενδυτές, αλλά από εξειδικευμένα πρόσωπα (χρηματιστές, ΑΧΕΠΕΥ, πιστωτικά ιδρύματα). Τα πρόσωπα αυτά είναι αδειοδοτημένα και εποπτευόμενα από το κράτος, ενώ έχουν και κεφαλαιακή επάρκεια. Είναι κατά το νομοθετικό τύπο μεγάλες επιχειρήσεις που συναλλάσσονται ως σύμβουλοι ή ως πληρεξούσιοι των επενδυτών για να προβούν σε χρηματιστηριακές συναλλαγές για λογαριασμό τους. Η σύμβαση που τους συνδέει με τους πελάτες τους δεν είναι τυποποιημένη όπως η ίδια η χρηματιστηριακή σύμβαση. Μεταξύ επενδυτή και της επιχείρησης που θα προβεί στις συναλλαγές γι' αυτούς, δημιουργείται μια πελατειακή σχέση και υπεισέρχεται το στοιχείο της προσωπικής διαπραγμάτευσης. Είναι κοινώς γνωστό ότι οι εντολές-επενδυτές που απευθύνονται σε ΑΧΕ, ΑΧΕΠΕΥ και τράπεζες δεν δίδουν απλά εντολές αγοραπωλησίας χρηματιστηριακών πραγμάτων, αλλά συζητούν και συμβουλευονται αυτούς τους εξειδικευμένους διαμεσολαβούντες και υπάρχει μια σχέση εμπιστοσύνης που δημιουργείται με τις μακροχρόνιες, πολλές φορές, σχέσεις. Ιδιαίτερα οι τράπεζες αλλά και οι ΑΧΕΠΕΥ είναι εξ ορισμού οι σύμβουλοι των επενδυτών σε πολλά χρηματοοικονομικά ζητήματα, μεταξύ των οποίων και στα ζητήματα διεξαγωγής για λογαριασμό τους χρηματιστηριακών συναλλαγών. Συνεπώς, η συναλλαγή μεταξύ εντολέα και παραγγελιοδόχου δεν έχει τα τυπολογικά στοιχεία της χρηματιστηριακής συναλλαγής που γίνεται μεταξύ χρηματιστών στο χρηματιστήριο, όπου λείπει

εντελώς το προσωπικό στοιχείο της διαπραγμάτευσης και το πελατειακό στοιχείο, ώστε να δικαιολογείται η εφαρμογή της σύντομης παραγραφής. Τούτο γίνεται πλέον έκδηλο όταν ο παραγγελιοδόχος της συναλλαγής είναι τράπεζα. Δεν υπάρχει ουδείς δικαιολογητικός λόγος οι αξιώσεις των συμβαλλομένων στα πλαίσια της υπηρεσίας αυτής να υπόκεινται σε βραχύτερη παραγραφή απ' ό,τι για τις λοιπές τραπεζικές υπηρεσίες που είναι μακρότερες και στις περισσότερες περιπτώσεις εικοσαετείς.

(Για το ότι η χρηματιστηριακή παραγγελία αντιμετωπίζεται ως επενδυτική υπηρεσία και όχι ως χρηματιστηριακή συναλλαγή βλ. *Ε. Σκαλίδη*, *ΕπΤρΑξΧρ.Δ.* 2000, σελ. 366 επ.· *Α. Πέτσα*, *Το δίκαιο των χρηματιστηριακών συναλλαγών* 2005, σελ. 60). Το γεγονός ότι τη χρηματιστηριακή συναλλαγή δεν επιτρέπει ο νόμος να γίνει χωρίς τη μεσολάβηση χρηματιστή που θα την εκτελέσει για λογαριασμό των ενδιαφερομένων, ότι δηλ. η χρηματιστηριακή συναλλαγή εκτελείται μόνο από χρηματιστές, δεν αλλάζει κάτι στο κεντρικό χαρακτηριστικό της σύμβασης χρηματιστηριακής παραγγελίας που είναι το κοινό σε όλες τις συμβάσεις παραγγελίας του εμπορικού δικαίου, στοιχείο της ανάληψης εντολής με σκοπό την κατάρτιση κάποιας συγκεκριμένης εμπορικής πράξης για λογαριασμό του παραγγελέα επ' ονόματι του παραγγελιοδόχου (*Α. Λουκόπουλος*, *Η παραγγελία*, 954, σελ. 34 επ.). Άλλωστε συμβαίνει και άλλες συναλλαγές να εκτελούνται κατά συνθήκη ή κατά νόμο μέσω τρίτων ειδικών, όπως λ.χ. η ασφάλιση στους *Lloyd's* Λονδίνου που γίνεται μόνο μέσω των εξειδικευμένων μεσιτών *Lloyd's* Λονδίνου, χωρίς να εξομοιώνεται νομικά από καμία άποψη η παροχή του ενός (ανάληψη κινδύνου) με του άλλου (διαμεσολάβηση). Κατά το γερμανικό δίκαιο η παραγραφή των αξιώσεων του παραγγελέα κατά του χρηματιστή για πλημμελή εκπλήρωση της εντολής που είναι τρία χρόνια (*Schäfer/Müller*, *Haftung für fehlerhafte Wertpapierdienstleistungen*, 1998, σελ. 32 επ., παρ. 37α· *Kümpel*, *Bank und Kapitalmarktrecht* 2000, σελ. 1912 επ.) ενώ κατά το γαλλικό εφαρμόζεται η παραγραφή των δέκα ετών που ισχύει για τις απαιτήσεις των εμπόρων (άρθ. L-110-4 *Code de Commerce*, βλ. *Y. Guyon*, *Droit des Affaires*, τομ. 1, *Droit commercial général et sociétés*, 1996, σελ. 73).

2. Σύμφωνα με όσα ελέχθησαν, το ζήτημα της παραγραφής των αξιώσεων που πηγάζουν από τη σύμβαση χρηματιστηριακής παραγγελίας δεν ρυθμίζεται από τη διάταξη του άρθ. 15 παρ. 6 ν. 3632/1928, αλλά από το κοινό δίκαιο. Το κοινό δίκαιο προβλέπει πενταετή παραγραφή, μεταξύ άλλων, των αξιώσεων των εμπόρων για την εκτέλεση εργασιών που τους ανατέθηκαν (άρθ. 250 παρ. 1 ΑΚ). Οι δικαιούμενοι να αναλαμβάνουν παραγγελίες εκτέλεσης χρηματιστηριακών συμβάσεων είναι κατά το τυπικό κριτήριο έμποροι, συνεπώς η εργασία τους που συνίσταται στην εκπλήρωση της παραγγελίας υπόκειται σε πενταετή παραγραφή από το τέλος του έτους στο οποίο συμπύπτει η έναρξη της παραγραφής (άρθ. 253 ΑΚ).

Εξάλλου, σημαντικό στοιχείο για τον προσδιορισμό του κανόνα που διέπει την παραγραφή είναι η αιτία της απαίτησης. Εν προκειμένω η αιτία είναι οι αξιώσεις του χρηματιστή προς καταβολή του χρηματικού ποσού που κατέβαλε στον αντισυμβαλλόμενο του χρηματιστή για να αγοράσει χρηματιστηριακά τις μετοχές που του ζήτησε ο εντολέας-πελάτης του, στα πλαίσια της παραγγελίας εκτέλεσης χρηματιστηριακής συναλλαγής. Ο χρηματιστής υπέχει ευθύνη εκ πταίσματος, αλλά σύμφωνα με το άρθ. 19 παρ. 2 ν. 3632/1928 ευθύνεται «αφενός μεν προς τον εντολέα του για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων του αντισυμβαλλομένου του χρηματιστή και αφετέρου προς τον αντισυμβαλλόμενο χρηματιστή για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων του εντολέα». Πρόκειται για εγγυητική ευθύνη (Απ. Γεωργιάδης, Η ευθύνη του χρηματιστή επί πλαστών μετοχών, ΕΕμπΔ 1991, σελ. 566 επ.). Συνεπώς στην περίπτωση αυτή η παραγραφή των αξιώσεων κατά του χρηματιστή που απορρέουν από την εγγυητική του ευθύνη παραγράφονται τον ίδιο χρόνο που παραγράφεται η κύρια συναλλαγή, δηλ. εντός έτους, λόγω ακριβώς του παρακολουθηματικού χαρακτήρα που έχει η εγγυητική ευθύνη. Η εν λόγω εγγυητική ευθύνη υποστηρίζεται ότι σήμερα έχει καταργηθεί από το άρθ. 20 παρ. 2 του Κανονισμού Εκκαθάρισης, (Τσιμπανούλης, Η βασική διαδικασία κατάρτισης της χρηματιστηριακής συναλλαγής στο Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών, 9ον Συνέδριο Ελλήνων Εμπορικολόγων, Πρακτικά, 1999 σελ. 291) που εκδόθηκε με την από 26.5.04 Απόφαση του ΔΣ του ΚΑΑ και εγκρίθηκε με την υπ' αριθμ. 2/304/10.6.04 απόφαση του ΔΣ της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (ΦΕΚ Β' 900/10.6.04). Πράγματι, η εν λόγω κανονιστική πράξη κατέργησε έμμεσα την ευθύνη του χρηματιστή για πράξεις του αντισυμβαλλομένου του, αφού η ως άνω διάταξη προβλέπει ότι η υποχρέωση ή απαίτηση του χειριστή είναι ανεξάρτητη της εκπλήρωσης των υποχρεώσεων του αντισυμβαλλομένου του. Συνεπώς σε καμία περίπτωση ο χρηματιστής ως παραγγελιοδόχος χρηματιστηριακής συναλλαγής που είναι θα ευθύνεται για πράξεις που συνεπάγονται ευθύνη του αντισυμβαλλομένου του χρηματιστή ή του εντολέα αυτού (του αντισυμβαλλομένου χρηματιστή), χωρίς να συντρέχει προσωπικό τους πταίσμα.

Αν σε κάποια συγκεκριμένη περίπτωση ήθελε κριθεί ότι ο χρηματιστής προέβηκε σε πλημμέλεια εκτέλεσης **των εργασιών που προβλέπουν οι Κανονισμοί και αναφέρθηκαν πιο πάνω κατά την εκτέλεση της χρηματιστηριακής συναλλαγής** (εντός ή/και εκτός κύκλου) τότε θα εφαρμοστεί η ενιαύσια παραγραφή, γιατί αυτές οι εργασίες είναι έντονα τυποποιημένες και αποτελούν απρόσωπη εκτέλεση χρηματιστηριακής συναλλαγής που κατά νόμο γίνονται από χρηματιστή. Να σημειωθεί ότι οι άλλοι φορείς, το χρηματιστήριο και το ΚΑΑ δεν ευθύνονται εν γένει άρα και για τις εργασίες αυτές σύμφωνα με τους κανονισμούς που τους διέπουν (άρθ. 60 παρ. 4 επ. του χρηματιστηρίου και άρθ. 2 παρ. 2 κανονισμού εκκαθάρισης) παρά μόνο για δόλο και βαριά αμέλεια. Όταν όμως πρόκειται για εργασίες που εκτελεί ο χρηματιστής και αφορούν τις σχέσεις του με τον πελάτη του, και οι οποίες δεν είναι εργασίες που απαρτίζουν κατά την ειδική νομοθεσία «εκτέλεση της χρηματιστηριακής συναλλαγής» τότε δεν θα εφαρμοστεί η ενιαύσια παραγραφή. Τέτοια

περίπτωση συνιστά η απόδοση χρημάτων που κατέβαλε ο χρηματιστής για να αγοράσει τις μετοχές που παραγγέλθηκαν, η αξίωση για απόδοση της προμήθειάς του για την εκτέλεση της παραγγελίας κ.τ.τ.

Το γεγονός ότι προβλέπεται στο άρθρ. 1 του ν. 2833/2006 πως ο εντολέας πρέπει να καταβάλει στον χρηματιστή εντός τριημέρου το ποσό του τιμήματος των αξιών που αγόρασε για λογαριασμό του και το ποσό της προμήθειάς του, δεν αποτελεί αντίθετο επιχείρημα αφού η πρόβλεψη αυτή καταδεικνύει την προστασία που επιβάλλει η ρυθμιστική Αρχή στα δικαιώματα του χρηματιστή (εν προκειμένω). Με την αυξημένη προστασία συνάδει και η μη βραχεία διάρκεια της παραγραφής των αξιώσεων από τις χρηματικές οφειλές του χρηματιστή προς τον εντολέα-πελάτη του που προέκυψαν από την εκτέλεση της συναλλαγής. Το σύστημα αυτό ακολουθείται επίσης και στη σύμβαση χερσαίας μεταφοράς πραγμάτων εντός Ελλάδος. Ενώ η παραγραφή των αξιώσεων, του μεταφορέα ειδικά για τη βλάβη ή απώλεια των εντός Ελλάδος μεταφερόμενων πραγμάτων κατά του μεταφορέα και του παραγγελιοδόχου μεταφοράς (που ευθύνεται εγγυητικά για τις πράξεις ή παραλείψεις του μεταφορέα) είναι έξι μήνες, πράγμα που δικαιολογείται από την ανάγκη γρήγορου διακανονισμού αυτού του εξειδικευμένου και τυποποιημένου τμήματος της συναλλαγής (άρθρ. 107 ΕμπΝ), η παραγραφή των αξιώσεων του μεταφορέα κατά του αντισυμβαλλομένου του για το αντάλλαγμα του για την εκτέλεση της σύμβασης (δηλ. για το κόμιστρο και τα έξοδά του) είναι πέντε χρόνια (250 παρ. 3 ΑΚ), αφού για τις αξιώσεις αυτές δεν συντρέχει το στοιχείο της ταχύτητας και της τυποποίησης.

III. Συμπέρασμα

Τα άρθρα 16 παρ. ε' του ν. 3632/1928 και 20 του ν. 1806/1988 χαρακτηρίζουν ως χρηματιστηριακές τις παρεπόμενες και σχετιζόμενες ή συναφείς με τις χρηματιστηριακές δικαιопραξίες συναλλαγές για να μην κριθούν απαγορευμένες δικαιοπραξίες συναφείς κ.λπ. προς την πώληση (τοις μετρητοίς ή με ειδικές συμφωνίες) χρηματιστηριακών πραγμάτων. Οι αξιώσεις χρηματιστή προς απόδοση τιμήματος μετοχών που αγόρασε για λογαριασμό του δεν υπόκεινται στην ενιαύσια παραγραφή που προβλέπει το άρθρο 15 παρ. 6 ν. 3632/1928, αλλά στην πενταετή παραγραφή του άρθρ. 250 παρ. 1 ΑΚ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ
ΤΡΑΠΕΖΩΝ

www.hba.gr

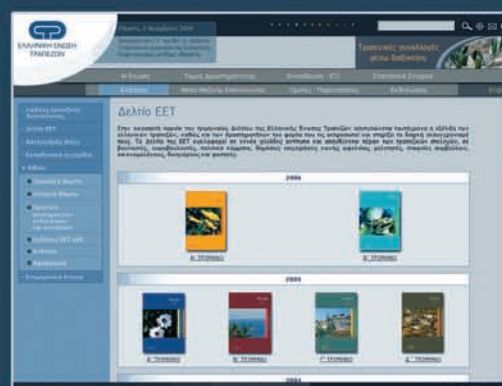
Νέοι ρόλοι, νέες δραστηριότητες, νέα φιλοσοφία

Από τη φύση και τη λειτουργία του, ένας διαδικτυακός τόπος πρέπει να ενσωματώνει και να αποδίδει με ευκρίνεια και σαφήνεια το εταιρικό προφίλ και τις πληροφορίες που χαρακτηρίζουν το φορέα του. Στο πλαίσιο αυτό και λαμβάνοντας υπόψη ότι η ιστοσελίδα της ΕΕΤ απευθύνεται τόσο σε τραπεζικούς, όσο και στο ευρύ κοινό, προχωρούμε στο σχεδιασμό και τη δημιουργία ενός νέου διαδικτυακού τόπου, με στόχο την περαιτέρω βελτίωση της προβολής των ήδη διαθέσιμων αλλά και νέων στοιχείων που αφορούν το τραπεζικό σύστημα της χώρας μας.

Για την αξιοποίηση του μέγιστου των δυνατοτήτων του πλέον σύγχρονου επικοινωνιακού μέσου, ο νέος διαδικτυακός τόπος της ΕΕΤ αλλάζει δομή και τεχνολογία, αναπτυσσόμενος με βασικό γνώμονα την πληρότητα του περιεχομένου, την ευκολία στην περιήγηση, την ασφάλεια και τη σύγχρονη αισθητική. Η δομή της νέας ιστοσελίδας θα αποτελείται από τις εξής κύριες ενότητες:

- Η Ένωση
- Τομείς Δραστηριότητας
- Εκπαίδευση – ETI
- Στατιστικά Στοιχεία
- Εκδόσεις
- Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης
- Ομιλίες – Παρουσιάσεις
- Χρήσιμες Διευθύνσεις

Στο νέο διαδικτυακό τόπο της ΕΕΤ ο επισκέπτης θα μπορεί να αντλήσει τις πληροφορίες που τον ενδιαφέρουν, είτε η περιήγησή του οφείλεται σε επαγγελματικούς/ακαδημαϊκούς λόγους, είτε επιθυμεί απλώς να ενημερωθεί για τις δραστηριότητές μας.

Ενσωματώνοντας την «επιχειρηματική ευφυΐα» στη σύγχρονη τραπεζική πρακτική

του **ΑΝΤΩΝΗ ΔΡΑΓΓΙΩΤΗ**

Διευθυντή, Διεύθυνση Εκτιμήσεως Κινδύνων Εργασιών Εξωτερικού, Alpha Bank

«Ο λόγος που οι φωτισμένοι ηγέτες και οι ικανοί διοικητές κερδίζουν μεγάλες αναμετρήσεις και ξεπερνούν τους συνηθισμένους ανθρώπους είναι ότι ξέρουν τις κρίσιμες πληροφορίες εκ των προτέρων» επισημαίνει στο βιβλίο του *«Η τέχνη του πολέμου»* ο Κινέζος στρατηγός Sun Tzu, που έζησε κατά το 500 π.Χ. Βιβλία όπως *«Η τέχνη του πολέμου»* διδάσκονται σήμερα στα πλέον γνωστά Business Schools, αναγνωρίζοντας ότι οι αρχές της στρατιωτικής στρατηγικής έχουν ευρύ πεδίο εφαρμογής στον επιχειρηματικό ανταγωνισμό.

Πράγματι, επιχειρώντας μία μεταφορά της απόψεως του Sun Tzu στο σημερινό επιχειρηματικό περιβάλλον, θα αναγνώριζε κανείς ως καθοριστικό παράγοντα επιτυχημένης πορείας μίας επιχειρήσεως τη δυνατότητα έγκαιρης και αξιόπιστης πληροφόρησης για τις τρέχουσες ανάγκες της αγοράς, για τις πιθανές λειτουργικές αδυναμίες μίας γραμμής παραγωγής ή για τη φερεγγυότητα των συνεργατών της.

Τις τελευταίες δεκαετίες, η τεχνολογία αξιοποιείται σε όλο και μεγαλύτερο βαθμό από τις επιχειρήσεις για την κάλυψη των παραπάνω αναγκών, με την ενσωμάτωση της «Επιχειρηματικής Ευφυΐας» (“Business Intelligence”) στην ανάπτυξη των επιχειρηματικών δραστηριοτήτων.

Πιο συγκεκριμένα, ο όρος «Επιχειρηματική Ευφυΐα» χρησιμοποιείται για να περιγράψει το σύνολο των μεθόδων και την απαιτούμενη τεχνολογία που θα μπορούσαν να εφαρμοσθούν για τη συλλογή, επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων για τις ανάγκες καθορισμού της επιχειρηματικής στρατηγικής μιας επιχειρήσεως. Το περιβάλλον στο οποίο αναπτύσσεται η Επιχειρηματική Ευφυΐα (συστήματα, δεδομένα, επεξεργασία) εφαρμόζεται σήμερα σε ευρύ

φάσμα επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, με ιδιαίτερα θετικά αποτελέσματα στην πορεία των πωλήσεων, στην αξιοποίηση του εργατικού δυναμικού, στο σχεδιασμό νέων προϊόντων ή στον τρόπο προσεγγίσεως ομάδων πελατών.

Ειδικότερα για τους τραπεζικούς οργανισμούς, η ενσωμάτωση της Επιχειρηματικής Ευφυΐας σε διαδικασίες λήψεως αποφάσεων έχει ιδιαίτερη σημασία: το μεγάλο εύρος των διαθέσιμων προϊόντων και υπηρεσιών, σε συνδυασμό με τη ραγδαία διασυννοριακή επέκτασή τους και την ανάπτυξη συνεργασιών με άλλες επιχειρήσεις ή φορείς, απαιτεί την ύπαρξη έγκαιρης και ασφαλούς πληροφόρησης, που να μπορεί να αξιοποιείται με τέτοιο τρόπο, ώστε να οδηγούνται οι διοικήσεις τους σε χρήσιμα συμπεράσματα.

Οι τράπεζες ήταν από τους πρώτους οργανισμούς που αντιλήφθηκαν τη σημασία διαχείρισεως πληροφοριών με ηλεκτρονικά μέσα και αφιέρωσαν σημαντικούς πόρους τόσο για την ανάπτυξη συστημάτων πληροφορικής για την αυτοματοποίηση των συναλλαγών, όσο και για τη συλλογή και οργάνωση μεγάλου όγκου δεδομένων σχετικών με τις δραστηριότητές τους. Ως αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας, οι τράπεζες σήμερα διαθέτουν καλά οργανωμένες δομές δεδομένων και έχουν αναπτύξει την υποδομή για την ανάκτηση και διαχείριση των διαθέσιμων πληροφοριών. Οι συνθήκες αυτές είναι κατάλληλες για την ενσωμάτωση των αρχών της Επιχειρηματικής Ευφυΐας στη σύγχρονη τραπεζική πρακτική. Οι διοικήσεις των τραπεζικών οργανισμών, αξιοποιώντας τεράστιους όγκους πληροφοριών, διαμορφώνουν άποψη για τις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου σε θέματα χρηματοοικονομικών υπηρεσιών, τον τρόπο με τον οποίο εξυπηρετείται η πελατειακή τους βάση, τις κινήσεις των ανταγωνιστών, τον τρόπο διεκπεραίωσης εσωτερικών διεργασιών ή τη φύση και το μέγεθος των κινδύνων που αναλαμβάνουν.

Η αλήθεια είναι ότι δεν υπάρχει ένα προϊόν ή μία εφαρμογή που να καλύπτει όλο το φάσμα των εργαλείων και των μεθόδων της Επιχειρηματικής Ευφυΐας. Ανάλογα με την περίπτωση, θα πρέπει να χρησιμοποιείται ο κατάλληλος συνδυασμός προϊόντων, μεθόδων και τεχνικών, έτσι ώστε να προσεγγίζεται η επιθυμητή λύση.

Κατ' αρχάς, για να είναι αποτελεσματικό ένα περιβάλλον Επιχειρηματικής Ευφυΐας, θα πρέπει να υποστηρίζεται από μία καλά οργανωμένη δομή ηλεκτρονικών δεδομένων με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός “Data Warehouse”, μέσω του οποίου θα πρέπει να παρέχεται πρόσβαση σε διάφορους χρήστες με διαφορετικά επίπεδα προσβασιμότητας και δυνατότητες επεξεργασίας. Στο σημείο αυτό, θα πρέπει να διευκρινισθεί ότι η ανάπτυξη ενός “Data Warehouse” είναι μία συνεχής διαδικασία ενημερώσεως και οργάνωσης των σχετικών πληροφοριών, όπου απαιτείται παράλληλα με τις λειτουργίες αποθηκεύσεως και ανακτήσεως δεδομένων να είναι σε εφαρμογή όλες εκείνες οι διεργασίες που εξασφαλίζουν συνοχή και ακρίβεια στην αποθηκευμένη πληροφορία (εφαρμογή διαδικασιών data cleansing, data validation, data maintenance).

Στη συνέχεια, οι αναλυτές της Επιχειρηματικής Ευφυΐας εφαρμόζουν την κατάλληλη επεξεργασία για την εξαγωγή δεικτών και αναλύσεων που μπορεί να σχετίζονται με μετρήσεις ή στατιστικές πωλήσεων, δείκτες παραγωγικότητας του προσωπικού ή μετρήσεις ικανοποίησης πελατείας.

Η διαδικασία της επεξεργασίας υποστηρίζεται από κατάλληλο λογισμικό, που συνήθως διαφέρει ανάλογα με τη μέθοδο αναλύσεως που εφαρμόζουν οι αναλυτές ή τη συγκεκριμένη περιοχή επιχειρηματικότητας που εξετάζεται (Οικονομικά/Τραπεζικά, Λιανικές Πωλήσεις, Marketing, κ.λπ.).

Τεχνικές που χρησιμοποιούνται στο πλαίσιο εφαρμογής της Επιχειρηματικής Ευφυΐας είναι μεταξύ άλλων το “Data Mining”, που αφορά επεξεργασία μεγάλου όγκου δεδομένων με τεχνικές όπως statistical classification, association rule mining, clustering, το Text Mining, όπου αντίστοιχα η επεξεργασία αφορά ανάκτηση χρήσιμων πληροφοριών από μεγάλο όγκο κειμένων, τα εργαλεία σχεδιασμού αναφορών (reporting tools) και το “On Line Analytical Processing” (OLAP), μία προσέγγιση για τη γρήγορη ανάκτηση πληροφοριών από δομές στις οποίες έχουν ορισθεί συγκεκριμένες διαστάσεις με τις οποίες έχουν οργανωθεί.

Μία από τις περιοχές όπου οι μέθοδοι της Επιχειρηματικής Ευφυΐας βρίσκουν εφαρμογή στο ελληνικό τραπεζικό περιβάλλον αποτελεί η διαχείριση στοιχείων πελατών. Οι περισσότερες τράπεζες στην Ελλάδα διαθέτουν καλά οργανωμένα πελατοκεντρικά συστήματα που μπορούν να παρέχουν πλήθος αναλυτικών και αξιόπιστων πληροφοριών. Τα συστήματα αυτά χρησιμοποιούνται για να υποστηρίξουν ενέργειες προωθήσεως νέων υπηρεσιών και προϊόντων, μετρήσεις αποδοτικότητας πελατών ή καταλληλότητα προωθητικών ενεργειών.

Μία άλλη περιοχή, όπου αξιοποιείται η Επιχειρηματική Ευφυΐα, είναι ο σχεδιασμός στρατηγικής αναπτύξεως δικτύου καταστημάτων, μέσω συνδυασμού geographic information systems (GIS). Συστημάτων δηλαδή, που χρησιμοποιούνται για την αποθήκευση και την ανάλυση δεδομένων τα οποία αφορούν στοιχεία γεωγραφικών περιοχών και στοιχείων για την κατανομή του πληθυσμού και των επιχειρήσεων, την τοπική παρουσία του ανταγωνισμού, την τοπική οικονομική δραστηριότητα κ.λπ.

Η αξιοποίηση μεγάλου όγκου πληροφοριών ευρίσκει επίσης ιδιαίτερη εφαρμογή στην ανάπτυξη συστημάτων διαχείρισεως κινδύνων, με το συνδυασμό στοιχείων οικονομικής αναλύσεως και συναλλακτικής συμπεριφοράς για τον προσδιορισμό της πιστοληπτικής ικανότητας επιχειρήσεων, την επεξεργασία ιστορικών στοιχείων για την εκτίμηση της επικινδυνότητας χρηματοδοτικών χαρτοφυλακίων και τη συγκέντρωση περιστατικών λειτουργικού κινδύνου σε συγκροτημένες βάσεις δεδομένων, ώστε να υποστηριχθεί η αντικειμενικότερη εκτίμηση «αιτίων» λειτουργικών αδυναμιών τα επόμενα χρόνια.

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον επίσης παρουσιάζει η εφαρμογή τεχνικών pattern recognition, για την αναγνώριση «ύποπτων συναλλαγών» στο πλαίσιο εφαρμογής anti-money laundering πρακτικών εκ μέρους των τραπεζών. Μέσω αυτών των τεχνικών, κατάλληλο λογισμικό «εκπαιδεύεται» να ανιχνεύει αλληλουχίες συναλλαγών που μπορούν να θεωρηθούν «ύποπτες», για θέματα anti-money laundering.

Παρά το ότι η αξιοποίηση της Επιχειρηματικής Ευφυΐας στις λειτουργίες των τραπεζικών οργανισμών αναμένεται να λαμβάνει όλο και μεγαλύτερες διαστάσεις, η εξέλιξη αυτή συνεπάγεται σημαντικούς λειτουργικούς κινδύνους. Μία πρώτη παράμετρος στην οποία θα πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή, είναι το θέμα της προσβάσεως στις σχετικές πληροφορίες. Με την ίδια ευκολία που τα στελέχη μίας τράπεζας θα μπορούν να αξιοποιήσουν έναν τεράστιο όγκο δεδομένων και να εξαγάουν χρήσιμα συμπεράσματα, θα μπορούν ενδεχομένως και οι ανταγωνιστές τους να πράξουν. Ιδιαίτερη προσοχή λοιπόν θα πρέπει να δίδεται στη διαμόρφωση και πιστή εφαρμογή του κατάλληλου πλαισίου ασφαλείας πληροφοριών σε κάθε τραπεζικό οργανισμό.

Μία άλλη παράμετρος που θα πρέπει επίσης να απασχολεί σε διαρκή βάση, είναι το θέμα της αξιοπιστίας των συμπερασμάτων που προκύπτουν από την εφαρμογή αναλυτικών μεθόδων. Καθώς οι μέθοδοι αυτές επιχειρούν να προσεγγίσουν την περιγραφή πραγματικών καταστάσεων, υπάρχει πάντοτε ο κίνδυνος της μη κατάλληλης εφαρμογής τους, είτε από την πλευρά των σχετικών υποθέσεων, είτε από την πλευρά της ορθότητας των υπολογισμών, είτε, τέλος, από την πλευρά της ερμηνείας των σχετικών αποτελεσμάτων. Θεωρείται σκόπιμο τα αποτελέσματα των αναλύσεων να συνδυάζονται με την πρακτική εμπειρία για ικανό χρονικό διάστημα προτού αξιοποιηθούν στη λήψη σημαντικών αποφάσεων από τον οργανισμό.

Τέλος, θα ήταν σκόπιμο να αναφερθεί κανείς στην ιδιαίτερη προσοχή που θα πρέπει να δίδεται στη διαχείριση πληροφοριών που ενδέχεται να αποτελούν προσωπικά δεδομένα πελατών, δεδομένα συναλλακτικής τους συμπεριφοράς κ.λπ. Ιδιαίτερη καθοδήγηση θα πρέπει να δίδεται στα στελέχη εκείνα που καλούνται να μεταχειρισθούν δεδομένα τέτοιας φύσεως, στην επαφή με τους πελάτες και στην επικοινωνία με άλλους φορείς.

Η εξελικτική πορεία της Επιχειρηματικής Ευφυΐας δεν αναμένεται να είναι σύντομη. Κατ' αρχάς, υπάρχουν μεγάλα περιθώρια εξέλιξης σε θέματα συγκροτήσεως των απαραίτητων δεδομένων. Ο ταχύς ρυθμός επεκτάσεως σε νέες τραπεζικές υπηρεσίες αλλά και σε γεωγραφικές περιοχές, θα διατηρούν πάντοτε επίκαιρο το θέμα της ενσωματώσεως (integration) νέων πληροφοριών σε ένα ενιαίο περιβάλλον διαχειρίσεώς τους.

Οι πολλαπλές επίσης εξαγορές και συγχωνεύσεις στον τραπεζικό κλάδο έχουν αφήσει κενά σε δομές δεδομένων που θα πρέπει να συμπληρωθούν ή να ενημερωθούν με πρόσφατες πληροφορίες. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της πολλαπλής καταχωρίσεως του ίδιου πελάτη στο πελατοκεντρικό σύστημα της ίδιας τραπεζής (αντί δηλαδή της μοναδικής καταχωρίσεως, σε περίπτωση που ο πελάτης διαθέτει πολλά προϊόντα του τραπεζικού οργανισμού).

Ιδιαίτερη ακόμα προσπάθεια θα καταβάλλεται για τη μείωση του χρόνου παραγωγής των σχετικών αποτελεσμάτων, καθώς θα αυξάνονται οι απαιτήσεις για την όσο το δυνατόν πιο έγκαιρη ενημέρωση των διοικήσεων, προσεγγίζοντας αυτό που σήμερα καλείται «Επιχειρηματική Ευφυΐα σε Πραγματικό Χρόνο» (“Real-time Business Intelligence”).

Τέλος, η εφαρμογή αναλυτικών μεθόδων έχει μεγάλο περιθώριο εξέλιξης. Όσο τα συστήματα υποστηρίξεως αναλυτικών μεθόδων που εφαρμόζονται σήμερα συνεχίζουν να αναπτύσσονται, ο όγκος των διαθέσιμων δεδομένων αυξάνεται και νέες επιστημονικές προσεγγίσεις, κυρίως αυτών που σχετίζονται με τον τομέα της τεχνητής νοημοσύνης, βρίσκουν ευρύτερο πεδίο εφαρμογής, η σημασία της ενσωματώσεως Επιχειρηματικής Ευφυΐας στη σύγχρονη τραπεζική πρακτική θα αποκτά όλο και μεγαλύτερη βαρύτητα.

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

www.hba.gr/Eti

Νέα ιστοσελίδα του ETI

Ο ανασχεδιασμένος διαδικτυακός τόπος του Ελληνικού Τραπεζικού Ινστιτούτου, που θα είναι σύντομα διαθέσιμος, παρέχει άμεση και εύκολη πρόσβαση σε όλες τις εκπαιδευτικές δραστηριότητες της ΕΕΤ.

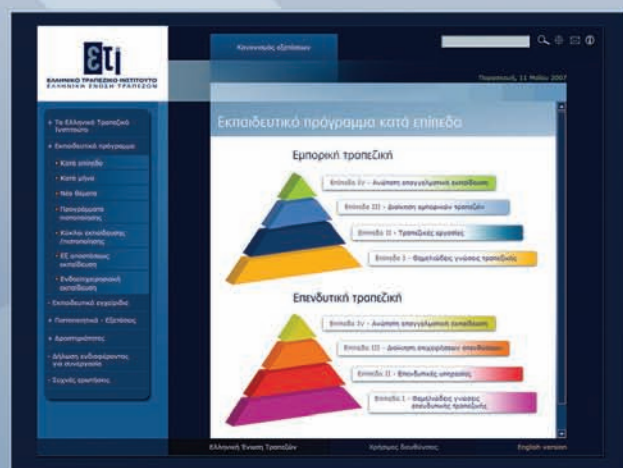
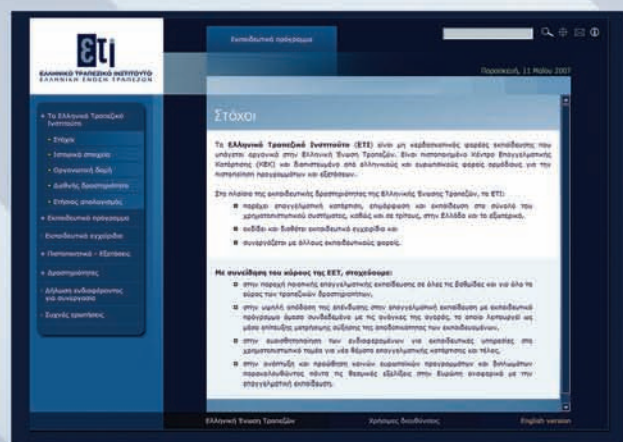
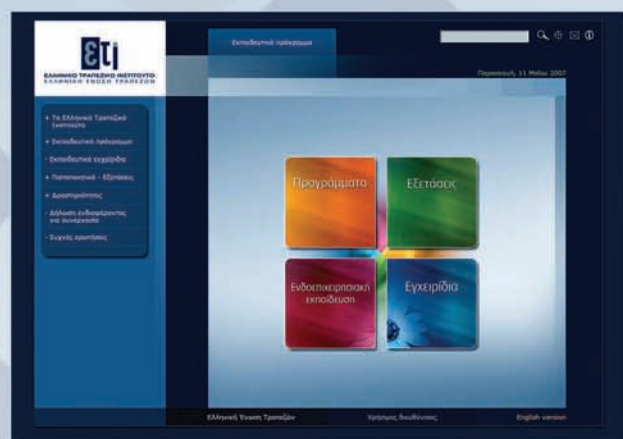
Στη δομή της νέας ιστοσελίδας ενσωματώνεται πληροφοριακό υλικό για την ταυτότητα, το εκπαιδευτικό πρόγραμμα, τις εξετάσεις πιστοποίησης, τη διεθνή παρουσία, καθώς και τις ειδικές εκδόσεις που συνθέτουν το πολύπλευρο έργο της επαγγελματικής εκπαίδευσης στο χρηματοπιστωτικό τομέα.

Ενότητα

«Εκπαιδευτικό πρόγραμμα»

Ειδικότερα, στην ενότητα αυτή διατίθεται μια σειρά επιλογών αναζήτησης, που προσφέρει στον επισκέπτη τη δυνατότητα να εντοπίσει εύκολα το αντικείμενο που τον ενδιαφέρει:

- Κατά επίπεδο (σύμφωνα με το εκπαιδευτικό σύστημα του ETI)
- Κατά μήνα
- Νέα θέματα
- Προγράμματα πιστοποίησης
- Κύκλοι εκπαίδευσης/πιστοποίησης
- Εξ αποστάσεως εκπαίδευση
- Ενδοεπιχειρησιακή εκπαίδευση

Διατραπεζικές συναλλαγές (μετά) την εποχή του internet

ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΗ ΣΥΡΜΑΚΕΖΗ

Βοηθού Γενικού Διευθυντή, Τράπεζα Πειραιώς

Το βήμα του *Δελτίου της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών* είναι ίσως ο καλύτερος τόπος για να γράψει κανείς πάνω σε θέματα που αφορούν τη συνεργασία μεταξύ των τραπεζών-μελών. Παρά το γεγονός ότι όλα τα άρθρα αναφέρονται στο τραπεζικό σύστημα και σε θέματα που, ούτως ή άλλως, αφορούν όλες τις τράπεζες, δεν είναι συχνή η αναφορά σε δυνατότητες συνεργασίας μεταξύ των τραπεζών, ειδικά δε με γνώμονα τη βελτίωση της εξυπηρέτησης του πολίτη/καταναλωτή.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχει το επιχείρημα ότι η συνεργασία μεταξύ των τραπεζών είναι δεδομένη τόσο σε εθνικό όσο και σε ευρωπαϊκό ή διεθνές επίπεδο. Η ΔΙΑΣ και η ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ στην Ελλάδα, η Visa EU στην Ευρώπη και ο SWIFT διεθνώς αποτελούν τα πλέον γνωστά παραδείγματα φορέων που κάνουν εφικτές τις διατραπεζικές συναλλαγές.

Ωστόσο, αυτή η υποδομή ανήκει στις προηγούμενες δεκαετίες και, στην πραγματικότητα, πρόκειται για συστήματα πληροφορικής διασυνδεδεμένα με παραδοσιακές/ιδιωτικές τηλεπικοινωνιακές διατάξεις. Ακόμη δε και στις περιπτώσεις όπου το internet έχει μπει στην εικόνα, αυτό έχει γίνει με τη λογική του Διαδικτύου ως ενός δημόσιου, «ελεύθερου» δικτύου και όχι με τη λογική του world wide web (δηλ. ως μια ιδεατή παγκόσμια κοινότητα).

Στο μεταξύ, τα web services υπάρχουν εδώ και καιρό και ήδη αξιοποιούνται εσωτερικά σε κάθε τράπεζα και, ενίοτε, μεταξύ τραπεζών και μεγάλων πελατών τους. Τα web services επιτρέπουν την έκθεση των υπηρεσιών μιας τράπεζας στον «έξω κόσμο», ώστε οι υπηρεσίες αυτές να μπορούν να αξιοποιηθούν από τρίτους (οι ίδιοι οι πελάτες, άλλες τράπεζες, άλλοι φορείς) διαφανώς, μέσα από τα δικά τους site και χωρίς να χρειαστεί να επισκεφτούν ένα site της τράπεζας.

Επιπλέον, το Web 2.0 είναι ήδη εδώ. Πολλοί δικτυακοί τόποι σε όλο τον κόσμο ήδη αξιοποιούν τις τεχνολογίες του Web 2.0 συγκεντρώνοντας τα βλέμματα των surfer και το θαυμασμό των επισκεπτών τους. Τα επόμενα κοντινά χρόνια θα κάνει την εμφάνισή του και στα site των τραπεζών στην Ελλάδα.

Ποια είναι όμως η θέση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος σε αυτόν το νέο κόσμο; Οι τράπεζες που έχουν ήδη αξιοποιήσει το internet και το web, πώς συνυπάρχουν σε αυτή την ιδεατή κοινωνία; Δίνουν στους πελάτες τους την εικόνα ενός συνεργατικού δικτύου ή απλά τους επιτρέπουν να αξιοποιήσουν το μέσο για τις συναλλαγές με την εκάστοτε δική τους τράπεζα; Έχουν αναγνωρίσει τις δυνατότητες του web που θα εμπλουτίσουν την εμπειρία του πελάτη και θα τον βοηθήσουν να εκτιμήσει τις προσπάθειες του συνόλου των τραπεζών για τη βελτίωση της εξυπηρέτησής του; Αν ναι, τότε τι είναι αυτό που, σχεδόν δέκα χρόνια μετά την εμφάνιση του πρώτου internet banking στη χώρα, εμποδίζει τη διατραπεζική συνεργασία στο επόμενο επίπεδο;

Εμβάσματα και IBAN

Ας πάρουμε ένα απλό παράδειγμα. Όταν ο πελάτης στέλνει ένα έμβασμα, οι τράπεζες θέλουν να χρησιμοποιείται το IBAN (για την ακρίβεια, η καταχώρηση του IBAN είναι υποχρεωτική από 1.1.2007). Ωστόσο, οι τράπεζες απλώς ζητούν από τον πελάτη την καταχώρησή του, καθώς είναι γνωστό ότι οι πελάτες δεν το γνωρίζουν και επιμένουν στην καταχώρηση του παραδοσιακού αριθμού με αποτέλεσμα τα περισσότερα εμβάσματα που στέλνονται με το λογαριασμό του δικαιούχου να μην είναι σε μορφή IBAN.

Βέβαια, εκτός από το να γίνει υποχρεωτική η καταχώρηση, ο πελάτης θα μπορούσε προηγουμένως να έχει επισκεφτεί το site της τράπεζας του δικαιούχου και να καταχωρήσει εκεί τον αριθμό του λογαριασμού ώστε να δει το IBAN και, στη συνέχεια, να το καταχωρήσει στο internet banking. Κάτι τέτοιο όμως απαιτεί μια επιπλέον ενέργεια από τον πελάτη και δεν συμβαδίζει με τη λογική της βέλτιστης εξυπηρέτησής του.

Η λύση είναι απλή. Αφού ο πελάτης καταχωρήσει την τράπεζα και το λογαριασμό του δικαιούχου, το internet banking καλεί διαφανώς το κατάλληλο web service της τράπεζας του δικαιούχου και του ζητά να κάνει τη μετατροπή σε IBAN. Το IBAN καταχωρείται αυτόματα στο κατάλληλο πεδίο του internet banking και το έμβλημα στέλνεται όπως θα έπρεπε. Παράλληλα, το ίδιο web service μπορεί να ελέγξει την ορθότητα ενός IBAN ή ακόμα και άλλα στοιχεία όπως τη δυνατότητα του λογαριασμού να δεχθεί πίστωση.

Το μόνο που απαιτείται είναι η υλοποίηση αυτού του πραγματικά πολύ απλού web service από κάθε τράπεζα, καθώς και η ένταξη της λογικής για την εν λόγω μετατροπή στο internet banking. Η όλη εργασία δεν πρέπει να απαιτεί περισσότερο από πέντε ανθρωπομήρες (σχεδίαση, ανάπτυξη, δοκιμές, αποδοχή) και μία διατραπεζική συνάντηση.

Πρέπει βέβαια να αναφερθεί ότι μια τέτοια δυνατότητα θα μπορούσε κάλλιστα να αξιοποιηθεί και από όλες τις εκτός Ελλάδας τράπεζες που θα μπορούσαν να αξιοποιούν τα «ελληνικά» web services για τους πελάτες τους που στέλνουν εμβάσματα στην Ελλάδα, πράγμα που από μόνο του θα ενίσχυε το κύρος του ελληνικού τραπεζικού συστήματος στα μάτια τους.

Εξερχόμενα εμβάσματα

Ενός καλού μύρια έπονται. Αν υπήρχε το παραπάνω απλό web service, πόσο δύσκολη θα ήταν η επέκτασή του ώστε, όχι μόνο να γίνεται η μετατροπή του αριθμού αλλά να διεκπεραιώνεται και το ίδιο το έμβλημα;

Χωρίς να υποβαθμίζονται η πολυπλοκότητα της διεργασίας ενός εμβάσματος και οι εξαιρέσεις της συνήθους λειτουργίας, ούτε λίγο ούτε πολύ θα μιλούσαμε για υποκατάσταση της σημερινής λειτουργίας του DIAStransfer, η οποία στηρίζεται σε ανταλλαγές αρχείων. Με τον τρόπο αυτό θα μιλούσαμε πλέον για εμβάσματα σε πραγματικό χρόνο. Προσθέτοντας και μια τηλε-ειδοποίηση με ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ή με γραπτό μήνυμα στο κινητό τηλέφωνο του δικαιούχου, ο κύκλος θα έκλεινε με πλήρη ηλεκτρονική συναλλαγή σε πραγματικό χρόνο και με άψογη εξυπηρέτηση των συναλλασσομένων.

Συγκέντρωση τραπεζικών σχέσεων

Γνωστή και ως account aggregation, η δυνατότητα αυτή επιτρέπει στον πελάτη να βλέπει και, ενδεχομένως, να διαχειρίζεται μέσω ενός internet banking μιας μόνον τράπεζας όλους τους λογαριασμούς του (καθώς και όλα τα υπόλοιπα προϊόντα και υπηρεσίες) σε όλες τις τράπεζες με τις οποίες έχει σχέση.

Με τον τρόπο αυτό, ο πελάτης θα επιλέξει εκείνη την υπηρεσία internet banking που τον εξυπηρετεί περισσότερο και του ταιριάζει καλύτερα, χωρίς να χρειάζεται είτε να μεταφέρει όλες τις σχέσεις του σε μία τράπεζα είτε να επισκέπτεται διαδοχικά πολλά internet banking, να μαθαίνει πώς να τα χρησιμοποιεί και να θυμάται όλους τους αντίστοιχους κωδικούς.

Και σε αυτήν την περίπτωση, τα κατάλληλα web services είναι αυτά που θα μεταφέρουν τη σχετική πληροφόρηση μεταξύ των τραπεζών και, στην επέκτασή τους, θα επιτρέπουν και τη διενέργεια συναλλαγών μεταξύ προϊόντων διαφορετικών τραπεζών – και σε πραγματικό χρόνο μάλιστα.

Είναι βέβαια γνωστό ότι οι ελληνικές τράπεζες που δραστηριοποιούνται και σε άλλες χώρες, ήδη εξετάζουν και υλοποιούν τρόπους με τους οποίους οι ελληνικές επιχειρήσεις που επίσης δραστηριοποιούνται σε αυτές τις χώρες θα μπορούν να έχουν πρόσβαση στους λογαριασμούς τους σε όλες τις χώρες μέσω μιας ενιαίας υπηρεσίας internet banking. Είναι επίσης βέβαιο ότι τα web services αποτελούν μια υποψήφια (την καλύτερη, είναι η αλήθεια) λύση. Γιατί λοιπόν μια τέτοια δυνατότητα να μην αξιοποιηθεί/επεκταθεί σε διατραπεζικό επίπεδο;

Πιστοποίηση ταυτότητας

Θα έλεγε κανείς ότι η ανάπτυξη της δυνατότητας συγκέντρωσης τραπεζικών σχέσεων οφείλει να περάσει μέσα από μια διεργασία πιστοποίησης της ταυτότητας του χρήστη (user authentication). Έτσι, η τράπεζα που θα κληθεί να παράσχει την πληροφόρηση θα μπορεί προηγουμένως να βεβαιωθεί ότι την παρέχει σε εξουσιοδοτημένο πελάτη της.

Η πιστοποίηση ταυτότητας αποτελεί ένα θεμελιώδες πεδίο συνεργασίας με πολλαπλά οφέλη τόσο για τις ίδιες τις τράπεζες όσο και για τους πελάτες τους. Σύντομα οι πελάτες/χρήστες internet banking θα κυκλοφορούν μεταφέροντας δύο-τρεις συσκευές παραγωγής κωδικών μιας χρήσης, τις οποίες τους παρέχουν οι τράπεζές τους. Παράλληλα, οφείλουν να θυμούνται (ή, ακόμη χειρότερα, να καταγράφουν) τους κωδικούς εισόδου (user-id) και τους μυστικούς κωδικούς (PIN, password) κάθε υπηρεσίας internet banking. Μελλοντικά, ίσως χρειάζεται να κατέχουν και να χρησιμοποιούν και διαφορετικά ψηφιακά πιστοποιητικά ώστε να υπογράφουν ψηφιακά τις συναλλαγές τους με κάθε τράπεζα.

Στην πραγματικότητα βέβαια, όλες οι τράπεζες παρέχουν παρόμοιες μεθόδους πιστοποίησης, πράγμα που κάνει κάποιον να σκεφτεί: γιατί δεν υπάρχει ένα κοινό, ενιαίο περιβάλλον εισόδου στο τραπεζικό σύστημα όπου, στη συνέχεια, ο πελάτης θα μπορεί να εισέρχεται στην τράπεζά του (αξιοποιώντας μάλιστα και επιπλέον δυνατότητες όπως η συγκέντρωση λογαριασμών);

Εξάλλου, το θέμα του federation στο identity management είναι ήδη υπαρκτό, ενώ έχουν αναπτυχθεί και πρότυπα, όπως το πρωτόκολλο Security Assertion Markup Language (SAML), αλλά και υπηρεσίες όπως το Windows CardSpace.

Η Υποδομή Δημόσιου Κλειδιού (Public Key Infrastructure – PKI) αποτελεί ένα πεδίο συνεργασίας σχετικό με τα παραπάνω. Όλες οι τράπεζες εξετάζουν την ενδεχόμενη αξιοποίησή του, ώστε να μπορούν να παρέχουν ψηφιακά πιστοποιητικά στους πελάτες τους. Αντί για τη δημιουργία της ίδιας υποδομής σε κάθε τράπεζα, ίσως είναι πολύ καλή ιδέα η δημιουργία μιας κοινής Αρχής Πιστοποίησης (Certification Authority), ώστε να αποφευχθεί η δημιουργία πολλαπλών δαπανών του ίδιου τύπου, αλλά και να επιτευχθεί η διαλειτουργικότητα των ψηφιακών πιστοποιητικών που θα παρέχονται στους πελάτες.

Τέλος, είναι βέβαιο ότι η δημιουργία μιας τέτοιας υπηρεσίας πιστοποίησης συνδυαζόμενη με το μεγάλο πλέον αριθμό πολιτών/χρηστών internet banking θα τραβούσε τα βλέμματα όλων των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων που ενδιαφέρονται για την αξιοποίηση μιας τέτοιας δυνατότητας για τις δικές τους υπηρεσίες προς τους ίδιους ή και διαφορετικούς πολίτες. Αυτό θα καθιστούσε το τραπεζικό σύστημα ως τον αδιαμφισβήτητο χώρο για την παροχή υπηρεσιών πιστοποίησης ταυτότητας, θα ενίσχυε την εικόνα των τραπεζών στα μάτια των πολιτών/καταναλωτών, ενώ θα μπορούσε να συμβάλει και στη μείωση των συνολικών δαπανών του κράτους για ένα τέτοιο εγχείρημα.

ATM

Όλα τα παραπάνω αναφέρονται στο χώρο του internet και, εν πολλοίς, στο internet banking αυτό καθ' εαυτό. Ωστόσο, η διατραπεζική συνεργασία θα μπορούσε να είναι πολύ μεγαλύτερη και στα «παραδοσιακά» ηλεκτρονικά δίκτυα συναλλαγών, όπως το ATM. Μια τέτοια συνεργασία θα μπορούσε να περάσει μέσα από την αξιοποίηση web services, όπως αυτά που περιγράφονταν παραπάνω, αλλά θα μπορούσε να γίνει και με χρήση της παλαιότερης τεχνολογίας.

Από τότε που εμφανίστηκε μέχρι και σήμερα, το διατραπεζικό σύστημα συναλλαγών μέσω ATM (DIAS ATM Switching) παρέχει μόνο δύο δυνατότητες: ανάληψη μετρητών και ερώτηση υπολοίπου λογαριασμού.

Γιατί τα ATM όλων των τραπεζών να μην παρέχουν σε όλους τους πελάτες σχεδόν όλες τις δυνατότητες που τους παρέχουν τα ATM της δικής τους τράπεζας; Τι είναι αυτό που εμποδίζει μια τράπεζα να στείλει στην άλλη τις τελευταίες κινήσεις ενός λογαριασμού; Γιατί να μη μπορεί ο πελάτης να εξοφλήσει ένα λογαριασμό τηλεφωνίας ή να αγοράσει χρόνο για το καρτοκινητό του μέσω του ATM μιας τράπεζας, χρεώνοντας το λογαριασμό του σε μια άλλη τράπεζα;

Ας μην ξεχνάμε ότι η ανάληψη μετρητών και η ερώτηση υπολοίπου είναι συναλλαγές που παρέχονται και από τα διεθνή δίκτυα Visa και MasterCard. Γιατί να μην παρέχονται και συναλλαγές προστιθέμενης αξίας από το εθνικό δίκτυο;

Κοινωνική δικτύωση

Θα μπορούσαμε να επεκταθούμε και στο χώρο του social networking. Το web έχει δώσει τη δυνατότητα δημιουργίας ιδεατών κοινοτήτων με κοινά ενδιαφέροντα και άμεσης επικοινωνίας μεταξύ μελών αυτών των κοινοτήτων. Έχοντας σε λειτουργία εκατομμύρια forum και blogs παγκοσμίως, δεν είναι δύσκολο να αναρωτηθεί κανείς γιατί αυτές οι δυνατότητες δεν παρέχονται από τις ελληνικές τράπεζες.

Έχοντας όμως πολύ πιο βασικά και θεμελιώδη θέματα που επιδέχονται βελτίωση, είναι μάλλον ουτοπικό να ασχολείται κανείς τόσο νωρίς με αυτά τα πράγματα.

Ανταγωνισμός

Θα έλεγε κανείς ότι πολλά από (ή όλα;) τα παραπάνω προσκρούουν στα θέματα του ανταγωνισμού: γιατί μια τράπεζα να θέλει να περιοριστεί στις δυνατότητες πιστοποίησης μιας κοινής υπηρεσίας; Γιατί να επιτρέπει σε μια άλλη τράπεζα να προσελκύσει το δικό της πελάτη στο ΑΤΜ για την εξόφληση ενός λογαριασμού; Γιατί να αποκαλύψει στην άλλη τράπεζα το υπόλοιπο του λογαριασμού του πελάτη της;

Δεδομένου όμως ότι, ούτως ή άλλως, δεν είναι εφικτή η ταυτόχρονη υλοποίηση όλων των παραπάνω, η συνεργασία θα μπορούσε κάλλιστα να ξεκινήσει από τα «αθώα» θέματα που δεν αποτελούν πεδίο ανταγωνισμού, αλλά χώρο συνεργασίας για το κοινό όφελος (λ.χ. ασφάλεια και πιστοποίηση, μετατροπή IBAN). Στη συνέχεια ή παράλληλα μπορεί να επεκταθεί σε εκείνα που, ενώ θέτουν θέμα ανταγωνισμού, ταυτόχρονα δημιουργούν νέες πρόσθετες εργασίες ή προστατεύουν τις υφιστάμενες εργασίες του τραπεζικού συστήματος έναντι του εξωτραπεζικού ανταγωνισμού, όπως τα ταχυδρομεία (λ.χ. εξόφληση λογαριασμών και πληρωμές στα ΑΤΜ). Τα παραπάνω μπορούν να δημιουργήσουν ένα προηγούμενο, ώστε η υλοποίηση των πλέον «ευαίσθητων» υπηρεσιών (λ.χ. συγκέντρωση λογαριασμών) να αντιμετωπιστεί πιο ώριμα και να γίνει με τους κατάλληλους περιορισμούς και υπό τις πρέπουσες προϋποθέσεις.

Ούτως ή άλλως, κάθε τράπεζα μπορεί να διαφοροποιηθεί στο επίπεδο της εμπειρίας του πελάτη της κατά τη χρήση κάθε υπηρεσίας, πράγμα που γίνεται όλο και περισσότερο σημαντικό, καθώς η παραγωγή πραγματικά νέων τραπεζικών προϊόντων μειώνεται και η μετακίνηση των πελατών μεταξύ των τραπεζών γίνεται ευκολότερη και μεγαλύτερη.

Τέλος, ευνόητο είναι πως η Ελληνική Ένωση Τραπεζών και η ΔΙΑΣ ΑΕ μπορούν και πρέπει να παίξουν έναν πολύ σημαντικό ρόλο στα περισσότερα ή και όλα τα παραπάνω, ο καθένας με τον τρόπο του. Είναι λοιπόν στο χέρι των τραπεζών να οδηγήσουν τόσο την ΕΕΤ όσο και τη ΔΙΑΣ στην κατάλληλη κατεύθυνση, αναδεικνύοντάς τις ως ενεργούς παίκτες στη δημιουργία νέων διατραπεζικών υπηρεσιών που δημιουργούν προστιθέμενη αξία σε όλους τους πελάτες των τραπεζών.

Η εφαρμογή του νέου πλαισίου κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών και οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις

Η Ελληνική Ένωση Τραπεζών, η Κεντρική Ένωση Επιμελητηρίων Ελλάδος και το Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο Αθηνών διοργάνωσαν, στις 19 Μαρτίου, εσπερίδα με θέμα *Η εφαρμογή του νέου πλαισίου κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών (Βασιλεία II) ως προς τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις*.

Η Ελληνική Ένωση Τραπεζών, στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού και κοινωνικού της ρόλου, αποδίδει ιδιαίτερη έμφαση σε θέματα εκπαίδευσης των καταναλωτών χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών (financial literacy). Λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι η μικρομεσαία επιχείρηση αποτελεί τη βάση της ελληνικής οικονομίας, καθώς συμβάλλει αποφασιστικά στην αύξηση του εθνικού προϊόντος και της απασχόλησης, η ΕΕΤ διαμόρφωσε ένα ειδικό πρόγραμμα διαλέξεων για την ενημέρωση και εκπαίδευση των επιχειρηματιών αναφορικά με τις επιπτώσεις στην τραπεζική χρηματοδότηση από την εφαρμογή του νέου πλαισίου κεφαλαιακής επάρκειας της Επιτροπής της Βασιλείας.

Κατά την έναρξη της εσπερίδας, ο **Γ. Κασσιμάτης**, Πρόεδρος της Κεντρικής Ένωσης Επιμελητηρίων Ελλάδος, υπογράμμισε το γεγονός ότι το νέο πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών επηρεάζει τις δραστηριότητες των μικρών και μεσαίων επιχειρήσεων στην Ελλάδα, γεγονός που δημιουργεί την ανάγκη έγκαιρης και αναλυτικής ενημέρωσής τους. Ο Πρόεδρος του ΕΒΕΑ, κ. **Κ. Μίχαλος**, τόνισε ότι η εφαρμογή των αρχών της Βασιλείας II αποτελεί μια σημαντική ευκαιρία για να ωφεληθούν οι μικρομεσαίες επιχειρήσεις, δεδομένου ότι τα δάνεια προς αυτές θα μπορούν να ενταχθούν στην κατηγορία δανείων λιανικής και όχι επιχειρηματικής τραπεζικής, ευνοούμενα κατ' αυτό τον τρόπο από χαμηλότερες κεφαλαιακές απαιτήσεις. Ο κ. **Χ. Γκόρτσος**, Γενικός Γραμματέας της ΕΕΤ, ανέδειξε με την ομιλία του τις ουσιαστικότερες αλλαγές που επιφέρει η εφαρμογή του νέου πλαισίου κεφαλαιακής επάρκειας, σχολιάζοντας ότι «πρόκειται για τη σημαντικότερη αλλαγή στο θεσμικό πλαίσιο της κεφαλαιακής επάρκειας των πιστωτικών ιδρυμάτων που έχει ποτέ λάβει χώρα». Επιπλέον επισήμανε ότι η ΕΕΤ παρακολουθεί στενά όλες τις εξελίξεις, συμμετέχει ενεργά στις διαβουλεύσεις που πραγματοποιούνται τόσο σε κοινοτικό όσο και σε εθνικό επίπεδο και καταβάλλει κάθε προσπάθεια για την ομαλή μετάβαση του τραπεζικού συστήματος και των πελατών του στο νέο καθεστώς.

Κοινή ενημερωτική εκδήλωση για τη Βασιλεία II και τις ΜΜΕ

από την ΕΕΤ, την ΚΕΕΕ και το ΕΒΕΑ

Στη συνέχεια ο κ. **Μ. Οράτης**, Γενικός Διευθυντής στη Διεύθυνση Διαχείρισης Κινδύνων της Εθνικής Τράπεζας, παρουσίασε την ομιλία του με θέμα «Ευκαιρίες & προκλήσεις στη χρηματοδότηση μικρών και μεσάίων επιχειρήσεων». Έμφαση απέδωσε στους λόγους που οδηγούν στη μείωση των κεφαλαιακών απαιτήσεων όσον αφορά τις πιστοδοτήσεις λιανικής τραπεζικής, μέρος των οποίων θα αποτελεί υπό προϋποθέσεις και η χρηματοδότηση μικρομεσαίων επιχειρήσεων. Ο Διευθυντής της Διεύθυνσης Θεμάτων Capital Management και Τραπεζικής Εποπτείας της Alpha Bank, κ. **Ν. Ζαγορήσιος**, επισήμανε, μεταξύ άλλων, ότι η τιμολόγηση προϊόντων και υπηρεσιών θα επηρεάζεται σημαντικά από το ύψος των ιδίων κεφαλαίων που διακρατούν οι τράπεζες, το οποίο θα είναι συνάρτηση της επικινδυνότητας του κάθε πελάτη και θα διαφοροποιείται αναλόγως αυτής. Ο κ. **Χρ. Αδάμ**, Αναπληρωτής Γενικός Διευθυντής του Τομέα Πιστωτικού Ελέγχου της EFG Eurobank Ergasias, υπογράμμισε τα πλεονεκτήματα του νέου πλαισίου κεφαλαιακής επάρκειας και έδωσε έμφαση στις αλλαγές που επέρχονται στη σχέση των τραπεζών με τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Η κα **Τ. Ευθυμίου** της Διεύθυνσης Διαχείρισης Κινδύνων του Ομίλου της Τράπεζας Πειραιώς σχολίασε, μεταξύ άλλων, ότι όσο πιο πλήρη και αξιόπιστα είναι τα στοιχεία που παρέχει κάθε επιχείρηση τόσο καλύτερα θα αποδίδουν τα νέα συστήματα διαχείρισης πιστωτικού κινδύνου, αναδεικνύοντας έτσι την ανάγκη έγκαιρης και έγκυρης παροχής πληροφοριών από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις προς τις τράπεζες. Τέλος, ο κ. **Π. Καπόπουλος**, Διευθυντής της Διεύθυνσης Παρακολούθησης και Διαχείρισης Κινδύνων της Εμπορικής Τράπεζας, στην ομιλία του με θέμα «Συνέπειες της εφαρμογής του πλαισίου της Βασιλείας II για τις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις», αφού αναφέρθηκε στη σημασία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων για την πραγματική οικονομία, ανέλυσε τις παραμέτρους που επηρεάζουν την πιστοληπτική ικανότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων.

Η Ελληνική Ένωση Τραπεζών, επιθυμώντας να συμβάλει στην ομαλή μετάβαση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος και της ελληνικής επιχειρηματικής κοινότητας στο νέο πλαίσιο λειτουργίας των τραπεζών, προτίθεται να αναλάβει περαιτέρω πρωτοβουλίες κατά τη διάρκεια του 2007 για τη διεξαγωγή ενημερωτικών σεμιναρίων και διαλέξεων αναφορικά με τις συνθήκες χρηματοδότησης των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στα πλαίσια του νέου Συμφώνου της Επιτροπής της Βασιλείας.

Νέος εκπαιδευτικός κύκλος

Η Βασιλεία II στο ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα

Το νέο σύμφωνο για την κεφαλαιακή επάρκεια της Επιτροπής της Βασιλείας (Basel II) εφαρμόζεται από τον Ιανουάριο του 2007, επιφέροντας ριζικές αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας των πιστωτικών ιδρυμάτων.

Με το νέο εκπαιδευτικό κύκλο, το Ελληνικό Τραπεζικό Ινστιτούτο στοχεύει στην πλήρη κάλυψη όλων των επιμέρους διαστάσεων του νέου ρυθμιστικού πλαισίου. Τα οκτώ σεμινάρια που ακολουθούν διαμορφώθηκαν με γνώμονα τις σχετικές Πράξεις Διοικητή Τράπεζας της Ελλάδος (ΠΔ/ΤΕ), εστιάζοντας στην ενσωμάτωση των νέων κανόνων στην ελληνική τραπεζική νομοθεσία και πρακτική.

Οι πρώτες ανοικτές διοργανώσεις προγραμματίζονται ως εξής:

- Εισαγωγή στο νέο πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας της Επιτροπής της Βασιλείας (9-10 Μαΐου 2007)
- Η ΠΔ/ΤΕ για την τυποποιημένη προσέγγιση (5 Μαΐου 2007)
- Οι πιστοληπτικές διαβαθμίσεις στην εφαρμογή της τυποποιημένης προσέγγισης (31 Μαΐου 2007)
- Η ΠΔ/ΤΕ για την προσέγγιση εσωτερικών διαβαθμίσεων (23-25 Μαΐου 2007)
- Πρακτικές μέτρησης του πιστωτικού κινδύνου στο πλαίσιο εφαρμογής της προσέγγισης των εσωτερικών διαβαθμίσεων (18-19 Μαΐου 2007)
- Διαχείριση λειτουργικού κινδύνου: Το εποπτικό πλαίσιο και οι πρακτικές της αγοράς (8-9 Μαΐου 2007)
- Η ΠΔ/ΤΕ για τις κεφαλαιακές απαιτήσεις για τον κίνδυνο αγοράς του χαρτοφυλακίου συναλλαγών (Ιούνιος 2007)
- Η ΠΔ/ΤΕ για τον Πυλώνα II (Ιούνιος 2007)

Για περισσότερες πληροφορίες:

ETI, Τομέας Επικοινωνίας, τηλ.: 210 3386411, e-mail: seminar_eti@hba.gr

Η ιστοσελίδα του ETI, www.hba.gr, ενημερώνεται διαρκώς με νέες ημερομηνίες και προγράμματα.

SEPA

Ο ενιαίος χώρος πληρωμών σε ευρώ

Επιμέλεια: **Κώστας Ταβλαρίδης**, Διευθυντής Τομέα Συστημάτων Πληρωμών της ΕΕΤ
Βασίλης Παναγιωτίδης, Στέλεχος Τομέα Συστημάτων Πληρωμών της ΕΕΤ

*Το εδαφικό και αντικειμενικό
πεδίο εφαρμογής του*

A. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

Το Μάρτιο του 2007, η Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Πληρωμών¹ ενέκρινε το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής του Ενιαίου Χώρου Πληρωμών σε Ευρώ και πρότείνει ένα βασικό κριτήριο προσδιορισμού των ηλεκτρονικών πληρωμών SEPA².

Σε μια παράλληλη, αλλά αυτόνομη, πρωτοβουλία, οι τρεις ενώσεις του πιστωτικού τομέα³ έχουν επεξεργαστεί σχέδιο κατευθυντήριων γραμμών για την ταξινόμηση πληρωμών στο πλαίσιο του TARGET2 ως εγχώριων ή διασυνοριακών⁴, λαμβάνοντας υπόψη ότι η έναρξη λειτουργίας του TARGET2 έχει οριστεί στις 19 Νοεμβρίου 2007 και τα κράτη-μέλη θα μεταβούν στο νέο σύστημα πληρωμών κατά ομάδες σε διαφορετικές χρονικές περιόδους, και πάντως μέχρι το τέλος Μαΐου 2008. Στόχος των κατευθυντήριων γραμμών είναι να διαμορφωθεί μια ενιαία προσέγγιση από όλες τις τράπεζες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, λαμβάνοντας υπόψη τυχόν εθνικές ιδιαιτερότητες.

B. Το γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής του SEPA

Οι σχετικές κανονιστικές ρυθμίσεις που εφαρμόζονται ή θα εφαρμοστούν στις υπηρεσίες πληρωμών είναι οι ακόλουθες:

- Η Οδηγία για τις Υπηρεσίες Πληρωμών στην Εσωτερική Αγορά⁵.
- Ο Κανονισμός (ΕΚ) 1781/2006 περί των πληροφοριών για τον πληρωτή που συνοδεύουν τις μεταφορές χρηματικών ποσών⁶.
- Ο Κανονισμός (ΕΚ) 2560/2001 σχετικά με τις διασυνοριακές πληρωμές σε ευρώ⁷.

Οι εν λόγω κανονιστικές ρυθμίσεις εφαρμόζονται ή θα εφαρμοστούν σε παρόχους υπηρεσιών πληρωμών, μεταξύ των οποίων και τράπεζες, που είναι εγκατεστημένοι σε χώρες και γεωγραφικές περιοχές που παρουσιάζονται στη συνέχεια.

¹ Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Πληρωμών (European Payments Council - EPC) είναι το σώμα λήψης αποφάσεων και συντονισμού του ευρωπαϊκού τραπεζικού κλάδου σε σχέση με τις πληρωμές και αποτελείται από μεγάλες ευρωπαϊκές τράπεζες, εθνικές ενώσεις τραπεζών και τις τρεις ευρωπαϊκές τραπεζικές ομοσπονδίες (εμπορικών, αποταμιευτικών και συνεταιριστικών τραπεζών) που αντιπροσωπεύουν όλα τα ευρωπαϊκά πιστωτικά ιδρύματα. Στην ολομέλεια του EPC συμμετέχει ως παρατηρητής εκπρόσωπος της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Άμεσος στόχος του EPC είναι να υποστηρίξει και να προωθήσει με αυτορρύθμιση τη δημιουργία του ενιαίου χώρου πληρωμών σε ευρώ. Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. <http://www.europeanpaymentscouncil.eu>

² Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Πληρωμών υπ' αριθμ. EPC001/07, version 0.7.

³ Πρόκειται για την Ευρωπαϊκή Τραπεζική Ομοσπονδία, την Ευρωπαϊκή Ένωση Συνεταιριστικών Τραπεζών και την Ευρωπαϊκή Ένωση Αποταμιευτικών Τραπεζών.

⁴ Στο TARGET2 προβλέπονται δύο κατηγορίες συμμετεχόντων: άμεσα και έμμεσα μέλη. Σε αυτό το πλαίσιο ανακύπτει το εξής ζήτημα: εγχώριες πληρωμές (έμμεσων μελών) μπορεί να πραγματοποιούνται μέσα από τράπεζες (άμεσα μέλη) με εγκατάσταση σε άλλο κράτος-μέλος. Έτσι, η χρήση του BIC της αποστέλλουσας και παραλήπτριας τράπεζας στο μήνυμα SWIFT δεν επαρκεί για το χαρακτηρισμό μιας πληρωμής ως εγχώριας στο μέτρο που αμιγώς εγχώριες πληρωμές θα χαρακτηρίζονται ως διασυνοριακές.

⁵ COM (2005) 603 τελικό, 1.12.2005.

⁶ L 345, 8.12.2006, σελ. 1.

⁷ L 344, 28.12.2001, σελ. 13.

1. Χώρες-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του Ενιαίου Οικονομικού Χώρου

Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) και ο Ενιαίος Οικονομικός Χώρος (ΕΟΧ) περιλαμβάνουν τα 13 κράτη-μέλη χωρίς παρέκκλιση (ευρωζώνη), τα επιπλέον 14 κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης με παρέκκλιση, καθώς και τις τρεις χώρες που μαζί με τις υπόλοιπες 27 συγκροτούν τον ΕΟΧ.

Ευρωζώνη 13	1. Βέλγιο – BE
	2. Γερμανία – DE
	3. Ελλάδα – GR
	4. Ισπανία – ES
	5. Γαλλία – FR
	6. Ιρλανδία – IE
	7. Ιταλία – IT
	8. Λουξεμβούργο – LU
	9. Ολλανδία – NL
	10. Αυστρία – AT
	11. Πορτογαλία – PT
	12. Φινλανδία – FI
	13. Σλοβενία – SI
ΕΕ 27	14. Τσεχία – CZ
	15. Δανία – DK
	16. Εσθονία – EE
	17. Κύπρος – CY
	18. Λετονία – LV
	19. Λιθουανία – LT
	20. Ουγγαρία – HU
	21. Μάλτα – MT
	22. Πολωνία – PL
	23. Σλοβακία – SK
	24. Σουηδία – SE
	25. Ηνωμένο Βασίλειο – GB
	26. Βουλγαρία – BG
	27. Ρουμανία – RO
ΕΟΧ 30	28. Ισλανδία – IS
	29. Νορβηγία – NO
	30. Λιχτενστάιν – LI

2. Λοιπές γεωγραφικές περιοχές και εξαρτώμενες εδαφικές δικαιοδοσίες

Συμπληρωματικά προς τις παραπάνω χώρες, υπάρχει ένας πρόσθετος αριθμός γεωγραφικών περιοχών και εξαρτώμενων εδαφικών δικαιοδοσιών, οι οποίες αποτελούν μέρος της Ευρωπαϊκής Ένωσης⁸. Πέντε από αυτές τις γεωγραφικές περιοχές και εξαρτώμενες εδαφικές δικαιοδοσίες διαθέτουν κωδικούς χωρών, σύμφωνα με το σχετικό πρότυπο του ISO⁹.

1	Μαρτινίκα (MQ – Γαλλικό υπερπόντιο διαμέρισμα)
2	Γουαδελούπη (GP – Γαλλικό υπερπόντιο διαμέρισμα)
3	Γαλλική Γουινέα (GF – Γαλλικό υπερπόντιο διαμέρισμα)
4	Ρενιόν (RE – Γαλλικό υπερπόντιο διαμέρισμα)
5	Γιβραλτάρ (GI – Βρετανική υπερπόντια γεωγραφική περιοχή)
6	Αζόρες (PT – Νησιά της Πορτογαλίας)
7	Μαδέιρα (PT – Νησιά της Πορτογαλίας)
8	Κανάριες Νήσοι, Θεούτα και Μελίγια (ES – Ισπανική εξαρτώμενη εδαφική δικαιοδοσία)
9	Νήσοι Άλαντ (FI – Φινλανδική εξαρτώμενη εδαφική δικαιοδοσία)

3. Η Ελβετία

Σύμφωνα με τα όσα ορίζει το Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Πληρωμών υπ' αριθμ. 040/06, οι εγκατεστημένες στην Ελβετία τράπεζες μπορούν να συμμετέχουν στα σχήματα πληρωμών SEPA, ακόμα και αν το κοινοτικό κεκτημένο δεν εφαρμόζεται σε αυτές ή δεν έχει ενσωματωθεί στην εσωτερική έννομη τάξη της Ελβετίας. Η τραπεζική κοινότητα της Ελβετίας θα πρέπει να λάβει τα απαραίτητα μέτρα, προκειμένου να είναι σε θέση να ικανοποιήσει τις απαιτήσεις του εν λόγω Ψηφίσματος.

⁸ Σύμφωνα με το άρθρο 299 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση και της Συνθήκης για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Η συνθήκη είναι διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση:

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2006:321E:0001:0331:EL:pdf>

⁹ International Organisation for Standardization: <http://www.iso.org/>

Γ. Πρόταση προσδιορισμού των ηλεκτρονικών πληρωμών SEPA

Προτείνεται η εφαρμογή ενός βασικού κριτηρίου για τον προσδιορισμό των ηλεκτρονικών πληρωμών SEPA. Σύμφωνα με αυτό, κάθε τράπεζα θα μπορεί να προσδιορίσει αν μια ηλεκτρονική πληρωμή είναι SEPA, βασισμένη στο εάν υπάρχουν αποδεκτοί κωδικοί χώρας SEPA στον BIC¹⁰ της τράπεζας εντολέα και της τράπεζας δικαιούχου στην περίπτωση μιας ηλεκτρονικής μεταφοράς πίστωσης, και στον BIC της τράπεζας οφειλέτη και της τράπεζας οργανισμού στην περίπτωση μιας ηλεκτρονικής άμεσης χρέωσης. Συνεπώς, οι εν λόγω τράπεζες δεν θα είναι υπεύθυνες/υποχρεωμένες να προσδιορίσουν μια SEPA ηλεκτρονική πληρωμή στηριζόμενες στον κωδικό χώρας που περιλαμβάνεται στον IBAN¹¹. Ο κωδικός χώρας που συμπεριλαμβάνεται στον BIC αποτελεί το μοναδικό κριτήριο προσδιορισμού μιας ηλεκτρονικής πληρωμής ως SEPA και μόνο αυτός θα πρέπει να χρησιμοποιείται.

Σε σχέση με τους κωδικούς χώρας συστήνεται ότι αυτοί αφορούν τις 36 χώρες και γεωγραφικές περιοχές, οι οποίες προσδιορίζονται ως ακολούθως:

- οι 30 κωδικοί χώρας που καταγράφονται στην παράγραφο B.1. ανωτέρω,
- η Ελβετία, και
- οι κωδικοί χώρας των πέντε γεωγραφικών περιοχών και εξαρτώμενων εδαφικών δικαιοδοσιών που έχουν ξεχωριστούς κωδικούς BIC και καταγράφονται στην παράγραφο B.2. ανωτέρω.

Όσον αφορά τις πληρωμές και τις αναλήψεις μετρητών με κάρτα, το γεωγραφικό και αντικειμενικό πεδίο εφαρμογής του SEPA προσδιορίζεται αναλυτικά στο «Πλαίσιο για τις Κάρτες Πληρωμών»¹² και ειδικότερα:

- στην υποσημείωση υπ' αριθμ. 1, στη σελίδα 3,
- στο άρθρο 1.3.2., παράγραφοι 1 έως 4, σελίδες 6 και 7.

Για τους σκοπούς του «Πλαισίου για τις Κάρτες Πληρωμών», στο γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής του SEPA περιλαμβάνονται πλέον και η Βουλγαρία και η Ρουμανία, μετά τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης την 1η Ιανουαρίου 2007. Τέλος, για λόγους σαφήνειας, στο γεωγραφικό πεδίο εφαρμογής του «Πλαισίου για τις Κάρτες Πληρωμών» περιλαμβάνονται και οι γεωγραφικές περιοχές και εξαρτώμενες εδαφικές δικαιοδοσίες, οι οποίες καταγράφονται στην παράγραφο B.2. ανωτέρω.

Κάθε πρόταση για επέκταση του γεωγραφικού πεδίου εφαρμογής του Ενιαίου Χώρου Πληρωμών σε Ευρώ θα πρέπει, κατόπιν σχετικής τεκμηριωμένης εισήγησης, να εγκριθεί με νεότερο ψήφισμα της Ολομέλειας του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Πληρωμών.

¹⁰ Ο BIC (Bank Identifier Code) είναι ένας κωδικός από 8 έως 11 χαρακτήρες, ο οποίος χρησιμοποιείται από το παγκόσμιο σύστημα μεταβίβασης ηλεκτρονικών τραπεζικών μηνυμάτων SWIFT, προκειμένου να προσδιοριστεί μια τράπεζα ή και σε ορισμένες περιπτώσεις το κατάστημα μιας τράπεζας. Παράδειγμα Κωδικού BIC για τον προσδιορισμό της Τράπεζας της Ελλάδος: BNGRGRAAXX.

¹¹ Ο IBAN (International Bank Account Number) είναι ένας τραπεζικός λογαριασμός δομημένος σύμφωνα με προδιαγραφές που έχει φτιάξει ο διεθνής οργανισμός προτύπων ISO (International Standards Organization) και αποτελεί διευρυμένη έκδοση του υπάρχοντος τραπεζικού αριθμού λογαριασμού του πελάτη για να τον καταστήσει αναγνωρίσιμο διεθνώς. Το μήκος των αλφαριθμητικών χαρακτήρων του IBAN διαφέρει ανά χώρα, αλλά οι πληροφορίες που παρέχονται είναι οι ίδιες. Στη χώρα μας ο IBAN έχει μήκος 27 χαρακτήρων. Το IBAN για ελληνικούς λογαριασμούς έχει τη μορφή: GRkk BBB BBBB CCCC CCCC CCCC CCCC, όπου GR = κωδικός χώρας, k = ψηφία ελέγχου, B = κωδικός τράπεζας και καταστήματος, C = αριθμός λογαριασμού.

¹² Πρόκειται για το SEPA Cards Framework το οποίο είναι διαθέσιμο στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.europeanpaymentscouncil.eu/knowledge_bank_detail.cfm?documents_id=18

Ο ΕΝΙΑΙΟΣ ΧΩΡΟΣ ΠΛΗΡΩΜΩΝ ΣΕ ΕΥΡΩ (SEPA)

Σεμινάριο ενημέρωσης
12 Ιουνίου 2007

Περισσότερα από 100 στελέχη τραπεζών και επιχειρήσεων παρακολούθησαν πρόσφατα το σεμινάριο ενημέρωσης για τον SEPA.

Το Ελληνικό Τραπεζικό Ινστιτούτο, προκειμένου να συμβάλει στην προετοιμασία των στελεχών της τραπεζικής και ευρύτερης επιχειρηματικής κοινότητας για την υλοποίηση αυτού του εξαιρετικά σύνθετου και σημαντικού έργου, προγραμματίζει νέα διοργάνωση του σχετικού ενημερωτικού σεμιναρίου κατά τη διάρκεια του Ιουνίου.

Η δημιουργία του ενιαίου χώρου πληρωμών σε ευρώ στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα αποτελεί μέρος της προσπάθειας για τη δημιουργία της ενιαίας τραπεζικής αγοράς, η οποία με τη σειρά της αποτελεί προϊόν της ευρύτερης προσπάθειας που καταβλήθηκε μετά τα μέσα της δεκαετίας του 1980 για τη δημιουργία της εσωτερικής αγοράς. Για τους πολίτες – καταναλωτές και επιχειρήσεις – ο SEPA θα έχει επιτευχθεί όταν θα μπορούν να πραγματοποιούν πληρωμές σε ευρώ οπουδήποτε στην Ευρώπη από έναν και μόνο τραπεζικό λογαριασμό, χρησιμοποιώντας ένα και μόνο σύνολο εργαλείων πληρωμής, με την ίδια ευκολία, ασφάλεια και χαμηλό κόστος όπως στο εσωτερικό της χώρας τους σήμερα.

Σκοπός:

Η ενημέρωση των εργαζομένων στην «πρώτη γραμμή», προκειμένου να γνωρίσουν τις διάφορες πτυχές του SEPA, ώστε στη συνέχεια να μπορέσουν να υποστηρίξουν και να προωθήσουν στην πελατεία τα πανευρωπαϊκά ηλεκτρονικά εργαλεία πληρωμής που θα προσφέρει η τράπεζά τους από την 1η Ιανουαρίου 2008. Έμφαση θα δοθεί σε θέματα που άπτονται των ιδιαιτεροτήτων της ελληνικής τραπεζικής αγοράς πληρωμών.

Προσδοκώμενα οφέλη:

Μετά το τέλος του σεμιναρίου οι συμμετέχοντες θα γνωρίζουν τα κύρια και πλέον επίκαιρα ζητήματα που συνδέονται με τον SEPA, όπως:

- Τα εργαλεία πληρωμών που κατά προτεραιότητα αφορά ο SEPA.

- Το χρονοπρόγραμμα υλοποίησης του SEPA και οι υποχρεώσεις των τραπεζών.
- Οι επιχειρηματικές αποφάσεις που θα πρέπει να ληφθούν σε σχέση με τον SEPA και οι επιπτώσεις στο σημερινό τρόπο λειτουργίας των τραπεζών.
- Τα οφέλη των τελικών χρηστών, καταναλωτών και επιχειρήσεων, σε περιβάλλον SEPA.
- Οι ευκαιρίες για τις τράπεζες από τα οφέλη που αναμένεται να επιφέρει ο SEPA.
- Η ανάγκη ενημέρωσης της πελατείας των τραπεζών που διενεργεί πληρωμές.

Συμμετέχοντες:

Εργαζόμενοι που απασχολούνται:

- στο δίκτυο των τραπεζών
- σε μονάδες μάρκετινγκ
- σε τραπεζικές εργασίες
- στη διαχείριση σχέσεων με πελάτες και τη διευθέτηση παραπόνων
- στη ΔΙΑΣ
- στον Μεσολαβητή Τραπεζικών - Επενδυτικών Υπηρεσιών

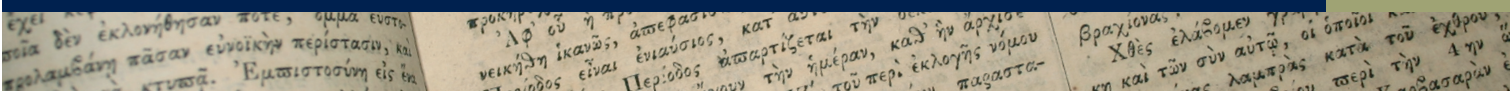
Υποστηρικτικό υλικό:

Στους συμμετέχοντες στο σεμινάριο, εκτός των διαφανειών που θα προετοιμάσουν οι εισηγητές, θα διανεμηθεί και το μεταφρασμένο στα ελληνικά κείμενο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Πληρωμών με τίτλο “Making SEPA a Reality”, του οποίου σκοπός είναι να καταγράψει ουσιαστικές πληροφορίες αναφορικά με τον SEPA από διαφορετικές οπτικές γωνίες. Το κείμενο προσφέρει υλικό, το οποίο οι τράπεζες μπορούν να αξιοποιήσουν με τις κατάλληλες προσαρμογές στις δικές τους επικοινωνιακές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες για όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη (προσωπικό και πελατεία).

Διάρκεια: 4 ώρες

Οι βιβλιοθήκες των ελληνικών τραπεζών

Επιμέλεια: **ΑΛΕΚΟΣ ΛΙΔΩΡΙΚΗΣ**
Δημοσιογράφος

Από τα πρώτα μελήματα της ελληνικής πολιτείας αμέσως μετά την εθνεγερσία του 1821 ήταν η ίδρυση Δημόσιας Βιβλιοθήκης στο Ναύπλιο, από τον Ιωάννη Καποδίστρια, το 1829. Στις 12 Μαΐου 1832 ιδρύθηκε η Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος, με πρώτο διευθυντή τον Γεώργιο Γεννάδιο, ενώ το 1889 άρχισε η κατασκευή του γνωστού νεοκλασικού κτηρίου σε σχέδια του Θεόφιλου Χάνσεν και με την επιβλεψη του Ερνέστου Τσίλλερ, με χρηματοδότηση των αδελφών Βαλλιάνου. Από τότε, πανεπιστήμια, δημόσιοι και ιδιωτικοί οργανισμοί, ιδρύματα, σωματεία και πολιτιστικοί σύλλογοι δημιουργούν και οργανώνουν βιβλιοθήκες σε όλη τη χώρα. Σε αυτές πρέπει να προστεθούν και πολύτιμες ιδιωτικές συλλογές βιβλίων.

Μέσα σε αυτή την ιστορική διαδρομή εντάσσεται και η δημιουργία βιβλιοθηκών ελληνικών τραπεζών με μακρόχρονη ιστορία. Σήμερα, η αρχαιότερη σε λειτουργία βιβλιοθήκη, όπως προκύπτει από την έρευνα που πραγματοποίησε το *Δελτίο της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών* (ΕΕΤ), είναι της Εθνικής Τράπεζας, που ιδρύθηκε το 1819. Οι βιβλιοθήκες των τραπεζών έχουν πλούσιο υλικό που ξεφεύγει από τα όρια της οικονομικής βιβλιογραφίας, καλύπτοντας έναν ευρύτατο κύκλο θεματολογίας. Αρχαίοι έλληνες συγγραφείς, έργα που καλύπτουν κάθε χρονική περίοδο της ελληνικής και διεθνούς ιστορίας, εγκυκλοπαίδειες και λεξικά, λογοτεχνία και ποίηση, τέχνες και επιστήμες, σπάνιες εκδόσεις συγκαταλέγονται στους τόμους που βρίσκονται στα ράφια των βιβλιοθηκών των τραπεζών μας, οι οποίες είναι ελεύθερα προσβάσιμες σε σπουδαστές, φοιτητές και στο ευρύτερο κοινό.

Η θεματολογία τους, αλλά και μέρος του περιεχομένου τους, σταδιακά ψηφιοποιείται και θα βρίσκεται στις ιστοσελίδες των τραπεζών στο διαδίκτυο, ενώ το περιεχόμενό τους είναι πλήρως αρχειοθετημένο σύμφωνα με διεθνείς μεθόδους.

Τράπεζα της Ελλάδος

Αποψη του αναγνωστηρίου της Βιβλιοθήκης της Τράπεζας της Ελλάδος.

Η Βιβλιοθήκη της Τράπεζας της Ελλάδος (ΤτΕ) ιδρύθηκε το 1931, τέσσερα μόλις χρόνια μετά την ίδρυση της τράπεζας. Με τον κανονισμό του 1938 λειτούργησε ως υπηρεσία, με υπεύθυνο έναν ειδικό για τη «βιβλιονομία» υπάλληλο, ο οποίος ονομαζόταν «Βιβλιοθηκάριος της Τράπεζας». Σήμερα λειτουργεί ως τμήμα και χαρακτηρίζεται αφενός μεν ειδική, επειδή αναφέρεται σε συγκεκριμένες θεματικές ενότητες, αφετέρου δε ακαδημαϊκή-ερευνητική, επειδή εξυπηρετεί εξειδικευμένο ερευνητικό κοινό.

Η σημερινή συλλογή της Βιβλιοθήκης αριθμεί περίπου 150.000 τόμους (βιβλία, βιβλιοδετημένους τόμους περιοδικών και εφημερίδων, δοκίμια εργασίας, ετήσιες εκθέσεις κεντρικών τραπεζών). Σημαντικές είναι οι εκδόσεις διεθνών οργανισμών (π.χ. Ευρωπαϊκή Ένωση, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, Ηνωμένα Έθνη).

Οι κυριότερες θεματικές ενότητες της Βιβλιοθήκης είναι: οικονομική επιστήμη, τραπεζική, χρηματοοικονομική, στατιστική, δίκαιο, αλλά και διοίκηση επιχειρήσεων, πληροφορική. Σε μικρότερη έκταση καλύπτονται θέματα ελληνικής ιστορίας και τέχνης, καθώς και αρχαία ελληνική λογοτεχνία. Εκτός από το έντυπο υλικό, η Βιβλιοθήκη διαθέτει αρκετές ηλεκτρονικές πηγές.

Η συλλογή της Βιβλιοθήκης εμπλουτίζεται με αγορά βιβλίων, περιοδικών και εφημερίδων σε έντυπη ή ηλεκτρονική μορφή (ηλεκτρονικά περιοδικά, στατιστικές βάσεις δεδομένων), με δωρεές και ανταλλαγές των εκδόσεων της ΤτΕ με άλλες τράπεζες και φορείς στην Ελλάδα και στο εξωτερικό.

Η Βιβλιοθήκη κατά κύριο λόγο απευθύνεται στο προσωπικό της ίδιας της τράπεζας, υποστηρίζοντας τις λειτουργίες και τις εργασίες της. Είναι όμως ανοικτή και στο κοινό και δέχεται φοιτητές (κυρίως οικονομικών σχολών), ερευνητές, πανεπιστημιακούς και όποιον άλλο χρήστη ενδιαφέρεται για τις πηγές της. Από την ίδρυσή της η Βιβλιοθήκη στεγάζεται στο κεντρικό κτήριο της τράπεζας.

Το παλαιότερο βιβλίο της Βιβλιοθήκης είναι τα «Άπαντα του Πλάτωνος: μεθ' υπομνημάτων Πρόκλου εις τον Τίμαιον και τα πολιτικά θησαυρού της παλαιάς φιλοσοφίας Μεγίστου. Basileae: Apud Ioan. Valderm» του 1534.

Από το 1998 η Βιβλιοθήκη άρχισε να μεταφέρει τις εγγραφές του δελτιοκαταλόγου στον ηλεκτρονικό κατάλογο, ο οποίος είναι προσβάσιμος από το διαδίκτυο. Έχει αγοραστεί ολοκληρωμένο πρόγραμμα διαχείρισης λειτουργιών της Βιβλιοθήκης που επιτρέπει την αναζήτηση – με πολλαπλούς τρόπους – στον κατάλόγό της. Οι υπόλοιπες λειτουργίες της Βιβλιοθήκης (δανεισμός, προσκτήσεις, παρακολούθηση περιοδικών και οικονομική διαχείριση τιμολογίων) υποστηρίζονται από το πρόγραμμα Advance.

Στον ιστότοπο της Τράπεζας της Ελλάδος (<http://www.bankofgreece.gr/bank/library>) υπάρχει ιστοσελίδα για τη Βιβλιοθήκη με πληροφορίες για τη λειτουργία και τις παρεχόμενες υπηρεσίες, πρόσβαση στον ηλεκτρονικό κατάλογο και τις ηλεκτρονικές πηγές (ηλεκτρονικά περιοδικά και εφημερίδες πλήρους κειμένου, στατιστικές και βιβλιογραφικές βάσεις δεδομένων, νομοθεσία, κυβερνητικές και βιβλιοθηκονομικές πηγές). Η πρόσβαση στις πηγές αυτές είναι διαθέσιμη μόνο από τους υπολογιστές του δικτύου της Τράπεζας της Ελλάδος. Στην ιστοσελίδα υπάρχουν ενότητες με νέα και ανακοινώσεις, αλλά και χρήσιμοι σύνδεσμοι, σχετικοί με βιβλιοθήκες. Η ιστοσελίδα είναι διαθέσιμη στην ελληνική και στην αγγλική γλώσσα.

Το παλαιότερο έντυπο της Βιβλιοθήκης είναι το βιβλίο του 1534 με τίτλο «Άπαντα του Πλάτωνος: μεθ' υπομνημάτων Πρόκλου εις τον Τίμαιον και τα πολιτικά θησαυρού της παλαιάς φιλοσοφίας Μεγίστου. Basileae: Apud Ioan. Valderm». Ανάμεσα στα παλαιότερα βιβλία συγκαταλέγονται οκτώ βιβλία του 16ου αιώνα, εννέα βιβλία του 17ου αιώνα και 23 βιβλία του 18ου αιώνα. Υπάρχει η έκδοση του 1705 του λεξικού του ΣΟΥΙΔΑ και πολλά βιβλία περιηγητών του 19ου αιώνα. Τα βιβλία αυτά αποτελούν μέρος της συλλογής των σπάνιων βιβλίων της Βιβλιοθήκης.

Η Βιβλιοθήκη έχει επίσης ολόκληρη τη σειρά της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως από το 1825 μέχρι σήμερα. Ο προϋπολογισμός του ελληνικού κράτους από το 1843 μέχρι σήμερα εντάσσεται στη συλλογή της, καθώς και στατιστικές πληθυσμού της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος από τη δεκαετία του 1850 και εξής. Στην κατοχή της τράπεζας βρίσκονται και δύο αντίτυπα της Χάρτας του Ρήγα (Βελεστινλή), 1796-1797.

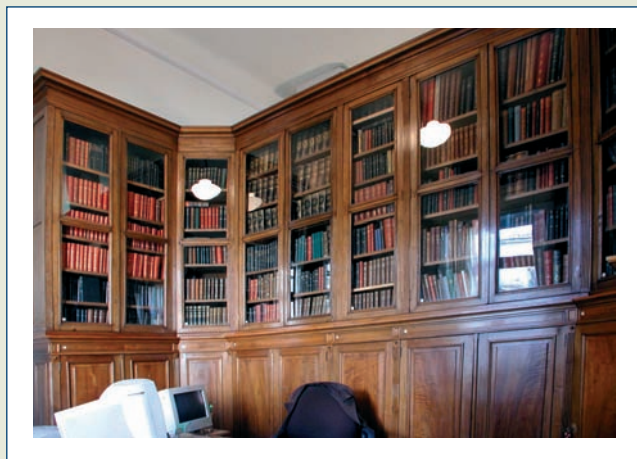
Για τους ενδιαφερομένους η Βιβλιοθήκη είναι ανοικτή από τη Δευτέρα μέχρι την Παρασκευή, ώρες 10.00-13.00, ενώ για το προσωπικό της ΤτΕ ισχύει το ωράριο λειτουργίας των τραπεζών. Δικαίωμα δανεισμού έχει μόνο το προσωπικό της τράπεζας.

Ταχυδρομική διεύθυνση και τηλέφωνα επικοινωνίας:
Τράπεζα της Ελλάδος, Βιβλιοθήκη, Ελ. Βενιζέλου 21, 10250 Αθήνα
τηλ. 210-3202446, 3202522, 3203216, fax: 210-3202129
e-mail: library@bankofgreece.gr

Φύλλο της Εφημερίδας της Κυβερνήσεως του 1825.

Εθνική Τράπεζα

Άποψη της βιβλιοθήκης της Εθνικής Τράπεζας.

λά οργανωμένης βιβλιοθήκης. Στη δεκαετία αυτή το ενδιαφέρον επικεντρώθηκε σε σύγχρονες και κατά κύριο λόγο αγγλόφωνες εκδόσεις.

Τις δεκαετίες '70 και '80 ένας σημαντικός αριθμός βιβλίων ιστορικού περιεχομένου μεταβιβάστηκε στη Βιβλιοθήκη του Ιστορικού Αρχείου της Τράπεζας, με συνέπεια να απελευθερωθεί χώρος για εμπλουτισμό της συλλογής με εκδόσεις που εναρμονίζονται με την εξειδικευμένη θεματολογία της. Το προφίλ της Κεντρικής Βιβλιοθήκης ως ειδικής βιβλιοθήκης, ενσωματωμένης σε έναν ταχύτατα αναπτυσσόμενο παγκόσμιο χρηματοοικονομικό οργανισμό, διαμορφώθηκε πλέον ξεκάθαρα. Παράλληλα η Βιβλιοθήκη μετακινήθηκε στη Διεύθυνση Γραμματείας στο πλαίσιο της αναδιοργάνωσης της τράπεζας. Στη δεκαετία του '90 το σύνολο των βιβλίων της μηχανογραφήθηκε και η πρώτη φάση εκσυγχρονισμού της ολοκληρώθηκε με την ένταξη του υλικού στο σύστημα Αυτοματισμού Βιβλιοθηκών του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης (ΑΒΕΚΤ).

Άποψη της βιβλιοθήκης της Εθνικής Τράπεζας.

Την τελευταία πενταετία η Κεντρική Βιβλιοθήκη πέρασε το κατώφλι της «κοινωνίας της πληροφορίας». Απέκτησε παρουσία στο intranet και το διαδίκτυο, μηχανογράφησε το σύστημα τήρησης των περιοδικών εκδόσεων και εξασφάλισε πλήθος ηλεκτρονικών προσβάσεων, στοχεύοντας στη διαμόρφωσή της σε «κέντρο άμεσης πληροφόρησης». Παράλληλα εντάχθηκε εκ νέου στο φυσικό της χώρο, τη Διεύθυνση Σχεδιασμού και Οικονομικής Ανάλυσης, συνεχίζοντας να παρέχει τις υπηρεσίες της σε όλες τις μονάδες της Εθνικής Τράπεζας.

Η Κεντρική Βιβλιοθήκη αριθμεί σήμερα 58.000 τίτλους βιβλίων και 250 τίτλους περιοδικών, με θεματολογία η οποία καλύπτει τα πεδία της μακροοικονομίας και μικροοικονομίας, διοίκησης επιχειρήσεων, τραπεζικής διοικητικής, οικονομικών μαθηματικών, λογιστικής, μάρκετινγκ, διεθνών και ευρωπαϊκών οικονομικών θεμάτων, στατιστικής. Στη συλλογή περιλαμβάνεται επίσης το σύνολο των εκδόσεων του Μορφωτικού Ιδρύματος της Τράπεζας. Η Βιβλιοθήκη εμπλουτίζεται μέσω αγορών, που πραγματοποιούνται σύμφωνα με τις ανάγκες της, και δωρεών.

Οι βασικοί χρήστες της Βιβλιοθήκης είναι οι εργαζόμενοι στην τράπεζα και κυρίως οι ερευνητές και οι συγγραφείς των δελτίων που εκδίδει η ίδια. Η Βιβλιοθήκη είναι ελεύθερα προσβάσιμη σε φοιτητές, σπουδαστές, ερευνητές και σε κάθε ενδιαφερόμενο. Λειτουργεί ως δανειστική βιβλιοθήκη αποκλειστικά για τους εργαζομένους στην Εθνική Τράπεζα.

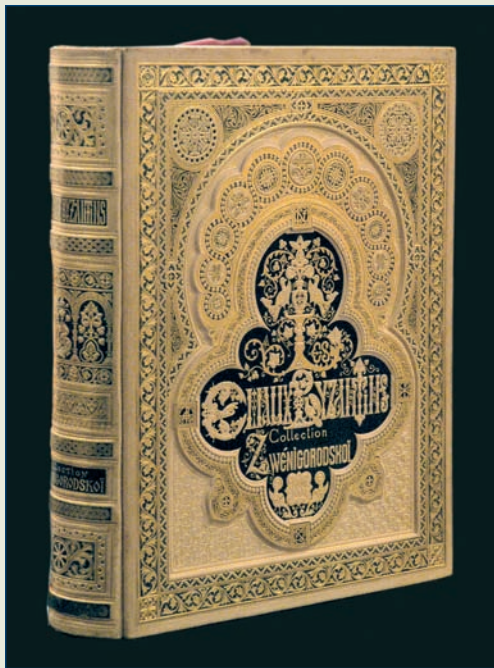
Άποψη της βιβλιοθήκης της Εθνικής Τράπεζας.

Το σύνολο των βιβλίων και των περιοδικών έχει μηχανογραφηθεί και ενταχθεί στο σύστημα ΑΒΕΚΤ. Παράλληλα υπάρχει ηλεκτρονική πρόσβαση στην πλειονότητα των περιοδικών της Βιβλιοθήκης, ενώ εξετάζεται ήδη το ενδεχόμενο της ψηφιοποίησης ενός αριθμού παλαιών και σημαντικών εκδόσεων. Υπάρχει ήδη ιστοσελίδα της Κεντρικής Βιβλιοθήκης στο intranet της τράπεζας, με πλούσιο περιεχόμενο και ηλεκτρονικό κατάλογο των βιβλίων της συλλογής. Υπάρχει επίσης σχετικός σύνδεσμος στην επίσημη ιστοσελίδα της τράπεζας www.nbg.gr, στο πεδίο της κοινωνικής παρουσίας της.

Στη συλλογή της Κεντρικής Βιβλιοθήκης περιλαμβάνεται το βιβλίο του Γερμανού Martin Crusius (1526-1607), καθηγητή στο ιστορικό Πανεπιστήμιο της Τυβίγγης, με τίτλο *Turcograecia*, το οποίο εκδόθηκε στη Βασιλεία το 1584. Ο Crusius αλληλογραφούσε με λόγιους της εποχής του, ανάμεσα στους οποίους συμπεριλαμβάνονταν και ο Θεοδόσιος Ζυγομαλάς (1554-1607), καθηγητής στην Πατριαρχική Σχολή της Κωνσταντινούπολης, και κατέγραψε τις πληροφορίες που συνέλεξε μέσα από την εκτενή αλληλογραφία στο βιβλίο του. Ο βιβλιογράφος Θωμάς Παπαδόπουλος αναφέρει στην «Ελληνική Βιβλιογραφία» του ότι υπάρχουν ακόμη τρία αυθεντικά αντίτυπα του βιβλίου στον ελλαδικό χώρο, τα οποία φυλάσσονται στη Γεννάδειο Βιβλιοθήκη, την Εθνική Βιβλιοθήκη και σε βιβλιοθήκη του Αγίου Όρους. Το αντίτυπο της Κεντρικής Βιβλιοθήκης της ΕΤΕ έχει αριθμό μητρώου 6865 και ημερομηνία εισαγωγής 28.7.1925.

Alpha Bank

Η Βιβλιοθήκη της Alpha Bank ξεκίνησε ως βιβλιοθήκη των Διευθύνσεων Οικονομικών Μελετών και Νομικών Υπηρεσιών και περιελάμβανε έναν αριθμό οικονομικών και νομικών βιβλίων. Το 1984, ο Περικλής Κομνηνός, ανώτατο Στέλεχος της τότε Τραπεζής Πίστωσης, δώρισε στην τράπεζα την προσωπική του βιβλιοθήκη, που αποτελείτο από 3.000 τόμους περίπου, με τίτλους γενικής και βυζαντινής ιστορίας, καθώς και λογοτεχνίας.

Alpha Bank - N. Kondakow, Histoire et Monuments des Emaux Byzantins, Paris, 1892.

Με αφορμή τη δωρεά Κομνηνού, ο Πρόεδρος της τραπεζής Γιάννης Κωστόπουλος αποφάσισε να ξεκινήσει ένα φιλόδοξο σχέδιο, το οποίο απέβλεπε στην οργάνωση και ενίσχυση της Βιβλιοθήκης, με σκοπό την επιμόρφωση του προσωπικού της τραπεζής. Το έργο αυτό ανατέθηκε στους ιστορικούς και φιλόλογους Ήρκο και Στάντη Αποστολίδη, βασικό μέλημα των οποίων ήταν η Βιβλιοθήκη να αποκτήσει το σύνολο των αρχαίων συγγραφέων, καθώς επίσης και θεμελιώδη ιστορικά έργα για την αρχαία Ελλάδα και το Βυζάντιο. Σε αυτά προστέθηκαν και σημαντικές μελέτες σε όλους τους τομείς της αρχαιολογίας.

Οι παραγγελίες των οικονομολόγων της τραπεζής, αλλά και η εξυπηρέτηση των αναγκών των επιμέρους Διευθύνσεων συνέβαλαν στην περαιτέρω ενίσχυση του οικονομικού τμήματος της Βιβλιοθήκης. Η οργάνωση μιας ενιαίας Βιβλιοθήκης στην τράπεζα επέτρεψε τη συστηματική αγορά παλαιών και σπάνιων βιβλίων, όχι μόνον από παλαιοβιβλιοπωλεία της Ελλάδας και του εξωτερικού, αλλά και μέσω δημοπρασιών.

Το 2000 η Βιβλιοθήκη εμπλουτίστηκε ακόμη περισσότερο με την ενσωμάτωση της Βιβλιοθήκης της Ιονικής Τραπέζης, μετά τη συγχώνευση των δύο τραπεζών. Η Βιβλιοθήκη της Ιονικής, που περιελάμβανε περισσότερους από 4.500 τίτλους, εξυπηρετούσε κυρίως τις ανάγκες των Διευθύνσεων Οικονομικών Μελετών και Εκπαιδεύσεως, με αποτέλεσμα να είναι προσανατολισμένη σε βιβλία αντίστοιχου περιεχομένου. Πέρα από αυτά, στην αίθουσα συνεδριάσεων του Διοικητικού Συμβουλίου υπήρχαν και ορισμένα παλαιότυπα.

Η συλλογή ήταν σύγχρονη και ενημερωμένη, κυρίως σε χρηματοοικονομικά, αλλά και διοικητικά θέματα. Η Βιβλιοθήκη ήταν δανειστική για όλο το προσωπικό μέσω εσωτερικής διαδικασίας, ενώ ήταν ανεπτυγμένη η συνεργασία της με τις Βιβλιοθήκες άλλων τραπεζών, με αμοιβαία ανταλλαγή υλικού. Η συλλογή των περιοδικών ήταν περιορισμένη, πλην όμως η εξυπηρέτηση των αναγνωστών γινόταν μέσω της βάσεως περιοδικών του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης.

Σήμερα η Βιβλιοθήκη της Alpha Bank αριθμεί 20.000 τίτλους, που συνεχώς αυξάνονται, και περιλαμβάνει τις εξής κατηγορίες: βιβλία οικονομικού περιεχομένου, διοικητικής και οικονομικής επιστήμης, εξειδικευμένα περιοδικά για τη διοίκηση ανθρωπίνων πόρων και εκπαίδευσεως, νομικά βιβλία για την υποστήριξη της Διευθύνσεως Νομικών Υπηρεσιών, θεμελιώδη ιστορικά έργα για την αρχαία Ελλάδα και το Βυζάντιο, καθώς και σημαντικές μελέτες, βοηθητικές σε κάθε υποτομέα της αρχαιολογίας. Στη Βιβλιοθήκη επίσης περιλαμβάνονται το σύνολο των αρχαίων συγγραφέων, βασικοί νεοέλληνες κλασικοί και σχετικές εργασίες πάνω στο έργο τους, εγκυκλοπαιδικά και λεξικογραφικά έργα, διάφορες χρηστικές σειρές λογοτεχνικών, ιστορικών και οικονομικών περιοδικών, σειρές αρχείων αγωνιστών της ελληνικής επανάστασεως, πρακτικά συνελεύσεων της Βουλής.

Alpha Bank - Βιβλιοθήκη πολύτιμων βιβλίων.

σημαντική συλλογή σχετικών βιβλίων. Για αυτόν το λόγο προστίθενται στον κατάλογο της Βιβλιοθήκης νομισματικές μονογραφίες, διεθνείς κατάλογοι αρχαίων νομισμάτων, επιστημονικά περιοδικά και κατάλογοι δημοπρασιών.

Σε ξεχωριστή κατηγορία ανήκουν τα λευκώματα και οι κατάλογοι σημαντικών εκθέσεων με κυριότερο δωρητή τον ίδιο τον Πρόεδρο της τράπεζας.

Μία άλλη, ιδιαίτερου ενδιαφέροντος κατηγορία, είναι η πλούσια συλλογή εκδόσεων αρχαίων ελλήνων συγγραφέων (σε σχήμα φύλλου) και ευρωπαϊών περιηγητών που διέτρεξαν τον ευρύτερο ελλαδικό χώρο, την περίοδο από τον 17ο έως τον 19ο αιώνα: Δημοσθένης, έκδοση Aldus, 1504 – Διόδωρος, έκδοση Rhodomanus, 1604 – Λουκιανός, έκδοση Bourdelotius, 1605 – Αθήναιος, έκδοση Casaubonus, 1612 – Φιλόστρατος, έκδοση Olearius, 1709 – Ηρόδοτος, έκδοση Wesseling, 1763. «Βυζαντίδα», Venetiis,

1729 (29 τόμοι) – Fabricius, Bibliotheca Graeca α' έκδοση, 1705 (11 τόμοι) – Stuart-Revet, The Antiquities of Athens, London, 1762 (3 τόμοι) – Choiseul-Gouffier, Voyage Pittoresque de la Grèce, Paris, 1782 – John Malcolm, The History of Persia from the most early period of the present time, London, 1815 (2 τόμοι) – Dupré, Voyage à Athènes et à Constantinople, Paris, 1825 – A. Blouet, Expedition scientifique de Morée, Paris, 1831 (3 τόμοι) – Δ. Ι. Μάγερ, Τα Ελληνικά Χρονικά, 1840.

Στις συλλογές της Βιβλιοθήκης περιλαμβάνονται επίσης δέκα τίτλοι ξενόγλωσσων περιοδικών (1960-2006), ενώ θα πρέπει να γίνει ιδιαίτερη μνεία στις επίσημες εκδόσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου και του ΟΟΣΑ, οι οποίες, τουλάχιστον για τη δεκαετία του 1990, είναι πλήρεις.

Επιπλέον, η ύπαρξη της σημαντικής συλλογής έργων τέχνης της Alpha Bank οδήγησε στο σχηματισμό συλλογής μιας ειδικής κατηγορίας βιβλίων. Και αυτό επειδή τα έργα νεότερης και σύγχρονης ελληνικής τέχνης που διέθετε η Τράπεζα Πίστεως και τα έργα χαρακτηριστικής της Ιονικής απαιτούσαν την ανάλογη βιβλιογραφική υποστήριξη.

Η τράπεζα επίσης διαθέτει μία από τις σημαντικότερες συλλογές αρχαίων ελληνικών νομισμάτων διεθνώς. Το γεγονός αυτό είναι αυτονόητο ότι προϋποθέτει μία

Alpha Bank - Αναγνωστήριο Περικλή Κομνηνού.

Η Βιβλιοθήκη διαθέτει μία – μοναδική στην Ελλάδα – πλήρη συλλογή ιστορικών και γεωγραφικών χαρτών, μεγάλης επιστημονικής αξίας. Πρόκειται για ιστορικούς και γεωγραφικούς χάρτες της αρχαιότητας και του μεσαίωνα, εκδόσεως του Χαρτογραφικού Κέντρου του Πανεπιστημίου του Tübingen.

Η Βιβλιοθήκη της Alpha Bank στεγάζεται στο ισόγειο του Κεντρικού Κτηρίου, στη γωνία των οδών Πεσμαζόγλου και Πανεπιστημίου. Ωστόσο, ορισμένες κατηγορίες βιβλίων βρίσκονται σε άλλους χώρους, εξυπηρετώντας τις ανάγκες Διευθύνσεων και Τμημάτων, όπως στη Διεύθυνση Νομικών Υπηρεσιών, στη Διεύθυνση Αναπτύξεως και Εκπαιδεύσεως και στα Τμήματα των δύο μεγάλων Συλλογών μας, Έργων Τέχνης και Αρχαίων Νομισμάτων. Όσον αφορά τα σπάνια περιηγητικά βιβλία και τα παλαιότυπα, αυτά φυλάσσονται στην Αίθουσα του Διοικητικού Συμβουλίου.

Η διαχείριση των βιβλίων είναι κεντρική, μέσω του Τμήματος Βιβλιοθήκης. Στηρίζεται σε μηχανογραφημένο σύστημα καταλογογράφησης και αναζήτησης όλων των βιβλίων, το οποίο ακολουθεί το σύστημα της Εθνικής Βιβλιοθήκης, δηλαδή η ταξινόμηση γίνεται με βάση την αλφαβητική σειρά κατά συγγραφέα και κατά θέμα.

Η Βιβλιοθήκη σήμερα εξυπηρετεί τις ανάγκες των διαφόρων υπηρεσιών της τραπεζής και ταυτόχρονα είναι δανειστική για το προσωπικό. Το Αναγνωστήριο Περικλή Κομνηνού όμως, που λειτουργεί στο χώρο της, είναι ανοικτό στους ερευνητές, φοιτητές, μαθητές, αλλά και στο ευρύ κοινό, κατά τις ώρες λειτουργίας της.

Η τράπεζα δραστηριοποιείται ακόμη και στον τομέα των εκδόσεων, τις οποίες διαχειρίζεται το Τμήμα Βιβλιοθήκης.

Η Βιβλιοθήκη, σε συνεργασία με το Ιστορικό Αρχείο της τραπεζής, έχει ξεκινήσει μία προσπάθεια για τη συγκρότηση εξειδικευμένης ψηφιακής βιβλιοθήκης με σπάνιες εκδόσεις βιβλίων, οικονομικών δελτίων, επετηρίδων, οικονομικών επιθεωρήσεων και στατιστικών που χρονολογικά αναφέρονται κυρίως στον 20ό αιώνα.

Η Βιβλιοθήκη της Alpha Bank συνεχίζει το έργο της με νέες προγραμματισμένες εκδόσεις, με αγορά νέων τίτλων, με συνεχή ανανέωση της ηλεκτρονικής βάσης δεδομένων και έχει πάντοτε ανοικτή την πόρτα της σε κάθε ενδιαφερόμενο.

Τράπεζα Πειραιώς

Η Βιβλιοθήκη του Πολιτιστικού Ιδρύματος του Ομίλου Πειραιώς (ΠΙΟΠ) είναι προσανατολισμένη στην προσκτηση βιβλιογραφικών πηγών συναφών με τις ερευνητικές κατευθύνσεις του Ιδρύματος, όπως αυτές καθορίζονται από τους καταστατικούς του στόχους.

Τα επιστημονικά και ερευνητικά ενδιαφέροντα του ΠΙΟΠ επικεντρώνονται στην ανάδειξη της ιστορίας της τεχνολογίας και της προβιομηχανικής αρχαιολογίας, μέσω της δημιουργίας και λειτουργίας Δικτύου Μουσείων στην ελληνική περιφέρεια, καθώς και αντίστοιχης εκδοτικής δραστηριότητας. Συγκεκριμένα, η Βιβλιοθήκη ειδικεύεται σε θέματα βιομηχανικής αρχαιολογίας, μουσειολογίας, ιστορίας της τεχνολογίας και

Τράπεζα Πειραιώς -
Σπάνιες εκδόσεις που απόκεινται στη Βιβλιοθήκη του Π.Ι.Ο.Π.

διαφόρων κλάδων παραγωγής, λαογραφίας και υλικού πολιτισμού, εθνολογίας και ανθρωπολογίας καθώς και οικονομικής ιστορίας, ιστορίας των τραπεζών και ιστορίας των επιχειρήσεων. Μέρος του υλικού της Βιβλιοθήκης προήλθε από τις βιβλιοθήκες των Οργανισμών Χρηματοδοτήσεως Οικονομικής Αναπτύξεως (ΟΧΟΑ) και Βιομηχανικής Αναπτύξεως (ΟΒΑ) της ΕΤΒΑbank, αλλά και της Τράπεζας Χίου. Η Βιβλιοθήκη διαθέτει περισσότερους από 15.000 τίτλους ελληνικών και ξενόγλωσσων βιβλίων, περιοδικών και φυλλαδίων, εμπλουτίζεται διαρκώς με διεθνείς και ελληνικές περιοδικές εκδόσεις που άπτονται των παραπάνω θεματικών και συγκεντρώνει αντίστοιχα ιστορικά έργα και πληροφοριακό υλικό (εγκυκλοπαίδειες και λεξικά).

Η Βιβλιοθήκη του Ιδρύματος διαιρείται σε δύο τμήματα, τα οποία στεγάζονται αντιστοίχως στην έδρα του ΠΙΟΠ (Αγγέλου Γέροντα 5, Πλάκα, τηλ. 210-3216352) και στις εγκαταστάσεις της Υπηρεσίας Ιστορικού Αρχείου (Σαλαμίνας 72-74, Καλλιθέα, τηλ. 210-9571305) και είναι ανοικτής πρόσβασης σε όλες τις κατηγορίες των αναγνωστών. Οι λειτουργίες της αυτοματοποιούνται με το βιβλιογραφικό σύστημα ABEKT 5.5 που υποστηρίζεται από το ΕΚΤ/ΕΙΕ. Το υλικό ταξινομείται σύμφωνα με το δεκαδικό σύστημα DEWEY και καταλογογραφείται σύμφωνα με τους Κανόνες Καταλογογράφησης AACR2. Υπάρχει δε η δυνατότητα αναζήτησης βιβλιογραφικών πληροφοριών στο υλικό της συλλογής της Βιβλιοθήκης μέσω του ηλεκτρονικού καταλόγου (OPAC), προσβάσιμου από το διαδίκτυο (www.piorp.gr).

Το ΠΙΟΠ αποτυπώνει τα ευρήματα των επιστημονικών προγραμμάτων που εκπονούνται με τη φροντίδα του σε ηλεκτρονικές βάσεις δεδομένων, προσβάσιμες στους ερευνητές από τη Βιβλιοθήκη του. Το πρώτο τέτοιο παράδειγμα λειτουργεί στο κεντρικό Αναγνωστήριο του Ιδρύματος και αφορά την αποθησαύριση μαρτυριών (σχεδίων, χαρτών και συναφών τεκμηρίων και των συνοδευτικών τους κειμένων) που έχουν εντοπιστεί στο αρχειακό υλικό κεντρικών Αρχείων και Βιβλιοθηκών της Βενετίας και αναφέρονται σε ζητήματα τεχνολογίας, η οποία ήταν γνωστή στη Γαληνοτάτη και αναζητείται το κατά πόσο μεταφέρθηκε στις κτήσεις της στην Ανατολή (Levante). Η βάση δεδομένων βρίσκεται στη διάθεση όσων μελετούν την τεχνολογία, χωρίς να διαθέτουν την απαραίτητη εξοικείωση με τις βενετικές πηγές.

Εμπορική Τράπεζα

Η εμφάνιση και δραστηριοποίηση της Βιβλιοθήκης της Εμπορικής Τράπεζας στο χώρο των ειδικών βιβλιοθηκών ανάγεται και πριν το έτος 1962, όταν η Εμπορική και η Ιονική Τράπεζα λειτουργούσαν ενιαία. Από το 1970, έχοντας ως αρχικό πυρήνα στη συλλογή της βιβλία που παραχωρήθηκαν από την Ιονική και Λαϊκή Τράπεζα, ακολουθεί αυτόνομη πορεία. Αριθμεί, χωρίς να υπολογίζονται τα βιβλία των επιμέρους βιβλιοθηκών που λειτουργούν σε επίπεδο Γραφείων Διοίκησης, Μονάδων και Διευθύνσεων, 12.000 τίτλους βιβλίων και 200 έγκριτους και έγκυρους τίτλους περιοδικών.

Το 80% της συλλογής καλύπτει τις εξής θεματικές ενότητες: τράπεζες και τραπεζική, οικονομικά και χρηματοοικονομικά, μάνατζμεντ και λογιστική, κλαδικές μελέτες και ειδικά θέματα. Επίσης υπάρχουν τόμοι για πολλά άλλα γνωστικά αντικείμενα, όπως τέχνες, νομικά και μονογραφίες της νεοελληνικής ιστορίας.

Οι πηγές προέλευσης του έντυπου υλικού της Βιβλιοθήκης είναι η επιλεγμένη εκδοτική παραγωγή σε τοπικό και διεθνές επίπεδο, σύμφωνα με το ειδικό σύστημα παραγγελιών, οι διεθνείς οργανισμοί και οι επαγγελματικές ενώσεις όπου η τράπεζα είναι μέλος και δικαιούται έντυπα και on-line πληροφόρηση, οι ανταλλαγές και οι δωρεές, αλλά και οι περιοδικές εκδόσεις από μελετητικές ομάδες της τράπεζας (Οικονομικό Δελτίο, Ματιές στην Οικονομία) καθώς και η σημαντική εκδοτική πρωτοβουλία της τράπεζας (Καλλιτεχνικές Εκδόσεις, Εκδόσεις Ιστορικού Αρχείου).

Οι βασικοί χρήστες-μέλη της βιβλιοθήκης είναι οι αναλυτές και τα στελέχη της Διεύθυνσης Οικονομικής Ανάλυσης και Μελετών, στην οποία υπάγεται, αλλά και όλες οι Μονάδες Διοίκησης της τράπεζας, καθώς και το υπαλληλικό προσωπικό των καταστημάτων και των θυγατρικών εταιρειών του ομίλου. Πρόσβαση στη βιβλιοθήκη έχει εκτός από τους εργαζομένους στην τράπεζα και το ευρύτερο κοινό.

Αναφορικά με το θέμα της αυτοματοποίησης και μηχανογράφησης, η Βιβλιοθήκη συνεργάστηκε με φορείς και άλλες βιβλιοθήκες όπως με το τμήμα μικροφωτογράφησης της Βιβλιοθήκης της Βουλής για την αντικατάσταση των ΦΕΚ και περιοδικών εκδόσεων σε μικροφίλμ, καθώς και με το Βρετανικό Συμβούλιο, προκειμένου να βρει από την αρμόδια υπηρεσία του στοιχεία περιοδικών των οποίων οι τίτλοι δεν υπήρχαν στην Ελλάδα ή δεν ήταν δυνατό να εντοπιστούν.

Νέες πρωτοβουλίες βρίσκονται σε εξέλιξη και η πολιτική της Βιβλιοθήκης, μετά την απόκτησή της από τον όμιλο της Crédit Agricole, προσαρμόζεται στα νέα δεδομένα. Μεταξύ άλλων αναφέρονται η αγορά και εγκατάσταση αυτοματοποιημένου συστήματος βιβλιοθηκών κάτω από την καθοδήγηση του Εθνικού Κέντρου Τεκμηρίωσης, η on-line σύνδεση των εσωτερικών μελών της Βιβλιοθήκης με ορισμένες λειτουργίες αυτοματοποιημένου συστήματος, η αγορά και εγκατάσταση ενός ολοκληρωμένου συστήματος ηλεκτρονικής αρχειοθέτησης, ώστε από κοινού με το Ιστορικό Αρχείο και με βάση μελέτη που έχει εκπονηθεί, να αρχίσει η ψηφιοποίηση του πληροφοριακού υλικού και η σύνδεση με ειδικές βάσεις πληροφοριών για on-line πληροφόρηση.

Στόχος είναι να ολοκληρωθεί σε όλα τα επίπεδα μια υλικοτεχνική πλατφόρμα και να εισαχθεί μέρος του περιεχόμενου στο διαδίκτυο με την ενίσχυση εξειδικευμένου προσωπικού.

Η Βιβλιοθήκη της Εμπορικής Τράπεζας στεγάζεται στο δεύτερο όροφο ιδιόκτητου κτηρίου, στην οδό Μητροπόλεως 45.

Διαχρονική ανάλυση του ελληνικού τραπεζικού τομέα (περίοδος 1990-2003)

των **ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΚΛΗΜΗ**, Στελέχους Μάρκετινγκ ΕΤΕ – Υποψ. Διδάκτορας Πανεπιστημίου Μακεδονίας
ΣΤΑΥΡΟΥ ΤΣΟΠΟΓΛΟΥ, Καθηγητή – Τμήμα Εφαρμοσμένης Πληροφορικής Πανεπιστημίου Μακεδονίας

I. Εισαγωγή - σκοπός

Το ελληνικό τραπεζικό σύστημα, ουσιαστικά μετά το 1987 και με βάση τα πορίσματα της επανομαζόμενης «Επιτροπής Καρατζά», εισέρχεται σε μια περίοδο εκσυγχρονισμού της λειτουργίας του και προετοιμασίας για το άνοιγμα της τραπεζικής αγοράς στον ευρωπαϊκό και διεθνή ανταγωνισμό. Στην έρευνα που ακολουθεί γίνεται μια διαχρονική ανάλυση του ελληνικού τραπεζικού τομέα, καλύπτοντας την περίοδο της έναρξης του εκσυγχρονισμού του (1990) μέχρι και λίγο μετά την ένταξη της χώρας στην ΟΝΕ (2003).

Σκοπός αυτής της μελέτης είναι να εξετάσει τη διαχρονική εξέλιξη επιλεγμένων δεικτών: μεγέθους, κερδοφορίας, αποτελεσματικότητας, παραγωγικότητας, ποιοτικής σύνθεσης εσόδων και εξόδων, ώστε να εξαχθούν ασφαλή συμπεράσματα για την πορεία του ελληνικού τραπεζικού κλάδου, τις προκλήσεις και τα προβλήματα που αντιμετωπίζει σήμερα. Σημειώνεται ότι σχετικές έρευνες¹ έχουν παρουσιαστεί και στο παρελθόν, αφορούν όμως μικρότερα χρονικά διαστήματα και μικρότερο αριθμό αξιολογούμενων στοιχείων.

Η εξεταζόμενη περίοδος, με βάση τις εξελίξεις στον τραπεζικό κλάδο, κρίθηκε αναγκαίο να χωριστεί σε 3 υποπερίόδους, για τους παρακάτω λόγους:

¹ Hardy Daniel και Συμιγιάνης Γιώργος: «Ανταγωνισμός και αποτελεσματικότητα στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα». Οικονομικό Δελτίο Τράπεζας της Ελλάδος No. 11, Ιούνιος 1998, σελ. 7-27.
Heather D. Gibson: «Η κερδοφορία των ελληνικών τραπεζών: πρόσφατες εξελίξεις». Οικονομικό Δελτίο Τράπεζας της Ελλάδος No 24, Ιαν. 2005, σελ. 7-27.

α) 1990-1995: είναι η περίοδος υλοποίησης της αναμόρφωσης του τραπεζικού συστήματος, σύμφωνα με τις εισηγήσεις της «Επιτροπής Καρατζά» (1987) και η περίοδος προσαρμογής στη λειτουργία μιας ενιαίας ευρωπαϊκής τραπεζικής αγοράς (1992-1995).

β) 1995-2000: είναι η περίοδος σημαντικών ανακατατάξεων στην εγχώρια τραπεζική αγορά, προκειμένου να προετοιμαστούν οι τράπεζες για τον εντεινόμενο ευρωπαϊκό και διεθνή ανταγωνισμό.

γ) 2001-2003: είναι η περίοδος αμέσως μετά την ένταξη της χώρας μας στην ΟΝΕ και την υιοθέτηση του ευρώ ως ενιαίου ευρωπαϊκού νομίσματος.

Η ανάλυση που ακολουθεί στηρίζεται αποκλειστικά σε στοιχεία των χρηματοοικονομικών καταστάσεων (ισολογισμοί και αποτελέσματα χρήσης), όπως δημοσιεύονται από έγκυρους φορείς (Τράπεζα της Ελλάδος και Ελληνική Ένωση Τραπεζών). Το δείγμα της μελέτης αφορά στις ελληνικές εμπορικές τράπεζες, που αντιστοιχούν περίπου στο 88% του ενεργητικού των τραπεζών². Εξαιρούνται οι ειδικοί πιστωτικοί οργανισμοί (π.χ. Ταχυδρομικό Ταμιευτήριο), οι συνεταιριστικές και οι ξένες τράπεζες. Η συγκέντρωση των στοιχείων καλύπτει τους παρακάτω τομείς:

1. στοιχεία μεγέθους: αριθμός καταστημάτων και προσωπικού, σύνολο ενεργητικού, καταθέσεων, χορηγήσεων, ίδια κεφάλαια κ.ά.
2. στοιχεία κερδοφορίας: καθαρά κέρδη προ φόρων, οργανικά κέρδη, δείκτες κερδοφορίας (ROE, ROA), δείκτης περιθωρίου κέρδους κ.ά.
3. στοιχεία αποτελεσματικότητας και παραγωγικότητας: δείκτες όπως λειτουργικά έξοδα προς έσοδα, κέρδη ανά υπάλληλο, χορηγήσεις ανά υπάλληλο κ.ά.
4. ποιοτικά στοιχεία: σύνθεση επιτοκιακών και μη επιτοκιακών εσόδων, λόγος χορηγήσεων προς καταθέσεις, αριθμός προσωπικού ανά κατάστημα κ.ά.
5. άλλοι χρηματοοικονομικοί δείκτες: δείκτες κεφαλαιακής επάρκειας, χρηματοοικονομικής μόχλευσης, ρευστότητας.

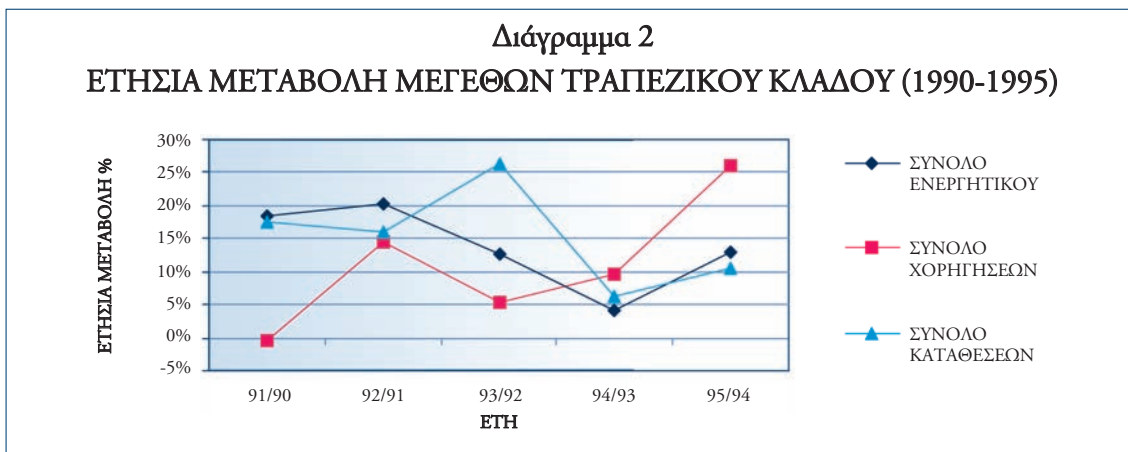
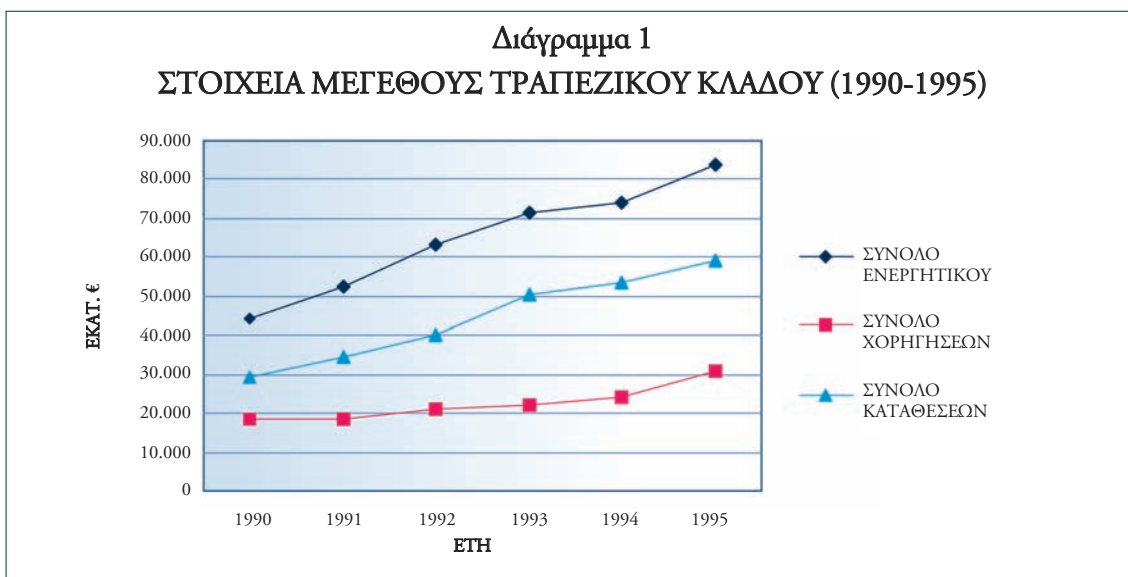
² Καμπέρογλου Νίκος, Μπρισίμης Σοφ., Συμιγιάννης Γιώργος: «Διαφορές ως προς τα χαρακτηριστικά των τραπεζών και η σημασία τους για τη μετάδοση της νομισματικής πολιτικής». Οικονομικό Δελτίο Τράπεζας της Ελλάδος Νο 18, 12/01, σελ. 63-83.

II. Ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά του ελληνικού τραπεζικού τομέα (περίοδος 1990-1995)

Από τη σχετική ανάλυση των στοιχείων της περιόδου αυτής προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

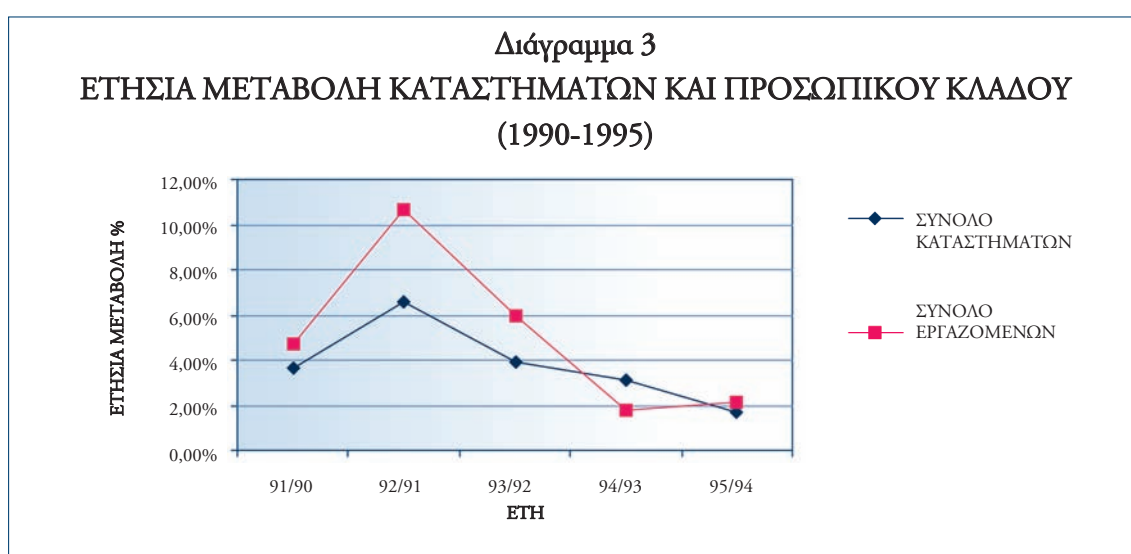
- το **σύνολο του ενεργητικού** αυξάνεται συνεχώς στην εξεταζόμενη περίοδο με σημαντικούς ρυθμούς. Σωρευτικά σε επίπεδο 5ετίας η αύξησή του ανήλθε σε 88,16%.
- Το **σύνολο των χορηγήσεων** του κλάδου κινήθηκε και αυτό με ανοδικούς ρυθμούς και παρουσίασε σωρευτική αύξηση 65,6%.
- Οι **καταθέσεις στο σύνολο του κλάδου** αυξήθηκαν στο σύνολο της 5ετίας κατά 101%, παρουσιάζοντας εντονότερους ρυθμούς κατά την πρώτη 3ετία.

Η εξέλιξη των μεγεθών και των ετήσιων ρυθμών μεταβολής τους απεικονίζονται στα παρακάτω διαγράμματα.

Η παραπάνω εικόνα αποδίδει πλήρως την κατάσταση της σταδιακής απελευθέρωσης του τραπεζικού συστήματος, της άρσης των περιορισμών, της απελευθέρωσης της κίνησης των κεφαλαίων, της πιστωτικής επέκτασης και της σταδιακής μετάβασης σε ένα πιο ανταγωνιστικό περιβάλλον με προσφορά νέων τραπεζικών προϊόντων.

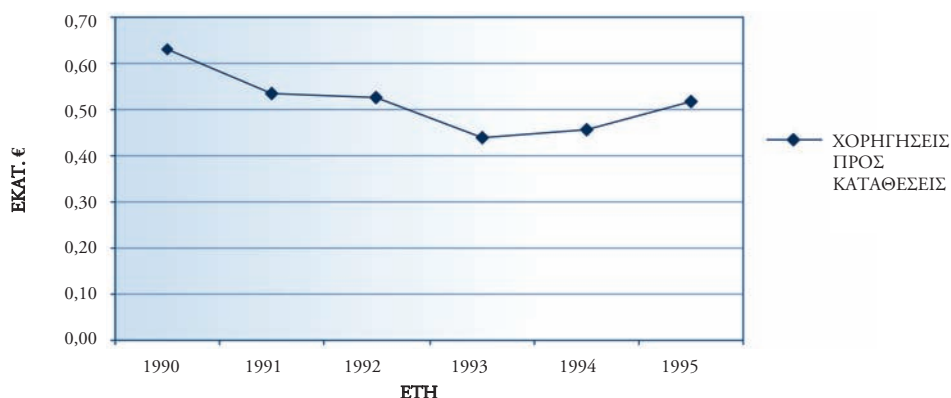
Ο **αριθμός των τραπεζικών καταστημάτων** που λειτουργούν στην Ελλάδα αυξάνεται κατά 20% από 1.960 σε 2.360 στη διάρκεια της 5ετίας. Το ίδιο και η **απασχόληση στον τραπεζικό τομέα**, με ελαφρά πιο έντονους ρυθμούς. Αποτέλεσμα της δυσανάλογης αύξησης της απασχόλησης στον τραπεζικό κλάδο είναι η αύξηση του δείκτη «αριθμός προσωπικού ανά κατάστημα» από 21,2 σε 22,5.

Η **παραγωγικότητα** του ελληνικού τραπεζικού συστήματος σταδιακά βελτιώνεται στη διάρκεια της 5ετίας.

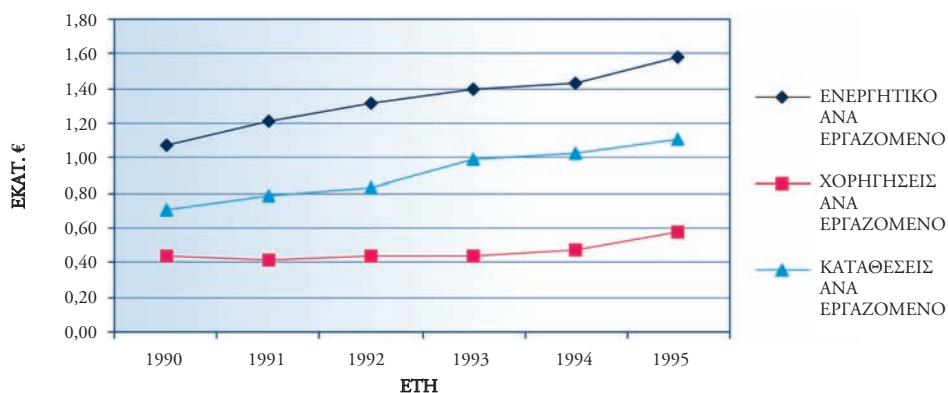
- Ειδικότερα, ο **δείκτης ενεργητικό ανά κατάστημα** αυξάνεται σωρευτικά κατά 56% υποδηλώνοντας τη δυναμική του κλάδου και τα περαιτέρω περιθώρια ανάπτυξής του. Οι **χορηγήσεις και οι καταθέσεις ανά κατάστημα** παρουσιάζουν σωρευτική άνοδο κατά 38% και 68% αντίστοιχα. Έτσι αποκαλύπτεται η αδυναμία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος να διοχετεύσει τα αντληθέντα κεφάλαια σε παραγωγικές χρήσεις, μέσω χορηγήσεων προς τις επιχειρήσεις. Η εικόνα αυτή γίνεται εμφανέστερη από τη διαχρονική μείωση του **δείκτη χορηγήσεις προς καταθέσεις** από 63% σε 51% στο τέλος της 5ετίας. Σημειώνεται εδώ η ύπαρξη ιδιαίτερα υψηλών επιτοκίων την περίοδο εκείνη.

Διάγραμμα 4
ΔΕΙΚΤΗΣ ΧΟΡΗΓΗΣΕΙΣ ΠΡΟΣ ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ ΚΛΑΔΟΥ (1990-1995)

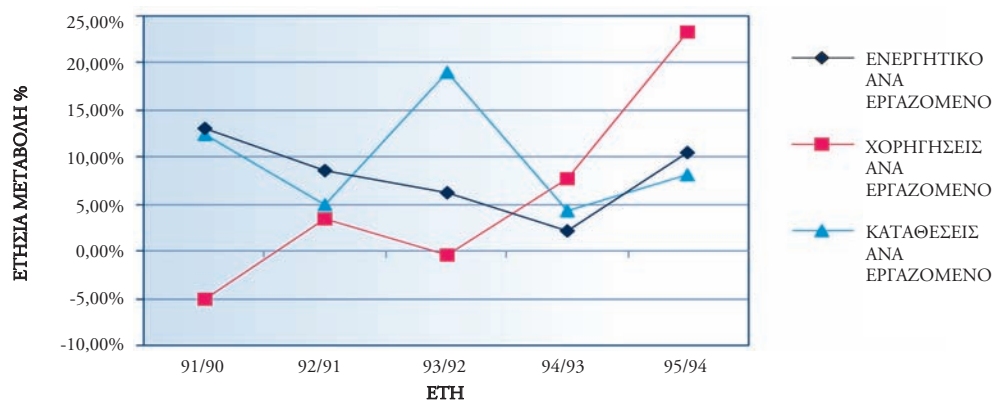

- Οι χορηγήσεις ανά εργαζόμενο παρουσιάζουν ήπια ανοδική πορεία, ενώ πιο έντονα ανοδική είναι η πορεία του ενεργητικού και των καταθέσεων ανά εργαζόμενο.

Διάγραμμα 5
ΕΞΕΛΙΞΗ ΜΕΓΕΘΩΝ ΚΛΑΔΟΥ ΑΝΑ ΥΠΑΛΛΗΛΟ (1990-1995)

Διάγραμμα 6
ΕΤΗΣΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΜΕΓΕΘΩΝ ΚΛΑΔΟΥ ΑΝΑ ΥΠΑΛΛΗΛΟ (1990-1995)

III. Ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά του ελληνικού τραπεζικού τομέα (περίοδος 1995-2000)

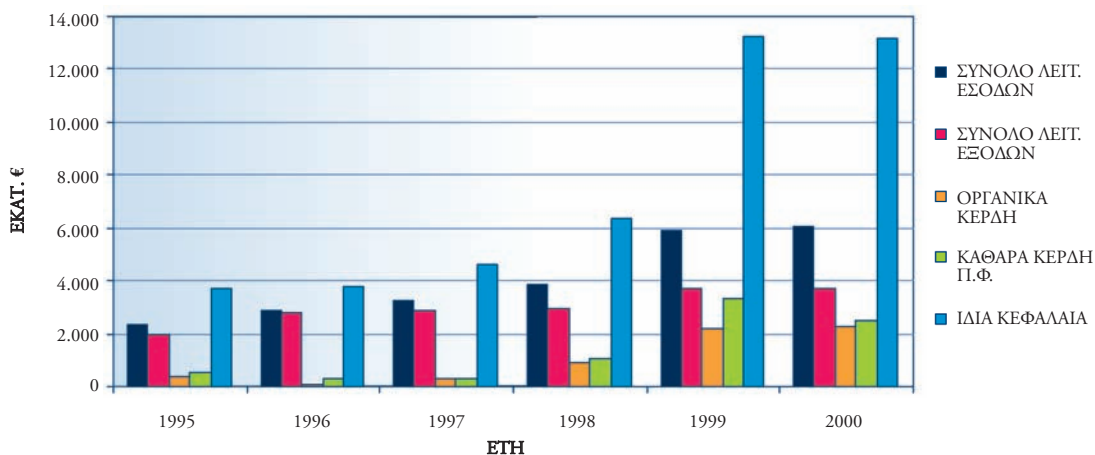
Από τη σχετική ανάλυση των στοιχείων της περιόδου αυτής προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

- Το **σύνολο του ενεργητικού** αυξάνεται συνεχώς στη διάρκεια της 5ετίας με σημαντικούς ρυθμούς (σωρευτική αύξηση 83,29%).
- Το **σύνολο των χορηγήσεων** του κλάδου κινήθηκε και αυτό με αδιάλειπτους ανοδικούς ρυθμούς και σωρευτικά αυξήθηκε κατά 78,04%.
- Ελαφρά πιο ενισχυμένους ρυθμούς ανάπτυξης παρουσίασαν οι **καταθέσεις** στο σύνολο του κλάδου που αυξήθηκαν σωρευτικά κατά 89,65%.

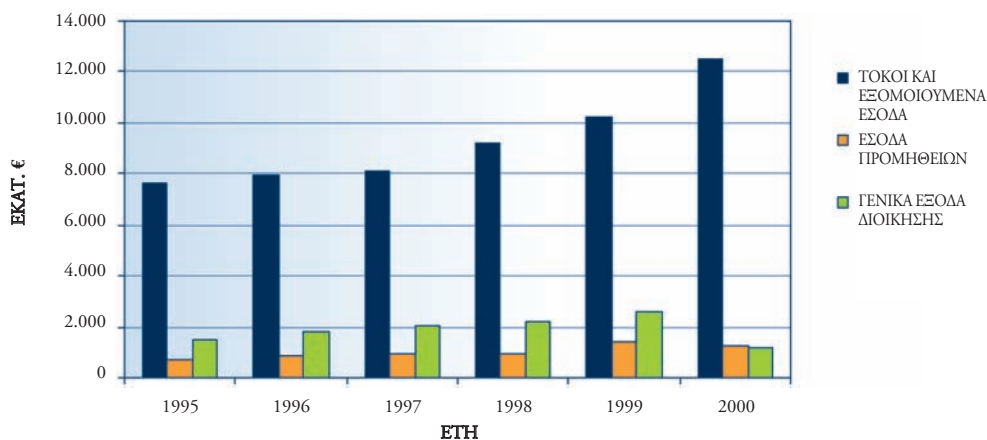
- Το σύνολο των **λειτουργικών εσόδων** του κλάδου κινήθηκε έντονα ανοδικά κατά την εξεταζόμενη 5ετία, με κορύφωση το 1999, προφανώς λόγω της έντονης δραστηριότητας χρηματοπιστηριακών πράξεων της περιόδου, παρουσιάζοντας σωρευτική άνοδο κατά 157%.
- Τα **λειτουργικά έξοδα** ακολούθησαν ηπιότερους ρυθμούς ανόδου, με αποτέλεσμα τα **οργανικά κέρδη του κλάδου** να παρουσιάσουν θεαματική σωρευτική αύξηση κατά 527%.
- Τέλος, ενδεικτική της αναπτυξιακής δυναμικής του κλάδου την περίοδο αυτή είναι η αύξηση των **ιδίων κεφαλαίων**, τα οποία ενισχύθηκαν ιδιαίτερα κατά το 1998 και 1999 με τις διαδοχικές αυξήσεις μετοχικών κεφαλαίων στο ΧΑΑ. Σωρευτικά σε επίπεδο 5ετίας, τα ίδια κεφάλαια αυξήθηκαν κατά 252%.

Διάγραμμα 8
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΚΛΑΔΟΥ (1995-2000)

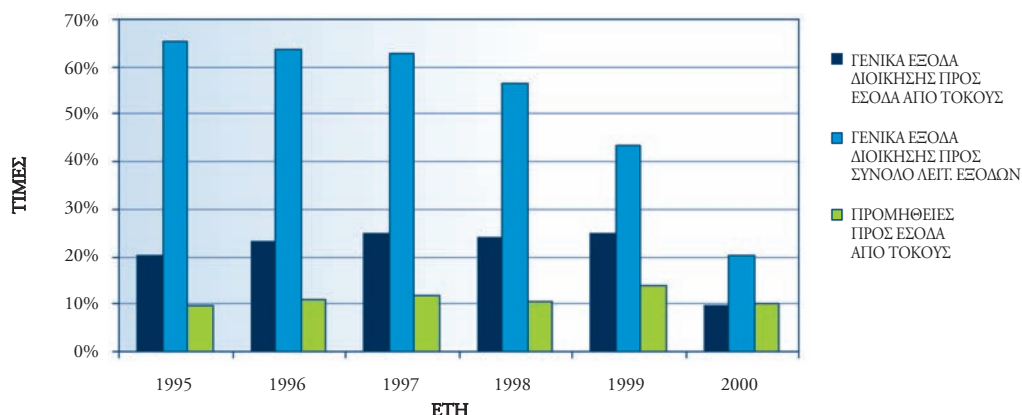
- Τα **επιτοκιακά και μη επιτοκιακά έσοδα** αυξήθηκαν σωρευτικά κατά 63,6% και 71,4% αντίστοιχα, καταδεικνύοντας τη σταδιακή στροφή προς νέες εργασίες μεσο-λαβητικής μορφής. Παρόλα αυτά ο κύριος όγκος των εσόδων του τραπεζικού κλάδου προέρχεται από τα επιτοκιακά έσοδα, λόγω και των υψηλών επιτοκιακών περιθωρίων.

Διάγραμμα 9
ΕΞΕΛΙΞΗ ΕΣΟΔΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΔΩΝ ΚΛΑΔΟΥ (1995-2000)

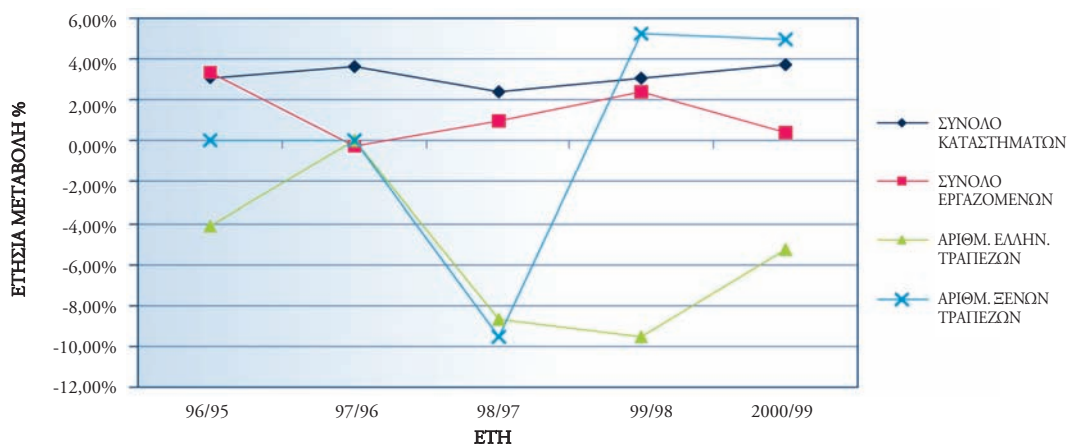
- Τα **γενικά έξοδα διοίκησης** των τραπεζών εμφάνιζαν διψήφιους ρυθμούς ανόδου με εξαίρεση το 2000, όπου παρατηρήθηκε δραστική μείωση αυτών, ως ενδεχόμενη επίπτωση των συγχωνεύσεων των προηγούμενων ετών. Τα διοικητικά έξοδα μειώθηκαν σωρευτικά κατά 20,6%, επιδρώντας θετικά στην κερδοφορία του κλάδου.

Διάγραμμα 10
ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΕΙΚΤΩΝ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΕΣΟΔΩΝ-ΕΞΟΔΩΝ (1995-2000)

- Το **δίκτυο των τραπεζικών καταστημάτων** αυξάνεται σωρευτικά κατά 400 καταστήματα (17%), το σύνολο των **απασχολούμενων** αυξήθηκε κατά 3.762 υπαλλήλους δηλ. 7%, ο **αριθμός των ελληνικών τραπεζών** μειώθηκε κατά 6 (από 24 σε 18), ενώ των ξένων τραπεζών παρέμεινε σταθερός (21). Ο κλάδος περνάει σε φάση συγκέντρωσης³ μέσω των συγχωνεύσεων της περιόδου αυτής και τα καταστήματα αποτελούν το κυρίαρχο κανάλι διανομής των τραπεζικών υπηρεσιών.

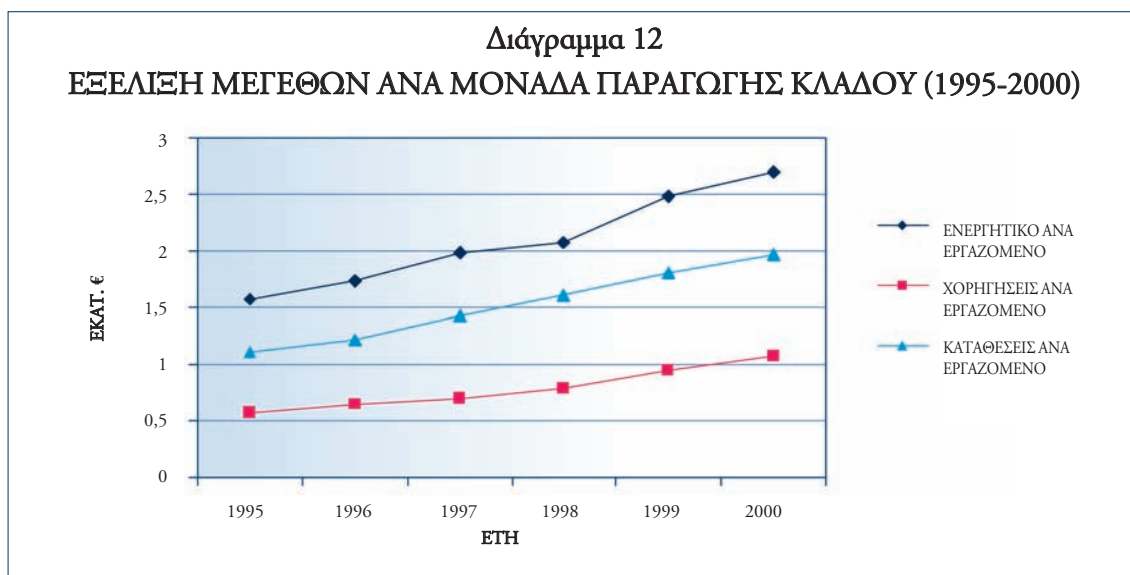
Διάγραμμα 11
ΕΤΗΣΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ ΚΛΑΔΟΥ (1995-2000)

³ Heather D. Gibson και Δεμέναγας Νίκος: «Ο ανταγωνισμός στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα: εμπειρική μελέτη για την περίοδο 1993-1999». Οικονομικό Δελτίο Τράπεζας της Ελλάδος Νο 19, Ιούλιος 2002, σελ. 7-21.

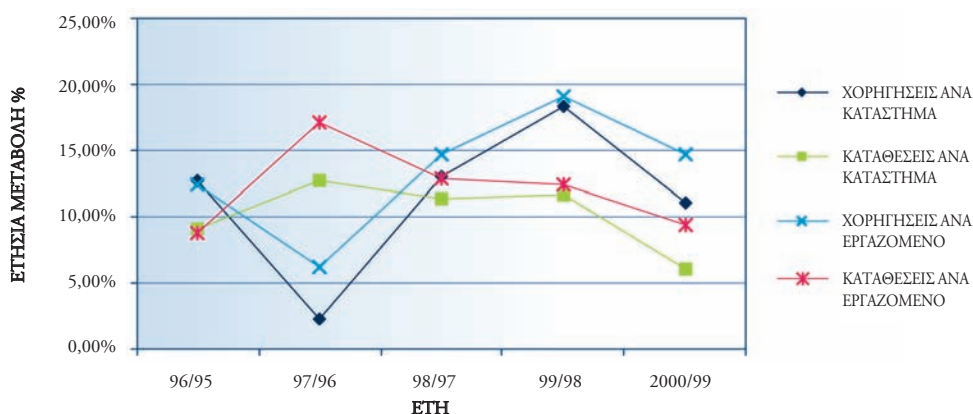
Σχετικά με την **παραγωγικότητα, την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα** του συνόλου του τραπεζικού κλάδου για την περίοδο 1995-2000, προκύπτουν τα εξής:

- Ο δείκτης **«ενεργητικό ανά κατάσταση»** αυξήθηκε σωρευτικά κατά 56,7%, γεγονός που καταδεικνύει την αύξηση του τραπεζικού προϊόντος στο σύνολο της οικονομίας.
- Ο δείκτης **«καταθέσεις ανά κατάσταση»** παρουσιάζει συνεχή και σταδιακή άνοδο, ξεκινώντας από 25 εκατ. € το 1995 και καταλήγοντας σε 40,54 εκατ. € για το 2000 αυξανόμενος κατά 62%. Ο δείκτης **«καταθέσεις ανά εργαζόμενο»** από 1,11 εκατ. € το 1995 έφθασε τα 1,97 εκατ. € το 2000, αυξανόμενος κατά 77,5%.
- Ο δείκτης **«χορηγήσεις ανά κατάσταση»** αυξήθηκε από 12,98 εκατ. € το 1995 σε 22,25 εκατ. € το 2000, αυξανόμενος σωρευτικά κατά 71,4%. Ο δείκτης **«χορηγήσεις ανά εργαζόμενο»** αυξήθηκε από 0,58 εκατ. € το 1995 σε 1,08 εκατ. € το 2000, που αντιστοιχεί σε σωρευτική αύξηση κατά 86, 2%.

- Από την εξέλιξη των προαναφερόμενων δεικτών προκύπτει μια σταδιακή βελτίωση της παραγωγικότητας του τραπεζικού συστήματος και της ικανότητάς του να προωθή τα αντληθέντα από καταθέσεις κεφάλαια σε παραγωγικές χρήσεις, μέσω του μηχανισμού των χρηματοδοτήσεων.

Διάγραμμα 13
ΕΤΗΣΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΔΕΙΚΤΩΝ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ ΚΑΙ ΧΟΡΗΓΗΣΕΩΝ
ΑΝΑ ΜΟΝΑΔΑ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ (1995-2000)

- Ο δείκτης «**μη επιτοκιακά (προμήθειες) προς επιτοκιακά έσοδα (τόκοι)**» δεν διαφοροποιείται ουσιαστικά στη διάρκεια της εξεταζόμενης περιόδου. Η εξέλιξη αυτή δεν είναι θετική, καθώς αποκαλύπτει την αδυναμία του ελληνικού τραπεζικού συστήματος να παρακολουθήσει τις διεθνείς τάσεις, όπου το μίγμα των εσόδων διαφοροποιείται προς όφελος των εσόδων από προμήθειες. Σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία, η εντεινόμενη αύξηση του ανταγωνισμού οδηγεί σε συρρίκνωση των επιτοκιακών περιθωρίων (spreads), κάτι που στην Ελλάδα δεν έχει γίνει στον αναμενόμενο βαθμό (1995-2000), με αποτέλεσμα οι τράπεζες να μην έχουν αναπτύξει επαρκώς νέες μεσολαβητικές δραστηριότητες (π.χ. διαχείρισης διαθεσίμων, τραπεζοασφαλιστικά προϊόντα κ.ά.) ώστε να αυξηθεί η συμμετοχή των μη επιτοκιακών εσόδων.
- Ο **δείκτης της λειτουργικής αποτελεσματικότητας** (λειτουργικά έξοδα προς λειτουργικά έσοδα) βελτιώνεται διαρκώς από το 1997 και μετά, καθώς από το 96% το 1996 πέφτει στο 62% το 2000. Αυτή η θετική εξέλιξη αποτυπώνει τις επιδράσεις του εκσυγχρονισμού του τραπεζικού τομέα μέσω της τεχνολογίας, της αναδιάρθρωσης των υπηρεσιών και της τάσης συγχώνευσης των ελληνικών τραπεζών.
- Σχετικά με τους **δείκτες αποδοτικότητας ROE και ROA** παρατηρείται μικτή τάση. Ο **δείκτης της αποδοτικότητας των ιδίων κεφαλαίων** παρουσιάζει σωρευτική βελτίωση της τάξης του 35,7%. Αντίστοιχη είναι η συμπεριφορά του **δείκτη αποδοτικότητας του ενεργητικού** που παρουσιάζει σωρευτική αύξηση της τάξης του 166%, αναδεικνύοντας το δυναμισμό των τραπεζικών ιδρυμάτων.
- Από την ανάλυση του δείκτη αποδοτικότητας ιδίων κεφαλαίων σε 3 επιμέρους δείκτες⁴, εξάγονται χρήσιμα συμπεράσματα. Ο **δείκτης του περιθωρίου κέρδους** απο-

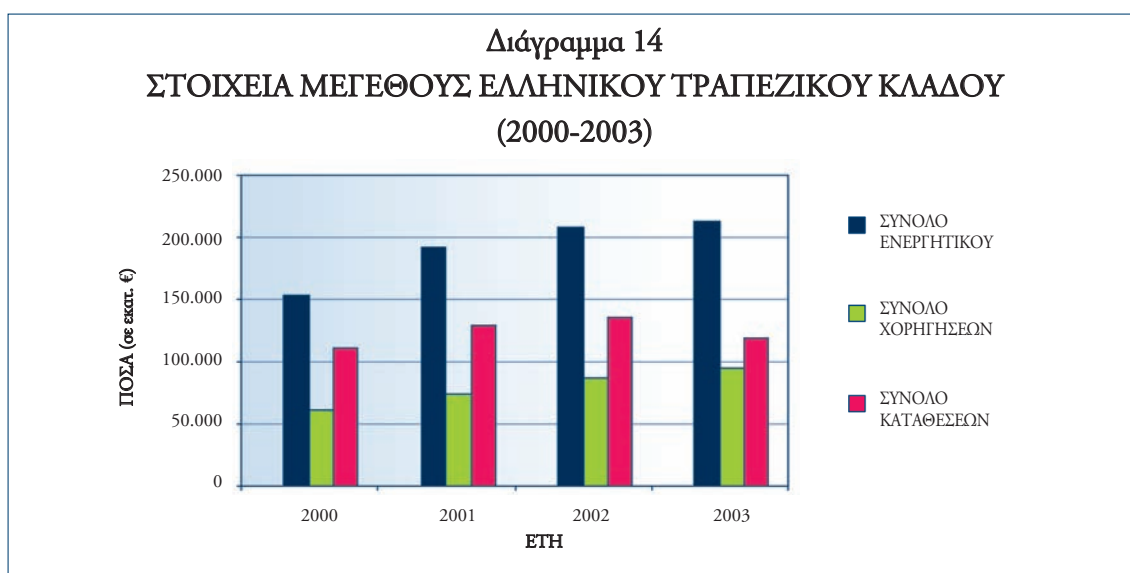
⁴ Νούλας Αθανάσιος: «Κερδοφορία και αποτελεσματικότητα των ελληνικών τραπεζών» Δελτίο Ένωσης Ελληνικών Τραπεζών γ'-δ' τρίμηνο 1999, σελ. 53-60.

καλύπτει μια διαχρονική ανοδική πορεία, με μειούμενους όμως ρυθμούς. Ο **δείκτης εκμετάλλευσης του ενεργητικού** (λειτουργικά έσοδα προς ενεργητικό) παρουσιάζει μικρές μεταβολές μικτής κατεύθυνσης και κινείται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα (2,81% έως 4,21%). Ο **δείκτης της χρηματοοικονομικής μόχλευσης** (ενεργητικό προς ίδια κεφάλαια), που καταδεικνύει το βαθμό χρήσης ξένων κεφαλαίων και την επίπτωση που αυτός έχει στην αύξηση των κερδών, παρουσιάζει σταδιακή μείωση, προφανώς λόγω των διαδοχικών αυξήσεων κεφαλαίου της περιόδου.

IV. Ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά του ελληνικού τραπεζικού τομέα (περίοδος 2001-2003)

Από τη σχετική ανάλυση των στοιχείων της περιόδου αυτής προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα:

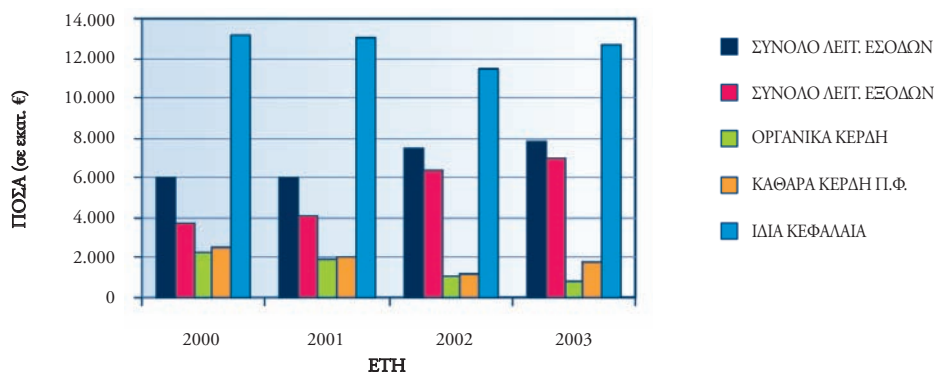
- Το σύνολο του **ενεργητικού** αυξάνεται συνεχώς, αλλά με φθίνοντες ρυθμούς στη διάρκεια της ζετίας και σωρευτικά κατά 38,43%.
- Το σύνολο των **χορηγήσεων** του κλάδου κινήθηκε ανοδικά, αλλά με φθίνοντες ρυθμούς και αυξήθηκε σωρευτικά κατά 56,27%.
- Οι **καταθέσεις** στο σύνολο του κλάδου παρουσίασαν μικτές τάσεις και αυξήθηκαν οριακά στο σύνολο της ζετίας κατά 7%.

- Το σύνολο των **λειτουργικών εσόδων** κινήθηκε με λιγότερο έντονους ρυθμούς από την προηγούμενη περίοδο και αυξήθηκε σωρευτικά κατά 29,5%.
- Τα **λειτουργικά έξοδα** παρουσίασαν θεαματική αύξηση κατά 86,6%, με αποτέλεσμα την κατά 62,5% **μείωση** των **οργανικών κερδών**.

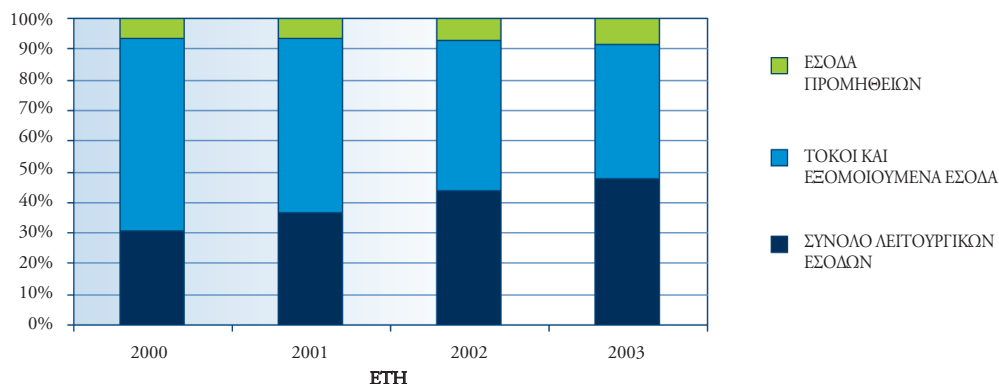
- Τα **καθαρά κέρδη προ φόρων** παρουσίασαν παρόμοια συμπεριφορά, το 2003 όμως η αρνητική πορεία ανεκόπη. Εκτιμάται ότι η παραπάνω αρνητική εικόνα για τη συνολική και οργανική κερδοφορία των τραπεζών οφείλεται κυρίως στην αύξηση του ανταγωνισμού και τη σταδιακή συρρίκνωση των επιτοκιακών περιθωρίων.

Διάγραμμα 15
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΚΛΑΔΟΥ
(2000-2003)

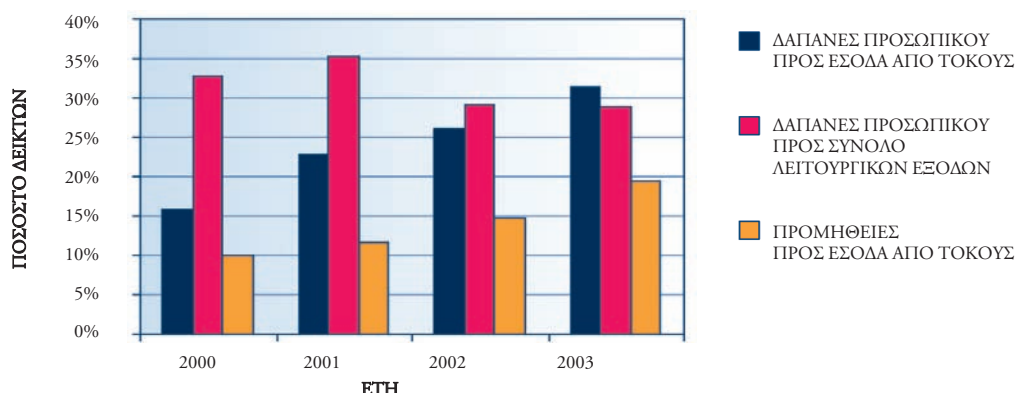

- Τα **επιτοκιακά έσοδα** παρουσιάζουν διαρκή μείωση σε όλη την ζετία, καταλήγοντας σε σωρευτική μείωση της τάξης του 42,5%. Αντίθετα, τα **μη επιτοκιακά έσοδα** αυξάνονται σταδιακά, καταλήγοντας σε σωρευτική άνοδο κατά 12,2%, γεγονός που υποδηλώνει τη στροφή του τραπεζικού συστήματος στην αναζήτηση εσόδων από την ανάπτυξη νέων διαμεσολαβητικών εργασιών.

Διάγραμμα 16
ΕΞΕΛΙΞΗ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΕΣΟΔΩΝ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΚΛΑΔΟΥ
(2000-2003)

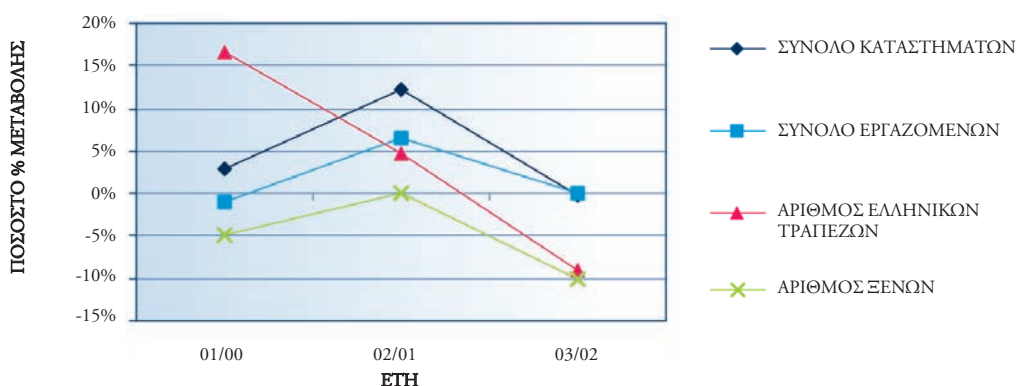

Διάγραμμα 17
ΕΞΕΛΙΞΗ ΔΕΙΚΤΩΝ ΕΠΙΛΕΓΜΕΝΩΝ ΕΣΟΔΩΝ-ΕΞΟΔΩΝ
(2000-2003)

- Ο αριθμός των τραπεζικών καταστημάτων παρουσίασε μικτές τάσεις, καθώς μετά τη μεγάλη αύξηση κατά το 2001 και 2002, μειώθηκε οριακά κατά 7 μονάδες το 2003. Η αύξηση του αριθμού των καταστημάτων εξηγείται από την είσοδο νέων τραπεζών στον κλάδο και τη στρόφη των περισσότερων τραπεζών στη λιανική τραπεζική. Η αύξηση του **προσωπικού** δεν ήταν ανάλογη και περιορίστηκε σε μια οριακή άνοδο κατά 5,4%. Ο αριθμός των τραπεζών, μετά από κάποιες αναδιαρθρώσεις, αυξήθηκε κατά 2 (από 18 σε 20) για τις ελληνικές τράπεζες, ενώ μειώθηκε κατά 3 για τις ξένες (από 21 σε 18).

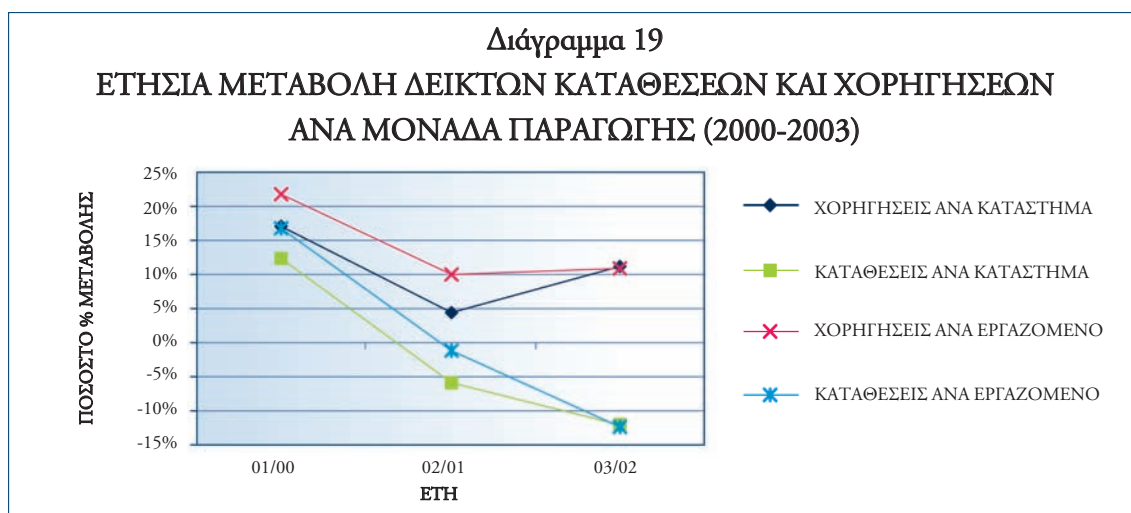
Διάγραμμα 18
ΕΤΗΣΙΑ ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΟΥΜΕΝΩΝ
ΤΡΑΠΕΖΙΚΟΥ ΚΛΑΔΟΥ (2000-2003)

- Τέλος, στον απόηχο της χρηματιστηριακής κρίσης του 1999-2001, τα ίδια κεφάλαια των τραπεζών συρρικνώθηκαν στη 2ετία 2001-2002, ενώ σημάδια ανάκαμψης εμφανίζονται κατά το 2003 αυξανόμενα κατά 11%.

Σχετικά με την **παραγωγικότητα, την αποτελεσματικότητα και αποδοτικότητα** του συνόλου του τραπεζικού κλάδου προκύπτουν τα εξής:

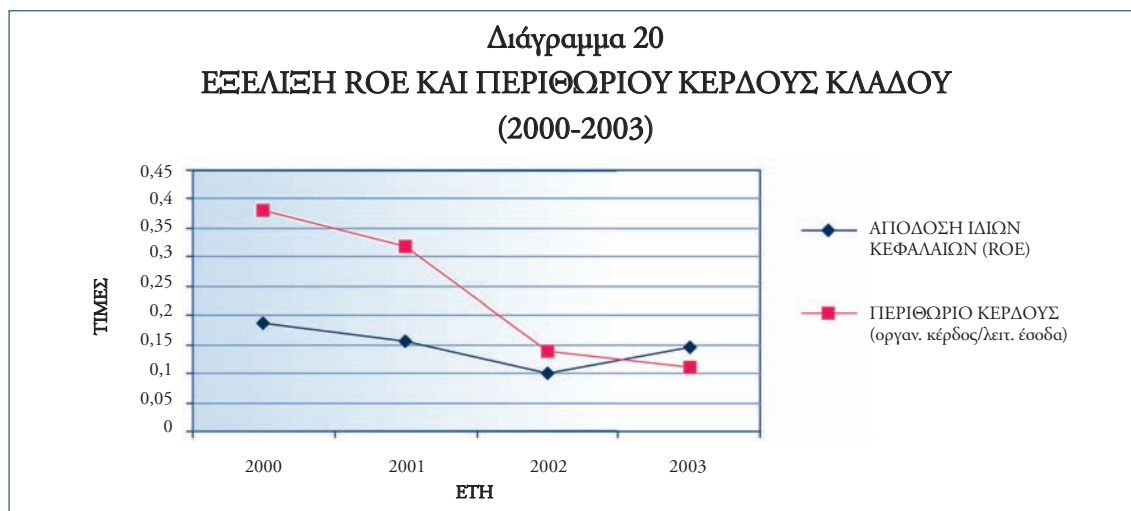
- Οι δείκτες «**ενεργητικό ανά κατάσταση**» και «**ενεργητικό ανά εργαζόμενο**» συνεχίζουν να αυξάνονται, με ηπιότερους όμως ρυθμούς, ένδειξη του δυναμισμού και της βελτίωσης της παραγωγικής δυναμικότητας του κλάδου.
- Οι δείκτες «**καταθέσεις ανά κατάσταση και ανά υπάλληλο**» μειώνονται το 2002 και 2003, σηματοδοτώντας: 1) τη μείωση της ροπής προς αποταμίευση και την πίεση στο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών και 2) τη στροφή των πελατών σε άλλες μορφές επένδυσης, λόγω της αρνητικής ή οριακής απόδοσης των παραδοσιακών αποταμιευτικών λογαριασμών.
- Ο δείκτης «**χορηγήσεις ανά κατάσταση**» αυξήθηκε κατά 35,7% από 22,25 εκατ. € το 2000 σε 30,20 εκατ. € το 2003. Ο δείκτης «**χορηγήσεις ανά εργαζόμενο**», αυξήθηκε κατά 48,1% από 1,08 εκατ. € το 2000 σε 1,60 εκατ. € το 2003, κυρίως λόγω της έντονης ανάπτυξης της καταναλωτικής και στεγαστικής πίστης.

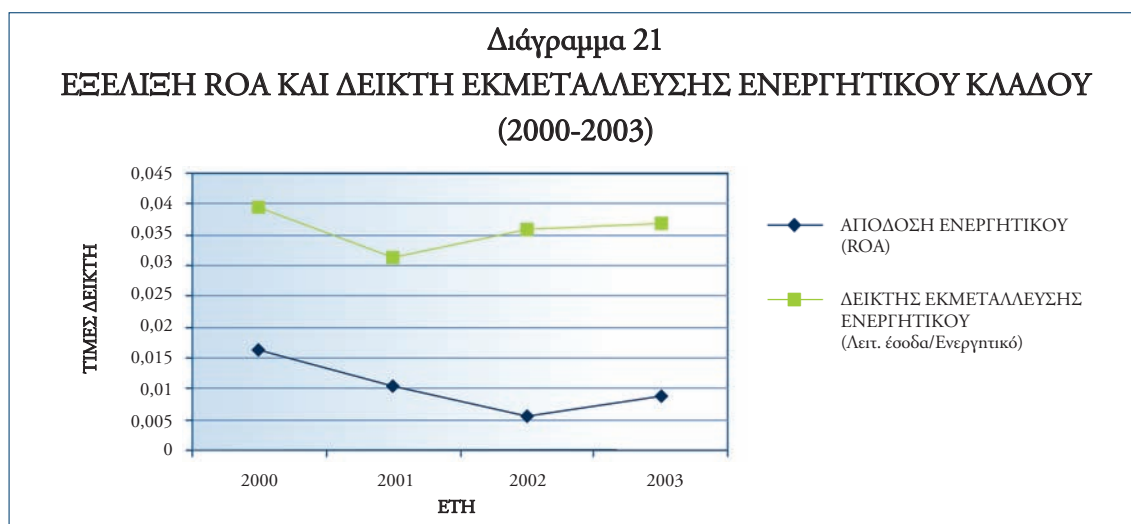
- Ο δείκτης «**μη επιτοκιακά (προμήθειες) προς επιτοκιακά έσοδα (τόκοι)**» αυξάνεται θεαματικά κατά 95,4%. Η εξέλιξη αυτή δείχνει ότι το ελληνικό τραπεζικό σύστημα παρακολουθεί, έστω και καθυστερημένα, τις διεθνείς τάσεις, όπου το μίγμα των εσόδων διαφοροποιείται προς όφελος των εσόδων από προμήθειες.
- Η εξέλιξη του δείκτη των **δαπανών προσωπικού προς τα επιτοκιακά έσοδα** παρουσιάζει έντονα ανοδικές τάσεις και αυξάνεται κατά 97,85%. Αρνητική εξέλιξη παρουσιάζει και ο δείκτης **λειτουργικής αποτελεσματικότητας** (βλ. διάγραμμα 23), που αυ-

ξάνεται από το 0,62 το 2000 στο 0,89 το 2003. Η παραπάνω αρνητική εξέλιξη αντιστρέφει πλήρως την εικόνα της προηγούμενης περιόδου και ενδεχομένως να οφείλεται στην είσοδο νέων τραπεζών και στην ανάπτυξη του δικτύου τους, χωρίς όμως αντίστοιχη αύξηση των σχετικών εσόδων τους στα πρώτα χρόνια λειτουργίας τους.

- Επόμενο είναι να επηρεαστούν αρνητικά και οι **δείκτες αποδοτικότητας ROE και ROA**, οι οποίοι μειώνονται κατά 22,7% και 46,3% αντίστοιχα. Είναι προφανές ότι η αύξηση του ανταγωνισμού συμπιέζει τα επιτοκιακά περιθώρια και δεν έχουν αναπτυχθεί επαρκώς οι νέες μεσολαβητικές δραστηριότητες.

- Αντίστοιχη είναι και η εξέλιξη του δείκτη του **περιθωρίου κέρδους**, που μειώνεται από 38,24% το 2000 σε 11,06% το 2003.
- Ο **δείκτης εκμετάλλευσης του ενεργητικού** (λειτουργικά έσοδα προς ενεργητικό) παρουσιάζει σταθεροποιητικές τάσεις και καταλήγει στο 3,68%, έχοντας υποστεί μικρή μείωση κατά 9,3%.

- Ο δείκτης της χρηματοοικονομικής μόχλευσης (ενεργητικό προς ίδια κεφάλαια) παρουσιάζει σταδιακή αύξηση από το 11,96 το 2000, στο 16,73 το 2003, καταδεικνύοντας την αύξηση της ικανότητας αποτελεσματικής χρήσης ξένων κεφαλαίων με παράλληλη αύξηση του χρηματοοικονομικού κινδύνου.

- Τέλος ο δείκτης «χορηγήσεις προς καταθέσεις» βαίνει συνεχώς αυξανόμενος, καταλήγοντας στο 80,14% το έτος 2003. Το αυξημένο αυτό ποσοστό συνάδει με τις παρατηρήσεις μας για έντονη ανάπτυξη της στεγαστικής και καταναλωτικής πίστης.

V. Συμπεράσματα

Η μελέτη του τραπεζικού κλάδου στην Ελλάδα την περίοδο 1990-2003 μας αποκαλύπτει ορισμένα ενδιαφέροντα σημεία που αφορούν στην εξέλιξη του κλάδου και στις μετέπειτα διαφαινόμενες προοπτικές του.

1. Ο κλάδος δείχνει διαρκή ανοδική δυναμική, η οποία μπορεί περιστασιακά να μειωθεί ή να διακοπεί για κάποιο έτος, όμως στο σύνολο της περιόδου παρουσιάζει εντυπωσιακή ανάπτυξη, η οποία συνεχίζεται και πέραν του 2003, λόγω της έντονης δραστηριότητας του τομέα της λιανικής τραπεζικής (στεγαστική, καταναλωτική πίστη).
2. Ο κλάδος εισήλθε σε φάση συγκέντρωσης την περίοδο 1996-1999, όμως από το 2001 και μετά παρατηρείται είσοδος νέων παικτών στον τραπεζικό κλάδο (ιδρύσεις νέων τραπεζών, π.χ. Nova (Millenium Bank), Omega, Probank κ.ά.)
3. Διαπιστώνονται κάποιες αδυναμίες του τραπεζικού κλάδου: α) χαμηλός δείκτης «χορηγήσεις προς καταθέσεις», β) χαμηλός δείκτης «μη επιτοκιακά προς επιτοκιακά έσοδα» και γ) χαμηλός δείκτης λειτουργικής αποτελεσματικότητας.
4. Το κατάστημα παραμένει το κυρίαρχο κανάλι διανομής, όπως προκύπτει από την αύξηση του αριθμού των τραπεζικών καταστημάτων, παρά την ανάπτυξη εναλλακτικών καναλιών διανομής των τραπεζικών προϊόντων (ATM, internet banking, phone banking κ.ά.)
5. Η πίεση του ανταγωνισμού γίνεται ιδιαίτερα εμφανής από το 2001 και μετά και η επερχόμενη μείωση των επιτοκιακών περιθωρίων (spreads) αναγκάζει τις τράπεζες να ανακαλύψουν εναλλακτικές πηγές εσόδων.

Για τη μετά το 2003 περίοδο οι εξελίξεις στον τραπεζικό κλάδο επιβεβαιώνουν τις προηγούμενες παρατηρήσεις μας και συνοπτικά αναφέρουμε τα εξής:

- Οι περισσότερες τράπεζες εστίασαν σε προσπάθειες μείωσης του λειτουργικού τους κόστους μέσω της τεχνολογίας (π.χ. κεντροποίηση υπηρεσιών) και μέσω μείωσης του προσωπικού (π.χ. προγράμματα εθελούσιας εξόδου).
- Εντάθηκε ο ανταγωνισμός στον τομέα της λιανικής τραπεζικής, καθώς παρουσίαζε τις καλύτερες προοπτικές ανάπτυξης.
- Οι μεγάλες τράπεζες κινήθηκαν επιθετικά και επεκτάθηκαν εκτός συνόρων στις αγορές της ΝΑ Ευρώπης, προκειμένου να τοποθετηθούν έγκαιρα σε αυτές τις αναπτυσσόμενες αγορές, που μελλοντικά θα συνεισφέρουν όλο και περισσότερο στα συνολικά έσοδά τους.
- Μέχρι και σήμερα, σύμφωνα με τους διεθνείς αναλυτές (Fitch, Morgan Stanley κ.ά.) ο ελληνικός τραπεζικός τομέας εμφανίζει τις καλύτερες προοπτικές ανάπτυξης από τους αντίστοιχους ευρωπαϊκούς.

Εκδήλωση ενδιαφέροντος για συνεργασία με το ΕΤΙ

Το Ελληνικό Τραπεζικό Ινστιτούτο, στην προσπάθεια συνεχούς ανάπτυξης και εμπλουτισμού του κύκλου των συνεργατών του, ζητά νέους εισηγητές οι οποίοι θα ενταχθούν στο υπάρχον δυναμικό του. Οι ενδιαφερόμενοι θα πρέπει να έχουν επαγγελματική εμπειρία και γνώσεις σε οποιοδήποτε τμήμα του χρηματοπιστωτικού τομέα (τραπεζικό, χρηματιστηριακό, ασφαλιστικό). Επιθυμητή είναι επίσης η προηγούμενη εμπειρία στην επαγγελματική εκπαίδευση. Η απασχόληση των συνεργατών μας, εκτός από το διδακτικό σκέλος, αφορά και άλλες πλευρές της εκπαιδευτικής διαδικασίας, όπως η συγγραφή εγχειριδίων, η ανάπτυξη νέων εκπαιδευτικών μεθόδων κ.λπ. Οι ευκαιρίες διεξαγωγής εκπαιδευτικών προγραμμάτων αφορούν τόσο την Ελλάδα όσο και το εξωτερικό, κυρίως τις βαλκανικές χώρες. Στη δεύτερη περίπτωση απαραίτητο πρόσθετο προσόν αποτελεί η πολύ καλή γνώση και ικανότητα προφορικού χειρισμού της αγγλικής γλώσσας και ειδικότερα της σχετικής ορολογίας.

Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να στείλουν το βιογραφικό τους σημείωμα στο e-mail echryssovitsioti@hba.gr ή να επικοινωνήσουν για πρόσθετες πληροφορίες στο τηλ. 210-3386413.

Αναγκαστική εκτέλεση συμφωνιών χρηματοοικονομικής ασφάλειας

Μια θεωρητική και πρακτική προσέγγιση

του: **ΜΙΧΑΛΗ Ε. ΑΓΓΕΛΑΚΗ**

Νομικού, Συνεργάτη ΕΤΙ, τ. Διευθυντικού στελέχους ΕΤΕ

Στο τεύχος Β' τριμήνου 2005 του Δελτίου της ΕΕΤ είχε γίνει συνοπτική παρουσίαση του νόμου 3301/2004 και συγκεκριμένα των άρθρων 1-10. Με το νόμο αυτό (ΦΕΚ Α' 263/23.12.2004) ενσωματώθηκε η Οδηγία 2002/47/ΕΚ (Directive on financial collateral arrangements) στο ελληνικό δίκαιο.

Ο εν λόγω νόμος εφαρμόζεται στα πιστωτικά ιδρύματα και τους πελάτες τους όταν πρόκειται για εταιρείες, όπως ΑΕ, ΕΠΕ, ΟΕ, υπεράκτιες κ.λπ., και όχι για ιδιώτες. Εισάγει, μεταξύ άλλων, καινοτόμες διατάξεις και για την αναγκαστική εκτέλεση των συμφωνιών παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας, οι οποίες (διατάξεις) υπερισχύουν των διατάξεων 1237 και 1239 του Α.Κ., 40, 41 παρ. 2 και 42 του ν.δ. της 17.7-13.8.1923, 11 παρ. 3 του ν. 2548/1997, 24 παρ. 4 του ν. 3632/1928 και κάθε άλλης αντίθετης διάταξης που ρύθμιζε μέχρι τώρα αυτές τις σχέσεις.

Σύμφωνα με το εδάφιο ιβ της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν. 3301/2004 ως «γεγονός που συνεπάγεται αναγκαστική εκτέλεση» θεωρείται οποιοδήποτε γεγονός αθέτησης υποχρέωσης ή παρεμφερές, κατά τη συμφωνία των συμβαλλόμενων μερών, γεγονός με την επέλευση του οποίου, βάσει των όρων της συμφωνίας παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας ή κατ' εφαρμογή νομοθετικής διάταξης, ο ασφαλειολήπτης δικαιούται να εκποιήσει ή να αποκτήσει την κυριότητα της ασφάλειας ή λόγω του οποίου τίθεται σε ισχύ η ρήτρα συμψηφισμού.

Ως «γεγονότα ρευστοποίησης», βάσει των οποίων ο ασφαλειοδότης (ενεχυριαστής) εξουσιοδοτεί ανέκκλητα την τράπεζα να ρευστοποιήσει τις άυλες κινητές αξίες και να πιστώσει με το προϊόν της αναφερόμενης ρευστοποίησής τους στο χορηγητικό ή δανειακό λογαριασμό του, αναφέρονται συνήθως στη σύμβαση παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας τα εξής (ενδεικτική παράθεση):

- Αν μειωθεί το συμφωνημένο ποσοστό εξασφάλισης επί των ενεχυριασμένων μετοχών για την ασφάλιση της σύμβασης πίστωσης ή δανείου και ο ασφαλειοδότης δεν συμπληρώσει με άλλη ασφάλεια την εξασφάλιση στη συμφωνηθείσα ημερομηνία (παρέλευση άπρακτης της παρόδου της τεθείσας προθεσμίας).
- Η μείωση του ποσοστού κάλυψης στο ύψος του ποσοστού ρευστοποίησης.
- Επιβεβαίωση από την εκδότρια εταιρεία των άυλων μετοχών της κοινοποίησης/εκχώρησης τρίτου επί των ιδίων μετοχών.
- Επίδοση στην τράπεζα οποιουδήποτε εγγράφου εκποίησης άυλων κινητών αξιών, κυριότητας του ασφαλειοδότη (ενεχυριαστή).
- Επίδοση στην τράπεζα κατασχετήριας έκθεσης στα χέρια της ως τρίτης κατά της περιουσίας του ενεχυριαστή από οποιοδήποτε νομικό πρόσωπο ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου.
- Η επέλευση οποιουδήποτε γεγονότος υπερημερίας που αναφέρεται στη σύμβαση πίστωσης ή δανείου, η οποία ασφαρίζεται με την ενεχυρική σύμβαση άυλων κινητών αξιών.

Σε περίπτωση λοιπόν που επέλθει κάποιο γεγονός, το οποίο έχει συμφωνηθεί μεταξύ των πλευρών, όπως ενδεικτικά αναφέρεται παραπάνω (π.χ. μείωση του ποσοστού κάλυψης στο ύψος του ποσοστού ρευστοποίησης χωρίς ο ενεχυριαστής να συμπληρώσει την εξασφάλιση κατά το υπολειπόμενο ποσοστό ή υπερημερία ασφαλειοδότη, όπως σε περίπτωση μη πληρωμής των δόσεων δανείου ή πίστωσης κ.λπ.) και το οποίο δικαιολογεί αναγκαστική εκτέλεση, ο ασφαλειολήπτης έχει το δικαίωμα να επιδιώξει την ικανοποίηση της απαίτησής του με τους ακόλουθους τρόπους, κάνοντας χρήση του δικαιώματος που του παρέχεται από τη συμφωνία παροχής εμπράγματης χρηματοοικονομικής ασφάλειας και σύμφωνα με τους όρους της:

- α) όταν πρόκειται για εξασφάλιση επί χρηματοπιστωτικών μέσων, με πώληση ή κτήση της κυριότητας, συμψηφίζοντας την αξία τους ή καταλογίζοντας τα σχετικά ποσά για την απαλλαγή από τις σχετικές χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις,
- β) όταν πρόκειται για εξασφάλιση επί μετρητών, με συμψηφισμό αυτών για την απαλλαγή από τις χρηματοοικονομικές υποχρεώσεις.

(Αναφερθήκαμε κατά την παρουσίαση του ν. 3301/2004 στο τεύχος 41/2005).

Εκποίηση (ρευστοποίηση) χρηματοοικονομικής ασφάλειας

Ήδη, με την παράγραφο 3 του άρθρου 4 του παρόντος νόμου, την εγκύκλιο υπ' αριθμ. 28/15.2.06 της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς και τον Κανονισμό του Χρηματιστηρίου Αθηνών – Απόφαση υπ' αριθμ. 4/358/8.11.05 του ΔΣ της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (ΦΕΚ Β' 1635/25.11.05) και κατά παρέκκλιση από τα άρθρα:

- 1237 και 1239 του Α.Κ.,
- 40, 41 παρ. 2 και 42 του ν.δ. της 17.7-13.8.1923,
- 11 παρ. 3 του ν. 2548/1997, και

- από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου, καθώς και
- με την επιφύλαξη των όρων της συμφωνίας παροχής εμπράγματος χρηματοοικονομικής ασφάλειας, η εκποίηση του ενεχυριασμένου πράγματος πραγματοποιείται, χωρίς να απαιτείται:
 - κοινοποίηση εκ των προτέρων της πρόθεσης εκποίησης,
 - οι όροι εκποίησης να έχουν εγκριθεί από δικαστήριο, δημόσιο λειτουργό ή άλλο πρόσωπο,
 - να γίνει δημόσιος πλειστηριασμός ή άλλος νομοθετικά καθορισμένος τρόπος, και
 - παρέλευση οποιασδήποτε συμπληρωματικής χρονικής περιόδου.

Σε περίπτωση σύστασης εμπράγματος ασφάλειας επί άυλων τίτλων (μετοχών) εισηγμένων στο Χρηματιστήριο Αθηνών (ΧΑ), κατά παρέκκλιση του άρθρου 24 παρ. 4 του ν. 3632/1928 και κάθε άλλης αντίθετης διάταξης, οι τίτλοι (μετοχές) εκποιούνται ως εξής:

Πριν από την έναρξη της εκποίησης των μετοχών ο ασφαλειολήπτης (π.χ. η τράπεζα ως ενεχυρούχος δανειστρία) υποβάλλει *έγγραφη δήλωση* προς την εταιρεία «Ελληνικά Χρηματιστήρια ΑΕ Συμμετοχών» (ΕΧΑΕ), η οποία, μεταξύ άλλων, ορίζει και το μέλος του Χρηματιστηρίου Αθηνών (χρηματιστηριακή εταιρεία) που θα προβεί στην εκποίηση, χωρίς να απαιτείται οποιαδήποτε άλλη διαδικασία ή προϋπόθεση (άρθρο 48Α της 3/304/10.6.2004 απόφασης του ΔΣ της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (Κανονισμός Λειτουργίας του Συστήματος Άυλων Τίτλων) που τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 παρ. 2 της 32/400/5.10.2006 απόφασης της ίδιας Αρχής, ΦΕΚ Β' 1726/27.11.06). Σημειώνεται ότι το Κεντρικό Αποθετήριο Αξιών (ΚΑΑ) συγχωνεύθηκε με απορρόφηση με την ΕΧΑΕ (απόφαση ΔΣ της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς με αριθμ. 6/403/8.11.2006, ΦΕΚ Β' 1745/30.11.06) και έτσι στη συνέχεια αντί του ΚΑΑ θα αναφέρεται η ΕΧΑΕ.

Η δήλωση της τράπεζας για την πρόθεσή της να πωλήσει τις ενεχυριασμένες μετοχές έχει μόνο πληροφοριακό σκοπό, αφού ο νόμος αυτός (ν. 3301/2004) ρητά ορίζει ότι η απόφαση για πώληση δεν θα υπόκειται σε προηγούμενη εξουσιοδότηση ή έλεγχο οποιασδήποτε αρχής ή προσώπου (π.χ. ΕΧΑΕ) ή δικαστικής απόφασης ή άλλου νομοθετικά καθορισμένου τρόπου.

Η ΕΧΑΕ ενημερώνει σχετικά την Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (άρθρο 48Α της 3/304/10.6.2004 απόφασης της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς που τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 παρ. 2 της 32/400/5.10.2006 απόφασης της ίδιας Αρχής). Όλα τα απαραίτητα έγγραφα (δήλωση, έντυπα κ.λπ.) θα κοινοποιούνται στην ΕΧΑΕ με δικαστικό επιμελητή. Η εκποίηση των μετοχών γίνεται με χρηματιστηριακή συναλλαγή πώλησης από το μέλος του ΧΑ (χρηματιστηριακή εταιρεία) κατά τη διάρκεια της συνεδρίας της αγοράς ή της κατηγορίας της αγοράς στην οποία είναι εισηγμένη η εκποιούμενη μετοχή.

Οι υπέγγυες μετοχές εκποιούνται ελεύθερες από εμπράγματο ασφάλεια (ενέχυρο), δηλαδή ο επενδυτής τις αγοράζει χωρίς το βάρος του ενεχύρου. Κατά συνέπεια, η άρση της καταχώρησης της εμπράγματος ασφάλειας και η συνακόλουθη αποδέσμευση των βεβαρημένων μετοχών γίνεται στο ΣΑΤ από το χειριστή, συνεπεία απόσβεσης της εμπράγματος ασφάλειας (άρθρο 48Α της 3/304/10.6.2004 απόφασης του ΔΣ της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς που τροποποιήθηκε με το άρθρο 1 παρ. 3 της 32/400/5.10.2006 απόφασης της ίδιας Αρχής, ΦΕΚ Β΄ 1726/27.11.06).

Σημειώνεται ότι η υποχρέωση γνωστοποίησης μεταβολής δικαιωμάτων ψήφου εξακολουθεί να ισχύει και κατά συνέπεια πρέπει να ασκηθεί από τον ασφαλειολήπτη (εκποιούντα) στην περίπτωση που αυτός ασκεί τα δικαιώματα ψήφου. Στην περίπτωση που τα δικαιώματα ψήφου ασκούσαν από τον ασφαλειοδότη, ο ασφαλειολήπτης (εκποιών) οφείλει να τον ενημερώσει για το αποτέλεσμα της εκποίησης, προκειμένου αυτός να εκπληρώσει τυχόν σχετική υποχρέωση γνωστοποίησης μεταβολής δικαιωμάτων ψήφου. Πάντως η τύχη των δικαιωμάτων ψήφου και η υποχρέωση που απορρέει από αυτά καθορίζεται συνήθως στη συμφωνία παροχής χρηματοοικονομικής ασφάλειας επί άυλων κινητών αξιών εισηγμένων στο ΧΑ. Σε κάθε περίπτωση ο ασφαλειολήπτης οφείλει να ενημερώνει έγκαιρα για την εκποίηση τον ασφαλειοδότη (πιστούχο, δανειολήπτη, εγγυητή), προκειμένου αυτός να εκπληρώσει τυχόν υποχρέωση γνωστοποίησης συναλλαγών σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του ν. 3340/2005 (ΦΕΚ Α΄ 112/10.5.05).

Οι προαναφερόμενες ενημερώσεις του ασφαλειολήπτη προς τον ασφαλειοδότη κρίνεται σκόπιμο να κοινοποιούνται με δικαστικό επιμελητή.

Η χρηματιστηριακή εταιρεία αφαιρεί από το προϊόν εκποίησης των μετοχών:

- την προμήθειά της,
- το φόρο [σήμερα με συντελεστή 1,5% επί της αξίας πώλησης των μετοχών (άρθρο 12 του ν. 3296/2004, ΦΕΚ Α΄ 253/14.12.04), όπως αυτή αναγράφεται στο πινακίδιο της χρηματιστηριακής εταιρείας)], και
- τα τυχόν μεταβιβαστικά, αν οι μετοχές είναι ονομαστικές.

Το υπόλοιπο, μετά την αφαίρεση των παραπάνω, η χρηματιστηριακή εταιρεία το αποδίδει στην τράπεζα ως ενεχυρούχο δανείστρια, το οποίο καταλογίζει στο χορηγητικό ή δανειακό λογαριασμό του ασφαλειοδότη. Έτσι κανένα προνόμιο (γενικό ή ειδικό) άλλης απαίτησης δεν είναι επικρατέστερο από το προνόμιο της ενεχυρούχου δανείστριας τράπεζας. Δηλαδή, αυτή θα ικανοποιηθεί πριν από κάθε άλλο δανειστή (προνομιακή ικανοποίηση). Τυχόν υπόλοιπο του προϊόντος της εκποίησης που θα απομείνει μετά την εξόφληση της απαίτησης της τράπεζας αποδίδεται στον ενεχυριαστή.

Τέλος, φαίνεται να επικρατεί η άποψη ότι οι διατάξεις του νόμου αυτού ως προς την αναγκαστική εκτέλεση καταλαμβάνουν και τις συμβάσεις ενεχυρίασης επί άυλων κινητών αξιών που συνήφθησαν πριν από την έναρξη ισχύος του νόμου αυτού.

Καταθετικά-επενδυτικά προϊόντα

Η στροφή από τον αποταμιευτή στον επενδυτή

Επιμέλεια: **ΕΦΗ ΚΑΡΑΓΕΩΡΓΟΥ**
Δημοσιογράφος

Εγκαταλείπουν τις κλασικές καταθέσεις ταμιευτηρίου και στρέφονται στους λογαριασμούς προθεσμίας οι έλληνες αποταμιευτές, σε αναζήτηση υψηλότερων επιτοκίων και καλύτερων αποδόσεων για τις καταθέσεις τους. Με κυρίαρχα χαρακτηριστικά τις διακυμάνσεις στις διεθνείς κεφαλαιαγορές και τις ανοδικές τάσεις του βασικού παρεμβατικού επιτοκίου της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας – που είναι πιθανό να φθάσει το 4% τον Ιούνιο – το προφίλ και οι ανάγκες του έλληνα καταθέτη φαίνεται ότι αλλάζουν.

Στο περιβάλλον αυτό, τα επιτόκια των κλασικών καταθέσεων παραμένουν σε χαμηλά επίπεδα, προσφέροντας στους καταθέτες μικρές αποδόσεις, οι οποίες συχνά υπολείπονται του πληθωρισμού. Σύμφωνα με στοιχεία Δεκεμβρίου 2006 της Τράπεζας της Ελλάδος, το μέσο επιτόκιο του ταμιευτηρίου για ποσά έως 30.000 ευρώ είναι μόλις 1,09% προ φόρων, προσφέροντας πραγματική απόδοση περίπου 1%. Αν αφαιρέσει δε κανείς τον πληθωρισμό, η ετήσια απόδοση καταλήγει να είναι αρνητική, όπως άλλωστε παρατηρείται και στο σύνολο σχεδόν της ευρωζώνης.

Τα παραπάνω καλλιεργούν ένα κλίμα αβεβαιότητας τόσο στα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα όσο και στους καταθέτες, οι οποίοι κάθε άλλο παρά ικανοποιημένοι είναι από τις αποδόσεις των χρημάτων τους. Έτσι αναπτύσσονται νέες τάσεις και από τις δύο πλευρές. Από τη μια οι τράπεζες, σύμφωνα με τις τάσεις της παγκόσμιας και της ευρωπαϊκής οικονομίας, προσφέρουν:

- καταθετικά-επενδυτικά προϊόντα χαμηλού επενδυτικού ρίσκου ή/και εγγυημένου κεφαλαίου,
- προνομιακά προγράμματα μισθοδοσίας,
- λογαριασμούς συνδεδεμένους με το επιτόκιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας και
- προθεσμιακές καταθέσεις.

Οι καταθέτες, από τη δική τους πλευρά, αναζητώντας υψηλότερα επιτόκια και καλύτερες αποδόσεις για τις οικονομίες τους, μετατρέπονται σε συντηρητικούς επενδυτές και στρέφονται σε εναλλακτικές μορφές επένδυσης χαμηλού ρίσκου, τοποθετώντας τα διαθέσιμά τους στα νέα, ασφαλή καταθετικά-επενδυτικά προϊόντα.

Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός ότι, για πρώτη φορά – σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος – τα υπόλοιπα των καταθέσεων σε λογαριασμούς προθεσμίας ξεπέρασαν πρόσφατα τις καταθέσεις ταμιευτηρίου. Συγκεκριμένα, τον Ιανουάριο 2007 οι καταθέσεις ταμιευτηρίου ανήλθαν σε 75,32 δισ. ευρώ και οι καταθέσεις προθεσμίας σε 75,67 δισ. ευρώ. Οι καταθέσεις όψεως έφθασαν τα 20,9 δισ. ευρώ.

Ποιες είναι οι επιλογές του έλληνα καταθέτη που αναζητά ασφάλεια και ευελιξία σε συνδυασμό με υψηλές αποδόσεις, στο νέο περιβάλλον;

Σίγουρα είναι αρκετές σε σχέση με παλαιότερα, καθώς οι τράπεζες παρέχουν στους καταθέτες μεγάλο εύρος επιλογών ανάλογα με το προφίλ τους και χωρίς να απαιτούνται υψηλά κεφάλαια. Σήμερα οι καταθέτες/επενδυτές μπορούν μέσα από μια ευρεία γκάμα λύσεων να επιλέξουν αυτή που ταιριάζει καλύτερα στις ανάγκες τους. Μάλιστα, όπως αναφέρουν τραπεζικά στελέχη, τα τελευταία χρόνια οι λογαριασμοί ταμιευτηρίου έχουν μετατραπεί σε «εργαλείο διαχείρισης του οικογενειακού προϋπολογισμού». Η πλειονότητα των μισθωτών και των συνταξιούχων εισπράττει πλέον τα εισοδήματά της μέσω πίστωσης τραπεζικού λογαριασμού, ενώ ταυτόχρονα έχει συνδέσει την πληρωμή περιοδικών εξόδων της με αυτόν. Πιστωτικές κάρτες, στεγαστικά ή καταναλωτικά δάνεια, λογαριασμοί ΔΕΚΟ, κινητής τηλεφωνίας, ασφαλιστρών, καθώς και άλλες υποχρεώσεις, όπως οι καταβολές φόρου και εισφορών σε ασφαλιστικά ταμεία, έχουν τη δυνατότητα να εξοφληθούν με αυτόματη πληρωμή μέσω λογαριασμών ταμιευτηρίου.

Κατά συνέπεια, το ταμιευτήριο δεν λειτουργεί πια ως μέσο αποταμίευσης, αλλά έχει μετατραπεί σε εργαλείο διευκόλυνσης της καθημερινότητας.

Ποια είναι τα νέας γενιάς καταθετικά προϊόντα που μπορούν να επιλέξουν οι καταθέτες-επενδυτές;

1. Η τοποθέτηση χρημάτων στο απλό ταμειυτήριο παραμένει ασύμφορη παρά την άνοδο των επιτοκίων, ωστόσο ο κλασικός αυτός λογαριασμός προσφέρει ασφάλεια στους αποταμιευτές. Έτσι οι τράπεζες έχουν δημιουργήσει ειδικούς λογαριασμούς ταμειυτηρίου με το προνόμιο υψηλότερων επιτοκίων, τους οποίους ονομάζουν υπερ-ταμειυτήρια, νέα ή προνομιακά ταμειυτήρια κ.λπ. Το προνομιακό ταμειυτήριο συνδυάζει κατά κανόνα τα χαρακτηριστικά των τρεχούμενων και προθεσμιακών καταθέσεων, καθώς επιτρέπει άμεση πρόσβαση στα χρήματα του καταθέτη. Προσφέρει επίσης καρτέ επιταγών, δυνατότητα υπερανάληψης κ.ά.
2. Υψηλότερες σχετικά αποδόσεις με μηδενικό ρίσκο προσφέρουν οι προθεσμιακές καταθέσεις σε όσους τις επιλέγουν. Ακολουθώντας τις αυξήσεις των ευρωπαϊκών επιτοκίων, οι προθεσμιακές καταθέσεις προσφέρουν επιτόκια που προσεγγίζουν το επιτόκιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Μπορούν να ξεπεράσουν και το 5% ανάλογα με το ποσό και τη χρονική διάρκεια για την οποία οι πελάτες δεσμεύουν τα χρήματά τους.
3. Τα νέα προγράμματα μισθοδοσίας που προσφέρουν οι τράπεζες, εκτός από το ότι συνδέονται με χαμηλά επιτόκια στεγαστικών και προσωπικών δανείων, συνδυάζονται και με εκπτώσεις στα έξοδα δανείων και δωρεάν συνδρομές πιστωτικών καρτών και ασφαλιστικών προϊόντων. Οι τράπεζες προσφέρουν προνομιακούς λογαριασμούς μισθοδοσίας που παρέχουν υψηλό επιτόκιο, το οποίο ξεπερνά συνήθως το 5% και φτάνει μέχρι το 7% σε μικρά ποσά μέχρι 5.000 ευρώ, αλλά και τη δυνατότητα προκαταβολής λίγων μισθών με εξίσου χαμηλό κόστος δανεισμού. Επιπλέον, με το ίδιο περίπου επιτόκιο, παρέχεται δυνατότητα υπερανάληψης ποσού, τη στιγμή μάλιστα που τα επιτόκια υπερανάληψης είναι από τα υψηλότερα δανειστικά.

Στα πλεονεκτήματα των λογαριασμών μισθοδοσίας περιλαμβάνεται και μια σειρά δωρεάν παροχών, όπως: μηνιαίο αντίγραφο κίνησης λογαριασμού, χορήγηση μπλοκ επιταγών, χορήγηση χρεωστικού υπολοίπου (overdraft) με προνομιακούς όρους, χορήγηση καταναλωτικών και στεγαστικών δανείων με μειωμένα έξοδα, πιστωτική κάρτα με δωρεάν συνδρομή, ανοικτό δάνειο χωρίς συνδρομή, δωρεάν χορήγηση της χρεωστικής κάρτας, δωρεάν πάγιες εντολές για αυτόματη πληρωμή λογαριασμών ΟΤΕ, ΔΕΗ, ΕΥΔΑΠ, καθώς και των δόσεων δανείων και πιστωτικών καρτών.

4. Λογαριασμοί ταμειευτηρίου συνδεδεμένοι με το επιτόκιο της ΕΚΤ. Στα πρότυπα των στεγαστικών δανείων, οι ελληνικές τράπεζες έχουν δημιουργήσει λογαριασμούς καταθέσεων που συνδέουν το επιτόκιο τους με τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά, όπως το βασικό παρεμβατικό επιτόκιο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας ή το ευρωπαϊκό διατραπεζικό επιτόκιο Euribor.

Οι κάτοχοι τέτοιων λογαριασμών δεν έχουν λόγο να ενοχλούνται από την άνοδο των ευρωπαϊκών επιτοκίων, καθώς βλέπουν και το δικό τους επιτόκιο να αναπροσαρμόζεται αυτόματα και ισόποσα με κάθε ανακοίνωση της ΕΚΤ, όταν οι υπόλοιποι καταθέτες αναμένουν τις αποφάσεις των τραπεζών, οι οποίες συνήθως αφορούν μικρότερη αύξηση.

Σε αντίθεση με τα στεγαστικά, όπου οι τράπεζες προσθέτουν περιθώριο στο ονομαστικό επιτόκιο, στους λογαριασμούς καταθέσεων τέτοιου τύπου εφαρμόζεται περιθώριο μείωσης του αρχικού επιτοκίου της ΕΚΤ. Για παράδειγμα, ενώ σήμερα το επιτόκιο της ευρωπαϊκής τράπεζας είναι 3,75%, οι τράπεζες συνήθως διαμορφώνουν το επιτόκιο που καταβάλλουν από 0,3 μέχρι και 1,5 μονάδα λιγότερο.

5. Προθεσμιακές καταθέσεις με επιτόκιο που φτάνει και στο 10% για όσους επενδυτές επενδύσουν τμήμα των χρημάτων τους σε αμοιβαία κεφάλαια προσφέρουν σήμερα οι τράπεζες, προκειμένου να προσελκύσουν καταθέτες που αναζητούν υψηλές αποδόσεις. Εκείνοι που θα τα επιλέξουν πρέπει να γνωρίζουν ότι το τμήμα των χρημάτων τους που επενδύεται σε αμοιβαία κεφάλαια δεν είναι εγγυημένο και αυτό το ρίσκο οφείλουν να το συνυπολογίσουν πριν καταλήξουν στην επιλογή τους. Τα προϊόντα αυτά αποτελούν συνδυασμό προθεσμιακής κατάθεσης με υψηλό, εγγυημένο επιτόκιο και τοποθέτησης σε αμοιβαίο κεφάλαιο. Ανάλογα με τις επιλογές του επενδυτή, η εγγυημένη απόδοση φθάνει το 10% κατ' έτος, ενώ το ελάχιστο ποσό που απαιτείται ξεκινά από τα 5.000 ευρώ.

Όσο μεγαλύτερο είναι το κομμάτι που επενδύεται σε αμοιβαία κεφάλαια τόσο υψηλότερο είναι το επιτόκιο στην προθεσμιακή κατάθεση. Δηλαδή, άλλο επιτόκιο ισχύει αν το 50% των χρημάτων τοποθετηθεί σε μετοχικό αμοιβαίο και άλλο αν το 20% επενδυθεί σε κάποιο ομολογιακό. Όπως αναφέρουν αρμόδια τραπεζικά στελέχη, η σωστή διαμόρφωση του χαρτοφυλακίου είναι το «κλειδί» για να μειώσουν το ρίσκο όσοι επενδύσουν τα χρήματά τους σε προϊόντα αυτού του τύπου. Η δυνατότητα να «μοιράσουν» την επένδυση σε πολλά Α/Κ διαφόρων τύπων (μετοχικά, ομολογιακά, μεικτά κ.λπ.) βοηθά στη διασπορά του κινδύνου, ενώ υπάρχουν και αμοιβαία «προστατευμένου κεφαλαίου», στα οποία οι πιθανές απώλειες περιορίζονται μέχρι ένα συγκεκριμένο ποσοστό (π.χ. 10 ή 20%).

6. Προϊόντα εγγυημένου κεφαλαίου, τα οποία προσφέρονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα από τις τράπεζες. Τα προϊόντα αυτά βασίζονται στη συνδυασμένη χρήση ενός ομολόγου (για την προστασία του κεφαλαίου) και ενός παραγώγου (για την επένδυση). Μέσα από το σωστό σχεδιασμό συνδυάζουν τα πλεονεκτήματα τόσο των ομολόγων, όσο και των μετοχών, και έρχονται να γεφυρώσουν το κενό μεταξύ των καταθέσεων χαμηλού κινδύνου (αλλά και χαμηλών αποδόσεων) και των επενδύσεων υψηλού κινδύνου (και αντίστοιχα υψηλών αποδόσεων).

Το κεφάλαιο που καταβάλλει ο επενδυτής παραμένει προστατευμένο μέχρι τη λήξη της επένδυσης (εφόσον μιλάμε για προϊόντα με 100% προστασία), με την προϋπόθεση όμως ότι ο επενδυτής θα διατηρήσει το προϊόν για όλη του τη διάρκεια. Στην περίπτωση ενός απλού προϊόντος, εάν η αξία της επένδυσης στη λήξη έχει μεταβληθεί κατά τρόπο που να επιφέρει θετική απόδοση, ο επενδυτής θα λάβει το αρχικό του κεφάλαιο πλέον της όποιας απόδοσης που προκύπτει από τη δομή του προϊόντος (σε κάποιες περιπτώσεις ενδέχεται να προβλέπεται και ένα ελάχιστο τοκομερίδιο). Στην αντίθετη περίπτωση, δηλαδή αν δεν προκύψει θετική απόδοση από τη μεταβολή της επένδυσης, ο επενδυτής θα λάβει το αρχικό του κεφάλαιο.

Τα προϊόντα προστατευμένου κεφαλαίου παρέχουν μεγάλη ευελιξία στα επενδυτικά χαρτοφυλάκια, χωρίς περιορισμούς στο αντικείμενο της επένδυσης. Μέσα από αυτή την κατηγορία προϊόντων είναι δυνατή η συμμετοχή στην απόδοση ενός δείκτη ή ενός καλαθιού δεικτών, νομισμάτων, μετοχών, ακόμη και αμοιβαίων κεφαλαίων χωρίς κίνδυνο για το αρχικό κεφάλαιο. Πιο σύνθετες λύσεις επιτρέπουν τη συμμετοχή σε συγκεκριμένες επενδυτικές θεματολογίες, όπως είναι η ακίνητη περιουσία και τα αγαθά.

Τα προϊόντα εγγυημένου κεφαλαίου απευθύνονται κατά βάση σε συντηρητικούς επενδυτές, ενώ, σε σχέση με το παρελθόν, έχουν χαμηλότερο κεφάλαιο έναρξης, που ξεκινά από τις 3.000 ευρώ, και μεγάλη διάρκεια, η οποία μπορεί να ξεπεράσει ακόμη και τα τέσσερα χρόνια. Η ανταμοιβή των επενδυτών που θα κλείσουν για μεγάλο χρονικό διάστημα τα χρήματά τους είναι ο ευνοϊκότερος γι' αυτούς τρόπος υπολογισμού της απόδοσης (π.χ. υψηλό ποσοστό συμμετοχής στα κέρδη ενός δείκτη), η καταβολή ελάχιστης εγγυημένης απόδοσης ανεξάρτητα από την πορεία του προϊόντος, καθώς και η ετήσια καταβολή των τόκων.

Η τραπεζική αγορά προσφέρει πληθώρα προϊόντων ικανών να αντισταθμίσουν τον επενδυτικό κίνδυνο και ο καταθέτης/επενδυτής, επωφελούμενος από το συνεχώς εντεινόμενο τραπεζικό ανταγωνισμό, είναι πλέον σε θέση, αφού διερευνήσει τις εναλλακτικές επιλογές που του προσφέρονται, να επιλέξει το προϊόν εκείνο που ανταποκρίνεται καλύτερα στις ανάγκες του και καλύπτει τόσο τις αποταμιευτικές όσο και τις επενδυτικές του απαιτήσεις.

Οδηγίες

προς τους πολίτες

σε περίπτωση κλοπής ή απώλειας

ΑΣΤΥΝΟΜΙΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

ή ΔΙΑΒΑΤΗΡΙΟΥ

Πρέπει να απευθυνθείτε

ΤΟ ΣΥΝΤΟΜΟΤΕΡΟ ΔΥΝΑΤΟΝ

στην Αστυνομία, στην τράπεζά σας

και στην εταιρεία ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ Α.Ε.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

1. ΣΤΗΝ ΑΣΤΥΝΟΜΙΑ

Δηλώστε αμέσως την απώλεια ή την κλοπή του διαβατηρίου ή της ταυτότητάς σας στην πλησιέστερη Αστυνομική ή Προξενική Αρχή.

Ζητήστε και φυλάξτε προσεκτικά το αντίγραφο της «Δήλωσης Απώλειας ή Κλοπής» διότι αποτελεί αποδεικτικό στοιχείο, στην περίπτωση που χρησιμοποιηθούν κακόβουλα τα πιστοποιητικά σας.

2. ΣΤΗΝ ΤΡΑΠΕΖΑ ΣΑΣ

Ενημερώστε αμέσως για την απώλεια τις τράπεζες με τις οποίες συνεργάζεστε, για να προστατέψετε τους τραπεζικούς σας λογαριασμούς. Μόλις αντικατασταθούν τα απολεσθέντα έγγραφα, ενημερώστε τις τράπεζες με τις οποίες συνεργάζεστε για τα στοιχεία της νέας αστυνομικής ταυτότητας ή του διαβατηρίου σας.

3. ΣΤΗΝ ΕΤΑΙΡΕΙΑ «ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ Α.Ε.»

Ενημερώστε για την απώλεια την εταιρεία ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ Α.Ε., συμπληρώνοντας το έντυπο «ΑΙΤΗΣΗ – ΔΗΛΩΣΗ ΑΠΩΛΕΙΑΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ/ΔΙΑΒΑΤΗΡΙΟΥ», το οποίο μπορείτε να βρείτε:

- α)** στην ιστοσελίδα της ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ Α.Ε., www.tiresias.gr στο link υπηρεσίες, ταυτότητες/διαβατήρια,
- β)** στα γραφεία της «ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ Α.Ε.» και
- γ)** στα καταστήματα των τραπεζών.

Το παραπάνω έντυπο θα το υποβάλετε είτε αυτοπροσώπως, είτε ταχυδρομικά με συστημένη επιστολή στην «ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ Α.Ε.», μαζί με το αντίγραφο της βεβαίωσης του αρμόδιου Αστυνομικού Τμήματος ή με Υπεύθυνη Δήλωση επικυρωμένη για το γνήσιο της υπογραφής από Δημόσια Αρχή, στην οποία θα αναφέρετε ότι έχετε υποβάλει δήλωση απώλειας ή κλοπής στο αρμόδιο Αστυνομικό Τμήμα.

Τα γραφεία της εταιρείας ΤΕΙΡΕΣΙΑΣ Α.Ε.

λειτουργούν τις εργάσιμες ημέρες

8.30 π.μ. - 2.00 μ.μ., τηλ.: 210-36.76.700,

στην Αθήνα, οδός Μασσαλίας 1, ΤΚ 106 80

και στο Μαρούσι Αττικής, οδός Αλαμάνας 1, ΤΚ 151 25.

Τραπεζικά Θέματα

από τη δραστηριότητα της ΕΕΤ

Επιμέλεια:
Χριστίνα Λιβαδά
Γιάννης Παλασάκης
Βασίλης Παναγιωτίδης
Κωνσταντίνος Τασάκος

Λειτουργία και εποπτεία πιστωτικών
ιδρυμάτων

Λειτουργία και εποπτεία κεφαλαιαγορών

Προστασία καταναλωτή

Συστήματα πληρωμών

Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης
εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες
και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας

Α. Λειτουργία και εποπτεία πιστωτικών ιδρυμάτων

Διεθνές επίπεδο

Αρχές για τη συνεργασία των εποπτικών αρχών των χωρών καταγωγής και των χωρών υποδοχής, καθώς επίσης και για τους μηχανισμούς κατανομής κεφαλαίων κατά την εφαρμογή των Εξελιγμένων Μεθόδων υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων για το λειτουργικό κίνδυνο (AMA)

Το Φεβρουάριο του 2007 η Επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία (εφεξής Επιτροπή της Βασιλείας) δημοσίευσε κείμενο διαβούλευσης με θέμα «Αρχές για τη συνεργασία των εποπτικών αρχών των χωρών καταγωγής και υποδοχής και τους μηχανισμούς κατανομής κεφαλαίων κατά την εφαρμογή των Εξελιγμένων Μεθόδων υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων για το λειτουργικό κίνδυνο (AMA)» (Principles for home-host supervisory cooperation and allocation mechanisms in the context of Advanced Measurement Approaches (AMA)).

Το πρώτο μέρος των εν λόγω αρχών λειτουργεί συμπληρωματικά προς το κείμενο «Συνεργασία των εποπτικών αρχών των χωρών καταγωγής και υποδοχής για την αποτελεσματική εφαρμογή του νέου πλαισίου» (Home-host information sharing for effective Basel II implementation) της Επιτροπής της Βασιλείας του Ιουνίου 2006, εστιάζοντας στη συνεργασία των εποπτικών αρχών αναφορικά με διασυννοριακά δραστηριοποιούμενες τράπεζες που προτίθενται να υιοθετήσουν τις Εξελιγμένες Μεθόδους.

Το δεύτερο μέρος των αρχών εξειδικεύει περαιτέρω το κείμενο «Αρχές για τη συνεργασία των εποπτικών αρχών κατά την πιστοποίηση των Εξελιγμένων Μεθοδολογιών για τον υπολογισμό κεφαλαιακών απαιτήσεων έναντι του λειτουργικού κινδύνου» (Principles for the home-host recognition of AMA operational risk capital) της Επιτροπής της Βασιλείας του Ιανουαρίου 2004. Ειδικότερα, καθιερώνονται αρχές αναφορικά με τους μηχανισμούς κατανομής κεφαλαίων για σκοπούς κάλυψης του λειτουργικού κινδύνου μεταξύ διαφορετικών επιχειρήσεων του ομίλου στο πλαίσιο της εφαρμογής των Εξελιγμένων Μεθόδων υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων για το λειτουργικό κίνδυνο (AMA) σε διασυννοριακή βάση.

Έρευνα της Επιτροπής Ευρωπαϊκών Αρχών Τραπεζικής Εποπτείας σχετικά με τα υβριδικά στοιχεία ιδίων κεφαλαίων για την εκπλήρωση κεφαλαιακών απαιτήσεων

Τον Ιούνιο του 2005 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζήτησε από την Επιτροπή Ευρωπαϊκών Αρχών Τραπεζικής Εποπτείας την παροχή τεχνικής συμβουλής επί των εξής θεμάτων:

- τη διενέργεια έρευνας αναφορικά με την ενσωμάτωση του ισχύοντος πλαισίου εκπλήρωσης κεφαλαιακών απαιτήσεων στα κράτη-μέλη,
- τη διενέργεια έρευνας σχετικά με τα στοιχεία των ιδίων κεφαλαίων που διαμορφώνουν και χρησιμοποιούν τα πιστωτικά ιδρύματα τα τελευταία χρόνια,
- τον καθορισμό των βασικών αρχών που πρέπει να διέπουν τον ορισμό των ιδίων κεφαλαίων, και
- την πραγματοποίηση ποσοτικής ανάλυσης των στοιχείων των ιδίων κεφαλαίων που χρησιμοποιούν τα πιστωτικά ιδρύματα.

Σε ό,τι αφορά τα δύο πρώτα θέματα, η Επιτροπή Ευρωπαϊκών Αρχών Τραπεζικής Εποπτείας δημοσίευσε ήδη από τον Ιούνιο του 2006 έρευνα αναφορικά με την ενσωμάτωση στο νομοθετικό πλαίσιο των κρατών-μελών της ΕΕ του κοινοτικού δικαίου για τον ορισμό των ιδίων κεφαλαίων, καθώς επίσης και ανάλυση των πρόσφατων εξελίξεων της αγοράς αναφορικά με τη χρησιμοποίηση καινοτομικών στοιχείων ιδίων κεφαλαίων.

Στις 13 Μαρτίου 2007 η Επιτροπή Ευρωπαϊκών Αρχών Τραπεζικής Εποπτείας δημοσίευσε, αναφορικά με το τέταρτο ως άνω θέμα, έρευνα ποσοτικής ανάλυσης σχετικά με τα υβριδικά στοιχεία ιδίων κεφαλαίων για την εκπλήρωση κεφαλαιακών απαιτήσεων, με την οποία παρέχεται συνολική εικόνα των οικονομικών χαρακτηριστικών των υβριδικών στοιχείων των ιδίων κεφαλαίων. Η εν λόγω έρευνα πρόκειται να αποτελέσει μέρος μιας ευρύτερης ποσοτικής ανάλυσης των στοιχείων των ιδίων κεφαλαίων, η οποία αναμένεται να δημοσιευτεί από την Επιτροπή Ευρωπαϊκών Αρχών Τραπεζικής Εποπτείας το Μάιο του 2007.

Επισημαίνεται τέλος ότι, στις 9 Ιανουαρίου 2007, η Επιτροπή Ευρωπαϊκών Αρχών Τραπεζικής Εποπτείας σε συνεργασία με την Επιτροπή Ευρωπαϊκών Εποπτικών Αρχών Ασφαλίσεων και Επαγγελματικών Συντάξεων (CEIOPS) δημοσίευσαν έρευνα αναφορικά με ορισμό των ιδίων κεφαλαίων για σκοπούς εκπλήρωσης κεφαλαιακών υποχρεώσεων στον τραπεζικό και τον ασφαλιστικό τομέα.

Πλαίσιο διαχείρισης κινδύνου ρευστότητας

Το Μάρτιο του 2007 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ζήτησε από την Επιτροπή Ευρωπαϊκών Αρχών Τραπεζικής Εποπτείας την παροχή τεχνικής συμβουλής επί του πλαισίου διαχείρισης του κινδύνου ρευστότητας.

Επί του παρόντος δεν υφίσταται κοινοτικό δίκαιο για τη διαχείριση του εν λόγω κινδύνου. Η Οδηγία 2006/48/ΕΚ σχετικά με την ανάληψη και την άσκηση δραστηριότητας πιστωτικών ιδρυμάτων θέτει στο Παράρτημα V την υποχρέωση διαμόρφωσης πολιτικών και διαδικασιών για τη μέτρηση και τη διαχείριση της καθαρής χρηματοδοτικής θέσης και των καθαρών αναγκών σε χρηματοδότηση των πιστωτικών ιδρυμάτων, καθώς επίσης και την υποχρέωση κατάρτισης σχεδίων έκτακτης ανάγκης για την αντιμετώπιση των κρίσεων ρευστότητας, χωρίς όμως να εξειδικεύει περαιτέρω τις εν λόγω υποχρεώσεις. Σε αυτό το πλαίσιο η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει ως στόχο να εντοπίσει τα θέματα εκείνα για τα οποία κρίνεται αναγκαία η ρυθμιστική παρέμβαση σε κοινοτικό επίπεδο και να προωθήσει περαιτέρω τη σύγκλιση των εποπτικών πλαισίων των κρατών-μελών της ΕΕ. Ειδικότερα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή επιθυμεί αφενός μεν τη διεξαγωγή έρευνας για το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο των κρατών-μελών αναφορικά με τη διαχείριση του κινδύνου ρευστότητας και αφετέρου την παροχή πληροφοριών σε μια σειρά ειδικότερων θεμάτων, όπως η χρήση εξασφαλίσεων, ο κίνδυνος ρευστοποίησης στοιχείων ενεργητικού σε μη συμφέρουσες τιμές (market liquidity risk), η επίδραση των συστημάτων πληρωμών και διακανονισμού, και η χρήση εσωτερικών υποδειγμάτων για τη διαχείριση του κινδύνου ρευστότητας.

Επισημαίνεται ότι στην Ελλάδα εφαρμόζεται σχετικά η ΠΔ/ΤΕ 2560/14.2005 αναφορικά με το «πλαίσιο ελέγχου από την Τράπεζα της Ελλάδος της επάρκειας ρευστότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων».

Εθνικό επίπεδο

Ενσωμάτωση στο ελληνικό δίκαιο των τεχνικού χαρακτήρα διατάξεων του νέου πλαισίου για την κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων (Βασιλεία II)

Κατά τη διάρκεια του πρώτου τριμήνου του 2007 η Τράπεζα της Ελλάδος δημοσίευσε προς διαβούλευση Σχέδια Πράξεων Διοικητή (ΠΔ/ΤΕ) για την ενσωμάτωση των τεχνικού χαρακτήρα διατάξεων του νέου κοινοτικού πλαισίου για την κεφαλαιακή επάρκεια των πιστωτικών ιδρυμάτων επί των εξής θεμάτων:

- εφαρμογή των διατάξεων που αφορούν τον υπολογισμό κεφαλαιακών απαιτήσεων για τον κίνδυνο αγοράς του χαρτοφυλακίου συναλλαγών (υπό α),
- υπολογισμός σταθμισμένων ανοιγμάτων για θέσεις σε τιτλοποίηση (υπό β),
- δημοσιοποίηση από τα πιστωτικά ιδρύματα στοιχείων και πληροφοριών σχετικά με την κεφαλαιακή επάρκεια, τους κινδύνους που αναλαμβάνουν και τη διαχείρισή τους (υπό γ),
- εφαρμογή των διατάξεων που αφορούν τον υπολογισμό ανοιγμάτων έναντι συναλλαγών που δημιουργούν πιστωτικό κίνδυνο αντισυμβαλλομένου (υπό δ), και
- εφαρμογή των διατάξεων της Οδηγίας 2006/48/ΕΚ που αφορούν τον Πυλώνα II (υπό ε).

(α) Το πρώτο σχέδιο ΠΔ/ΤΕ περιλαμβάνει τις διατάξεις της Οδηγίας 2006/49/ΕΚ αναφορικά με τις απαιτήσεις κεφαλαιακής επάρκειας για τους κινδύνους αγοράς του χαρτοφυλακίου συναλλαγών. Οι κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας των στοιχείων του χαρτοφυλακίου συναλλαγών δεν τροποποιήθηκαν σημαντικά με το νέο πλαίσιο κεφαλαιακής επάρκειας. Συγκεκριμένα, αλλαγές επήλθαν στα εξής σημεία:

- τον ορισμό του χαρτοφυλακίου συναλλαγών,
- τη διαμόρφωση ειδικού πλαισίου για τον υπολογισμό κεφαλαιακών απαιτήσεων για τις θέσεις σε Οργανισμούς Συλλογικών Επενδύσεων σε Κινητές Αξίες (ΟΣΕΚΑ) στο χαρτοφυλάκιο συναλλαγών,
- τη διαδικασία για την εποπτική αναγνώριση των εσωτερικών υποδειγμάτων των πιστωτικών ιδρυμάτων, και
- την τροποποίηση του πλαισίου για τον ειδικό κίνδυνο θέσης προκειμένου να ευθυγραμμιστεί με τις αλλαγές που επήλθαν στο πλαίσιο διαχείρισης πιστωτικού κινδύνου, καθώς επίσης και τη διαμόρφωση πρόσθετων κριτηρίων για την αναγνώριση εσωτερικού υποδείγματος για τον εν λόγω κίνδυνο.

Στο κείμενο παρατηρήσεων της επί του εν λόγω σχεδίου ΠΔ/ΤΕ, η ΕΕΤ έθιξε, μεταξύ άλλων, τρία βασικά ζητήματα:

- την κατάταξη των ομολόγων του χαρτοφυλακίου διαθέσιμων προς πώληση (“available for sale” σύμφωνα με τα ΔΛΠ) και των παράγωγων μέσων που χρησιμοποιούνται από πλευράς διαχείρισης κινδύνων για την αντιστάθμιση του κινδύνου αγοράς των στοιχείων αυτών, στο τραπεζικό χαρτοφυλάκιο (banking book) για σκοπούς κεφαλαιακής επάρκειας,
- την ημερομηνία υποβολής στοιχείων βάσει του νέου πλαισίου που καθιερώνεται με την εν λόγω Πράξη, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι το σύνολο των ελληνικών πιστωτικών ιδρυμάτων έχει αποδώσει ιδιαίτερη έμφαση στην προετοιμασία του για την εφαρμογή του νέου πλαισίου κεφαλαιακής επάρκειας για τον πιστωτικό και λειτουργικό κίνδυνο, και
- τα θέματα ελάχιστης εναρμόνισης, δηλαδή τις περιπτώσεις στις οποίες οι διατάξεις του σχεδίου ΠΔ/ΤΕ ήταν αυστηρότερες από τις αντίστοιχες διατάξεις του κοινοτικού δικαίου.

(β) Στο δεύτερο σχέδιο ΠΔ/ΤΕ ενσωματώνονται οι διατάξεις της Οδηγίας 2006/48/ΕΚ αναφορικά με τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων ανοιγμάτων με τη μορφή θέσεων σε τιτλοποίηση. Επισημαίνεται ότι με το εν λόγω σχέδιο ΠΔ/ΤΕ διαμορφώνεται για πρώτη φορά ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο για τον υπολογισμό κεφαλαιακών απαιτήσεων για χρηματοδοτικά ανοίγματα που οφείλονται τόσο σε τιτλοποίηση στοιχείων ενεργητικού όσο και σε επένδυση σε τιτλοποιημένα χρηματοδοτικά ανοίγματα. Το σχέδιο ΠΔ/ΤΕ καλύπτει τιτλοποιήσεις παραδοσιακής και συνθετικής μορφής (δηλαδή τιτλοποιήσεις όπου η τμηματοποίηση του πιστωτικού κινδύνου επιτυγχάνεται με τη χρήση πιστωτικών παράγωγων μέσων ή εγγυήσεων που αντισταθμίζουν τον πιστωτικό κίνδυνο στον οποίο εκτίθεται το μεταβιβάζον πιστωτικό ίδρυμα).

Στο σχέδιο ΠΔ/ΤΕ αφενός μεν τίθενται ελάχιστες απαιτήσεις για την αναγνώριση μεταφοράς σημαντικού μέρους του πιστωτικού κινδύνου από τιτλοποιήσεις και αφετέρου διαμορφώνεται το πλαίσιο για τον υπολογισμό των σταθμισμένων ανοιγμάτων και της αναμενόμενης ζημίας σύμφωνα με την τυποποιημένη προσέγγιση και την προσέγγιση εσωτερικών διαβαθμίσεων.

Στο κείμενο παρατηρήσεων της επί του εν λόγω σχεδίου ΠΔ/ΤΕ η ΕΕΤ ζήτησε, μεταξύ άλλων, την παροχή κατευθυντήριων γραμμών από την Τράπεζα της Ελλάδος, αναφορικά με τη μεταχείριση των θέσεων σε τιτλοποίηση στην περίπτωση που το μεταβιβάζον πιστωτικό ίδρυμα εφαρμόζει επί των υποκείμενων

ανοιγμάτων διαφορετική μέθοδο υπολογισμού κεφαλαιακών απαιτήσεων στο πλαίσιο της σταδιακής εφαρμογής, καθώς επίσης και αναφορικά με τον υπολογισμό κεφαλαιακών απαιτήσεων τιτλοποιήσεων συνθετικής μορφής (όσον αφορά το μεταβιβάζον πιστωτικό ίδρυμα).

(γ) Το τρίτο σχέδιο ΠΔ/ΤΕ αφορά τη δημοσιοποίηση από τα πιστωτικά ιδρύματα στοιχείων και πληροφοριών σχετικά με την κεφαλαιακή τους επάρκεια, τους κινδύνους που αναλαμβάνουν και τη διαχείρισή τους. Με το σχέδιο αυτό ενσωματώνονται οι διατάξεις της Οδηγίας 2006/48/ΕΚ που αφορούν τον Πυλώνα ΙΙΙ και τίθενται υποχρεώσεις γνωστοποίησης πληροφοριών αναφορικά με τα εξής θέματα:

- τις γενικές πληροφορίες για τον όμιλο του εποπτευόμενου πιστωτικού ιδρύματος,
- τα ίδια κεφάλαια (διάρθρωση των ιδίων κεφαλαίων και κεφαλαιακή επάρκεια),
- την έκθεση του πιστωτικού ιδρύματος σε κινδύνους και την αξιολόγησή τους (πιστωτικός κίνδυνος ανάλογα με τη μέθοδο που έχει υιοθετηθεί, τεχνικές μείωσης πιστωτικού κινδύνου, πιστωτικός κίνδυνος αντισυμβαλλομένου, τιτλοποίηση απαιτήσεων, κίνδυνος αγοράς, λειτουργικός κίνδυνος, κίνδυνος επιτοκίου από θέσεις που δεν περιλαμβάνονται στο χαρτοφυλάκιο συναλλαγών), και
- τα ανοίγματα υπό τη μορφή μετοχών που δεν περιλαμβάνονται στο χαρτοφυλάκιο συναλλαγών.

Με την Πράξη ρυθμίζονται επίσης θέματα που αφορούν επιμέρους απαλλαγές, καθώς και τη συχνότητα, τον τρόπο και το μέσο δημοσιοποίησης των σχετικών πληροφοριών.

Στο κείμενο παρατηρήσεων της επί του εν λόγω σχεδίου ΠΔ/ΤΕ η ΕΕΤ εστίασε, μεταξύ άλλων, στο ζήτημα της χρονικής στιγμής δημοσιοποίησης των πληροφοριών και στο ζήτημα της δικαιολόγησης των διαφοροποιήσεων μεταξύ της λογιστικής έννοιας των επισφαλών απαιτήσεων και της εποπτικής έννοιας της αθέτησης υποχρεώσεων.

(δ) Το τέταρτο σχέδιο ΠΔ/ΤΕ αφορά τον υπολογισμό ανοιγμάτων έναντι συναλλαγών που δημιουργούν πιστωτικό κίνδυνο αντισυμβαλλομένου. Η βασική καινοτομία της εν λόγω Πράξης συνίσταται στην πρόβλεψη, πέραν της Μεθόδου του Αρχικού Ανοίγματος (Original Exposure Method) και της Μεθόδου Αποτίμησης με Βάση Τρέχουσες Τιμές Αγοράς (Mark to Market Method), δύο νέων μεθόδων για τον υπολογισμό κεφαλαιακών απαιτήσεων από ανοίγματα που δημιουργούν πιστωτικό κίνδυνο αντισυμβαλλομένου και, συγκεκριμένα, της Τυποποιημένης Μεθόδου (Standardized Method) και της Μεθόδου Εσωτερικού Υποδείγματος (Internal Model Method). Τέλος, ειδικές διατάξεις ρυθμίζουν το θέμα του συμβατικού συμφηφισμού (συμβάσεις ανανέωσης οφειλής και άλλες συμφωνίες συμφηφισμού).

Η ΕΕΤ απέδωσε έμφαση στο κείμενο παρατηρήσεων της σε δύο θέματα: τις συναλλαγές με μακρά προθεσμία διακανονισμού και τη διακριτική ευχέρεια των εποπτικών αρχών να επιτρέπουν, υπό προϋποθέσεις, στα πιστωτικά ιδρύματα να εφαρμόζουν διαφορετικά ποσοστά κατά τον υπολογισμό του ενδεχόμενου μελλοντικού πιστωτικού ανοίγματος για τις συμβάσεις που αφορούν βασικά εμπορεύματα πλην του χρυσού.

(ε) Τέλος, η Τράπεζα της Ελλάδος δημοσίευσε Σχέδιο ΠΔ/ΤΕ για τη συμπλήρωση της ΠΔ/ΤΕ 2577/2006, όπως ισχύει, α) με τις αρχές, τα κριτήρια και τις διαδικασίες που τα πιστωτικά ιδρύματα εφαρμόζουν για την εκτίμηση του εσωτερικού κεφαλαίου τους και β) με τη Διαδικασία Εποπτικής Αξιολόγησης των πιστωτικών ιδρυμάτων από την Τράπεζα της Ελλάδος, καθώς επίσης και σχέδιο Εγκυκλίου Διοίκησης της Τράπεζας της Ελλάδος περί εφαρμογής των Διαδικασιών Εποπτικής Αξιολόγησης στο πλαίσιο του Πυλώνα ΙΙ.

Στο κείμενο παρατηρήσεων της η ΕΕΤ εστίασε στο ότι ο καθορισμός γενικών ποσοτικών ορίων, όπου συναντάται στο σχέδιο ΠΔ/ΤΕ, δεν συνάδει με το «πνεύμα» του υπόλοιπου κειμένου της Εγκυκλίου, αλλά και εν γένει του Πυλώνα II και, ως εκ τούτου, θα πρέπει να αναζητηθούν εναλλακτικές λύσεις. Επιπλέον υπογραμμίστηκε η ανάγκη, κυρίως για λόγους αποτελεσματικότητας εφαρμογής εκ μέρους των πιστωτικών ιδρυμάτων των νέων ρυθμίσεων, γνωστοποίησης των ποιοτικών και ποσοτικών κριτηρίων του Συστήματος Αξιολόγησης Κινδύνων (CAMELS) που θα χρησιμοποιεί η Τράπεζα της Ελλάδος στο πλαίσιο της Διαδικασίας Εποπτικής Αξιολόγησης.

Αξίζει επιπλέον να επισημανθεί το γεγονός ότι η ΤτΕ δημοσίευσε σχέδιο πινάκων για τον υπολογισμό των κεφαλαιακών απαιτήσεων α) για τον πιστωτικό κίνδυνο και τον κίνδυνο αντισυμβαλλομένου σύμφωνα με την τυποποιημένη προσέγγιση και β) για το λειτουργικό κίνδυνο. Οι εν λόγω πίνακες έχουν διαμορφωθεί σύμφωνα με το πλαίσιο της Επιτροπής Ευρωπαϊκών Αρχών Τραπεζικής Εποπτείας για την υποβολή στοιχείων κεφαλαιακής επάρκειας προς τις εποπτικές αρχές (Common Reporting, CoRep).

Β. Λειτουργία και εποπτεία κεφαλαιαγορών

Κοινοτικό επίπεδο

Δημόσια διαβούλευση του Ευρωσυστήματος για το TARGET2-Securities και το CCBM2

Σύμφωνα με το άρθρο 22 του καταστατικού της, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ) και οι εθνικές κεντρικές τράπεζες μπορούν να παρέχουν διευκολύνσεις, με σκοπό την εξασφάλιση αποτελεσματικών και υγιών συστημάτων συμψηφισμού και πληρωμών εντός της Κοινότητας και με άλλες χώρες.

Στις 8 Μαρτίου 2007 το Διοικητικό Συμβούλιο της ΕΚΤ έλαβε την απόφαση να προχωρήσει στην παροχή υπηρεσιών διακανονισμού συναλλαγών σε τίτλους. Στη συνέχεια, το Διοικητικό Συμβούλιο αποφάσισε να προκηρύξει δημόσια διαβούλευση επί των εξής θεμάτων:

- τις γενικές αρχές και μια δέσμη προτάσεων υψηλού επιπέδου που καθορίζουν το χαρακτήρα και το πεδίο εφαρμογής του T2S (T2S consultation paper: general principles and high-level proposals for the user requirements) (υπό (α)), και
- τις αρχές που αφορούν στην ανάπτυξη μιας κοινής πλατφόρμας για τη διαχείριση ασφαλειών εκ μέρους του Ευρωσυστήματος (CCBM2) (The next generation of collateral management - Initial consultation) (υπό (β)).

(α) Στο κείμενο διαβούλευσης η ΕΚΤ παρουσιάζει τα βασικά λειτουργικά χαρακτηριστικά του T2S. Σύμφωνα με το κείμενο διαβούλευσης το Ευρωσύστημα προτίθεται να παρέχει στο μέλλον υπηρεσίες διακανονισμού πράξεων σε τίτλους. Για το σκοπό αυτό θα διαμορφωθεί ενιαία πλατφόρμα διακανονισμού από τις εξής εθνικές κεντρικές τράπεζες: Deutsche Bundesbank, Banco de España, Banque de France και Banca d'Italia. Βασικά χαρακτηριστικά του έργου είναι τα εξής:

- Υλοποίηση τεχνικής πλατφόρμας παροχής υπηρεσιών διακανονισμού (post trading) προς τα εθνικά και διεθνή κεντρικά αποθετήρια, η οποία θα αναπτυχθεί και θα λειτουργεί βάσει της πλατφόρμας του TARGET2.
- Τα κεντρικά αποθετήρια, θα διατηρούν λογαριασμούς τίτλων στο T2S για τον τελικό διακανονισμό των συναλλαγών βάσει της αρχής “delivery versus payment” (DvP).
- Τα κεντρικά αποθετήρια θα διατηρήσουν τις σχέσεις τους με τους πελάτες τους (ΕΠΕΥ και πιστωτικά ιδρύματα, εκδότες τίτλων, επενδυτές) προς τους οποίους παρέχουν υπηρεσίες (θεματοφυλακή, διανομή μερίσματος κ.λπ.).

Επιπροσθέτως, το Διοικητικό Συμβούλιο αποφάσισε τη δημοσίευση ενημερωτικού κειμένου αναφορικά με την οργάνωση του πρώτου σταδίου του TARGET2-Securities (“The organisation of the first phase of the TARGET2-Securities project”), το οποίο περιγράφει το πλαίσιο για τη διαμόρφωση των απαιτήσεων των χρηστών του T2S.

(β) Το σύστημα ανταποκριτριών κεντρικών τραπεζών (ΣΑΚΤ) δημιουργήθηκε από το Ευρωσύστημα κατά την έναρξη του Τρίτου Σταδίου της Οικονομικής και Νομισματικής Ένωσης (ONE), τον Ιανουάριο 1999. Σκοπός του είναι να διασφαλίσει ότι όλα τα περιουσιακά στοιχεία που είναι αποδεκτά για την εκτέλεση πράξεων νομισματικής πολιτικής ή για την εξασφάλιση ρευστότητας στο TARGET είναι διαθέσιμα σε όλους τους αντισυμβαλλόμενους του Ευρωσυστήματος, ανεξάρτητα από τον τόπο όπου βρίσκονται τα περιουσιακά στοιχεία ή οι αντισυμβαλλόμενοι.

Το ΣΑΚΤ αποτελεί μια μεσοπρόθεσμη λύση που έχει σχεδιαστεί προκειμένου να διευκολύνεται η διασυνοριακή χρήση ασφαλειών, μέχρις ότου κατάλληλες λύσεις σε επίπεδο αγοράς καταστούν διαθέσιμες σε ολόκληρη τη ζώνη του ευρώ και την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στις 8 Μαρτίου 2007 το Ευρωσύστημα, αποβλέποντας στη βελτίωση του πλαισίου διαχείρισης ασφαλειών και την αποτελεσματικότερη διαχείριση της ρευστότητας αποφάσισε να προχωρήσει στη διαμόρφωση ενιαίας πλατφόρμας για τη χρήση ασφαλειών σε εγχώρια και διασυνοριακή βάση. Η ενιαία πλατφόρμα για τη σύσταση ασφαλειών επί περιουσιακών στοιχείων σε διασυνοριακή βάση θα βασιστεί σε αντίστοιχες εθνικές, όπως της Banque Nationale de Belgique και της Nederlandsche Bank. Ειδικότερα, στο έγγραφο διαβούλευσης που δημοσιεύτηκε τίθενται 6 βασικές αρχές αναφορικά με τη λειτουργία της νέας πλατφόρμας. Η προθεσμία υποβολής σχολίων είναι η 27η Ιουνίου 2007.

Σχέδιο νόμου για την τροποποίηση του ν. 2251/1994 περί προστασίας του καταναλωτή

Τον Οκτώβριο 2006 τέθηκε από το Υπουργείο Ανάπτυξης σε δημόσια διαβούλευση σχέδιο νόμου για την τροποποίηση του ν. 2251/1994 αναφορικά με την προστασία του καταναλωτή. Σε συνέχεια της διαβούλευσης και των σχολίων που υποβλήθηκαν, το Μάρτιο του 2007 τέθηκε σε διαβούλευση αναθεωρημένο σχέδιο νόμου.

Η ΕΕΤ συμμετείχε και στις δύο διαβουλεύσεις που πραγματοποιήθηκαν, με την υποβολή διεξοδικών παρατηρήσεων, οι οποίες συνοψίζονται στα ακόλουθα:

Το νέο σχέδιο νόμου, όπως διαμορφώθηκε, παρουσιάζει σημαντικές βελτιώσεις προς την κατεύθυνση της ορθολογικότερης αντιμετώπισης μείζονος σημασίας ζητημάτων που είχαν τεθεί με το πρώτο σχέδιο νόμου, όπως για παράδειγμα το θέμα της περιβολής με νομοθετική ισχύ όρων που κρίνονται καταχρηστικοί με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις.

Ωστόσο, αφενός μεν διατηρούνται διατάξεις που κρίνονται προβληματικές, όπως για παράδειγμα ο αδικαιολόγητα διευρυμένος ορισμός του καταναλωτή, ενώ, παράλληλα, εισάγονται νέες διατάξεις, οι οποίες προβληματίζουν τόσο ως προς τη νομική τους βάση, όσο και ως προς το εφικτό της εφαρμογής τους στην πράξη, όπως η παροχή δυνατότητας έκδοσης διαταγής πληρωμής για τις απαιτήσεις καταναλωτών που «*μπορούν ευχερώς να εκκαθαριστούν*» σε συνέχεια έκδοσης αποφάσεων επί συλλογικών αγωγών.

Αναφορικά με τα μείζονος σημασίας ζητήματα που προβληματίζουν ιδιαίτερα σε σχέση με το αναθεωρημένο σχέδιο νόμου, σημειώνονται τα εξής:

(α) Απροσδόκητοι όροι: Σύμφωνα με το δεύτερο εδάφιο της παρ. 1 του άρθρου 2 του σχεδίου νόμου: «*Σε κάθε περίπτωση, δεν δεσμεύουν τον καταναλωτή απροσδόκητοι όροι που δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης*». Η εν λόγω διάταξη είναι ιδιαίτερα προβληματική τόσο σε ό,τι αφορά την κατανόηση του περιεχομένου της όσο και σε ό,τι αφορά την αλλοίωση που επιφέρει στην έννοια των Γενικών Όρων Συναλλαγών.

Κατ' αρχήν θα πρέπει να επισημανθεί ότι είναι ιδιαίτερα δυσχερής η κατανόηση του μη νομικού όρου «απροσδόκητοι» στο πλαίσιο που περιγράφεται στο νόμο. Το πλήθος των ερμηνειών που μπορούν αβίαστα να αποδοθούν στο περιεχόμενο του όρου αυτού καθιστούν τη διάταξη προβληματική, κυρίως από την άποψη της σαφήνειας που πρέπει να χαρακτηρίζει κάθε διάταξη νόμου, αλλά και ασφάλειας του δικαίου.

Είναι λοιπόν προφανές ότι το ως άνω έλλειμμα πρέπει να αντιμετωπιστεί νομολογιακά. Δηλαδή μέσω μιας διαδικασίας ιδιαίτερα χρονοβόρας, καθώς προϋποθέτει την έκδοση περισσότερων αποφάσεων και μάλιστα Ανωτάτων Δικαστηρίων, ώστε να θεωρηθεί η όποια νομολογία πάγια και συνεπώς το περιεχόμενο του όρου σαφές.

Πέραν αυτού και ανεξάρτητα από το ποια ερμηνεία της έννοιας «απροσδόκητοι» ισχύσει, η αναφορά σε όρους που δεν αποτέλεσαν αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης επιφέρει, κατά την εκτίμηση της ΕΕΤ, αλλοίωση της έννοιας των ΓΟΣ, όπως αυτή αποδίδεται στο πρώτο εδάφιο της συγκεκριμένης παραγράφου, στο βαθμό που οι γενικοί όροι εξ ορισμού δεν αποτελούν αντικείμενο ατομικής διαπραγμάτευσης. Για το λόγο αυτόν άλλωστε παρέχεται από το νόμο προστασία στον καταναλωτή με τον έλεγχο και τη θέσπιση κριτηρίων καταχρηστικότητας των ΓΟΣ. Με την προτεινόμενη διάταξη παρέχεται η δυνατότητα αμφισβήτησης και επέλευσης ακυρότητας ΓΟΣ, όχι λόγω καταχρηστικότητας, η οποία αξιολογείται σύμφωνα με τα κριτήρια που θεσπίζονται, αλλά λόγω του ότι είναι δυνατό να θεωρηθούν απροσδόκητοι, χωρίς να ορίζονται ειδικά γι' αυτό κριτήρια.

(β) Αποτελέσματα αποφάσεων επί συλλογικών αγωγών: Σύμφωνα με την παρ. 17 του άρθρου 19 του σχεδίου νόμου, στην περίπτωση συλλογικών αγωγών κατά τις περιπτώσεις α' και β' της παραγράφου 14 του άρθρου 19, η απόφαση παράγει τα αποτελέσματά της έναντι πάντων, ακόμη και αν δεν ήταν διάδικοι, ο δε ζημιωθείς καταναλωτής γνωστοποιεί εγγράφως με βάση την απόφαση την απαίτησή του στον προμηθευτή, αναφέροντας τα στοιχεία που την προσδιορίζουν. Με την άπρακτη παρέλευση της κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας προβλεπόμενης προθεσμίας άσκησης τακτικών ενδίκων μέσων από την έγγραφη κοινοποίηση, ο καταναλωτής, εφόσον δεν έχει ικανοποιηθεί, μπορεί να ζητήσει την έκδοση διαταγής πληρωμής για την απαίτησή του από το δικαστήριο που είναι κατά τόπον αρμόδιο για την ατομική διαφορά, εφόσον η απαίτηση είναι εκκαθαρισμένη ή μπορεί ευχερώς να εκκαθαριστεί. Η απαίτηση αποδεικνύεται και με κάθε ιδιωτικό έγγραφο που κατά το είδος ή τη συνήθεια της συναλλαγής χορηγείται ως απόδειξη στους καταναλωτές.

Αναφορικά με την προτεινόμενη προσθήκη ως προς την παροχή δυνατότητας έκδοσης διαταγής πληρωμής, επισημαίνονται τα ακόλουθα ιδιαίτερα προβληματικά σημεία, τα οποία υπαγορεύουν την απόλυσή της:

- Η έκδοση διαταγής πληρωμής αποτελεί συγκεκριμένη διαδικασία, οι προϋποθέσεις άσκησης της οποίας καθορίζονται ειδικά στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας. Σύμφωνα με το άρθρο 624 ΚΠολΔ, η έκδοση διαταγής πληρωμής μπορεί να ζητηθεί μόνο αν η απαίτηση δεν εξαρτάται από αίρεση, προθεσμία, όρο ή αντιπαροχή **και το ποσό των χρημάτων που οφείλεται είναι ορισμένο**. Η προτεινόμενη συνεπώς διάταξη, σύμφωνα με την οποία αρκεί για την έκδοση διαταγής πληρωμής η απαίτηση του καταναλωτή να **μπορεί ευχερώς να εκκαθαριστεί**, έρχεται σε αντίθεση με τα προβλεπόμενα στον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας.
- Σύμφωνα με την εν λόγω διάταξη, για τη δυνατότητα έκδοσης διαταγής πληρωμής θα πρέπει να έχει παρέλθει η κατά τον Κώδικα Πολιτικής Δικονομίας προβλεπόμενη προθεσμία άσκησης τακτικών ενδίκων μέσων από την έγγραφη κοινοποίηση στο πιστωτικό ίδρυμα της απαίτησης του καταναλωτή με βάση την εκδοθείσα απόφαση. Δεν γίνεται ωστόσο κατανοητό ποια ένδικα μέσα είναι δυνατό να ασκηθούν έναντι ενός αιτήματος καταναλωτή για αποζημίωση ή επιστροφή χρημάτων, που ενδεχομένως γνωστοποιείται μαζί με απόφαση επί συλλογικής αγωγής, η οποία μάλιστα μπορεί κατά τη γνωστοποίηση να έχει ήδη καταστεί τελεσίδικη ή αμετάκλητη.
- Έχοντας υπόψη την τακτική και έκτακτη ενημέρωση των πελατών από τις τράπεζες αλλά και τη χορήγηση σε κάθε συναλλαγή αποδεικτικών εγγράφων, δεν είναι σαφές ποια ιδιωτικά έγγραφα θα θεωρείται ότι αποτελούν απόδειξη για τους καταναλωτές προκειμένου να αποδεικνύουν την απαίτησή τους.

(γ) Έκδοση Υπουργικών Αποφάσεων του Υπουργού Ανάπτυξης: Σύμφωνα με το τελευταίο εδάφιο της παρ. 17 του άρθρου 19 του σχεδίου νόμου, «ο Υπουργός Ανάπτυξης δύναται με απόφασή του να προβαίνει σε κανονιστικές ρυθμίσεις που αφορούν ζητήματα που κρίνονται με αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις, εφόσον κρίνει ότι έχουν ευρύτερο ενδιαφέρον για την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς και την προστασία των καταναλωτών». Όπως είναι γνωστό, αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις μπορούν να καταστούν αποφάσεις των δικαστηρίων όλων των βαθμών, εάν παρέλθουν άπρακτες οι προθεσμίες του νόμου για την άσκηση ένδικων μέσων και βοηθημάτων. Η μετατροπή μιας δικαστικής απόφασης σε νόμο αποστερεί στην πράξη από τα δικαστήρια τη δυνατότητα να προσαρμοστούν στις συνεχώς εξελισσόμενες και μεταβαλλόμενες συνθήκες της αγοράς και των συναλλαγών. Με άλλα λόγια, στερεί από τη νομολογία το κύριο χαρακτηριστικό της: το δυναμισμό. Πρέπει συνεπώς, εάν η ως άνω δυνατότητα παρασχεθεί, να ασκείται με ιδιαίτερη φειδώ και μόνο για αποφάσεις Ανωτάτων Δικαστηρίων που αναμφίβολα έχουν ευρύτερο ενδιαφέρον. Αποφάσεις με τέτοιο περιεχόμενο πρέπει να αναζητούνται μεταξύ αυτών που εκδίδονται επί συλλογικών αγωγών και όχι επί ατομικών που κατ' ανάγκη αφορούν τα συγκεκριμένα πραγματικά περιστατικά της συγκεκριμένης ατομικής διαφοράς. Συνεπώς η εν λόγω δυνατότητα πρέπει να αφορά μόνο τις αποφάσεις Ανωτάτων Δικαστηρίων επί συλλογικών αγωγών που έχουν ευρύτερο ενδιαφέρον για την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς και την προστασία των καταναλωτών.

Σχέδιο Κώδικα Καταναλωτικής Δεοντολογίας του Συνηγόρου του Καταναλωτή

Το Φεβρουάριο 2007 τέθηκε σε διαβούλευση από τον Συνήγορο του Καταναλωτή σχέδιο Κώδικα Καταναλωτικής Δεοντολογίας. Η ΕΕΤ συμμετείχε ενεργά στη διαβούλευση με την υποβολή διεξοδικών παρατηρήσεων, οι οποίες συνοψίζονται στα εξής:

Η ΕΕΤ δεν αμφισβητεί σε καμία περίπτωση την ανάγκη προστασίας του καταναλωτή. Για το λόγο αυτόν άλλωστε αναλαμβάνει διαρκώς πρωτοβουλίες προς την κατεύθυνση της βελτίωσης των παρεχόμενων υπηρεσιών από τα μέλη της και την ενίσχυση του καταναλωτή. Στο πλαίσιο αυτό λειτουργεί ο Μεσολαβητής Τραπεζικών και Επενδυτικών Υπηρεσιών, υιοθετήθηκε Κώδικας Δεοντολογίας για τη διαφημιστική προβολή των χρηματοπιστωτικών προϊόντων και υπηρεσιών, εκδίδονται ενημερωτικά φυλλάδια και διοργανώνονται σχετικές εκδηλώσεις και συνέδρια.

Ωστόσο, έντονος είναι ο προβληματισμός που υπάρχει ως προς τα ακόλουθα, ιδίως, θέματα:

- Οι προτεινόμενες διατάξεις τόσο σε ό,τι αφορά το σχέδιο νόμου για την αναθεώρηση του ν. 2251/1994, όσο και το σχέδιο Κώδικα εμφανίζουν πολύ σημαντικές επικαλύψεις, αναδεικνύοντας έτσι την έλλειψη συντονισμού και την απουσία ενιαίας και συγκροτημένης στρατηγικής από τις επιμέρους αρχές και φορείς που ασχολούνται με τα ζητήματα προστασίας καταναλωτή.
- Πολύ μεγάλο μέρος των προτεινόμενων διατάξεων έχει χαρακτήρα διοικητικών παρεμβάσεων (π.χ. ανώτατο όριο τραπεζικών επιτοκίων συσχετιζόμενο με το δικαιοπρακτικό επιτόκιο, αλλοίωση του χαρακτήρα και της φύσης των ΓΟΣ) σε ένα καθεστώς ανοικτής οικονομίας και ελεύθερης αγοράς στο πλαίσιο της Κοινότητας. Η τάση αυτή, η οποία έρχεται καταφανώς σε αντίθεση με το περιβάλλον όπου λειτουργούν πλέον όλες οι επιχειρήσεις, δεν μπορεί παρά να έχει δυσμενέστερες συνέπειες στη λειτουργία της ελληνικής αγοράς.

- Δεν εκπονείται καμία μελέτη αξιολόγησης των αναμενόμενων επιπτώσεων από την υιοθέτηση των προτεινόμενων διατάξεων, ώστε να γνωρίζει κανείς ποιο θα είναι το αναμενόμενο όφελος για τους καταναλωτές σε σχέση με το κόστος και την επιβάρυνση που θα προκληθούν στις επιχειρήσεις.

Με τον Κώδικα Καταναλωτικής Δεοντολογίας προτείνεται η εισαγωγή κανόνων που διευρύνουν σημαντικά – πέρα των νομοθετικά θεσμοθετημένων ορίων – την ευθύνη των πιστωτικών ιδρυμάτων έναντι των καταναλωτών, θέτοντας ερμηνευτικούς κανόνες που επεκτείνουν επαχθώς το πεδίο εφαρμογής διατάξεων που ήδη ισχύουν. Με τον τρόπο αυτό διαταράσσεται σημαντικά η απαιτούμενη ισορροπία δικαιωμάτων και υποχρεώσεων μεταξύ τραπεζών-καταναλωτών. Στο πλαίσιο αυτό, εφόσον ο Κώδικας έχει σκοπό να ρυθμίσει τις συναλλακτικές σχέσεις προμηθευτών και καταναλωτών, θα ήταν ορθότερο να εισάγει υποχρεώσεις τήρησης κανόνων δεοντολογίας και στους καταναλωτές και όχι μόνο υπέρμετρες και επαχθείς συναλλακτικές δεσμεύσεις στους προμηθευτές.

Δ. Συστήματα Πληρωμών

Το Συμβούλιο ECOFIN ενέκρινε το σχέδιο Οδηγίας για τις υπηρεσίες πληρωμών στην εσωτερική αγορά

Στις 27 Μαρτίου 2007 το Συμβούλιο Οικονομικών και Δημοσιονομικών Υποθέσεων (ECOFIN) της ΕΕ ενέκρινε σχέδιο Οδηγίας για τις Υπηρεσίες Πληρωμών στην Εσωτερική Αγορά (PSD).

Πολλές από τις θέσεις του ευρωπαϊκού τραπεζικού κλάδου έγιναν αποδεκτές και ενσωματώθηκαν στο εν λόγω σχέδιο Οδηγίας. Ειδικότερα:

- Μια σειρά από πολύ σημαντικά άρθρα, όπως το άρθρο 48 που αφορά τα στοιχεία που τεκμηριώνουν τη γνησιότητα και την εκτέλεση πράξεων πληρωμών, το άρθρο 50 σχετικά με την ευθύνη του πληρωτή για μη εγκεκριμένη χρήση μέσου πληρωμών, τα άρθρα 52 και 53 σχετικά με τις επιστροφές χρημάτων για πράξεις πληρωμής οι οποίες κινούνται από δικαιούχο ή μέσω αυτού, το άρθρο 56 αναφορικά με το ανέκκλητο της εντολής πληρωμής, καθώς και το άρθρο 67 σε σχέση με τη μη εκτέλεση ή εσφαλμένη εκτέλεση μιας πληρωμής, περιλαμβάνονται πλέον στο άρθρο 40β, παρ. 1 της Οδηγίας σύμφωνα με το οποίο «Όταν ο χρήστης των υπηρεσιών πληρωμών δεν είναι καταναλωτής, τα μέρη μπορούν να συμφωνούν ότι δεν εφαρμόζονται εν όλω ή εν μέρει τα άρθρα 40γ παράγραφος 1, 41 παράγραφος 3, 48, 50, 52, 53, 56 και 67».
- Η χρονική περίοδος των 8 εβδομάδων που αναφέρεται στο άρθρο 53 σχετικά με τις επιστροφές χρημάτων για πράξεις πληρωμής που κινούνται από δικαιούχο ή μέσω αυτού, έχει πλέον σαφώς συνδεθεί με την ημερομηνία χρέωσης του λογαριασμού του οφειλέτη.

- Ως χρόνος λήψης μιας εντολής πληρωμής (άρθρο 54), ορίζεται ο χρόνος κατά τον οποίο ο πάροχος υπηρεσιών πληρωμών του πληρωτή λαμβάνει την εντολή πληρωμής.
- Σύμφωνα με το άρθρο 64α, παρ. 1, «η ημερομηνία αξίας για την πίστωση του λογαριασμού πληρωμών του δικαιούχου θα πρέπει να είναι το αργότερο η εργάσιμη ημέρα κατά την οποία πιστώνεται ο λογαριασμός του παρόχου υπηρεσιών πληρωμών του δικαιούχου με το ποσό της πράξης πληρωμής». Η εν λόγω αναφορά είναι πλέον σαφέστερη και επιτρέπει στις τράπεζες το “back value dating”, ειδικά σε περιπτώσεις εθνικών τραπεζικών αργιών.
- Οι υποχρεώσεις του Παρόχου Υπηρεσιών Πληρωμών λόγω μη εκτέλεσης ή εσφαλμένης εκτέλεσης μιας πληρωμής έχουν πλέον εξισορροπηθεί (άρθρο 67). Δεν προβλέπεται πλέον αποκλειστική και εξ ολοκλήρου ευθύνη του αποστέλλοντος την πληρωμή Παρόχου Υπηρεσιών Πληρωμών και η σχετική διάταξη δεν εφαρμόζεται στους εταιρικούς πελάτες (σύμφωνα με την εξαίρεση του άρθρου 40β).

Τελική Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το επίπεδο ανταγωνισμού στις τραπεζικές υπηρεσίες λιανικής

Στις 31 Ιανουαρίου 2007 η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημοσίευσε την τελική της έκθεση για την έρευνα που πραγματοποίησε σχετικά με τον ανταγωνισμό στον τομέα των λιανικών τραπεζικών υπηρεσιών. Σύμφωνα με το σχετικό δελτίο τύπου «η έρευνα αυτή ανέδειξε ορισμένους προβληματισμούς σχετικά με τον ανταγωνισμό στις αγορές των καρτών πληρωμής, των συστημάτων πληρωμής και των λιανικών τραπεζικών προϊόντων, σύμφωνα με ορισμένους δείκτες, όπως οι σημαντικές αποκλίσεις μεταξύ των προμηθειών που καταβάλλουν οι έμποροι και των διατραπεζικών προμηθειών για τις κάρτες πληρωμής, τα εμπόδια για την είσοδο στις αγορές των συστημάτων πληρωμής και τα μητρώα δανειοληπτών, τα εμπόδια στην κινητικότητα των πελατών και τις εξαρτημένες πωλήσεις προϊόντων».

Η Επιτροπή δήλωσε ότι θα χρησιμοποιήσει τις εξουσίες της βάσει των κανόνων του ανταγωνισμού για να αντιμετωπίσει τυχόν σοβαρές καταχρήσεις, σε στενή συνεργασία με τις εθνικές αρχές ανταγωνισμού, με στόχο την τόνωση του ανταγωνισμού στην αγορά των λιανικών τραπεζικών υπηρεσιών με την προοπτική της δημιουργίας του Ενιαίου Χώρου Πληρωμών σε Ευρώ (SEPA).

Στο σχετικό δελτίο τύπου της Ευρωπαϊκής Τραπεζικής Ομοσπονδίας, το οποίο εκφράζει την πολιτική θέση του κλάδου στα πορίσματα της τελικής έκθεσης της Επιτροπής, αμφισβητείται τόσο η μεθοδολογία όσο και το βασικό συμπέρασμα της έκθεσης, ότι δηλαδή το επίπεδο ανταγωνισμού στις τραπεζικές υπηρεσίες λιανικής στην Ευρώπη δεν είναι ικανοποιητικό.

Πρόδος έργου για την υλοποίηση του Ενιαίου Χώρου Πληρωμών σε Ευρώ (SEPA) με πρωτοβουλίες της αγοράς

Το Φεβρουάριο πραγματοποιήθηκε στη Φρανκφούρτη το “SEPA Round Table with End Users”, υπό την αιγίδα της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας. Στόχος της εκδήλωσης ήταν η ανταλλαγή απόψεων μεταξύ όλων των εμπλεκόμενων φορέων (τράπεζες, εποπτικές αρχές, επιχειρήσεις, καταναλωτές, Δημόσιο κ.λπ.) σε σχέση με την πρόοδο του έργου υλοποίησης του Ενιαίου Χώρου Πληρωμών σε Ευρώ, στο πλαίσιο της ικανοποίησης των αναγκών πληρωμών και εισπράξεων των διαφόρων κοινωνικών και οικονομικών φορέων.

Στις 14 Μαρτίου 2007 η Ολομέλεια του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Πληρωμών (EPC), αφενός ενέκρινε και αφετέρου έθεσε προς διαβούλευση με τα εθνικά τραπεζικά συστήματα μια σειρά κειμένων και ψηφισμάτων.

Αναλυτικότερα: ■ SEPA Countries and SEPA Transactions, ■ Statement of Principles and Functional Requirements for an IBAN/BIC Database, ■ Approval of the SEPA Testing Framework [STF], ■ SEPA Scheme Management Internal Rules - version 0.9, και ■ Preventing Card Fraud in the New SEPA Environment.

Τέλος, το Μάρτιο του τρέχοντος έτους, ο πρόεδρος του EPC, με επιστολή του προς τον κ. McCreevy, αρμόδιο Επίτροπο Εσωτερικής Αγοράς και την κα Tumpel-Gugerell, μέλος του Εκτελεστικού Συμβουλίου της ΕΚΤ, διευκρίνισε ότι η αποστολή και λήψη SEPA άμεσων χρεώσεων εντός των κρατών-μελών της ευρωζώνης θα καταστεί πρακτικά δυνατή αμέσως μετά την ενσωμάτωση των διατάξεων της Οδηγίας για τις Υπηρεσίες Πληρωμών στην Εσωτερική Αγορά στις εθνικές έννομες τάξεις των εν λόγω κρατών-μελών χωρίς παρέκκλιση.

Ε. Πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας

Πρόσωπα και οντότητες επί των οποίων έχουν εφαρμογή διατάξεις για την επιβολή συγκεκριμένων περιοριστικών μέτρων

Κατά τη διάρκεια του πρώτου τριμήνου του 2007, το Συμβούλιο και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εξέδωσαν μία Απόφαση και τρεις Κανονισμούς, με τους οποίους τροποποιείται και συμπληρώνεται ο κατάλογος προσώπων και οντοτήτων για τη λήψη ειδικών περιοριστικών μέτρων κατά ορισμένων προσώπων και οντοτήτων με σκοπό την καταπολέμηση της τρομοκρατίας:

- Απόφαση του Συμβουλίου 2006/1008/ΕΚ, της 21ης Δεκεμβρίου 2006,
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 14/2007 της Επιτροπής, της 10ης Ιανουαρίου 2007,
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 201/2007 της Επιτροπής, της 23ης Φεβρουαρίου 2007, και
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 236/2007 της Επιτροπής, της 2ας Μαρτίου 2007.

Επίσης εκδόθηκαν, κατά το ανωτέρω χρονικό διάστημα, δύο ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών (1737/22.12.2006 και 1747/24.3.2007), με τα οποία απαιτείται από τις εθνικές κυβερνήσεις η λήψη μέτρων, όπως η δέσμευση κεφαλαίων νομικών και φυσικών προσώπων τα οποία αναφέρονται στο σχετικό Παράρτημα και θεωρείται ότι εμπλέκονται στο πυρηνικό πρόγραμμα του Ιράν.

Συμμετοχή της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών σε πρόγραμμα για την κοινωνική οικονομία στην Ελλάδα

ΤΟΥ **ΑΛΚΙΒΙΑΔΗ ΑΓΓΕΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ**
Συνεργάτη ΕΕΤ

Η Ελληνική Ένωση Τραπεζών συμμετέχει σε Αναπτυξιακή Σύμπραξη του Προγράμματος EQUAL «Κοινωνική Οικονομία στην Ελλάδα: Πλαίσιο, Πιλοτικές Δοκιμές και Δομές στήριξης», υπό την εποπτεία του Υπουργείου Απασχόλησης και Κοινωνικής Προστασίας. Η συμβολή της αφορά, κατά πρώτον, τη συμμετοχή στην εκπόνηση μελέτης, η οποία θα βοηθήσει στην κατανόηση των απαιτήσεων ωρίμανσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για την υποστήριξη νέων ή υφιστάμενων κοινωνικών επιχειρήσεων στην Ελλάδα, ώστε να προσαρμοστούν τα χρηματοοικονομικά εργαλεία στις απαιτήσεις του συγκεκριμένου τύπου επιχείρησης. Από τη μελέτη αυτή θα προκύψουν συγκεκριμένες προτάσεις για την ανάπτυξη και αξιοποίηση σύγχρονων μορφών χρηματοδότησης και χρηματοπιστωτικών εργαλείων που θα υποστηρίξουν επιχειρήσεις κοινωνικής οικονομίας.

Για τους σκοπούς της μελέτης, διερευνώνται τα βασικότερα εμπόδια που αντιμετωπίζουν στη χρηματοδότησή τους οι επιχειρήσεις της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα. Καταγράφονται επίσης οι μέθοδοι και τα εργαλεία χρηματοδότησης που έχουν υιοθετηθεί για το σκοπό αυτό στην Ευρώπη. Παράλληλα, με την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων πρωτογενούς έρευνας που πραγματοποιήθηκε στο ελληνικό τραπεζικό σύστημα, διαμορφώνονται προτάσεις για την ανάπτυξη ή και ανάδειξη υπάρχοντων χρηματοπιστωτικών εργαλείων που αφορούν την Ελλάδα. Σημειώνεται ότι η μελέτη, στην οποία συμμετέχουν επίσης εμπειρογνώμονες από το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Μελετών και την Εμπορική Τράπεζα, και η οποία τελεί υπό το συντονισμό της ΕΕΤ, βρίσκεται στο τελευταίο στάδιο επεξεργασίας της.

Η ΕΕΤ, επιπλέον, διοργάνωσε δύο επιχειρηματικά συνέδρια, με σκοπό την ανάπτυξη ή/και αξιοποίηση χρηματοπιστωτικών προϊόντων για κοινωνικές επιχειρήσεις, καθώς και τη δημιουργία χρηματοπιστωτικών εργαλείων προσαρμοσμένων στις ανάγκες των κοινωνικών επιχειρήσεων.

Το πρώτο συνέδριο διοργανώθηκε στη Θεσσαλονίκη, στις 28 Φεβρουαρίου, με θέμα «Η πρόσβαση των παλιννοστούντων στην τραπεζική χρηματοδότηση». Συμμετείχαν εκπρόσωποι των τοπικών φορέων παλιννοστούντων, της νομαρχιακής αυτοδιοίκησης, της Γενικής Γραμματείας Απόδημου Ελληνισμού, της Γενικής Γραμματείας Παλιννοστούντων Ομογενών και τραπεζικά στελέχη.

Το δεύτερο πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα, στις 5 Μαρτίου, με θέμα «Η πρόσβαση των ατόμων με αναπηρία στην τραπεζική χρηματοδότηση». Στο συνέδριο αυτό συμμετείχαν μέλη του Κοινοβουλίου, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και φορέων ΑμεΑ, καθώς και τραπεζικά στελέχη.

Τα συμπεράσματα της μελέτης, καθώς και των μελετών των υπόλοιπων Αναπτυξιακών Συμπράξεων, θα χρησιμοποιηθούν ως υλικό από το Εθνικό Θεματικό Δίκτυο (ΕΘΔ). Το ΕΘΔ της κοινωνικής οικονομίας αποτελείται από εκπροσώπους όλων των Αναπτυξιακών Συμπράξεων (ΑΣ) του β' κύκλου της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας EQUAL που ασχολούνται με τη θεματική της κοινωνικής οικονομίας. Στα πλαίσια του ΕΘΔ έχει δημιουργηθεί ομάδα εργασίας με τίτλο «Εργαλεία και μέθοδοι μόχλευσης οικονομικών πόρων», που έχει σκοπό – με βάση τα παραδοτέα – κάθε ΑΣ να εξάγει συμπεράσματα και να υποβάλει προτάσεις. Αντίστοιχα μία δεύτερη ομάδα εργασίας με τίτλο «Διαμόρφωση και προώθηση πλαισίου ανάπτυξης της κοινωνικής οικονομίας στην Ελλάδα» θα χρησιμοποιήσει τα συμπεράσματα όλων των υπόλοιπων ομάδων (άρα και αυτής που αφορά τη χρηματοδότηση) για να προτείνει τη δημιουργία συγκεκριμένου θεσμικού πλαισίου για την κοινωνική οικονομία.

Κοινωνική ευθύνη και ηθική των επιστημόνων χρηματοοικονομικής και λογιστικής Ελλάδος σε μια δυναμικά μεταβαλλόμενη κοινωνία*

ΤΟΥ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ Λ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ PhD,

Καθηγητή Ιδιωτικής Οικονομικής, Προέδρου Τμήματος Λογιστικής και Χρηματοοικονομικής, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Η κοινωνική προβληματική στο πλαίσιο της οποίας πραγματοποιείται
το πέμπτο συνέδριο του συνδέσμου

Το ετήσιο συνέδριο του Συνδέσμου Επιστημόνων Χρηματοοικονομικής και Λογιστικής Ελλάδος είναι πλέον καταξιωμένος θεσμός. Θεσμός που δίνει τη δυνατότητα σε μέλη και μη μέλη να βρεθούν μαζί, να συζητήσουν επιστημονικά και να συναναστραφούν κοινωνικά. Αυτό το Συνέδριο πρέπει να υπενθυμίσω ότι γίνεται σε μια εποχή έντονης κοινωνικής κινητικότητας και δυσαρέσκειας. Κοινωνικής κινητικότητας, λόγω των αλλαγών που σημειώνονται σε εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο ως απόρροια της παγκοσμιοποίησης, της απαίτησης για χρηστή εταιρική και κρατική διακυβέρνηση και της ολοένα αυξανόμενης ηλεκτρονικής διεξαγωγής της επιχειρηματικής δραστηριότητας. Κοινωνικής δυσαρέσκειας, που είναι κατά γενική ομολογία προϊόν της συμπεριφοράς κυρίως μεγάλων και διεθνών επιχειρηματικών μονάδων, η οποία εμπεριέχει δόλο και παραπλάνηση, αλλά και επιπρόσθετα, της αδυναμίας τους να αμβλύνουν το πρόβλημα της ανεργίας των νέων και ιδιαίτερα των αποφοίτων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

* Διευρυμένη εκδοχή χαιρετισμού του γράφοντος στο 5ο Συνέδριο Επιστημόνων Χρηματοοικονομικής και Λογιστικής Ελλάδος, που πραγματοποιήθηκε στο Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, στις 15 και 16 Δεκεμβρίου 2006.

Οι συνέπειες της παραποίησης των λογιστικών καταστάσεων των επιχειρήσεων: η περίπτωση της εταιρείας Enron

Τα λογιστικά «μαγειρέματα» ή η παραποίηση των λογιστικών καταστάσεων των επιχειρήσεων αποτελεί ένα θέμα ιδιαίτερου ενδιαφέροντος λόγω των κοινωνικοπολιτικοοικονομικών διαστάσεων του. Τα τελευταία χρόνια παρατηρούνται όλο και συχνότερα περιπτώσεις λογιστικής απάτης, μέσω παραποίησης λογιστικών καταστάσεων επιχειρήσεων, οργανισμών κ.ά. κυρίως στις ΗΠΑ, αλλά και στην Ευρώπη. Η πλέον χαρακτηριστική περίπτωση, από την άποψη της αναφοράς της στην επιστημονική βιβλιογραφία και στα μαζικά μέσα ενημέρωσης, αλλά και των ευρύτερων νομοθετικών μεταρρυθμίσεων, είναι αυτή της Enron, του πάλαι ποτέ ενεργειακού κολοσσού των ΗΠΑ.

«Με τις πράξεις του καταδίκασε εκατοντάδες, εάν όχι χιλιάδες, ανθρώπους σε διά βίου φτώχεια». Με τη φράση αυτή, που αναφέρεται στον πρώην διευθύνοντα σύμβουλο της Enron Τζέφρι Σκίλινγκ, ο δικαστής Σλιμ Λέικ (η απόφαση δημοσιοποιήθηκε στις 29.10.2006) έγραψε τον επίλογο σε μία από τις πιο μελανές σελίδες της επιχειρηματικής ιστορίας των ΗΠΑ. Ο αμερικανός δικαστής επέβαλε στον Σκίλινγκ ποινή φυλάκισης 24 ετών, την οποία αρκετοί αναλυτές χαρακτήρισαν επεικλή, με δεδομένο ότι η απάτη που ενορχήστρωσε ο ίδιος και οι συνεργάτες του ζημίωσε χιλιάδες εργαζόμενους και μετόχους της εταιρείας, προκάλεσε «σεισμικές δονήσεις» στις αγορές ανά τον πλανήτη και κηλίδωσε την αξιοπιστία της Wall Street για αρκετά χρόνια. Ο Σκίλινγκ και ο Λέι (πρόεδρος της εταιρείας) με στενούς συνεργάτες τους μέσα από την Enron, με τη βοήθεια της εταιρείας Ορκωτών Ελεγκτών Λογιστών και Συμβούλων Arthur Andersen και με τη συνδρομή υψηλά ιστάμενων φίλων τους στην Ουάσιγκτον, παραποιούσαν επί σειρά ετών τα λογιστικά βιβλία της Enron. Με τη μέθοδο της δημιουργικής λογιστικής, εμφάνιζαν την εταιρεία κερδοφόρα, ενώ την ίδια στιγμή βυθιζόταν στα χρέη και τις ζημίες. Η αίτηση που κατέθεσε για να κηρυχθεί σε πτώχευση στα τέλη του 2001, ήταν η αρχή του τέλους για την εταιρεία και τη διοίκησή της. Το «κανόνι» της Enron ήταν το πιο νηρό στα χρονικά των επιχειρήσεων, πυροδότησε ένα κύμα αποκαλύψεων άλλων λογιστικών σκανδάλων στις ΗΠΑ και στον υπόλοιπο πλανήτη και αποτέλεσε αφορμή για την ευρύτερη μεταρρύθμιση στο αμερικανικό εμπορικό, χρηματιστηριακό και εταιρικό δίκαιο μετά το μεγάλο κραχ της δεκαετίας του '30¹. Επίσης το

¹ Ο καθηγητής Jeffrey N. Gordon στην εργασία του με τίτλο “What Enron Means for the Management and Control of the Modern Business Corporation. Some Initial Reflections”, University of Chicago Law Review, summer 2002, σημειώνει ότι το λιγότερο, τα ακόλουθα τέσσερα προβλήματα ανακύπτουν για το παραδεδομένο μοντέλο εταιρικής διακυβέρνησης: πρώτον, παρέχει ακόμη ένα σύνολο λόγων που αμφισβητούν την ισχύ της υπόθεσης της αποτελεσματικής κεφαλαιαγοράς, δεύτερον, υπονομεύει την πίστη στο μηχανισμό εταιρικής διακυβέρνησης – τον ελεγκτικό ρόλο (ρόλο παρακολούθησης) του Διοικητικού Συμβουλίου – που η λειτουργία του αποτελεί υποκατάστατο για την ελεύθερη πρόσβαση των μετόχων στην αγορά εταιρικού ελέγχου, τρίτον, προτείνει την ύπαρξη «αντισταθμίσεων» (trade-offs) στη χρησιμοποίηση των δικαιωμάτων προαίρεσης επί μετοχών στο πακέτο αμοιβής των διευθυντικών στελεχών και τέταρτον, δείχνει το «φτωχό» ταίριασμα μεταξύ συστημάτων αμοιβών εργαζομένων, που βασίζονται στις μετοχές και στο σχεδιασμό συνταξιοδότησης των εργαζομένων. Βλ. επίσης Mark Jickling, “The Enron Collapse: an overview of financial issues”, CSR Report for Congress, March 2002. Alfred M. King, “ENRON: an affront to financial managers”, Strategic Finance, July 2002.

άπλετο φως που έπεσε μετά την κατάρρευση της Enron, αποκάλυψε το «μακρύ χέρι» των μάντζερ πολλών ακόμη επιχειρήσεων στην άλλη πλευρά του Ατλαντικού, όπως η World-com, η Tyco International, η Adelphia και η Quest, που επίσης ενεπλάκησαν σε λογιστικά σκάνδαλα.

Το πρόβλημα της ανεργίας των νέων και η «υποβάθμιση» των πτυχίων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

Η ανεργία αποτελεί σοβαρότατο κοινωνικό και οικονομικό πρόβλημα, ιδιαίτερα δε η ανεργία των νέων. Μια πρόσφατη έρευνα του Ινστιτούτου Εργασίας της ΓΣΕΕ και της ΑΔΕΔΥ για την «Ανασφάλεια των νέων στην Ελλάδα» έδειξε τα ακόλουθα: Ένας στους δύο άνεργους μακράς διάρκειας είναι νέος, ένας στους τέσσερις άνεργους νέους έχει αποφοιτήσει από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και ένας στους δέκα από την τριτοβάθμια. Η ίδια έρευνα αποκαλύπτει μια γενική άνοδο του εκπαιδευτικού επιπέδου της ομάδας-στόχου (νέοι ηλικίας από 15 έως 29 ετών).

Η άνοδος του εκπαιδευτικού επιπέδου δεν λειτουργεί στο βαθμό που θα έπρεπε ως μηχανισμός άμβλυνσης των οικονομικών και κοινωνικών ανισοτήτων μεταξύ των ατόμων, αν λάβουμε υπόψη τις εξελίξεις την τελευταία δεκαετία. Μπορεί αρχικά, η άνοδος του εκπαιδευτικού επιπέδου να οδήγησε στα επιθυμητά αποτελέσματα, διαχρονικά όμως φαίνεται να οδηγεί στα αντίθετα αποτελέσματα: η αύξηση του αριθμού των ατόμων – ειδικά των νέων – που έχουν τελειώσει τη δευτεροβάθμια και ειδικά την τριτοβάθμια εκπαίδευση οδηγεί κατά κάποιον τρόπο σε «κορεσμό» και «υποβάθμιση» τόσο των διπλωμάτων μέσης εκπαίδευσης, όσο και των πτυχίων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αυτό σημαίνει, μεταξύ άλλων, ότι ένα απολυτήριο Λυκείου ή ακόμη και ένα πτυχίο πανεπιστημίου δεν αποτελεί πια εγγύηση ούτε για την εξεύρεση εργασίας, ούτε για την εξεύρεση θέσεων πλήρους απασχόλησης.

Αυτή η πραγματικότητα έχει οδηγήσει αρκετούς αναλυτές να υποστηρίζουν ότι τα Ιδρύματα Ανώτατης Εκπαίδευσης βγάζουν στρατιές ανέργων, αφού η αγορά εργασίας είναι υπερκορεσμένη ή έχει πια άλλες ανάγκες. Και αυτό γιατί, στο πλαίσιο των μεταβαλλόμενων συνθηκών της αγοράς, ενώ οι γνώσεις, οι δυνατότητες και το περιεχόμενο των ειδικοτήτων και των επαγγελμάτων διαφοροποιούνται συνεχώς, οι παρέχοντες τα εφόδια αυτά μένουν να παρακολουθούν αυτές τις αλλαγές, ανίκανοι να ανταποκριθούν άμεσα.

Η εικόνα της ποιοτικής ανισορροπίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης εργασίας στο χώρο των πτυχιούχων της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης θα πρέπει να συμπληρωθεί με ένα σημαντικό στοιχείο της ελληνικής κουλτούρας. Η όλη κουλτούρα μας είναι γνωστό ότι εμπεριέχει την προσδοκία, τόσο των φοιτητών, όσο και των οικογενειών τους, ότι το πτυχίο οδηγεί ή θα πρέπει να οδηγεί σε ταχύτερη και καλύτερη επαγγελματική αποκατάσταση.

Στη χώρα μας κανένας γονιός, είτε είναι εργάτης είτε αγρότης είτε μικροεπαγγελματίας, δεν θέλει τα παιδιά του να ακολουθήσουν το δικό του επάγγελμα. Όνειρό του είναι να τα σπουδάσει με κάθε θυσία, για να αλλάξει τη μοίρα τους με μια καλύτερη από τη δική του επαγγελματική σταδιοδρομία.²

Κερδοφορία των επιχειρήσεων, εταιρική κοινωνική ευθύνη και εταιρική ηθική

Η ίδρυση, λειτουργία και επέκταση της επιχειρηματικής οντότητας, είτε στο εσωτερικό της χώρας είτε εκτός των συνόρων της, απαιτεί την άντληση κεφαλαίων από τις χρηματαγορές και κεφαλαιαγορές. Οι χρηματοδότες-επενδυτές (επιχειρηματικοί φορείς, πιστωτές), που παρέχουν αυτά τα κεφάλαια, επιθυμούν σε αντάλλαγμα μια ικανοποιητική απόδοση και την ασφαλή επιστροφή (επανάκτησή) τους. Το έργο της διοίκησης της επιχείρησης, σύμφωνα με την εντολή που έχει πάρει από τη Γενική Συνέλευση, είναι η ικανοποίηση των στόχων των επενδυτών. Αυτό σημαίνει κερδοφορία. Όμως δεν θα πρέπει να μας διαφύγει ότι επιχειρηματική οντότητα και κοινωνία είναι συνυφασμένες. Αυτή η διαπίστωση είναι η θεμελιώδης ιδέα της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης.

Εταιρική κοινωνική ευθύνη (corporate social responsibility – CSR), σύμφωνα με τον ορισμό που δίνει η Παγκόσμια Τράπεζα, είναι «ένας όρος που περιγράφει τις υποχρεώσεις της επιχείρησης, για τις οποίες θα είναι υπόλογη, σε όλους τους συμμετόχους της, σε όλο το φάσμα των λειτουργιών και των δραστηριοτήτων. Οι κοινωνικά υπεύθυνες επιχειρήσεις εξετάζουν, όταν λαμβάνουν αποφάσεις, το πλήρες εύρος της επίδρασής τους στην τοπική κοινωνία, την ευρύτερη κοινωνία και το περιβάλλον, εξισορροπώντας ταυτόχρονα τις ανάγκες των συμμετόχων (π.χ. των εργαζομένων, καταναλωτών, προμηθευτών και του κοινωνικού συνόλου γενικότερα) με την ανάγκη πραγματοποίησης κέρδους». Κατά την άποψη του καθηγητή D. J. Wood η βασική ιδέα της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης είναι ότι επιχειρηματική οντότητα και κοινωνία συνδιαπλέκονται, παρά το ότι αποτελούν χωριστές οντότητες³. Επίσης θα πρέπει να προστεθεί η άποψη του Lord Sieff, πρώην προέδρου του ΔΣ της Marks and Spencer plc: Η επιχειρηματική οντότητα τότε μόνο συνεισφέρει πλήρως σε μια κοινωνία, αν είναι αποτελεσματική (με την έννοια της οικονομικότητας), κερδοφόρα και κοινωνικά υπεύθυνη. Πρέπει να τονισθεί ότι η εταιρική κοινωνική ευθύνη αντικατοπτρίζει οικειοθελή δράση των επιχειρήσεων και είναι συμπεριφορά πάνω και πέρα από τις απαιτήσεις του ισχύοντος νομικού πλαισίου.

² Το πρόβλημα της ανεργίας των νέων και η αντιμετώπισή του εξετάζεται στην εργασία του Δημήτριου Λ. Παπαδόπουλου, «Ενθάρρυνση και Στήριξη της Επιχειρηματικότητας στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση των Χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης: Η Περίπτωση του Πανεπιστημίου Μακεδονίας», υπό έκδοση στο Αρχείο Οικονομικής Ιστορίας.

³ Wood, D.J., “Corporate Social Performance revisited”, Academy of Management Review, vol. 16, 1991, pp 691-718.

Το πεδίο μελέτης και εμπειρικής διερεύνησης της CSR, σύμφωνα με τους υποστηρικτές της, καλύπτει ένα μεγάλο εύρος θεμάτων. Πράγματι, ο οργανισμός CSR Europe⁴, που έχει μέλη μεγάλες ευρωπαϊκές επιχειρήσεις, αναφέρει τα ακόλουθα θέματα, ως αποτελούντα αντικείμενο μελέτης και εμπειρικής διερεύνησης της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης:

- Χώρος δουλειάς (εργαζόμενοι)
- Αγορά (πελάτες, προμηθευτές)
- Περιβάλλον
- Τοπική κοινωνία και ευρύτερη κοινωνία
- Ηθική και
- Ανθρώπινα δικαιώματα⁵

Η διαμάχη μεταξύ των υποστηρικτών και των διαφωνούντων είναι αν η ενσωμάτωση της ιδέας της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης στη γενικότερη λειτουργία και στρατηγική της επιχείρησης την κάνει πιο ανταγωνιστική και κερδοφόρα. Αρκετές μελέτες επιβεβαιώνουν ότι το κοινωνικό (μη χρηματοοικονομικό) στοιχείο βελτιώνει τη χρηματοοικονομική επίδοση της επιχείρησης. Όμως υπάρχουν και μελέτες που δείχνουν ουδέτερη ή αρνητική επίδραση της εταιρικής κοινωνικής ευθύνης στη χρηματοοικονομική επίδοση της επιχείρησης.

Η διασφάλιση των συμφερόντων των ιδιοκτητών, πιστωτών και των άλλων συμμετόχων της επιχείρησης, σε καμία περίπτωση δεν δικαιολογεί την υιοθέτηση από μέρους της διοίκησης πρακτικών που να περιέχουν δόλο ή παραπλάνηση. Η μεγιστοποίηση της χρηματοοικονομικής επίδοσης – της αξίας της επιχείρησης – σε καμία περίπτωση δεν δικαιολογεί την αύξηση της τιμής της μετοχής με ανήθικους τρόπους (unethical ways). Η επιχειρηματική δράση στην καθημερινή πρακτική κάνει φανερό, ότι η ακεραιότητα και η επαγγελματική ηθική είναι βασικές συνθήκες για την αποτελεσματικότητα και την επιβίωση του οργανισμού.

Η εταιρική ηθική ή δεοντολογία αναφέρεται σε εσωτερικά και εξωτερικά πρότυπα ή κώδικες συμπεριφοράς, που χρησιμοποιούνται όχι μόνο για να ρυθμίσουν τη συμπεριφορά των ατόμων ή των ομάδων, αλλά επίσης για να προσδιορίσουν τι είναι σωστό ή λάθος, καλό ή κακό. Η μη ηθική ή ανήθικη συμπεριφορά είναι πράξεις αντίθετες στα ηθικά πρότυπα ή κώδικες συμπεριφοράς που έχει καθιερώσει η κοινωνία. Στο πλαίσιο αυτό η ιδέα ενός επιχειρησιακού κώδικα ηθικής είναι πιθανότατα το σημαντικότερο θέμα, για τη δυναμικά μεταβαλλόμε-

⁴ CSR Europe, Communicating Corporate Social Responsibility, CSR Europa, Brussels, 2000.

⁵ Το περιεχόμενο που παίρνει ο όρος Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη στο πλαίσιο των ελληνικών τραπεζών περιγράφεται στην εργασία του Αλέκου Λιδωρίκη, «Εταιρική Κοινωνική Ευθύνη και Τράπεζες: ο σύγχρονος τρόπος μάνατζμεντ», Δελτίο Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών, Ιανουάριος, Φεβρουάριος, Μάρτιος 2006, σελ. 69-83.

νη κοινωνία όπου ζούμε. Η ανάπτυξη ενός κώδικα ηθικής μέσα σε μια επιχείρηση, προάγει την ηθική συμπεριφορά διότι:

- διευκρινίζει τις προσδοκίες της επιχείρησης αναφορικά με τη συμπεριφορά των εργαζομένων της και
- δηλώνει ότι η επιχείρηση περιμένει από τους εργαζόμενους να αναγνωρίζουν τις ηθικές διαστάσεις των αποφάσεων και πράξεών τους.

Ο Moeller τονίζει σχετικά με αυτό το θέμα ότι «... οι κώδικες ηθικής αποδεικνύονται συχνά πιο αποτελεσματικοί από τους κρατικούς κανονισμούς, όσον αφορά την πρόληψη κινδύνων, τη βελτίωση (εξανθρωπισμό) του εργασιακού χώρου και την αύξηση της παραγωγικότητας»⁶.

Οι Stephen D. Potts and Ingrid Lohr Matuszewski⁷ εκφράζουν μια παρόμοια άποψη, στο πλαίσιο των νομοθετικών ενεργειών της κυβέρνησης των ΗΠΑ, προκειμένου να αντιστρέψουν το αρνητικό κλίμα που δημιουργήθηκε από τα σημαντικά σκάνδαλα του 2002 (π.χ. Enron). Η κυβέρνηση των ΗΠΑ δημιούργησε διάφορους νόμους και κανονισμούς, προκειμένου να αποκαταστήσει την τρωθείσα εταιρική αξιοπιστία. Οι S. D. Potts and I. L. Matuszewski, υπεύθυνοι του Ethics Resource Center, παρ' ότι επιδοκιμάζουν τέτοιου είδους ενέργειες, δεν πιστεύουν ότι είναι επαρκείς. Υποστηρίζουν μια ευρύτερη θεώρηση της εταιρικής ηθικής και των θεμάτων της εταιρικής διακυβέρνησης. Θεωρούν ότι οι διοικήσεις των επιχειρήσεων θα πρέπει να προχωρήσουν πέρα από τις απαιτήσεις του θεσμικού και κανονιστικού πλαισίου, προκειμένου να δημιουργήσουν αποτελεσματικά προγράμματα για να γνωστοποιήσουν τις εταιρικές ηθικές αξίες. Οι διοικήσεις των επιχειρήσεων θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι αυτές οι αξίες γίνονται κατανοητές και εφαρμόζονται σε δύσκολες περιπτώσεις.

Το Ινστιτούτο Επιχειρηματικής Ηθικής του Ηνωμένου Βασιλείου (Institute of Business Ethics, UK) προέβη το 2003 στην έκδοση ενός βιβλίου με τίτλο “Does Business Ethics Pay?”. Σε αυτή τη μελέτη συγκρίνονται οι χρηματοοικονομικές επιδόσεις δύο κατηγοριών επιχειρήσεων: εκείνων με αποδείξιμη δέσμευση σε ηθική συμπεριφορά και εκείνων χωρίς. Η μέτρηση της χρηματοοικονομικής επίδοσης έγινε με τη χρήση διαφόρων δεικτών και κάλυπτε χρονικό ορίζοντα πέντε ετών. Οι ηθικές επιχειρήσεις με βάση το δείκτη Οικονομικής Προστιθέμενης Αξίας (Economic Value Added) παρουσίασαν καλύτερα αποτελέσματα σε τέσσερα από τα πέντε έτη⁸.

⁶ Moeller C., “Corporate Codes of Ethics: A Review”, Management Review, September 1980, pp 60-62.

⁷ Stephen Potts D. and Ingrid Lohr Matuszewski, “Ethics and Corporate Governance”, Ethics and Corporate Governance, April 2004, pp 177-179.

⁸ Curtis C., “Ethical Corporations are still more Profitable”, Strategic Finance, June 2003, pp 22-24. C. Curtis, “More Evidence of Better Financial Performance”, Strategic Finance, November 2003, pp 2-4.

Αποστολή και κοινωνική ευθύνη των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων

Οι συζητήσεις, οι πολιτικές διεργασίες και τα δημοσιεύματα για τη μορφή που πρέπει να πάρει το πανεπιστήμιο κατά τον 21ο αιώνα έχουν πληθύνει τα τελευταία χρόνια στη χώρα μας. Τα πανεπιστήμια στην Ελλάδα αλλά και διεθνώς βρίσκονται σε μια δύσκολη καμπή. Οι αιώνες λειτουργίας του πανεπιστημιακού θεσμού έχουν σωρεύσει πάνω του υπερβολικά πολλές, συχνά αντιτιθέμενες προσδοκίες από αυτόν. Ποιες είναι αυτές οι προσδοκίες; Ποια είναι η αποστολή ή οι αποστολές του πανεπιστημίου;

Ο José Ortega Y Gasset, ισπανός καθηγητής, δοκιμογράφος, εκδότης-επιμελητής, φιλόσοφος και πολιτικός, επιχειρεί πριν από εβδομήντα έξι χρόνια να απαντήσει στο ομολογούμενως «καυτό» θέμα στην Ισπανία του Μεσοπολέμου⁹. Η πρώτη αποστολή που πρότεινε ήταν η επαγγελματική εκπαίδευση των φοιτητών. Μαζί με τη διδασκαλία της κουλτούρας, το πανεπιστήμιο θα διδάξει το φοιτητή, με τις πιο νηφάλιες, άμεσες και αποτελεσματικές διανοητικές μεθόδους, να είναι ένα καλός γιατρός, ένας καλός δικαστής, ένας καλός καθηγητής των μαθηματικών ή της ιστορίας σε ένα ίδρυμα. Ως δεύτερη αποστολή του πανεπιστημίου προτείνεται η επιστημονική έρευνα και η προετοιμασία των μελλοντικών ερευνητών. Ο Ortega ήταν υπέρ της δημοκρατίας. Όμως μια δημοκρατία χρειάζεται ηγέτες. Κατά τον Ortega, όσοι ασκούσαν διανοητικά επαγγέλματα, επειδή είχαν την ευθύνη να καθοδηγήσουν την κοινωνία, χρειαζόνταν εκπαίδευση στην ανάλυση αυτών των ευθυνών. Η εκπαίδευση στην άσκηση της πολιτικής αρχηγείας ήταν η τρίτη αποστολή του πανεπιστημίου. Κάθε άτομο έχει την ευκαιρία και το καθήκον, κατά τον Ortega, να κατευθύνει το ίδιο τη ζωή του. Το πανεπιστήμιο λοιπόν θα πρέπει να διδάξει στο φοιτητή όσα αυτός χρειάζεται να γνωρίζει για να ζήσει τη ζωή του. Θα πρέπει να συμβάλει στη δημιουργία ενός πεπαιδευμένου ατόμου: να το τοποθετήσει στο ύψος της εποχής του. Για να συμβεί αυτό, κάθε άτομο πρέπει να έχει μια ιδέα του κόσμου και των πραγμάτων μέσα σε αυτόν, να κατανοήσει την κουλτούρα της εποχής του. Διαφορετικά το άτομο είναι καταδικασμένο σε μια ζωή υποδεέστερη, δυσκολότερη, οδυνηρή και τραχιά – στη ζωή ενός υπανθρώπου. Έτσι, προκύπτει η τέταρτη αποστολή του πανεπιστημίου κατά τον Ortega: να δημιουργεί έναν καλλιεργημένο άνθρωπο, που βλέπει ξεκάθαρα τους δρόμους που ανοίγονται στη ζωή του.

Η αποστολή του ελληνικού πανεπιστημίου περιγράφεται στις παραγράφους 2 και 3 του άρθρου 1 του ν. 1268/1982:

⁹ José Ortega Y Gasset, Η Αποστολή του Πανεπιστημίου, (επιστημονική επιμέλεια-εισαγωγή Παναγιώτης Γ. Κιμουρτζής), Εκδόσεις ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ, Αθήνα 2006.

«2. Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (ΑΕΙ), που έχουν ως αποστολή:

- i) Να παράγουν και να μεταδίδουν τη γνώση με την έρευνα και τη διδασκαλία και να καλλιεργούν τις τέχνες.
- ii) Να συντείνουν στη διαμόρφωση υπεύθυνων ανθρώπων με επιστημονική, κοινωνική, πολιτιστική και πολιτική συνείδηση και να παρέχουν τα απαραίτητα εφόδια που θα εξασφαλίζουν την άρτια κατάρτισή τους για επιστημονική και επαγγελματική σταδιοδρομία.
- iii) Να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση των κοινωνικών, πολιτιστικών και αναπτυξιακών αναγκών του τόπου.

3. Στα πλαίσια της αποστολής τους τα ΑΕΙ οφείλουν να συμβάλλουν στην αντιμετώπιση της ανάγκης για συνεχιζόμενη εκπαίδευση και διαρκή επιμόρφωση του λαού.»

Η κοινωνική ευθύνη και ηθική του Συνδέσμου Επιστημόνων Χρηματοοικονομικής και Λογιστικής Ελλάδος

Η διάχυτη κοινωνική δυσaréσκεια που απορρέει από τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων, η οποία εμπεριέχει αρκετές φορές παραπλάνηση και έλλειψη ισχυρής βούλησης για την αντιμετώπιση του προβλήματος της ανεργίας των νέων, μπορεί να αμβλυνθεί, αν τόσο τα μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας, όσο και οι επιχειρηματικοί οργανισμοί, ανταποκριθούμε στην κοινωνική ευθύνη μας.

Η ευθύνη μας ως μέλη ΔΕΠ προκύπτει από τη διατύπωση του άρθρου 1§3 του ν. 1268/1982: «...Να συντείνουν στη διαμόρφωση υπεύθυνων ανθρώπων με επιστημονική, κοινωνική, πολιτιστική και πολιτική συνείδηση και να παρέχουν τα απαραίτητα εφόδια που θα εξασφαλίζουν την άρτια κατάρτισή τους για επιστημονική και επαγγελματική σταδιοδρομία...».

Η πεποίθησή μου είναι ότι όλοι οι συνάδελφοι του Συνδέσμου δίνουν τον καλύτερο εαυτό τους για την άρτια εκπαίδευση¹⁰ και κατάρτιση, προκειμένου οι φοιτητές να έχουν μια πετυχημένη επιστημονική και επαγγελματική σταδιοδρομία. Όμως αυτό δεν είναι αρκετό. Η κοινωνία απαιτεί να δώσουμε εξίσου τον καλύτερο εαυτό μας, ώστε οι απόφοιτοι να είναι υπεύθυνα άτομα με επιστημονική, κοινωνική, πολιτιστική και πολιτική συνείδηση. Θα πρόσθετα δε άτομα με ακεραιότητα και επαγγελματική ηθική, ώστε να οδηγήσουν τους οργανισμούς (ιδιωτικούς, δημόσιους), στους οποίους θα ενταχθούν, σε κοινωνικά επιθυμητή αποτελεσματικότητα, ανάπτυξη και βιωσιμότητα.

Εκφράζω τη βεβαιότητά μου ότι θα ανταποκριθούμε στις απαιτήσεις της κοινωνίας.

¹⁰ Ο ρόλος της εκπαίδευσης ως ένα ισχυρό μέσο εμπόδισης (αποτροπής) του δόλου τονίζεται στην εργασία των Carolyn Astrand, Steven L. Judd and Kathryn A. S. Lancaster, "Training: a powerful way to prevent Fraud", Strategic Finance, October 2002, pp 28-32.

ΕΡΓΑ LEONARDO DA VINCI CERTIFIED και EUROBANQUA

Το Ελληνικό Τραπεζικό Ινστιτούτο της ΕΕΤ συνεργάζεται με ευρωπαϊκά ινστιτούτα τραπεζικής εκπαίδευσης και πανεπιστήμια στο πλαίσιο δύο ευρωπαϊκών προγραμμάτων για την επαγγελματική κατάρτιση, με αντικείμενα: Certification and Accreditation System for Financial Services Sector Education and Training (CERTIFIED) και European Banking Network for Quality Assurance (EUROBANQUA). Τα προγράμματα, τα οποία εντάσσονται στο κοινοτικό πλαίσιο δράσης Leonardo da Vinci, συντονίζει το European Bank Training Network (EBTN).

CERTIFIED

Στόχο του έργου αποτελεί η δημιουργία ενός νέου συστήματος για την πιστοποίηση των επαγγελματιών προσόντων και τη διαπίστευση των φορέων κατάρτισης στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών. Με το έργο αυτό, που θα ολοκληρωθεί το 2008, θα διερευνηθούν τα βασικά πεδία (key segments) του χρηματοπιστωτικού κλάδου – τράπεζες, ασφάλειες, κεφαλαιαγορά – αναφορικά με τα κριτήρια του συστήματος και θα δημιουργηθεί ένα νέο πιστοποιητικό επαγγελματικών γνώσεων, που θα αντιστοιχεί στα επίπεδα 4 και 5 του Ευρωπαϊκού Πλαισίου Επαγγελματικών Προσόντων (EQF). Σημειώνεται ότι η μεθοδολογία για τη διαμόρφωση κοινών ευρωπαϊκών κριτηρίων ακολουθεί το σύγχρονο πρότυπο ανάλυσης των ικανοτήτων που έχει υιοθετηθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Εταίροι στο CERTIFIED, εκτός από το EBTN, είναι η Ελληνική Ένωση Τραπεζών και το Εθνικό Κέντρο Πιστοποίησης (ΕΚΕΠΙΣ) από την Ελλάδα, το Instituto de Formação Bancária (Πορτογαλία), το Chartered Institute of Bankers in Scotland (Μεχ. Βρετανία), το SCIENTER (Ιταλία), το Friedrich-Alexander Universitaet Erlangen-Nuernberg (Γερμανία), το Warsaw Institute of Bankers (WIB) (Πολωνία) και η Ιταλική Ομοσπονδία Εργαζομένων στις Τράπεζες (FABI).

Η εναρκτήρια συνάντηση πραγματοποιήθηκε στην Αθήνα στις 2-3 Νοεμβρίου 2006, όπου δόθηκαν οι κατευθυντήριες οδηγίες για την πραγματοποίηση της πρώτης και δεύτερης φάσης του έργου, που έχουν να κάνουν με θέματα διασφάλισης ποιότητας και ανάπτυξης μεθοδολογίας. Η δεύτερη συνάντηση πραγματοποιήθηκε στις 14-15 Φεβρουαρίου 2007 στη Φρανκφούρτη, με τη συνεργασία της Frankfurt School

of Finance and Management (πρώην Bankakademie), όπου παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα της προκαταρκτικής χαρτογράφησης των υφιστάμενων συστημάτων πιστοποίησης και διαπίστευσης στα συμμετέχοντα στο έργο κράτη-μέλη. Επίσης αποφασίστηκε η επιπλέον συμμετοχή, ως συνεργαζόμενων μελών (relay points), χωρών όπως η Βουλγαρία, η Κύπρος, η Ισπανία, το Βέλγιο, η Γαλλία, η Ιρλανδία και η Τσεχία, καθώς και η συμμετοχή άλλων μελών του EBTN, ως εθνικών κέντρων αναφοράς (national reference centres), όπως η Ουγγαρία, η Σλοβενία, η Σλοβακία και η Ολλανδία, με σκοπό τη συλλογή στοιχείων και πληροφοριών από όσο το δυνατόν περισσότερα υφιστάμενα συστήματα πιστοποίησης και διαπίστευσης στην ΕΕ. Επίσης αποφασίστηκε η αποστολή ερωτηματολογίων στα πιστωτικά ιδρύματα κάθε χώρας από τους αντίστοιχους εταίρους, με στόχο την καταγραφή των προτεραιοτήτων τους για την ανάπτυξη του νέου πανευρωπαϊκού πιστοποιητικού.

Η επόμενη συνάντηση έχει προγραμματιστεί για τον Ιούνιο, στη Ρουμανία. Για περισσότερες πληροφορίες βλ. www.certifiedebtn.eu

EUROBANQUA

Το έργο ξεκίνησε το Μάρτιο 2007 και θα ολοκληρωθεί σε ένα χρόνο. Συμμετέχουν αντιπροσωπευτικοί φορείς από έξι κράτη-μέλη του EBTN και συγκεκριμένα, η Ελληνική Ένωση Τραπεζών, το Fachhochschule für Verwaltung und Rechtspflege Berlin (Γερμανία), το Romanian Banking Institute (Ρουμανία), το NIBESVV (Ολλανδία) και το Instituto de Formação Bancária (Πορτογαλία). Ο στόχος του έργου είναι διπτός: από τη μία επιχειρείται η εφαρμογή του μοντέλου CQAF (Common Quality Assurance Framework) στον τομέα των χρηματοπιστωτικών υπηρεσιών στην Ευρώπη για τη βελτίωση της ποιότητας της εκπαίδευσης στον τομέα αυτό. Άμεσο αποτέλεσμα του έργου αναμένεται να είναι ο προσδιορισμός των κατάλληλων εργαλείων που θα αποβλέπουν στην αποτελεσματικότερη αντιστοίχιση της ζήτησης για πιστοποίηση και της παροχής κατάρτισης με έμφαση στις κλαδικές ανάγκες. Από την άλλη, επιχειρείται η καταγραφή της ύπαρξης μηχανισμών συστηματικής καταγραφής (παρατηρητηρίων) και πρόβλεψης εκπαιδευτικών αναγκών στον τραπεζικό τομέα.

Η εναρκτήρια συνάντηση πραγματοποιήθηκε στις 9 και 10 Μαρτίου στο Βερολίνο, όπου παρουσιάστηκαν οι μέθοδοι υλοποίησης του έργου, οι οδηγίες για τη διαδικασία χαρτογράφησης των παρατηρητηρίων στις συνεργαζόμενες χώρες, καθώς και τα ερωτηματολόγια που θα χρησιμοποιηθούν ως εργαλεία συλλογής πληροφοριών για τις ισχύουσες συνθήκες και τις προοπτικές στον τομέα της διασφάλισης ποιότητας σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Η επόμενη συνάντηση έχει οριστεί για τις 12 και 13 Ιουλίου στο Άμστερνταμ.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΤΡΑΠΕΖΩΝ

Αμερικής 21Α, 106 72 Αθήνα
Τηλ. Κέντρο 210.3386.500, Fax: 210.3615.324
e-mail: hba@hba.gr, website: www.hba.gr

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΤΡΑΠΕΖΙΚΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ

Μασσαλίας 1, 106 80 Αθήνα
Τηλ. Κέντρο 210.3386.400, Fax: 210.3646.122
e-mail: eti@hba.gr, website: www.hba.gr

Δημοσίευση άρθρων

Το Δελτίο της ΕΕΤ δέχεται πρωτότυπα άρθρα που πραγματεύονται επίκαιρα ζητήματα του τραπεζικού τομέα και δεν έχουν δημοσιευτεί (ούτε τελούν υπό δημοσίευση) σε άλλα περιοδικά. Τα κείμενα πρέπει να αποστέλλονται με e-mail, σε μορφή Word. Η βιβλιογραφία, αν υπάρχει, παρατίθεται μόνο με τη μορφή υποσημειώσεων. Τα άρθρα δεν επιτρέπεται κατά κανόνα να υπερβαίνουν τις 2.000 λέξεις.

Για να δημοσιευτεί ένα κείμενο, πρέπει να εγκριθεί από την Επιστημονική Επιτροπή. Οι αρνητικές αποφάσεις δεν αιτιολογούνται. Η μερική ή ολική αναπαραγωγή κειμένων του περιοδικού επιτρέπεται μόνο με την άδεια του Εκδότη.

Οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να επικοινωνούν με την κα Α. Μανιάτη, τηλ.: 210-3386412, fax: 210-3646122, e-mail: amaniati@hba.gr

